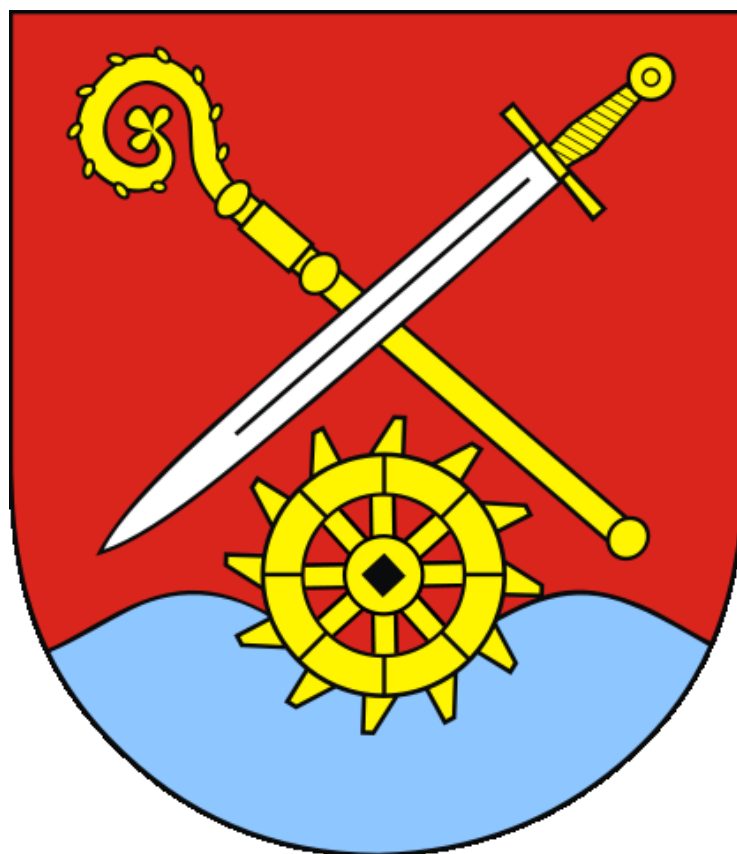

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wojkowie na lata 2017-2023

Wojkowie 2017

Zespół autorski:

Kierownik projektu:

dr hab. Elżbieta Zuzańska-Żyśko

e-mail: elzbieta.zuzanska-zysko@us.edu.pl

dr Sławomir Sitek

e-mail: slawomir.sitek@us.edu.pl

mgr inż. Janusz Piątek

Envi Consulting

ul. Wolności 38

42-500 Będzin

NIP: 625-000-29-31

Spis treści

1. Wstęp	4
2. Podział miasta na obszary badań	5
3. Metodologia badań	12
4. Diagnoza ogólnej sytuacji miasta	17
4.1 Wymiar społeczny	17
4.2 Wymiar gospodarczy	42
4.3 Wymiar środowiskowy	54
4.4 Wymiar przestrzenno-funkcjonalny	62
4.5 Wymiar techniczny	69
5. Delimitacja obszarów zdegradowanych	74
6. Wybór obszaru rewitalizacji	79
7. Pogłębiona analiza obszaru rewitalizacji	82
7.1 Podobszar I Morcinka	82
7.2 Podobszar II Sucharskiego	90
7.3 Podobszar III Centrum	104
7.4 Podobszar IV Krzyżówka	109
7.5 Podobszar V Przy Przedszkolu	118
7.6 Podobszar VI Alfred	121
8. Analiza SWOT obszaru rewitalizacji	128
8. Wizja obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji	130
9. Cele rewitalizacji wraz z odpowiadającymi im kierunkami działań	132
10. Opis działań rewitalizacyjnych	135
10.1 Lista przedsięwzięć rewitalizacyjnych	135
10.2 Charakterystyka przedsięwzięć rewitalizacyjnych	139
10.3 Przedsięwzięcia uzupełniające	158
11. Komplementarność działań	168
12. Ramy finansowe Lokalnego Programu Rewitalizacji	171
12. Opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi	175
13. Procedury zarządzania programem	180
14. System monitorowania i oceny programu rewitalizacji	183
15. Partycypacja społeczna w procesie opracowywania i wdrażania programu rewitalizacji ..	185
Literatura	191

1. Wstęp

Rewitalizacja to jeden z najważniejszych procesów zachodzących we współczesnych miastach, umożliwiającą ich gruntowną modernizację w wielu wymiarach. Zgodnie z definicją polega ona na wyprowadzaniu z zapaści obszarów najbardziej kryzysowych, wpisując się w szeroki nurt rozwoju lokalnego.

Mechanizm ten daje nadzieję na pozytywne zmiany warunków życia ludności. Szczególnie w młodych miastach o genezie przemysłowej, wiąże się z próbą redefiniowania roli zmarginalizowanych grup społecznych. Pociąga to za sobą wprowadzanie nowych funkcji na obszary poprzemysłowe i zdegradowane powstałe w wyniku transformacji gospodarczej.

Wojkowice są przykładem właśnie takiego ośrodka. Dbłość o ludzi i ich warunki życia powiązana z działaniami na rzecz lokalnej gospodarki, środowiska i infrastruktury, może przyczynić się do odnowy miasta. Niepodważalną zaletą tego procesu jest nacisk na aktywizację społeczną, budzącą szereg ruchów oddolnych. Buduje to wspólnotę lokalną, wzmacniając samorząd terytorialny, uruchamiając najistotniejsze współcześnie kapitały – ludzki i społeczny.

Istotą tego dokumentu oraz celów i projektów z niego wynikających jest potrzeba pozytywnych zmian, przy zaangażowaniu szerokiej grupy interesariuszy.

Proces rewitalizacji reguluje w Polsce *Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku*. Niniejszy program nie jest procedowany w trybie ustawowym, natomiast szereg jego rozwiązań, jak i konstrukcja nawiązuje do przedmiotowej regulacji. Zapisy dokumentu są zgodne z wytycznymi zawartymi w:

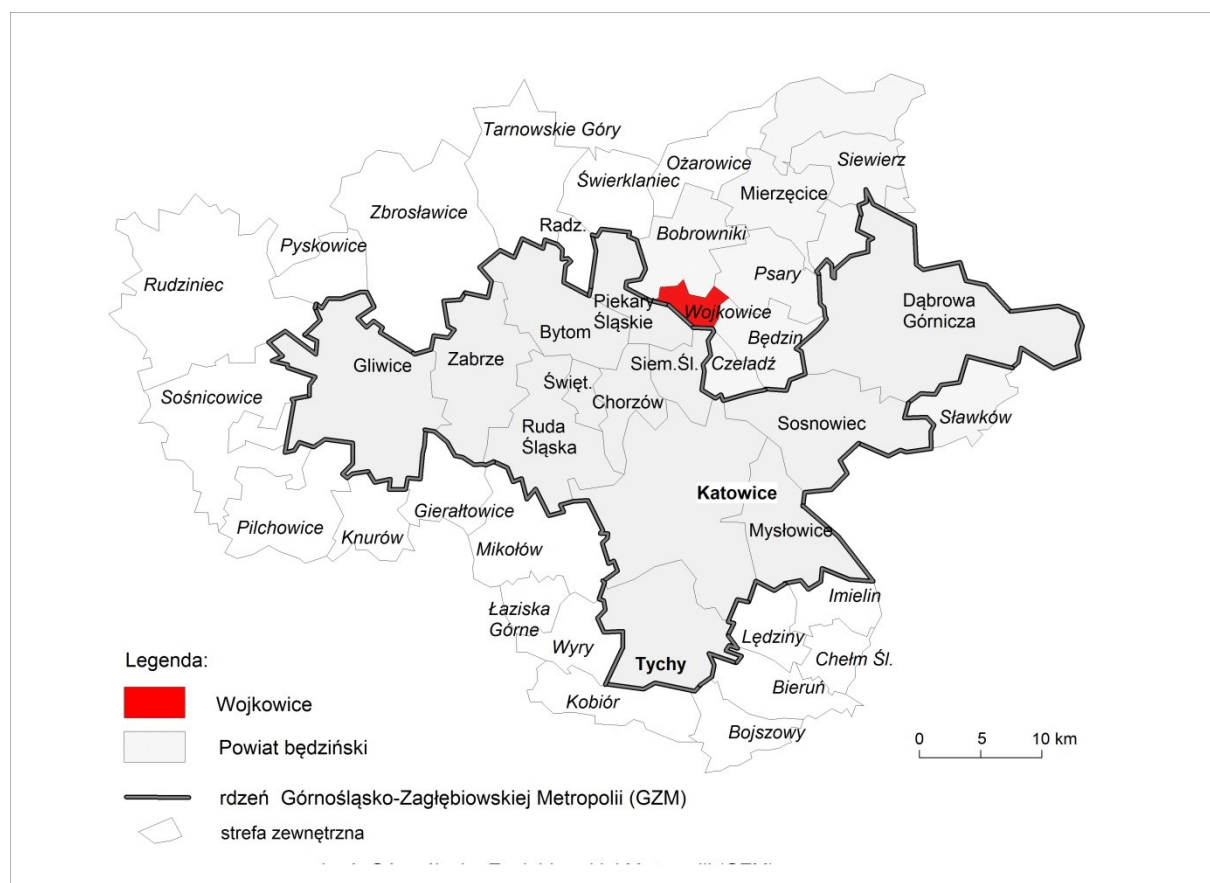
- Narodowym Planie Rewitalizacji 2022,
- Zasadach wsparcia rewitalizacji w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020,
- Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020,
- Krajowej Polityce Miejskiej.

Program opracowała firma Janusz Piątek Envi Consulting, którą reprezentował zespół badawczy pod kierunkiem dr hab. Elżbiety Zuzańskiej-Żyśko przy współpracy dra Sławomira Sitka oraz mgr inż. Janusza Piątka. Zespół wykonawców współpracował z władzami Wojkowic oraz przedstawicielami ich jednostek organizacyjnych. Osobą bezpośrednio odpowiedzialną za kontakt z zespołem badawczym był mgr Maciej Klimek.

2. Podział miasta na obszary badań

Wojkowice są położone w powiecie będzińskim w strefie zewnętrznej Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii (ryc. 1). Graniczą z Będzinem, Czeladzią, gminą wiejską Bobrowniki i Psary oraz z miastami na prawach powiatu Siemianowicami Śląskimi i Piekarami Śląskimi. Miasto Wojkowice posiada powierzchnię 12,2 km², zamieszkuje je 8875 osób.

Rycina 1. Wojkowice na tle Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii oraz powiatu będzińskiego w 2017 roku

Źródło: opracowanie własne

W Wojkowicach wydzielono kilkanaście jednostek przestrzennych w oparciu o kryterium morfologiczno-funkcjonalne, takie jak: wysokość, zwartość i gęstość zabudowy oraz kryterium funkcji dominującej. Podziału dokonano z uwzględnieniem więzi społecznych.

Delimitacja jednostek bazowała częściowo na granicach okręgów wyborczych. W ten sposób uzyskano podział nawiązujący do dokumentów urzędowych i utrwalony w świadomości mieszkańców.

Wojkowice reprezentują nieregularny układ miasta. Wynika to z żywiołowego uprzemysłowienia¹. Na stary układ wiejski nałożyły się zaplanowane w pierwszej kolejności osiedla robotnicze w rejonie byłej KWK „Jowisz” i ul. Morcinka, a następnie w innych rejonach miasta. Żywiołowe procesy urbanizacji, przejawiające się budową nowych osiedli robotniczych, utworzyły odrębne jednostki funkcjonalno-przestrzenne bez wyraźnego centrum miasta, które w przeszłości czasami było identyfikowane z tzw. Podkopalnią obecne Os. Morcinka (budynki przed byłą KWK „Jowisz”), a czasami wojkowickim parkiem i głównym przystankiem autobusowym pełniącym rolę centrum. Brak rynku w mieście i identyfikowalnej przestrzeni usługowej, przyczyniło się do wybudowania centrum usługowego w latach 90 XX. wieku. Pełni ono ważną rolę miejską i skupia główne usługi centralne – lokalne i wyższego rzędu, jak usługi finansowe, ubezpieczeniowe, pocztowe oraz podstawowe usługi handlowe. Wolna przestrzeń wzdłuż ulicy Nowej („wykop” po zlikwidowanej kopalnianej sieci kolejowej), granicząca z nowym centrum usługowym mogłaby być wykorzystana pod dalsze inwestycje miejskie związane z podniesieniem dostępności usługowej miasta w zakresie usług wyższego rzędu. Powinna ona być poddana głębokiej rewitalizacji w celu wzmocnienia funkcji centralnych miasta.

Miasto składa się z 17 jednostek morfologicznych wydzielonych w drodze analizy w Lokalnym Programie Rewitalizacji, które jednocześnie pełnią rolę jednostek funkcjonalno-przestrzennych. Na potrzeby opracowania są one nazywane także dzielnicami (Załącznik 1).

Udział powierzchni poszczególnych dzielnic waha się od 2,33 km² w obszarze Długosza do zaledwie 0,04 km² (4 ha) Przy Przedszkolu (ryc. 2). Przyjęty podział jest bardzo szczegółowy, co gwarantuje precyzyjną diagnozę przestrzenną. Liczba ludności w jednostkach badawczych wynosi od 213 do 1110 osób. Jednocześnie najwyższą gęstość zaludnienia odnotowano na osiedlu Przy Przedszkolu, która wyniosła ponad 16 tys. os/km² (tab. 1).

---

¹ Przemsza-Zieliński J. (red.), 2002; Zuzańska-Żyśko E., 2006.

Rycina 2. Podział miasta na jednostki przestrzenno-funkcjonalne

Źródło: opracowanie własne

Tabela 1. Podstawowe dane o wydzielonych jednostkach badawczych w Wojkowicach

Jednostka badawcza	Powierzchnia w km ²	Liczba ludności stan na 27.03.2017	Liczba osób na 1 km ²
1 Łęg	0,32	514	1595
2 Morcinka	0,43	954	2239
3 Sucharskiego	1,77	404	229
4 Giełda	0,46	386	835
5 Długosza	2,33	558	239
6 Krzyżówka	1,20	243	202
7 Głowackiego	0,52	332	636
8 Plaka	0,13	1110	8510
9 Centrum	0,40	764	1914
10 Alfred	0,16	213	1329
11 Przy Przedszkolu	0,04	743	16656
12 Maszyńsko	0,69	433	624
13 Osiedle Kościuszki	0,84	418	500
14 Piaski	0,47	501	1058
15 Żychcice	0,68	238	348
16 Stara	0,71	428	603
17 Kamiyce	1,63	636	391
Wojkowice	12,79	8875	694

Źródło: opracowanie własne

Mapa interesariuszy procesu

Rewitalizacja mimo, że bezpośrednio obejmuje tylko część powierzchni i ludności miasta nie jest procesem wyizolowanym. Wszelkie działania należy osadzić w całości struktury miejskiej, którą reprezentują różne grupy, pełniące określone role i posiadające własne cele działania. Podmioty te dysponują środkami finansowymi, posiadają pewien majątek, a także zajmują i zarządzają określonym fragmentem przestrzeni miejskiej. Determinuje to możliwości oddziaływania i rozkład potencjałów w mieście. Rewitalizacja ma zapewnić wyprowadzenie ze stanu kryzysowego najsłabsze części miasta, nie mniej jednak poprzez to wpisuje się w system rozwoju całej jednostki.

Z przedstawionego schematu (ryc. 3) widać, że największy udział w strukturze dochodów, jak i powierzchni posiadają mieszkańcy. W ich gestii jest przeszło 173 mln złotych. Odpowiednio samorząd terytorialny dysponuje środkami blisko 40 milionów, przy czym budżet miasta po stronie dochodowej to kwota przeszło 28 mln. Środki z powiatu i województwa obliczono proporcjonalnie do wielkości dochodu na 1 mieszkańca w skali powiatu i województwa.

Ten prosty schemat - mimo że zawiera luki informacyjne, uświadamia jakie podmioty tworzą tkankę miasta. Dysponując określonym poziomem dochodów i władając określoną powierzchnią, cały ten system tworzy podstawę analizy ekonomiki miasta. Umysławia również, że każdy proces zachodzący w mieście, w tym szczególnie tak wieloaspektowy jak rewitalizacja, wymaga odpowiedniej świadomości i współdziałania wszystkich podmiotów. Uzyskanie indywidualnych korzyści może następować na drodze współdziałania i będzie następstwem wytworzenia dóbr kolektywnych, związanych z racjonalnym gospodarowaniem środkami publicznymi, jak również odpowiednią gospodarką przestrzenną. Kluczowym elementem sukcesu rewitalizacji jest wola współdziałania mieszkańców, beneficjentów tego procesu.

Rycina 3. Mapa interesariuszy procesu rewitalizacji na obszarze miasta Wojkowice oraz ich zasoby

		Skarb państwa	Samorząd			Mieszkańcy/ osoby fizyczne	Stowarzyszenia, fundacje	Podmioty gospodarcze
			województwa	powiatowy	gminny			
Struktury/ jednostki		Spółka Restrukturyza cji Kopalń Poczta Polska Policja Zakład Karny		Zespół Szkół Ogólno- kształcących i Technicznych w Wojkowicach	Urząd Miasta Zakład Gospodarki Komunalnej Żłobek Miejski Centrum Usług Wspólnych Szkoła Podstawowa nr 1 Szkoła Podstawowa nr 3 Gimnazjum Przedszkole Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej Biblioteka Miejska Miejski Ośrodek Kultury Placówka Wsparcia Dziennego "Tlen"	dzieci: 1283 dorośli: 5424 seniorzy: 2168	17 2 parafie rzymsko- katolickie	837 Spółki z.o.o - 52 Spółki cywilne -65 Spółdzielnie - 3 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą - 634
Powierzchnia	ha	453	0	1	194	682	4	44
	%	27,6	0,0	0,01	15,2	53,4	0,3	2,1
Dochody w mln PLN		-	3,5	7,5	28,2	173,0	-	50,5¹

¹ Tylko w oparciu o PIT36 i 36L, bez danych z CIT

- brak danych, dane o ludności 27.03.2017 r., dane o dochodach ludności i podmiotów gospodarczych za 2015 rok, bilans powierzchni stan na 1 stycznia 2017 r.

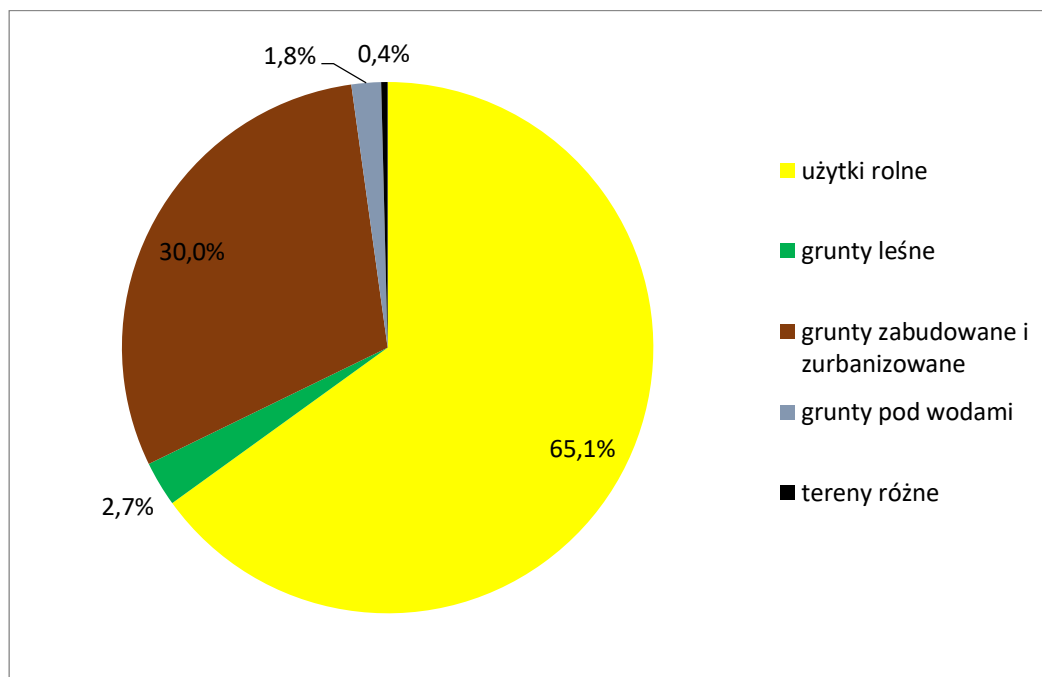
Uwaga: zestawienie ma charakter szacunkowy.

Źródło: opracowanie własne.

Struktura użytkowania i własności gruntów w Wojkowicach

W strukturze użytkowania ziemi w Wojkowicach dominują użytki rolne, które stanowią prawie 2/3 obszaru miasta. Tak zaklasyfikowana przestrzeń aktualnie w większości jest nieużytkowana rolniczo. Grunty zabudowane i zurbanizowane obejmują 30% powierzchni, grunty leśne, tereny pod wodami jak i inne nie przekraczają 5% (ryc. 4).

Tereny mieszkalne w Wojkowicach stanowią 10,2%, zaś nieużytki występujące na obszarze 81 hektarów stanowią 6,3% obszaru miasta.

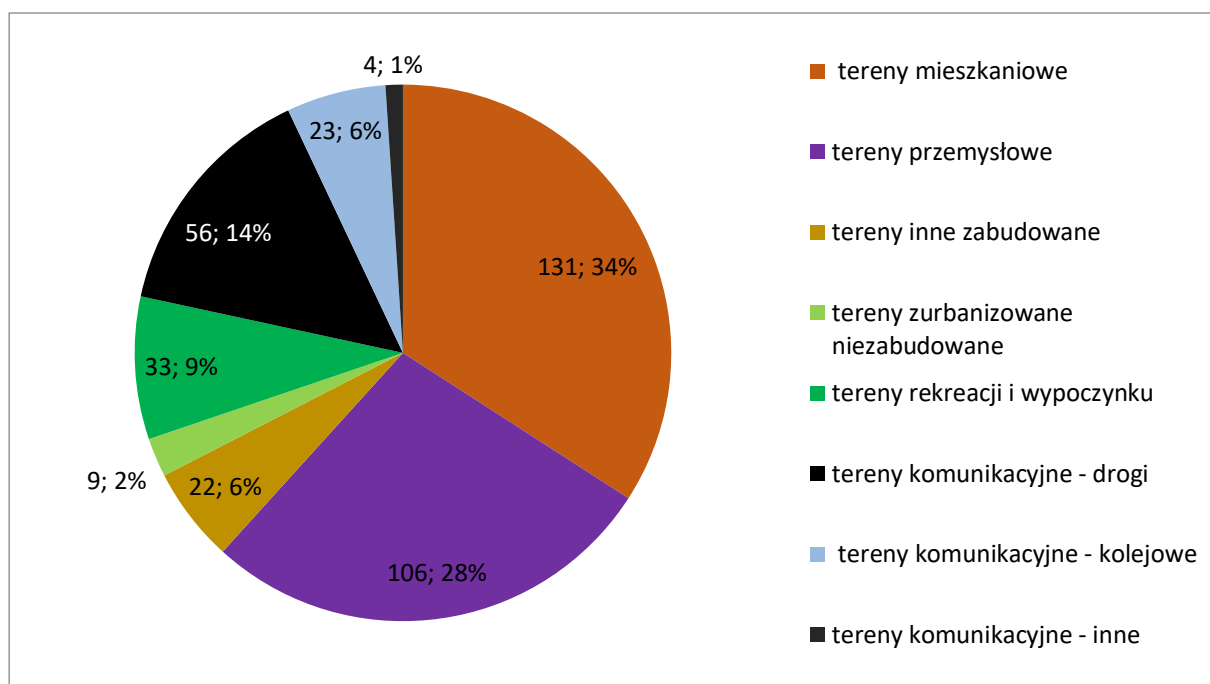
Rycina 4. Struktura użytkowania ziemi w Wojkowicach

Stan danych na 1 stycznia 2017 rok

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM w Wojkowicach.

Zasadniczo tereny związane z miejscowym rynkiem nieruchomości, pełniącym funkcje mieszkaniową obejmują grunty klasyfikowane jako zabudowane i zurbanizowane. Udział terenów mieszkaniowych w tej kategorii stanowi 34% i obejmuje 131 hektarów (10,2% całkowitej powierzchni miasta). Tereny zurbanizowane a niezabudowane obejmują obszar 9 hektarów, co stanowi 3% gruntów zabudowanych i zurbanizowanych (ryc. 5).

Struktura własności gruntów w Wojkowicach wykazuje podobną charakterystykę jak ma to miejsce w województwie śląskim. Dominującym właścicielem gruntów są osoby fizyczne (ponad 50%). Wyróżnikiem Wojkowic na tle województwa jest wyższy udział gruntów gminy (15,2%) oraz niższy udział terenów skarbu państwa. Własność gminy (miasta) stanowi 15,2%, zaś udział spółek prawa handlowego obejmuje 2,1%, co daje powierzchnię 27 ha. Ponadto 1,3% jest w posiadaniu spółdzielni. Udziały innych grup nie przekraczają poziomu 1%.

Rycina 5. Struktura zagospodarowania terenów zabudowanych i zurbanizowanych w 2016 roku

Stan danych na 1 stycznia 2017 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM w Wojkowicach.

3. Metodologia badań

Źródła danych

Cały proces diagnostyczny uruchomiła analiza *desk reserch* polegająca na zebraniu dostępnych materiałów i literatury przedmiotu. Dotyczyła ona zarówno ujęć teoretycznych², jak i materiałów empirycznych wykorzystywanych w diagnozie.

Szczególne uwagę poświęcono pozyskaniu ogólnych danych statystycznych pochodzących z GUS, dostępnych drogą elektroniczną poprzez BDL³. Następnym krokiem był przegląd miejskich dokumentów planistyczno-strategicznych. W tym celu zapoznano się z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, strategią rozwiązywania problemów społecznych, programem gospodarki odpadami, programem ochrony środowiska, planem gospodarki niskoemisyjnej dla Miasta Wojkowice, opracowaniami ekofizjograficznymi oraz koncepcją tras rowerowych powiatu będzińskiego.

Przegląd tych dokumentów dał obraz stanu a także pozwolił zidentyfikować braki w danych. Na tej podstawie ustalano niezbędne potrzeby informacyjne. W pierwszej kolejności skierowano zapytania do właściwych komórek organizacyjnych Urzędu Miasta i jednostek podległych.

Wystąpiono o dane do:

- Wydziału Spraw Obywatelskich o dane dotyczące liczby ludności zamieszkującej na poszczególnych ulicach;
- Wydziału Finansowego o dane dotyczące powierzchni mieszkalnych wykazanych do podatku od nieruchomości w układzie jednostek badawczych;
- Samodzielnego Stanowiska ds. Gospodarowania Nieruchomościami i Zagospodarowania Przestrzennego w sprawie materiałów kartograficznych;
- Samodzielnego Stanowiska ds. Geodezji i Regulacji Stanów Prawnych Nieruchomości w zakresie informacji o strukturze własności i użytkowania gruntów a także informacji o stanie mienia komunalnego;
- Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w kwestii liczby i zamieszkania osób korzystających z pomocy społecznej.

Część niezbędnych informacji była w gestii jednostek pozamiejskich. Odpowiednio wystąpiono do:

- Komisariatu Policji w Wojkowicach o dane z zakresu przestępczości,
- Urzędu Skarbowego w Będzinie o dane o dochodach z różnych tytułów według układu dzielnic miasta,

² Porównaj serię opracowań Instytutu Rozwoju Miast z zakresu rewitalizacji.

³ Bank Danych Lokalnych GUS www.stat.gov.pl

- Powiatowego Urzędu Pracy w Będzinie o informacje o liczbie oraz strukturach bezrobotnych według układu dzielnic miasta,
- Głównego Urzędu Statystycznego w Katowicach o wykaz adresowy firm z bazy REGON.

W ten sposób skompletowano dane obrazujące stan miasta, które pozwoliły zdelimitować obszary zdegradowane, a w dalszej kolejności tereny objęte procesem rewitalizacji. Kolejność działań była nieprzypadkowa, gdyż pozyskanie materiałów odbywało się od ogólnodostępnych, do źródeł wymagających szczegółowych informacji z jednostek zewnętrznych.

Kolejność działań w procesie poznawczym

Etap I Podział miasta na jednostki przestrzenne

Obszar miasta został podzielony na stosunkowo małe jednostki, wyróżniające się jednorodnością funkcjonalno-przestrzenną o podobnej genezie.

Etap II Wyznaczanie obszaru zdegradowanego

Wydzielenie obszaru zdegradowanego obejmuje jednostki przestrzenne w oparciu o obiektywne wskaźniki statystyczne, badania terenowe (inwentaryzację) dokumentowane fotograficznie, czy też inne analizy i raporty (diagnoza społeczna, dokumenty planistyczne i strategie, programy itp. Obszar zdegradowany wyróżnia się kumulacją negatywnych zjawisk w różnych wymiarach.

Wyznaczanie wartości krytycznej różni się w zależności od charakteru wskaźnika. W programie można wyróżnić wskaźniki bazujące na:

- cechach mierzalnych o charakterze ciągłym,
- cechach mierzalnych o charakterze skokowym,
- cechy złożone.

Cechy ciągłe wyróżnia płynna zmiana wartości wyrażona liczbami z częściami ułamkowymi, które zwykle są efektem przeliczenia pewnych wartości w stosunku do ludności lub powierzchni. Próbkę wyznaczenia wartości krytycznej przeprowadzono po wcześniejszej analizie rozkładu wyników dla 17 jednostek przestrzennych. Zgodnie z założeniem, że obszar zdegradowany musi wyróżniać się koncentracją negatywnych zjawisk, powinien obejmować zatem ograniczoną (niewielką) liczbę takich jednostek. Wartość krytyczna była ustalana zawsze: powyżej średniej arytmetycznej dla destymulanty (cecha której wyższe wartości są niekorzystne) oraz poniżej średniej arytmetycznej w przypadku stymulanty (cecha, której wyższe wartości są korzystniejsze). Poszukując wartości krytycznej dokonano uporządkowania (rosnącego lub malejącego) rozkładu uzyskanych wartości, ustalając miejsce w którym różnica pomiędzy dwoma kolejnymi dzielnicami jest relatywnie duża. Procedura ta pozwala określić jednorodną grupę dzielnic zdegradowanych, która wyraźnie odbiega wynikami od innych jednostek przestrzennych.

Cechy o charakterze skokowym zmieniają wartość o jednostkę wyżej lub niżej. Wyrażają ją liczby całkowite. Szczególnym przypadkiem wskaźników skokowych są cechy o rozkładzie zero-jedynkowym, bazującym na prostym rozróżnieniu, występuje zjawisko lub też nie. Wskaźniki o charakterze miar skokowych, bazują na występowaniu określonej wartości krytycznej odczytanej z mapy. Z kolei miary zero-jedynkowe odnoszą się do faktu występowania lub nie występowania danego zjawiska. Te cechy opierają się o inwentaryzację terenową lub analizę innych materiałów tj. ekofizjografię, dane systemu ORSIP.

Część wskaźników można uznać za **miary złożone**. Opierają się one na kilku kryteriach o odpowiednich wartościach krytycznych. Przykładem takiej miary jest bezrobocie. W dzielnicach, gdzie wskaźnik przekraczał 7,5 bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym, uwzględniono także przynajmniej jedną wartość krytyczną dotyczącą płci, wykształcenia, wieku, długotrwałego bezrobocia i kwalifikacji.

Wartość krytyczną wskaźnika frekwencji oparto o trzy typy wyborów (samorządowych prezydenckich i parlamentarnych), ustalono poprzez wskazanie okręgu wyborczego, w którym udział w wyborach był na najniższym poziomie.

Trzy miary ze sfery funkcjonalno-przestrzennej stanowią miary złożone. Dostępność mediów i poziom termomodernizacji wyznaczono w oparciu o brak co najmniej jednej infrastruktury z katalogu obejmującego: gaz sieciowy, CO lub termomodernizację. Podobna sytuacja dotyczyła stanu ładu przestrzennego i przestrzeni publicznej jako kategorii alternatywnych. Dostępność punktu sprzedaży detalicznej wyznaczał brak sklepu detalicznego lub jego oddalenie powyżej 10 minut dostępu pieszego.

Etap III Wyznaczanie obszaru rewitalizacji

Wymaga on wskazania wybranych obszarów zdegradowanych lub ich części z kumulacją zjawisk kryzysowych, pamiętając że obszar nie może przekroczyć 30% ludności miasta i 20% jego powierzchni. Koncentracja środków i działań na mniejszym obszarze może przynieść lepszy efekt. Nie jest to sprzeczne z interesem całego miasta, jak i jego mieszkańców.

Rewitalizacja mylona jest często z ideą pełnego rozwoju gminy. Proces ten ma na celu poprawę sytuacji mieszkańców i dzielnic będących w najtrudniejszej sytuacji, choć w sposób pośredni przyczynia się do rozwoju całego miasta. Wyprowadzenie części miasta ze stanu kryzysowego nie oznacza automatycznie, że dzielnice te staną się lokomotywami wzrostu. Sytuacja taka choć niewątpliwie bardzo pożądana jest mało prawdopodobna. Rewitalizacją jest w pierwszej kolejności procesem „wyciągania” obszarów słabych z kryzysu.

Proces delimitacji obszaru podlegającego rewitalizacji oparto m.in. o wyniki badań społecznych oraz dane wskaźniki ze szczegółowością schodzącą do poziomu konkretnej ulicy. Duże znaczenie miały badania terenowe i bezpośrednie obserwacje.

Metody badań

Metody statystyczne oraz metody analizy przestrzennej

W opracowaniu zastosowano metody analizy przestrzennej⁴ wsparte metodami statystycznymi. W części analitycznej pomocniczo stosowano średnią arytmetyczną, odchylenie standardowe oraz współczynnik zmienności. Pozwoliły one ocenić stopień zróżnicowania miasta. Wiele danych oparto na wartościach procentowych, co umożliwiło analizę struktury, a także pozwoliło porównywać dane różnych zmiennych diagnostycznych.

Zjawiska kryzysowe zostały zobrazowane w formie kartogramów. Wyznaczanie obszarów zdegradowanych opierało się o metodę punktową, gdzie każdy zdiagnozowany problem oznaczał przyznanie punktu. Następnie sumowano punkty dla każdej jednostki w kategorii uzyskując tym samym ranking dzielnic. Wartość najwyższa sumy punktów oznaczała sytuację najbardziej niekorzystną. Zestawienie to obejmuje tabela 28.

Metody badań społecznych

Zrealizowane badania miały charakter jakościowy. Właściwe badania terenowe poprzedzone zostały zwiadem badawczym w postaci spaceru z mieszkańcem Wojkowic zaangażowanym w życie miasta i znającym specyfikę badanych społeczności. Podstawowymi metodami badawczymi był pogłębiony wywiad swobodny indywidualny oraz zogniskowany wywiad grupowy, tzw. fokus. Wywiady te zostały nagrane za zgodą osób w nich uczestniczących. Ich uzupełnieniem są notatki i szkice badaczy z przeprowadzonych na ul. Morcinka konsultacji społecznych w przestrzeni publicznej. Zrealizowano kilkanaście wywiadów z ekspertami społecznymi, reprezentującymi różne instytucje miejskie.

Na potrzeby niniejszego programu rewitalizacji zostały opracowane dwa raporty:

- Diagnoza społeczna Wojkowice 2017,
- Okolice ulic Morcinka i Sucharskiego w percepcji mieszkańców Wojkowic. Raport z badań terenowych.

Metody badań terenowych

W badaniu wykorzystano także metody terenowe polegające na inwentaryzacji punktów terenowych, w tym handlowych oraz najważniejszych instytucji publicznych. Posłużyły one jako materiał pomocniczy do zdiagnozowania usług lokalnych w Wojkowicach. Ponadto dokonano inwentaryzacji terenowej obszarów zdegradowanych w celu identyfikacji problemów przestrzenno-funkcjonalnych oraz wykonano dokumentację fotograficzną.

---

⁴ Porównaj m.in. Runge J. 2007, Metody badań w geografii społeczno-ekonomicznej: elementy metodologii, wybrane narzędzia badawcze. Wydawnictwo US, Katowice. Ostasiewicz S., Rusnak Z., Siedlecka U., 1994, Statystyka. Wrocław.

Metody badań kartograficznych

W opracowaniu wykorzystano mapy topograficzne w skali 1:10000 z Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej. Obszar Wojkowic znajduje się na 6 arkuszach:

- M-34-51-C-c-1 Rogoźnik
- M-34-51-C-c-2 Psary
- M-34-51-C-c-3 Wojkowice
- M-34-51-C-c-4 Będzin-Grodziec
- M-34-51-D-d-2 Bobrowniki
- M-34-51-D-d-4 Piekary Śląskie - Brzozowice -Kamień

Arkusze scalono w jedną mapę podkładową. Posłużyła ona do konstruowania różnego rodzaju map z wykorzystaniem nowoczesnych technologii GIS. Wykorzystano także mapy ze strony ORSIP .

W przypadku większości kartogramów zastosowano jednolitą skalę barw, przypisując obszarom kryzysowym kolor czerwony, zaś częściom miasta uzyskującym najlepsze wartości kolor zielony.

4. Diagnoza ogólnej sytuacji miasta

4.1 Wymiar społeczny

Diagnoza w płaszczyźnie społecznej jest najistotniejszym aspektem rewitalizacji, gdyż ma obligatoryjnie rozwiązywać problem społeczny potwierdzony dodatkowo w innej sferze. Z drugiej strony często ten element jest najtrudniejszy w określeniu, gdyż oprócz wymiaru ilościowego wymaga oceny jakościowej.

Wymiar społeczny zdiagnozowano oceniając następujące kwestie:

- dynamikę zmian liczby ludności, problem wyludniania;
- sytuację demograficzną, w tym poziom zaawansowania starości;
- aktywność społeczną wyrażoną frekwencją wyborczą;
- wyniki nauczania młodzieży w szkołach podstawowych oraz w gimnazjach;
- niekorzystne struktury bezrobocia - skala długotrwałego bezrobocia oraz bezrobocia ludzi młodych stanowiąca ważny problem społeczny;
- skala pomocy społecznej;
- poziom bezpieczeństwa.

Analizy opierają się o dwa systemy danych. Do celów porównawczych z poziomami odniesienia tj. powiatem będzińskim, województwem śląskim oraz Polską posłużono się dostępnymi danymi GUS. Z kolei analizy wewnętrzniejskie dla 17 jednostek badawczych oparto o dane przygotowane przez UM w Wojkowicach lub jednostki organizacyjne miasta. W konsekwencji występują pewne różnice pomiędzy wartościami, co spowodowane jest nieco inną metodologią zbierania danych. W tym wypadku dane z UM reprezentują wartości najbardziej aktualne.

Tok analizy obejmuje układ od ogółu do szczegółu. W pierwszej kolejności przedstawiono dane porównujące Wojkowice z innymi jednostkami, następnie dane ogólnomiejskie kończąc na szczegółowych danych w układzie dzielnic lub ulic.

Dynamika liczby ludności

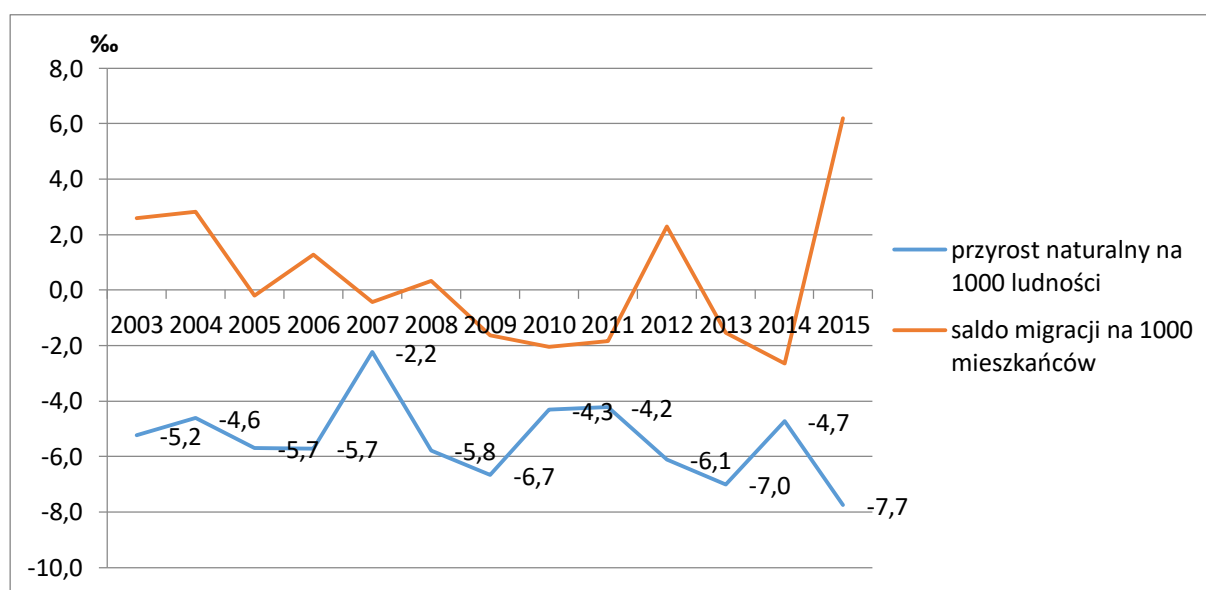
Według danych GUS z 2015 roku w Wojkowicach zamieszkiwało 9055 osób. Ubytek ludności w Wojkowicach wyniósł w latach 2010-2015 -2,1%, podczas gdy w tym samym czasie powiat będziński oraz województwo śląskie odnotowały spadek liczby ludności o -1,4%, zaś w skali Polski było to -0,2%.

Biorąc pod uwagę opracowaną przez GUS prognozę ludności do 2050 roku w powiecie będzińskim w okresie 2013 do 2030, liczba ludności zmniejszy się o 5% zaś do 2050 roku o 14%. Przenosząc te proporcje na Wojkowice można szacować, że liczba mieszkańców wynosić będzie w 2030 roku około 8651, zaś w 2050 roku 7838 mieszkańców. Prawdopodobnie skala depopulacji będzie jeszcze większa, gdyż obecnie wielkość ubytku ludności skonsumowała już znaczną część prognozowanej wartości. Równocześnie nastąpi

w powiecie będzińskim do 2050 roku przyrost ludności w wieku poprodukcyjnym, który wyniesie 30%. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym wzrośnie z 21% do 32%.

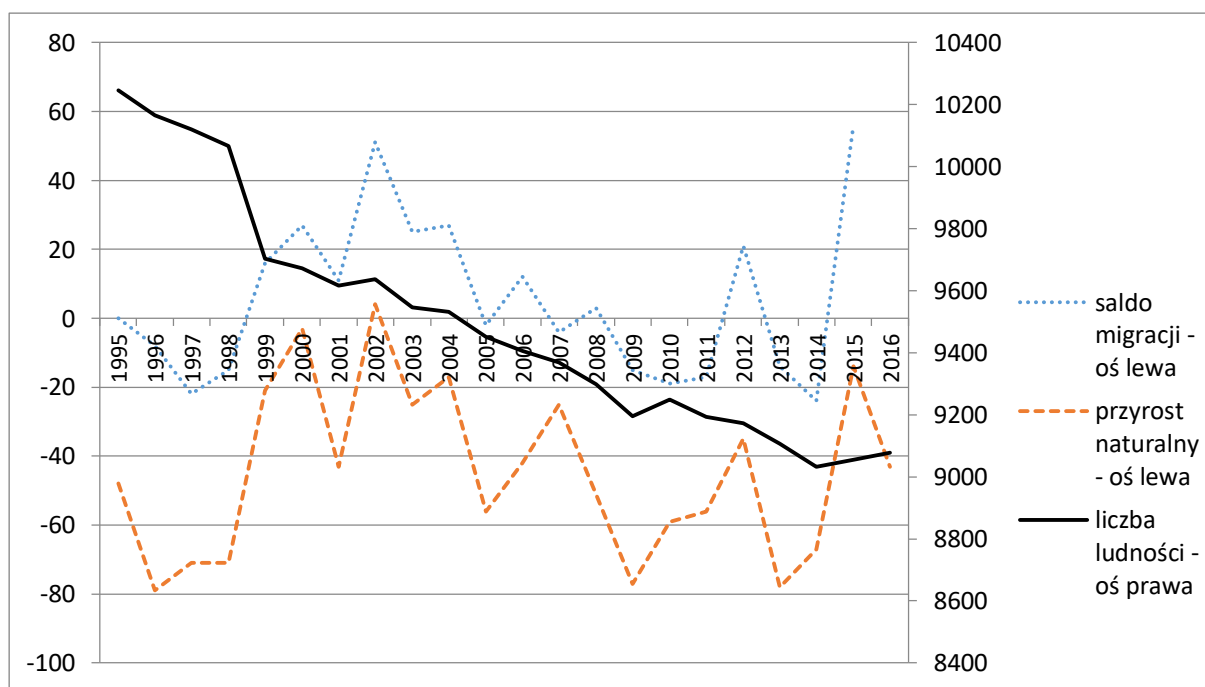
W Wojkowicach w porównywanym okresie czasu 2003-2015 regularnie liczba zgonów przewyższała poziom urodzeń. Wyrażało się to ubytkiem na poziomie od 40-60 osób rocznie, a w najgorszym 2015 roku ubytek sięgnął poziomu 70 osób. W efekcie współczynnik przyrostu naturalnego regularnie odnotowywał wartości ujemne, oscylując od -2,2 do -7,7‰.

Znacznie lepiej wypadało saldo migracji, które również często wykazywało wartość ujemną. Ubytek migracyjny odnotowano zwłaszcza po 2009 roku nie licząc sytuacji z 2012 i 2015 roku. Pozytywnie wysoką dodatnią wartość salda migracji odnotowano w 2015 roku, kiedy współczynnik przekroczył poziom 6‰. Postawienie tezy, że jest to punkt zwrotny w postrzeganiu Wojkowic jako atrakcyjnego miejsca zamieszkania, musiałaby zostać potwierdzana podobnymi wynikami w kolejnych latach (ryc. 6). Wpływa to bezpośrednio na liczbę mieszkańców i daje nadzieję na wyhamowanie skali ubytku demograficznego (ryc. 7). Warto zaznaczyć, że sąsiednie gminy wiejskie (Bobrowniki, Psary) od lat cieszą się znaczną popularnością i wykazują regularnie wysokie dodatnie saldo migracji

Rycina 6. Przyrost naturalny oraz saldo migracji na 1000 mieszkańców w Wojkowicach w latach 2003-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

Rycina 7. Przyrost naturalny, saldo migracji oraz liczba ludności w Wojkowicach w latach 1995-2016

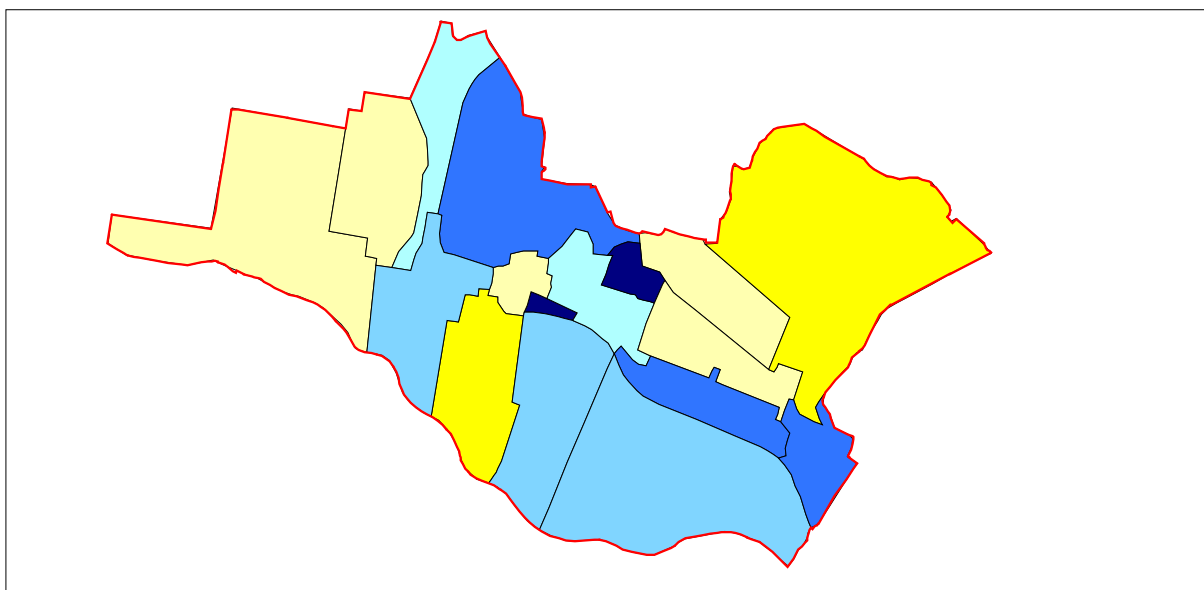
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

Według danych UM w Wojkowicach liczba mieszkańców w marcu 2017 roku wynosiła 8875 osoby. Potencjał demograficzny od wielu lat ulega zmniejszeniu z powodu ruchu naturalnego (nadwyżki zgonów nad urodzeniami) oraz ubytku migracyjnego będącego konsekwencją przewagi odpływu nad napływem do miasta. Sytuacja ta tworzy nowe warunki funkcjonowania miasta. Należy jednak zauważyć, że zjawisko to jest powszechne i dotyczy prawie wszystkich miast w województwie śląskim jak i w Polsce. Poprawa salda migracji wystąpiła w 2015 roku, kiedy to odnotowano dodatni bilans na poziomie 56 osób. W tym samym roku ubytek naturalny wyniósł 70 osób (ryc. 7).

Aktualnie liczba ludności w wydzielonych jednostkach przestrzennych miasta mieści się od 1110 osób na Os. Plaka do 213 osób w obszarze Alfred. Zmiany potencjału demograficznego w poszczególnych dzielnicach uzyskano porównując stan z końca 2012 roku i marca 2017 roku (tab. 2). W tym okresie liczba mieszkańców zmniejszyła się o 307 osób, a ubytek ludności odnotowano w 11 z 17 dzielnic. Największą dynamikę spadku odnotowano w dzielnicy Przy Przedszkolu -9,3% co w liczbach bezwzględnych oznacza zmniejszenie liczby ludności o 76 osób. W dalszej kolejności największą skalę ubytku zanotowano w dzielnicach Plaka i na Krzyżówce. Łącznie w 7 jednostkach spadek przekroczył 5%. Na drugim biegunie zmian potencjału demograficznego znalazła się jednostka Maszyńsko z przyrostem na poziomie 13,4% (51 osób).

W układzie przestrzennym (ryc. 8) zaznacza się tendencja koncentracji depopulacji w części centralnej miasta, co jest zjawiskiem niepokojącym wymagającym interwencji. Powoduje to osłabienie potencjału teoretycznego „punktu ciężkości” miasta, utrudniając

funkcjonowanie sektora usługowego. Zmiana liczby ludności jest miernikiem dyskontującym ogół procesów ruchu naturalnego oraz migracyjnego. Procesy migracyjne wyrażają atrakcyjność miejsca i często określane są mianem „głosowania nogami”.

ubytek ludności				przyrost ludności	
więcej niż -8%	-8% ÷ -6%	-6% ÷ -4%	-4% - 0%	0-5%	powyżej 5%

Rycina 8. Skala depopulacji w latach 2012-2017 [zmiana liczby ludności w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych UM w Wojkowicach

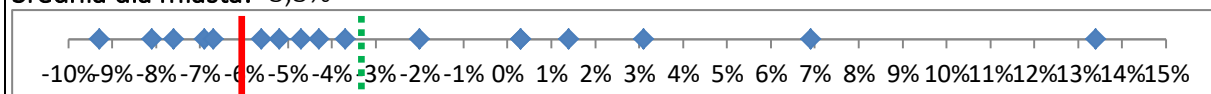
Problem: depopulacja

Wskaźnik: ubytek ludności w % w latach 2012-2017

Dzielnice zdegradowane: Przy Przedszkolu, Łęg, Plaka, Morcinka, Krzyżówka.

Wartość krytyczna: ubytek powyżej -6%

Średnia dla miasta: -3,3%

Skala problemu w Wojkowicach na tle:

Gorzej od: powiatu, województwa, kraju **lepiej od:** -

Tabela 2. Liczba mieszkańców Wojkowic w układzie dzielnic w 2012 r. i 2017 r.

Nr dzielnicy	Nazwa dzielnicy	Liczba ludności 27.03.2017	Liczba ludności 31.12.2012	Dynamika 2017/2012 2012 = 100%	Dynamika w %	Ubytek/wzrost w osobach
1	Łęg	514	552	93,1%	-6,9%	-38
2	Morcinka	954	1022	93,3%	-6,7%	-68
3	Sucharskiego	404	422	95,7%	-4,3%	-18
4	Giełda	386	405	95,3%	-4,7%	-19
5	Długosza	558	522	106,9%	6,9%	36
6	Krzyżówka	243	263	92,4%	-7,6%	-20
7	Głowackiego	332	331	100,3%	0,3%	1
8	Os. Plaka	1110	1208	91,9%	-8,1%	-98
9	Centrum	764	793	96,3%	-3,7%	-29
10	Alfred	213	210	101,4%	1,4%	3
11	Przy Przedszkolu	743	819	90,7%	-9,3%	-76
12	Maszyńsko	433	382	113,4%	13,4%	51
13	Os. Kościuszki	418	441	94,8%	-5,2%	-23
14	Piaski	501	511	98,0%	-2,0%	-10
15	Żychcice	238	252	94,4%	-5,6%	-14
16	Stara	428	415	103,1%	3,1%	13
17	Kamyce	636	634	100,3%	0,3%	2
	RAZEM	8875	9182	96,7%	-3,3%	-307

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM w Wojkowicach

Sytuacja demograficzna

Podstawą oceny sytuacji demograficznej miasta jest analiza struktury wieku i płci mieszkańców. Charakteryzuje to jeden z podstawowych zasobów miasta, jakim jest kapitał ludzki.

Struktura wieku ludności Wojkowic wykazuje relatywnie wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym przy równocześnie niskim udziale osób w wieku przedprodukcyjnym. Stan ten wskazuje na bardziej zaawansowane procesy starzenia się ludności aniżeli w porównywanych jednostkach. Równocześnie udział osób w wieku produkcyjnym w Wojkowicach jest relatywnie wysoki. Potwierdza to wskaźnik obciążenia demograficznego, który w Wojkowicach wypada korzystnie. Powoduje to sprzyjający układ na rynku pracy w dostępności zasobów ludzkich. Stan ten powinien mieć pozytywny wpływ na źródła i poziom dochodów, zakładając że ludność ta powinna pracować, a więc osiągać dochody (tab. 3).

Tabela 3. Struktura wieku ludności w 2015 roku według danych GUS

Jednostka	w wieku przed-produkcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku produkcyjnym mobilnym [18-44]	w wieku produkcyjnym niemobilnym	w wieku poprodukcyjnym	wskaźnik obciążenia demograficznego*
Polska	18,0%	62,4%	39,4%	23,0%	19,6%	61,7
Woj. śląskie	16,8%	62,5%	38,3%	24,2%	20,7%	61,8
Powiat będziński	15,8%	61,5%	37,3%	24,2%	22,7%	64,9
Wojkowice	14,5%	63,2%	36,3%	26,9%	22,3%	60,5

* ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

Struktura wieku mieszkańców Wojkowic jest złożona (tab. 4). Wyraża się to poprzez fakt, że dzielnice które ogólnie wykazują największy udział ludności w wieku poprodukcyjnym, niekoniecznie wyróżniają się największym udziałem osób w wieku powyżej 80 roku życia czy też średnią wieku mieszkańców. Biorąc pod uwagę współczesne tendencje można założyć że problemem jest kwestia starzejącego się społeczeństwa. Zmienia to fundamentalnie potrzeby i oczekiwania tej grupy ludności względem miasta. Z drugiej strony kurczące się liczebnie grupy w wieku przedprodukcyjnym zmniejszają zapotrzebowanie na usługi edukacyjne świadczone przez miasta, a w nieodległej przyszłości będą przekładać się na mniejszy dopływ na rynek pracy.

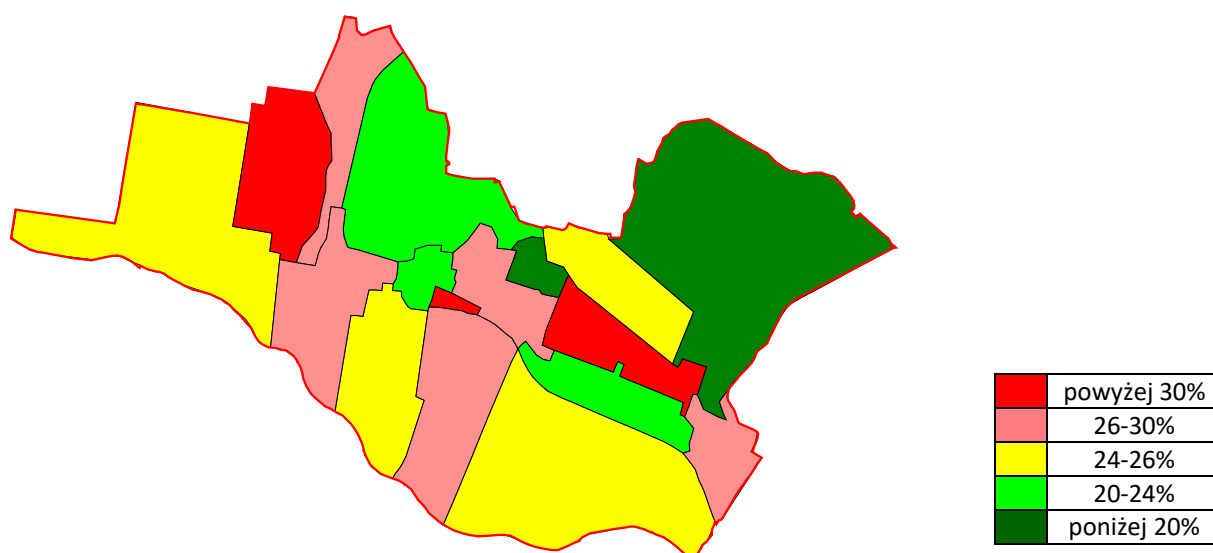
Nominalnie najwyższy udział ludności w wieku poprodukcyjnym, wynoszący przeszło 30% odnotowano Przy Przedszkolu, na ulicy Starej i na Giełdzie (ryc. 9). Średnia dla miasta wynosi 24,4%. Z kolei najwyższy wskaźnik udziału ludności w wieku 80+ dotyczy dzielnicy Alfred, Żychcic i Giełdy. W dzielnicy Alfred sięga aż 8% przy średniej miejskiej 5,2%. Dzielnice najmłodsze uzyskują wyniki jednoznaczne, tzn. takie w których najniższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym pokrywa się z najniższą średnią wieku. Zaliczyć tutaj można Sucharskiego i Długosza.

Tabela 4. Struktura wieku i płci mieszkańców Wojkowic w układzie dzielnic

	Dzielnice	Struktura wieku w %				Współczynnik feminizacji	Średnia wieku w latach	Liczba osób w wieku				
		Przed-produkcyjny	Produkcyjny	Poprodukcyjny	wskaźnik starości 80+			Przed-produkcyjny	Produkcyjny	Poprodukcyjny	Osoby 80+	Ludność razem
1	Łęg	11,9	62,1	26,1	5,4	114,2	45,6	61	319	134	28	514
2	Morcinka	16,8	63,2	20,0	5,2	99,2	41,9	160	603	191	50	954
3	Sucharskiego	20,2	55,8	24,0	5,2	128,3	42,2	82	225	97	21	404
4	Giełda	11,2	58,2	30,6	6,7	99,0	48,2	43	225	118	26	386
5	Długosza	19,2	61,4	19,4	4,8	110,6	41,1	107	343	108	27	558
6	Krzyżówka	15,3	63,3	21,4	4,1	111,3	42,4	37	154	52	10	243
7	Głowackiego	16,0	59,6	24,4	5,4	111,5	43,9	53	198	81	18	332
8	Os. Plaka	12,0	70,5	17,5	1,9	109,8	43,0	133	783	194	21	1110
9	Centrum	13,6	60,9	25,5	6,4	118,9	44,9	104	465	195	49	764
10	Alfred	18,1	59,8	22,1	8,0	110,9	41,9	39	127	47	17	213
11	Przy Przedszkolu	14,0	53,6	32,4	6,3	123,1	47,2	104	398	241	47	743
12	Maszyńsko	14,9	60,8	24,2	5,1	112,2	43,9	65	263	105	22	433
13	Os. Kościuszki	13,4	59,8	26,8	6,2	112,2	44,8	56	250	112	26	418
14	Piaski	15,6	57,0	27,3	3,6	106,2	44,1	78	286	137	18	501
15	Żychcice	14,6	58,1	27,3	7,1	101,7	45,6	35	138	65	17	238
16	Stara	12,8	55,7	31,5	5,1	116,2	47,4	55	238	135	22	428
17	Kamyce	11,2	64,3	24,5	6,1	104,5	46,1	71	409	156	39	636
	Wojkowice Razem	14,5	61,1	24,4	5,2	110,8	44,3	1283	5424	2168	458	8875
	Mężczyźni	15,7	68,2	16,1	3,8	x	42,3	661	2871	678	160	4210
	Kobiety	13,3	54,7	31,9	6,4	x	46,1	622	2553	1490	298	4665

Dane według stanu na 27.03.2017 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM w Wojkowicach.

Rycina 9. Poziom starości demograficznej [odsetek osób w wieku poprodukcyjnym]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM w Wojkowicach

Obecnie liczba osób w wieku poprodukcyjnym liczy 2168. W perspektywie najbliższych 5 lat w ten przedział wieku wejdą kolejne 744 osoby, co stanowi 1/3 obecnej populacji ludzi starszych. Będzie to stanowić wyzwanie dla miasta.

Wskazania wynikające ze struktury wieku ludności są znacznie bardziej wszechstronne aniżeli opisywane zjawisko starzenia się ludności. Liczba mieszkańców w poszczególnych grupach wieku wskazuje na zasoby ludzkie, które z racji swego wieku zgłaszają odmienne zapotrzebowanie na usługi publiczne, posiadają różną dyspozycyjność czasową i finansową, a przede wszystkim z racji wieku wykazują różny stopień aktywności, który wiąże się często ze stanem zdrowia.

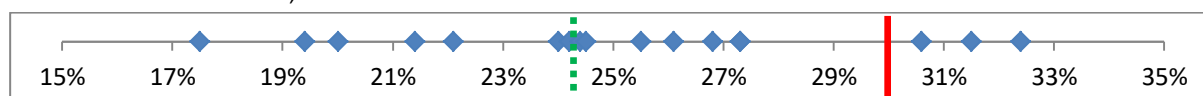
Reasumując kwestie demograficzne, należy stwierdzić że Wojkowice wyludniają się, mają wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym przy równocześnie niskim udziale dzieci. Ubytek ludności generowany jest głównie przez ubytek naturalny, migracje zaś w ostatnich latach uzyskały dodatnie saldo.

Problem: zaawansowany proces starzenia się społeczeństwa

Dzielnice zdegradowane: Przy Przedszkolu, Giełda, Stara

Wartość krytyczna: powyżej 30% udział ludności w wieku poprodukcyjnym

Średnia dla miasta: 24,4%

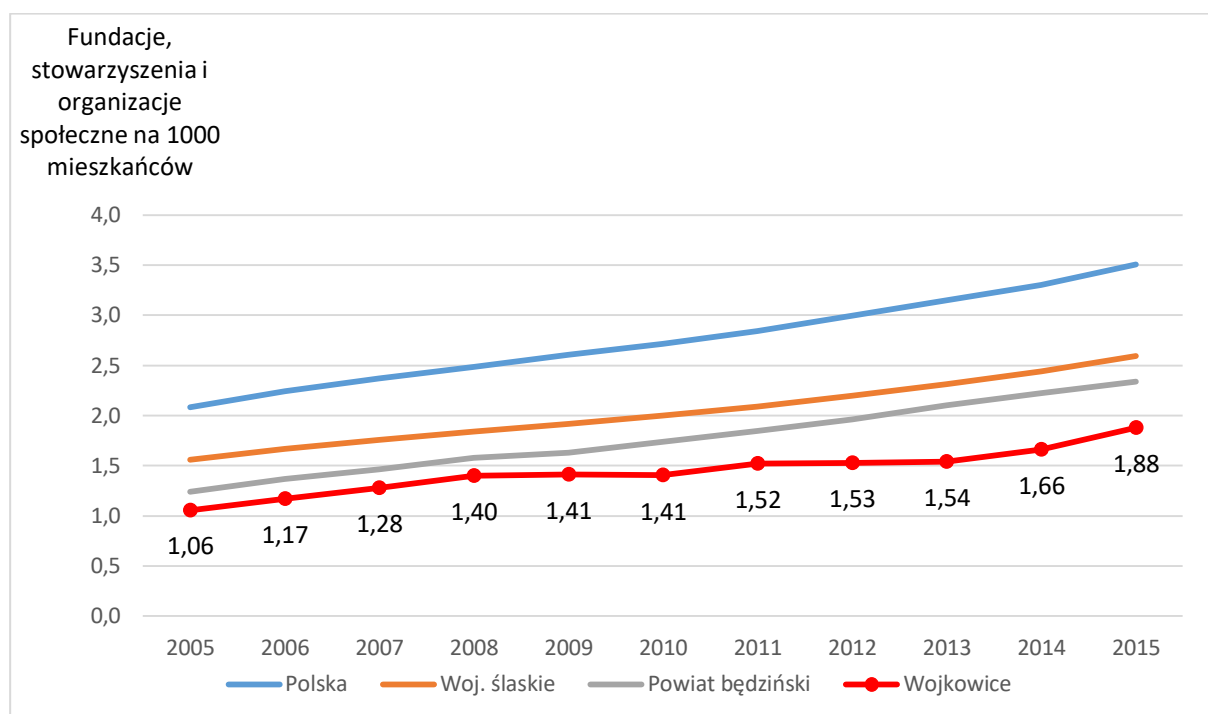
Skala problemu w Wojkowicach na tle:

Gorzej od: powiatu, województwa, kraju **lepiej od:** -

Aktywność społeczna – poziom frekwencji wyborczej

Współcześnie jako główny czynnik rozwoju lokalnego uznaje się kapitał społeczny. Wyraża się on w umiejętności twórczego współdziałania, bazującego na wzajemnym zaufaniu. Współdziałanie przy wyższym poziomie ufności obniża koszty transakcyjne co przynosi pozytywne efekty wszystkim uczestnikom takiego procesu.

Niestety istnieje powszechny problem identyfikacji tego zjawiska, dlatego też tylko w pośredni sposób można go ocenić poprzez dane statystyczne. Jednym z przejawów kapitału społecznego jest liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców. Wartość tego wskaźnika wypada wyraźnie gorzej w Wojkowicach. Pomimo regularnego przyrostu tego typu podmiotów od 2005-2015 dystans pomiędzy Wojkowicami a wynikami powiatu, województwa i kraju wciąż utrzymuje się na niekorzyść miasta (ryc. 10).

Rycina 10. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

Innym miernikiem aktywności społecznej jest frekwencja wyborcza. Często jest ona traktowana jako indyktor poziomu kapitału społecznego. Uznając to za istotny przejaw stanu miasta, porównano poziom frekwencji w trzech ostatnich wyborach:

- Samorządowych z 2014 roku.
- Prezydenta RP z 2015 roku.
- Do sejmu i senatu z 2015 roku.

Tabela 5. Poziom frekwencji wyborczej według miejsca głosowania

Nr	Nazwa jednostki – miejsca głosowania	Jednostki badawcze	Wybory samorządowe 2014 rok	Wybory do sejmiku i senatu RP 2015 rok	Wybory Prezydenta RP 2015 rok
1	Szkoła Podstawowa Nr 1, Wojkowice ul. Jana III Sobieskiego 29,	Łęg, Giełda, Długosza, Głowackiego	43.98%	49.89%	55.32%
2	Centrum Młodzieżowe, Wojkowice ul. Jana III Sobieskiego 125,	Morcinka, Sucharskiego	33.33%	35.76%	40.85%
3	Gimnazjum, Wojkowice ul. Jana III Sobieskiego 211b,	Krzyżówka, Os. Plaka, Centrum	58.95%	49.45%	50.50%
4	Urząd Miasta, Wojkowice ul. Jana III Sobieskiego 290a,	Alfred Przy Przedszkolu Os. Kościuszki	53.34%	48.93%	56.04%
5	Miejski Ośrodek Kultury, Wojkowice ul. Jaworznik 6,	Kamyce, Maszyńsko Piaski, Stara, Żychcice	56.93%	58.47%	59.45%
6	Zakład Karny, Jana III Sobieskiego 298, 42-580 Wojkowice		50.00%	36.36%	55.94%
7	Zakład Karny Oddział Aresztu Śledczego, Jana III Sobieskiego 298,		25.00%	56.91%	64.81%
Wojkowice			52,44	49,14	53,80
Powiat będziński			47,45	51,52	54,49
Województwo śląskie			43,38	52,25	55,13
Polska			47,43	50,92	55,34

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pkw.gov.pl

Wojkowice podzielone są na 7 okręgów wyborczych, z czego dwa przypadają na Zakład Karny. Liczba tych jednostek nie jest zgodna z przyjętym szczegółowym podziałem miasta na 17 jednostek, ale w wyniku przyjęcia granic zgodnych z okręgami wyborczymi informacje te można przepisać konkretnym częścią miasta.

Wynika z tego, że zawsze najniższa frekwencja dotyczyła okręgu w punkcie głosowania mieszczącym się w Centrum Młodzieżowym (tab. 5). Obejmuje to stosownie dzielnice Morcinka i Sucharskiego. Z kolei najlepiej wypada frekwencja w Miejskim Ośrodku Kultury oraz w Gimnazjum. Różnica pomiędzy dzielnicami o najwyższej i najniższej frekwencji jest bardzo wyraźna i sięga około 20 punktów procentowych.

Oceniając frekwencję wyborczą w mieście w kontekście powiatu będzińskiego, województwa śląskiego oraz Polski, należy stwierdzić że mieszkańcy Wojkowic wyrażają większe zainteresowanie wyborami samorządowymi, w przypadku zaś wyborów parlamentarnych oraz prezydenckich frekwencja jest niższa niż w porównywanych poziomach.

Problem: niska aktywność w życiu społecznym, słabość kapitału społecznego

Envi Consulting - Projekty i Opinie z Zakresu Ochrony Środowiska, 42-500 Będzin, ul. Wolności 38,
e-mail: jpiatek.envi@gmail.com; tel. + 48 696 032 540; NIP: 625-000-29-31; REGON: 271006515

Wskaźnik: frekwencja w trzech typach wyborów

Dzielnice zdegradowane: Sucharskiego i Morcinka

Wartość krytyczna: najniższa frekwencja w mieście według obwodów głosowania

Średnia dla miasta: -

Skala problemu w Wojkowicach:

Gorzej od: powiatu, województwa, kraju w wyborach prezydenckich i parlamentarnych

lepiej od: powiatu, województwa, kraju w wyborach samorządowych

Niekorzystne struktury bezrobotnych jako problem społeczny

Bezrobocie jako wymiar niedostatku popytu na pracę zgłaszanego przez podmioty gospodarcze na rynku pracy jest problemem ekonomicznym. Jednakże zjawisko to ma dualną naturę, generując szereg negatywnych konsekwencji społecznych. Z tego też powodu ogólny poziom bezrobocia został omówiony w części gospodarczej, natomiast jego struktury dotyczące udziału ludzi młodych i starszych, płci a także czasu pozostawania na bezrobociu zostały zaklasyfikowane jako odbicie problemów społecznych. Podejście do zagadnień bezrobocia jest dwustopniowe. Istotność problemów społecznych została uznana dopiero wówczas, kiedy ogólne natężenie bezrobocia było powyżej średniej dla miasta. Uznano bowiem że niekorzystna struktura bezrobocia nie ma większego znaczenia w przypadku niskiego poziomu tego zjawiska. Ponadto przy niewielkiej liczbie bezrobotnych struktura bezrobotnych może ulec szybkim zniekształceniom.

Za dzielnice obciążone problemem bezrobocia uznano jednostki w których liczba bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym wynosiła 7,5 i więcej przy średniej dla miasta na poziomie 5,7. Powyższe kryterium obejmowało sześć jednostek: Alfred, Sucharskiego, Krzyżówkę, Centrum, Morcinka, Łęg. Następnie jako niekorzystne parametry społeczne przyjęto:

- wysoki udział jednej z płci;
- udział osób o najniższym wykształceniu;
- brak kwalifikacji;
- długotrwałe bezrobocie;
- udział bezrobotnych do 25 roku życia;
- udział bezrobotnych do 30 roku życia;
- udział bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia.

Struktura płci może informować o szczególnie trudniej pozycji kobiet lub mężczyzn na rynku

pracy. Problem taki zidentyfikowano w dzielnicy Morcinka, gdzie udział kobiet wyniósł aż 80%. W skali całego miasta wśród bezrobotnych przeważały również kobiety, które stanowiły 54% populacji bezrobotnych. W sześciu dzielnicach w grupie osób bez pracy przeważali mężczyźni.

Osoby z najniższym wykształceniem to również efekt pewnej dysfunkcji oświaty oraz systemowy problem z zagospodarowaniem takich osób na rynku pracy. W Wojkowicach wykształcenie gimnazjalne lub niższe posiada 31% bezrobotnych. Szczególnie źle wypada dzielnica Łęg (79%), Krzyżówka (51%) oraz Sucharskiego (42%), (tab. 6).

Długotrwałe bezrobocie powoduje negatywne skutki w postaci trwałego oddalenia się od rynku pracy, utraty kwalifikacji, marginalizacji społecznej oraz pogorszenia sytuacji materialnej. W skali miasta udział długotrwałe bezrobotnych wyniósł 55%. Wyjątkowo źle wypadła tutaj dzielnica Morcinka (73%) oraz Krzyżówka (64%).

Tabela 6. Wybrane problemowe struktury bezrobocia na koniec lutego 2017 roku

Dzielnica	K	M	Brak wykształcenia lub niepełne podstawowe /gimnazjalne	Bez kwalifikacji	Długotrwałe bezrobocie	Do 25 lat	Do 30 lat	Powyżej 50 roku życia	Wskaźnik ¹
Alfred	44%	56%	16%	28%	40%	10%	28%	40%	16,5
Sucharskiego	69%	31%	42%	54%	73%	11%	35%	35%	11,5
Krzyżówka	51%	49%	51%	47%	64%	14%	26%	32%	9,1
Centrum	47%	53%	29%	29%	41%	16%	18%	12%	8,0
Morcinka	80%	20%	13%	47%	53%	8%	33%	27%	7,8
Łęg	57%	43%	79%	64%	57%	8%	14%	36%	7,8
Giełda	50%	50%	0%	50%	50%		0%	50%	6,7
Maszyńsko	56%	44%	28%	36%	48%		32%	28%	6,1
Stara	45%	55%	18%	18%	82%		27%	36%	5,9
Głowackiego	57%	43%	24%	27%	41%		27%	27%	5,6
Długosza	73%	27%	18%	36%	45%		9%	27%	5,0
Os. Kościuszki	13%	88%	38%	38%	25%		25%	38%	4,4
Kamyce	25%	75%	31%	38%	69%		50%	25%	4,2
Żychcice	60%	40%	20%	20%	60%		20%	40%	3,6
Os. Plaka	71%	29%	19%	24%	57%		29%	33%	3,2
Piaski	64%	36%	14%	21%	86%		7%	43%	2,8
Przy Przedszkolu	41%	59%	24%	24%	35%		18%	29%	0,5
Wojkowice	54%	46%	31%	36%	55%	12%	26%	31%	5,7

¹ wskaźnik bezrobocia rejestrowanego, liczba bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym

K- kobiety, M-mężczyźni, dzielnice uporządkowane według malejącej wartości wskaźnika bezrobocia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Będzinie.

Odrębną kwestią jest rozkład bezrobotnych według kryterium wieku, szczególnie obejmujących osoby młode i starsze na rynku pracy. W grupie ludzi młodych posłużono się udziałem bezrobotnych w wieku odpowiednio do 25 i 30 roku życia. Wskaźniki te o zbliżonej konstrukcji mają jednak inną wymowę. Wyższy udział osób do 25 roku życia wskazuje z reguły problem edukacyjny tzn. przedwczesne zakończenie procesu kształcenia. Z kolei wysoki udział

osób do 30 roku życia oznacza, że ludzie z reguły mają lepsze wykształcenie (zwykle wyższe) ale ich profesja nie znajduje adekwatnego miejsca pracy. Wpływ na rozkład wyników ma za każdym razem struktura wieku mieszkańców. W konsekwencji problem wysokiego bezrobocia w grupie do 25 roku życia dotyczy Centrum, zaś do 30 roku życia Osiedla Morcinka i Sucharskiego.

Grupą mającą utrudniony dostęp do rynku pracy są osoby w wieku 50+. W tej kategorii zdecydowany problem występuje w dzielnicy Alfred (40%), co zbieżne jest również ze strukturą demograficzną zamieszkujących tam ludzi.

Problem: niekorzystne struktury bezrobocia

Wskaźnik: wysoki udział procentowy bezrobotnych przynajmniej w jednej z kategorii struktury: płci, wieku, długotrwałego bezrobocia, braku kwalifikacji lub niskiego poziomu wykształcenia, przy spełnieniu warunku że wskaźnik bezrobocia jest na poziomie powyżej 7,5.

Dzielnice zdegradowane: Alfred, Sucharskiego Krzyżówka, Centrum, Morcinka, Łęg

Wartość krytyczna: zgodnie z tabelą 6

Średnia dla miasta: -

System szkolnictwa oraz wyniki nauczania⁵

System szkolnictwa w Wojkowicach obejmuje dwie szkoły podstawowe oraz jedno gimnazjum, które w drodze reformy oświatowej od roku szkolnego 2017/2018 zostanie przekształcone w szkołę podstawową.

Opierając się na diagnozie społecznej można wskazać obszary szczególnie problemowe pod kątem wyników nauczania. Źródłem informacji jest w tym wypadku program Edukacyjna Wartość Dodana, ukazujący osiągnięcia młodzieży z poszczególnych szkół. Efekty kształcenia osiągane przez młodzież z poszczególnych części miasta mogą stanowić istotną wskazówkę co do problemów społecznych.

Poziom edukacji w obu szkołach podstawowych gminy Wojkowice jest porównywalny do poziomu pozostałych szkół w regionie. Jedynie w roku 2014 Szkoła Podstawowa nr 1 uzyskała wyniki wyraźnie niższe od średniej powiatu, województwa i kraju (18,9%). Wyniki ostatniego sprawdzianu szóstoklasisty wskazują na dobry poziom nauczania (tab. 7).

Osiągnięcia uczniów obu wojkowickich szkół podstawowych różnią się w roku 2016 między sobą o blisko 5% w części I (język polski i matematyka), gdzie lepsze wyniki uzyskała

⁵ Na podstawie Diagnoza społeczna – Wojkowice 2017, Wódz K., red. Leśniak-Berek E., Pawlas-Czyż S., Studium Pracy Socjalnej Instytut Socjologii, Uniwersytet Śląski.

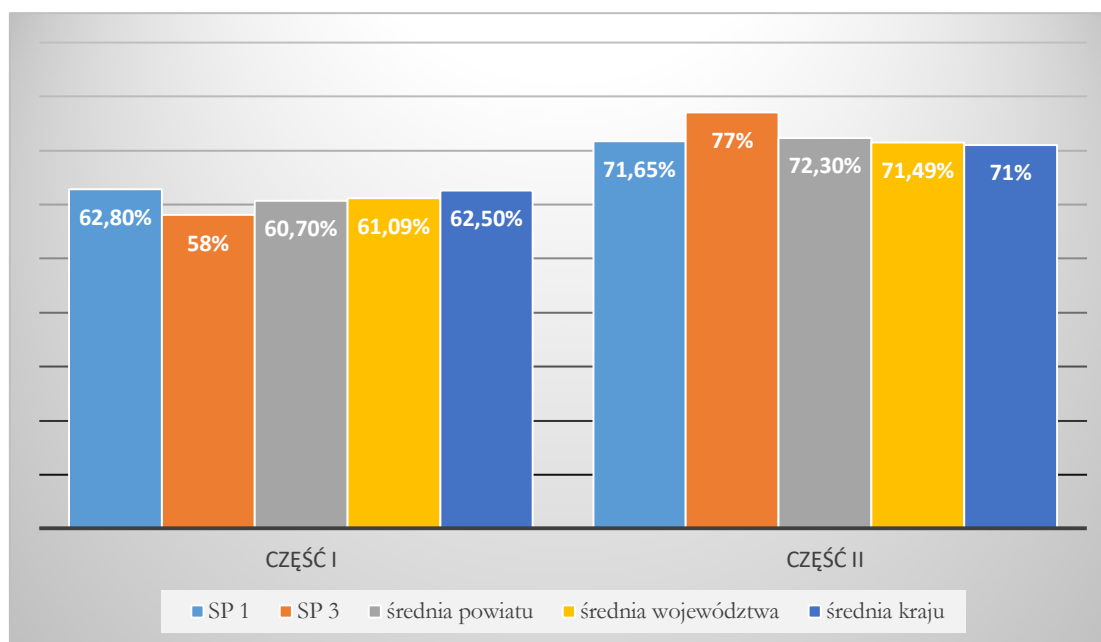
Szkoła Podstawowa nr 1 (62,8%) i ponad 5% w części II (język obcy), gdzie z kolei lepsze wyniki uzyskała Szkoła Podstawowa nr 3 (77%), (ryc. 11). Wyniki obu szkół nie odbiegają znacząco od wyników w skali całego kraju, gdzie średni wynik dla części I wyniósł 63%, a dla części II między 61% a 71%, w zależności od wybranego języka obcego⁶. Warto przy tym wskazać na wysoki poziom osiągnięć z języków obcych uczniów Szkoły Podstawowej nr 3, który 2015 w roku był wyższy od średniej krajowej o blisko 10%, a w roku 2016 o 6 %.

Tabela 7. Wyniki egzaminów końcowych w szkołach podstawowych w Wojkowicach

Rok	Średni wynik szkoły		Średnia powiatu	Średnia województwa	Średnia kraju
	SP 1	SP 3			
2002	30,50	30,30	---	29,20	29,49
2003	28,10	27,26	---	28,90	28,60
2004	30,20	25,18	----	25,60	25,55
2005	28,80	30,58	---	29,34	29,50
2006	23,90	25,93	24,35	24,86	25,30
2007	24,20	27,02	25,82	26,17	26,60
2008	26,50	23,66	24,99	25,39	25,80
2009	21,89	21,11	22,54	22,26	22,64
2010	22,50	25,86	23,93	24,37	24,56
2011	22,18	27,12	24,48	24,96	25,27
2012	20,90	24,20	22,20	22,56	22,75
2013	22,70	25,32	22,69	23,55	24,03
2014	18,9	24,9	24,92	25,44	25,82
2015	CZ. I – 63,79% CZ.II – 75,97%	CZ. I – 71,5% CZ. II – 87,5%	CZ. I – 66,1% CZ.II – 79,80%	CZ. I – 65,81% CZ. II – 78,28%	CZ. I – 67% CZ. II – 78%
2016	CZ. I – 62,8% CZ.II – 71,65%	CZ. I – 58% CZ.II – 77%	CZ. I – 60,7% CZ. II – 72,3%	CZ. I – 61,09% CZ. II – 71,49%	CZ. I – 62,5% CZ. II – 71%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Zespołu Oświaty i Wychowania oraz www.oke.jaworzno.pl/www2/index.php/informacje-o-wynikach-egzaminow

⁶ <https://www.cke.edu.pl/sprawdzian/wyniki/>

Rycina 11. Wyniki egzaminów końcowych w szkołach podstawowych w 2016 roku – porównanie szkół w Wojkowicach na tle powiatu, województwa i kraju

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Zespołu Oświaty i Wychowania oraz www.oke.jaworzno.pl/www2/index.php/komunikowanie-wynikow

Gimnazjalny wskaźnik EWD, określający jakość pracy szkoły w przygotowaniu swoich uczniów do egzaminów w dominującej mierze przyjmuje w Wojkowicach wartości dodatnie. Jedynie w roku 2009 wskaźnik osiągnął wartości ujemne dla przedmiotów humanistycznych (-0,2), a w roku 2014 dla języka polskiego (-2,4). Największy przyrost wykazuje się najczęściej w zakresie historii i wiedzy o społeczeństwie (tab. 8).

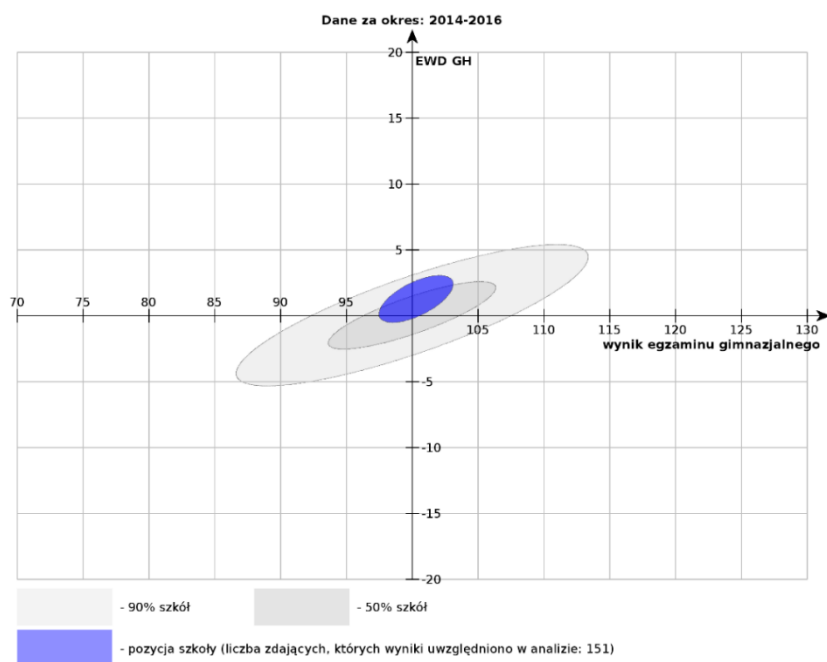
Tabela 8. Wskaźnik EWD w wojkowickim gimnazjum

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
EWD	GMP 1,4	GMP 1,3	GMP 1,0	GMM 1,0	GMM 0,7	GMM 0,3	GMM 1,5	GMM 1,0
	GH 2,4	GH - 0,2	GH 1,6	GHP 1,1	GHP 2,8	GHP 1,9	GHP -2,4	GHP 3,0
				GMP 1,4	GMP 1,8	GMP 0,8	GMP 1,2	GMP 0,3
				GHH 0,4	GHH 4,2	GHH 4,6	GHH 1,3	GHH 3,7

GMP – przedmioty przyrodnicze; GH – przedmioty humanistyczne;

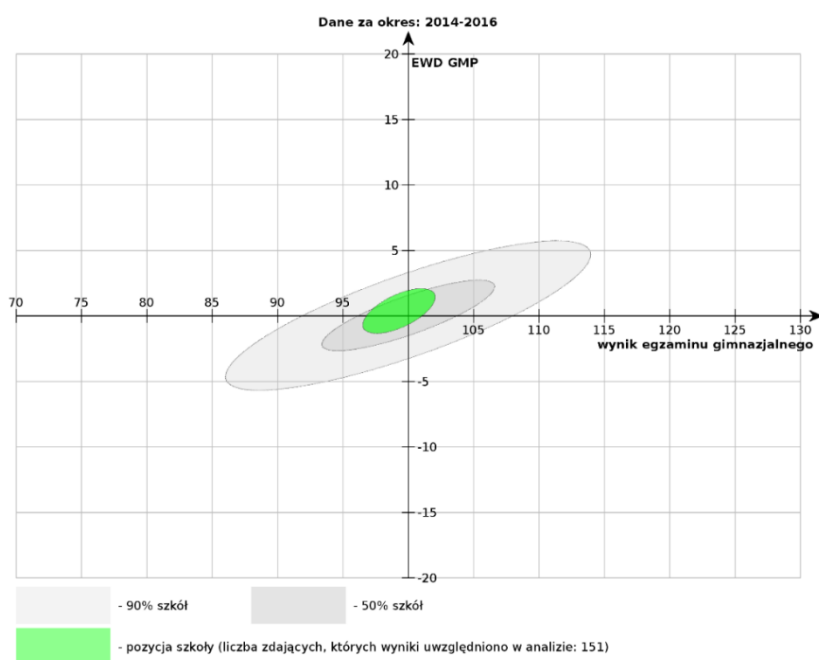
GMM – matematyka; GHP – język polski; GHH – historia i wiedza o społeczeństwie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Zespołu Oświaty i Wychowania.

Rycina 12. Pozycja gimnazjum w Wojkowicach ze względu na wskaźniki wyniku końcowego i edukacyjnej wartości dodanej – część humanistyczna

Źródło: ewd.edu.pl/wskazniki/gimnazjum/wykres-szkoly/?id=19239

Rycina 13. Pozycja gimnazjum w Wojkowicach ze względu na wskaźniki wyniku końcowego i edukacyjnej wartości dodanej – część matematyczno-przyrodnicza

Źródło: ewd.edu.pl/wskazniki/gimnazjum/wykres-szkoly/?id=19239

Wskaźniki EWD obliczone na podstawie danych egzaminacyjnych z lat 2014-2016, w których uwzględniono wyniki 151 uczniów pozwalają na ocenę szkoły jako neutralną, przy czym lepsze wyniki uczniowie osiągnęli z części humanistycznej (ryc. 12), niż matematyczno-przyrodniczej (ryc. 13). Gimnazjum w Wojkowicach należy tym samym do najczęściej występującej grupy szkół w Polsce o średnim EWD i średnich wynikach egzaminacyjnych.

Liczba uczniów powtarzających klasę w szkołach podstawowych jest marginalna i oscyluje między 0 a 3,5% uczniów. Najwięcej osób, które nie otrzymały promocji do następnej klasy było w roku 1999 i 2004 (odpowiednio 8 i 9 osób). Niższy odsetek uczniów repetujących odnotowuje się w Szkole Podstawowej nr 3. Z kolei w przypadku młodzieży gimnazjalnej liczba osób powtarzających klasę jest wyższa i waha się między 2 a 28 osób. Procentowo zaś przyjmuje wartości między 1,1% a 11,31% uczniów w danym roku szkolnym. Najwięcej osób nie otrzymało promocji w roku 2002 (28 osób – 7,29%) i 2012 (19 osób – 11,31%).

W badaniu kapitału społecznego i określeniu obszaru rewitalizacji za istotne należy uznać rozmieszczenie miejsca zamieszkania szczególnie tych uczniów, którzy osiągają najniższe wyniki w nauce. Analizie poddano oceny uzyskane w pięciu latach szkolnych od 2011/2012 do 2015/2016. Dane wskazują, że uczniów ze średnią poniżej 3 jest wyraźnie więcej w Szkole Podstawowej nr 1 (tab. 9).

Tabela 9. Liczba uczniów szkół podstawowych osiągających średnie wyniki poniżej oceny dostatecznej

Rok szkolny	SP 1	SP 3
2011/2012	15	2
2012/2013	10	0
2013/2014	7	2
2014/2015	7	2
2015/2016	4	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SP 1 i SP 3.

Uczniowie mający trudności w nauce najczęściej mieszkają przy ulicy Morcinka, Sobieskiego, Sucharskiego, Harcerskiej i Długosza (tab. 10). Przy czym zaznacza się wyraźna dominacja mieszkańców ulicy Morcinka. Uwagi wymaga również fakt, że spośród uczniów z niską średnią uczęszczających do Szkoły Podstawowej nr 3 połowa mieszka przy ulicy Sucharskiego lub Morcinka (pomimo braku przynależności tych ulic do obwodu SP 3). Wreszcie, to do uczniów mieszkających przy ulicy Morcinka należą też najniższe z średnich oscylujące w okolicy 2 (1,88 i 2,1).

Tabela 10. Uczniowie osiągający średnie ocen poniżej 3 wg miejsca zamieszkania w latach 2011-2016

L.p.	Ulica zamieszkania	Liczba
1.	Morcinka	21
2.	Sobieskiego	8
3.	Sucharskiego	5
4.	Harcerska	4
5.	Długosza	4
6.	Paderewskiego	2
7.	Plaka	1
8.	Głowackiego	1
9.	Staffa	1
10.	Stara	1
11.	Szymanowskiego	1
12.	Wasilewskiej	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SP 1 i SP 3.

Dużo większe zróżnicowanie miejsca zamieszkania, wynikające z wyższej liczby uczniów osiągających średnią ocen poniżej 3 zaznacza się w przypadku Gimnazjum (tab. 11).

Tabela 11. Miejsce zamieszkania gimnazjalistów osiągających najniższe wyniki w nauce⁷

Ulica	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017 (I półrocze)
Morcinka	10	6	8	7	8
Plaka	8	6	3	3	3
Sobieskiego	16	21	17	12	7
Sucharskiego	3	3	3	2	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gimnazjum w Wojkowicach.

W poszczególnych latach różnie rozkłada się miejsce zamieszkania uczniów z najniższymi średnimi. Niezmiennie jednak w statystykach figuruje ulica Morcinka, a także Sobieskiego, którą zamieszkuje najwięcej gimnazjalistów oraz ulice Plaka i Sucharskiego. Najniższe średnie uczniów wskazują na zupełny brak osiągnięć, gdyż oscylują na poziomie 1. W tym wypadku ponownie dominują uczniowie pochodzący z Morcinka. Ich zróżnicowanie obrazuje tabela 12 obejmująca również dane za pierwsze półrocze bieżącego roku szkolnego.

Problem: słabe wyniki nauczania

Wskaźnik: miejsce zamieszkania uczniów którzy uzyskali najgorsze wyniki.

Dzielnice zdegradowane: Morcinka, Sucharskiego

Wartość krytyczna: 5 lub więcej uczniów uzyskujących wyniki poniżej 3 (tab. 10)

Średnia dla miasta: -

⁷ W zestawieniu pominięto ulice, gdzie uczniów z najniższymi wynikami było w sumie mniej niż 10 w ciągu ostatnich 5 lat.

Skala problemów społecznych – poziom wsparcia MOPS

Zakres ogólnodostępnych danych GUS, informujących o pomocy społecznej jest bardzo ograniczony. Porównania dokonano wykorzystując dwa wskaźniki:

- udział ludności korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w latach 2010-2015, w ogólnej liczbie ludności;
- udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci, w tym wieku w latach 2010-2015.

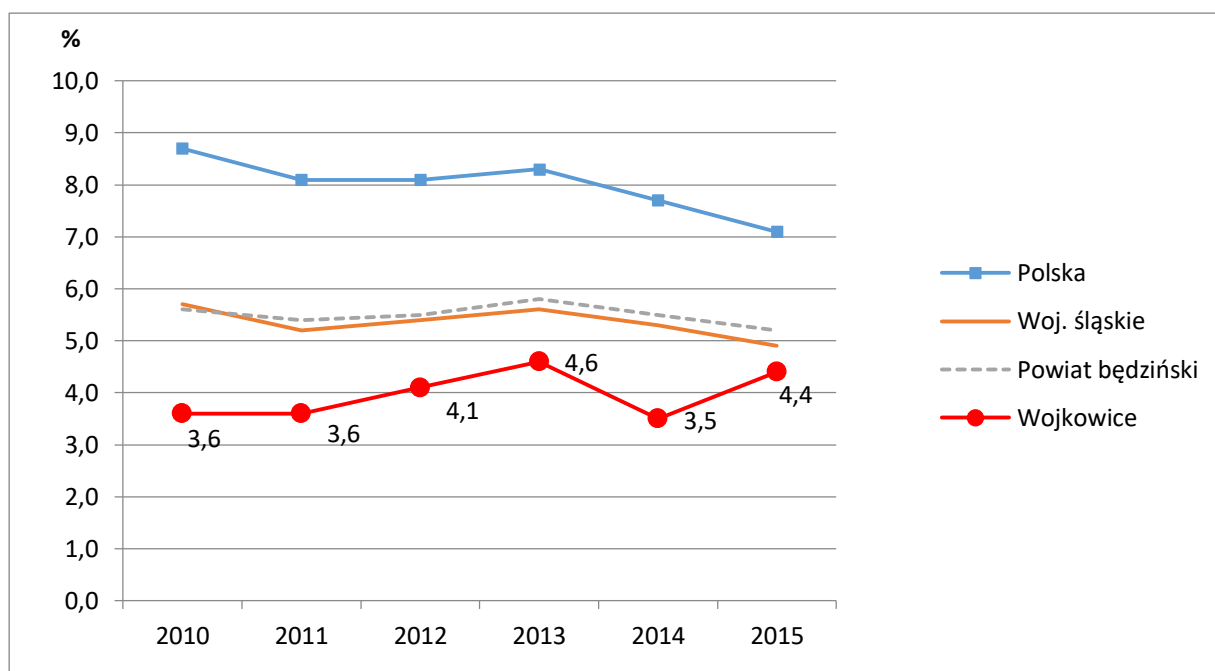
Środowiskowa pomoc społeczna to pomoc udzielana ludności w gospodarstwach domowych w miejscu zamieszkania, za pośrednictwem ośrodka pomocy społecznej⁸. Może ona przyjmować postać świadczeń pieniężnych i niepieniężnych. W ramach pierwszej grupy wyróżnia się: zasiłki stałe, celowe czy też okresowe. W grupie instrumentów niepieniężnych zawierają się m.in. praca socjalna, usługi opiekuńcze czy pomoc rzeczowa. Rozległość zakresu świadczeń należących do kategorii środowiskowej pomocy społecznej sprawia, że ten wskaźnik można uznać za kompleksową miarę skali pomocy społecznej.

Porównanie poziomów wsparcia, udzielanego w ramach środowiskowej pomocy społecznej w Wojkowicach, powiecie będzińskim, województwie śląskim i w Polsce, wskazuje na znacznie niższy udział procentowy korzystających z pomocy środowiskowej w Wojkowicach, niż ma to miejsce na pozostałych obszarach (ryc. 14).

Jednakże w latach 2010-2015 udział ludności korzystającej ze środowiskowej pomocy społecznej w Wojkowicach wykazywał tendencję rosnącą, osiągając punkt kulminacyjny w 2013 roku na poziomie 4,6%. Ostatni badany 2015 rok też wyróżniał się wysokim poziomem 4,4%.

---

⁸ www.stat.gov.pl

Rycina 14. Udział ludności korzystającej ze środowiskowej pomocy społecznej w latach 2010-2015 w ogólnej liczbie ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL – www.stat.gov.pl).

Ostatnim porównywanym miernikiem jest odsetek dzieci do 17. roku życia, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny. Zasiłek rodzinny ma na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka, a jego uzyskanie zależy m.in. od spełnienia kryterium dochodowego⁹.

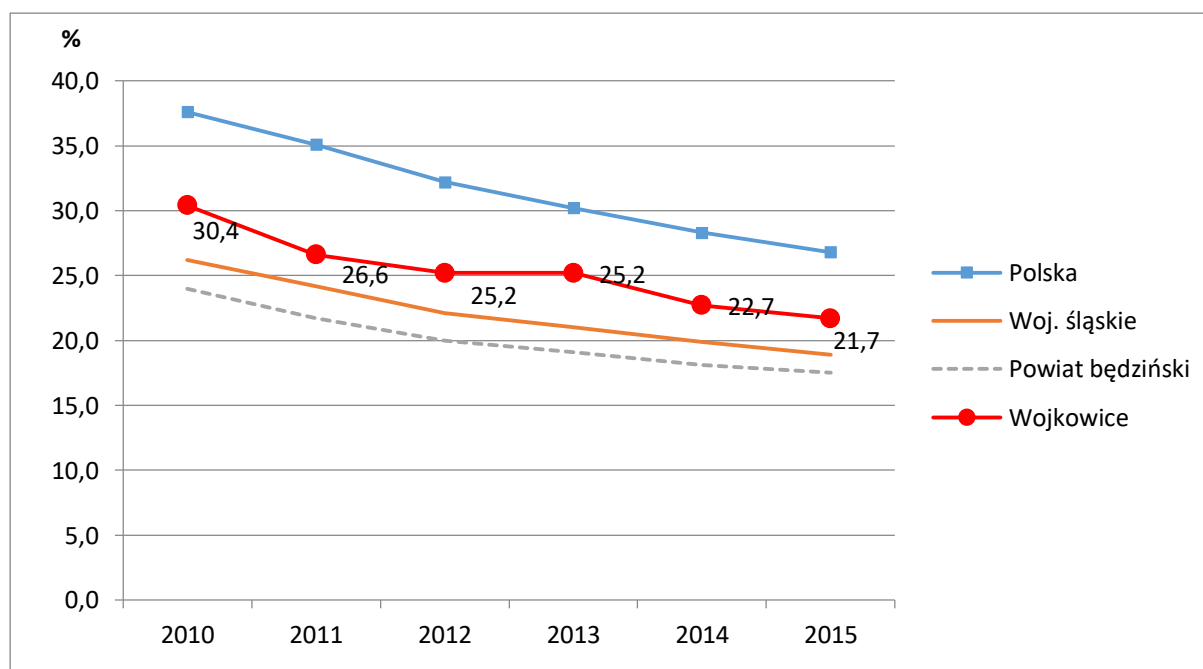
W 2015 roku udział dzieci objętych takim wsparciem wyniósł w Wojkowicach 21,7% i był najniższy od 2010 roku, kiedy to wynosił ponad 30%. Na tle województwa śląskiego i powiatu będzińskiego Wojkowice wypadają gorzej, ale lepiej niż średnia krajowa. Różnica ta występowała w całym przedziale czasu (2010-2015), przy czym ostatnio i utrzymywała się na zbliżonym poziomie (ryc. 15). Odnosząc jednak sytuację w Wojkowicach do średniej krajowej należy zauważyć, że jest ona lepsza od 5,0 do 8,5 punktów procentowych.

Dokładne wyjaśnienie przyczyn tego stanu jest trudne, gdyż na skalę pomocy społecznej w danym mieście duży wpływ mieć będzie struktura wieku ludności, stan zdrowia oraz poziom osiągniętych dochodów.

Generalnie ujemne nachylenie wykresów mogłoby wskazywać na poprawę sytuacji, gdyż coraz mniejsza część populacji dzieci wymagała wsparcia w postaci zasiłku rodzinnego. Niestety zjawisko to tylko pozornie oznacza poprawę, gdyż jest to przede wszystkim efekt braku rewaloryzacji progu dochodowego. Równocześnie wzrost płacy minimalnej, a także inflacja, spowodowały, że realnie granica ta stawała się coraz bardziej restrykcyjna.

⁹ Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej www.mpips.gov.pl.

Rycina 15. Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL – www.stat.gov.pl).

Problemy społeczne Wojkowic precyzyjnie identyfikuje Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2015-2020. Niezależnie od tego skalę problemów zbadano prowadząc na szeroką skalę badania społeczne przez zespół z Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego.

Według sprawozdania MOPS, placówka zatrudnia 15 osób. W 2016 roku z pomocy MOPS udzielił wsparcia z powodu¹⁰:

- ubóstwa: 317 osób
- bezrobocia: 245 osób
- długotrwałej niepełnosprawności: 153 osoby
- bezradności opiekuńczo-wychowawczej: 105 osób
- ciężkiej choroby: 74 osoby
- potrzeby ochrony macierzyństwa: 70 osób

¹⁰ Diagnoza społeczna – Wojkowice 2017, Wódz K., red. Leśniak-Berek E., Pawlas-Czyż S., Studium Pracy Socjalnej Instytut Socjologii, Uniwersytet Śląski, s. 53.

Przestrzenny rozkład pomocy społecznej w Wojkowicach

Według danych MOPS w I kwartale 2017 roku liczba beneficjentów pomocy społecznej obejmowała 415 osób, w tym 189 rodzin. Najliczniejsza grupa podopiecznych zamieszkiwała na Morcinka, które koncentrowało blisko 19% całej populacji świadczeniobiorców (tab. 12). Znacznie niższy udział klientów MOPS odnotowano w dzielnicach: Sucharskiego (15,4%) i Kamyce (12,5%). Łącznie te trzy dzielnice obejmują 47% wszystkich korzystających z pomocy społecznej przy udziale ludności na poziomie 22% potencjału miasta. Z kolei w przypadku dzielnic Maszyńsko, Centrum i Giełda liczba świadczeniobiorców była najniższa i nie przekraczała 10 osób.

Tabela 12. Skala problemów społecznych w układzie dzielnic Wojkowic w 2017 roku

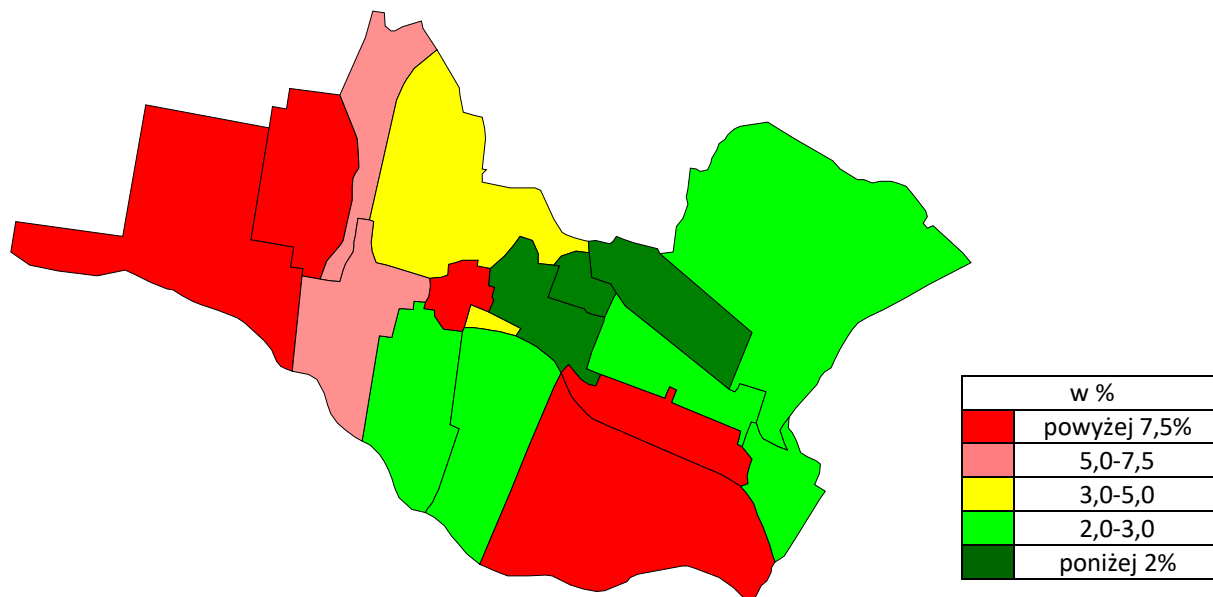
Nr dzielnicy	NAZWA DZIELNICY	Liczba ludności 27.03.2017	Liczba rodzin objętych pomocą	Udział dzielnic w liczbie osób objętych wsparciem	Liczba osób objętych pomocą	% ludności objętej pomocą
1	Łęg	514	5	2,7%	11	2,1%
2	Morcinka	954	47	19,0%	79	8,3%
3	Sucharskiego	404	22	15,4%	64	15,8%
4	Giełda	386	3	1,9%	8	2,1%
5	Długosza	558	4	3,4%	14	2,5%
6	Krzyżówka	243	7	2,7%	11	4,5%
7	Głowackiego	332	1	0,7%	3	0,9%
8	Os. Plaka	1110	6	4,8%	20	1,8%
9	Centrum	764	3	1,4%	6	0,8%
10	Alfred	213	6	3,9%	16	7,5%
11	Przy Przedszkolu	743	11	6,5%	27	3,6%
12	Maszyńsko	433	6	2,2%	9	2,1%
13	Os. Kościuszki	418	7	2,4%	10	2,4%
14	Piaski	501	17	8,9%	37	7,4%
15	Żychcice	238	9	2,9%	12	5,0%
16	Stara	428	12	8,7%	36	8,4%
17	Kamyce	636	23	12,5%	52	8,2%
WOJKOWICE		8875	189	100%	415	4,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Wojkowicach.

Poziom problemów społecznych w Wojkowicach wyraża liczba ludności i rodzin korzystających z pomocy społecznej. Aktualne dane z marca 2017 roku wskazują że pomocą MOPS objęto 189 rodzin co przekłada się na 415 osób. Zdecydowanie najwięcej podopiecznych MOPS odnotowano w dzielnicy Morcinka i Sucharskiego, odpowiednio 79 i 64 osoby. Jeszcze większe znaczenie ma jednak natężenie zjawiska, które wyraża odsetek ludności objętej pomocą w stosunku do ludności ogółem. Maksymalna wartość wystąpiła w dzielnicy Sucharskiego i wynosi 15,8%, podczas gdy średnia dla miasta stanowi 4,7%. Dzielnica ta reprezentuje zatem natężenie trzykrotnie wyższe aniżeli średnia miejska (ryc. 16).

Kolejne trzy obszary miasta – Stara, Morcinka, Kamyce mają porównywalny od 8,2% do 8,4% poziom udziału osób wspieranych przez MOPS.

Przyczyny wsparcia są zróżnicowane natomiast dominuje ubóstwo powiązane z bezrobociem. Według strategii, do innych przyczyn wsparcia należy wymienić alkoholizm, przemoc oraz wykluczenie społeczne. Warto podkreślić, że w takich dzielnicach jak Głowackiego i Centrum zjawisko to jest marginalne, a udział korzystających z pomocy wynosi niecałe 1%.

Rycina 16. Procentowy udział ludności korzystającej z pomocy społecznej

Stan na 27 marca 2017 roku

Źródło: obliczenia i opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Wojkowicach.

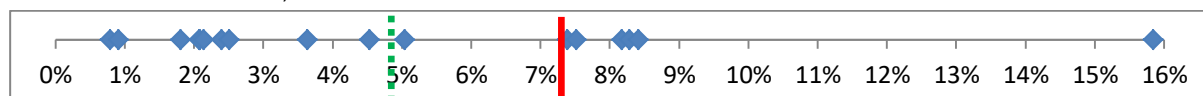
Problem: skala pomocy społecznej

Wskaźnik: odsetek mieszkańców objętych pomocą społeczną

Dzielnice zdegradowane: Sucharskiego, Morcinka, Alfred, Stara, Kamyce

Wartość krytyczna: powyżej 7,5% —

Średnia dla miasta: -3,3% .....

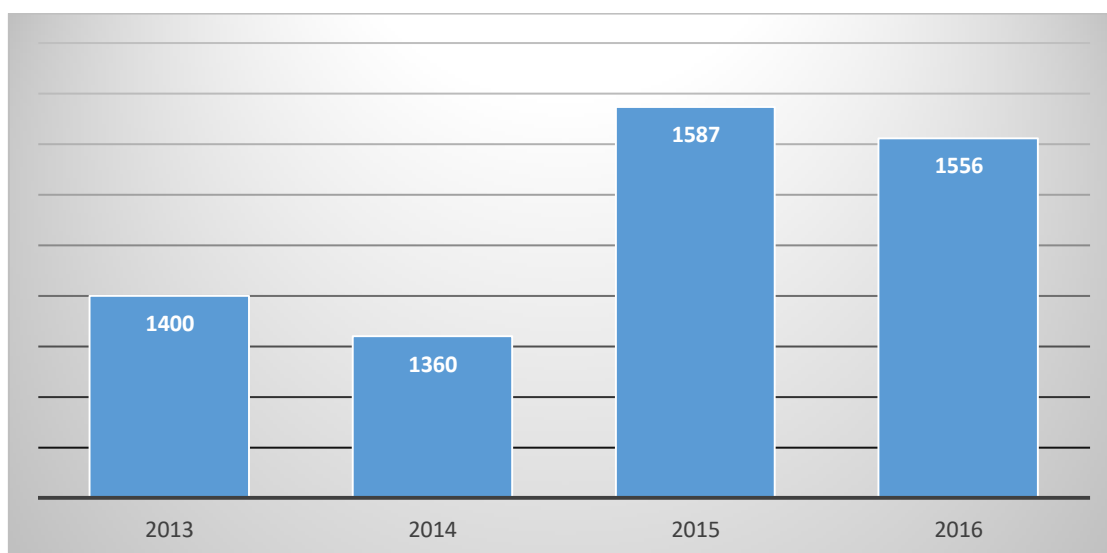
Skala problemu w Wojkowicach:

Gorzej: **lepiej niż:** w powiecie, województwie i Polsce

Poziom interwencji Policji

Negatywne zjawiska związane z przestępczością wpływają na poczucie bezpieczeństwa oraz determinują aktywność społeczną. Części miasta uznane za niebezpieczne uzyskują status miejsc, których należy unikać. Powoduje to szereg negatywnych następstw społecznych i gospodarczych zarówno dla mieszkańców tych obszarów jak również dla całego miasta.

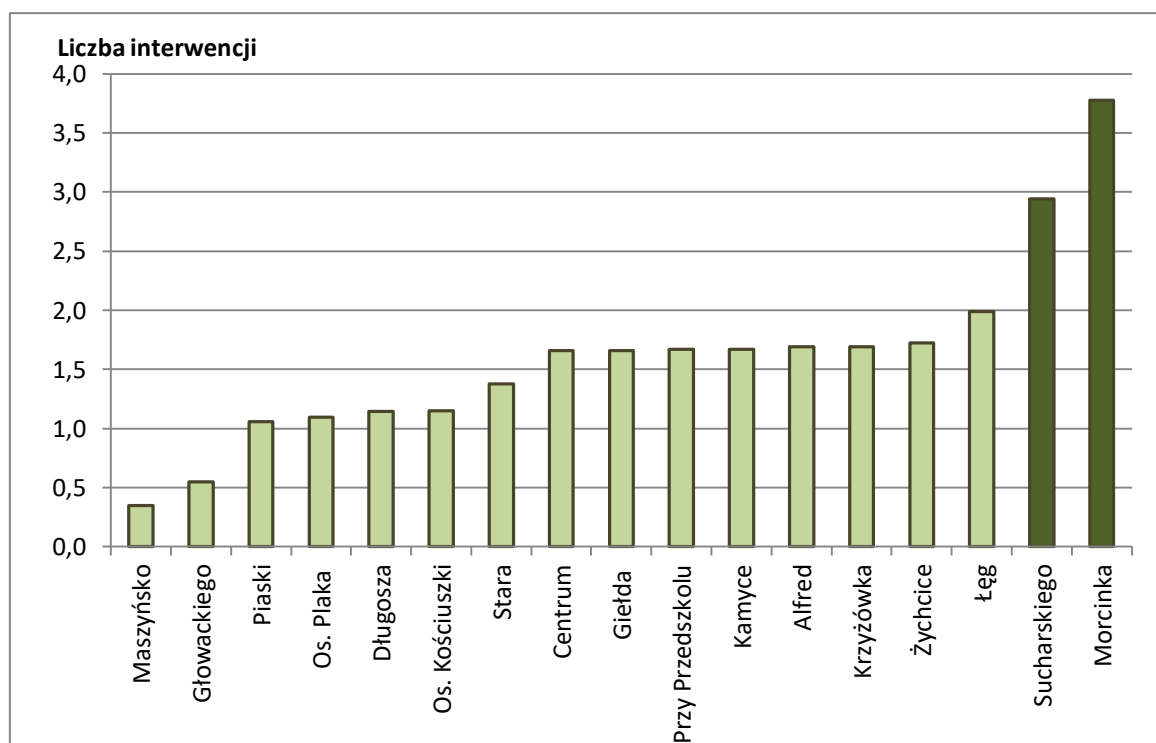
Według danych Komisariatu Policji w Wojkowicach liczba interwencji na terenie gminy uległa wzrostowi w ostatnich 4 latach. Najwięcej interwencji miało miejsce przy ulicy Morcinka oraz Sucharskiego (ryc. 17), przy czym wyraźna jest dominacja interwencji przy ulicy Morcinka, bowiem ma tam miejsce co piąta zgłaszana Policji sprawa (21,2% interwencji) – (ryc. 18).

Rycina 17. Liczba interwencji na terenie Wojkowic w latach 2013-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komisariatu Policji w Wojkowicach.

Liczba interwencji w Wojkowicach jest zróżnicowana. Na tle miasta Podobzary Morcinka i Sucharskiego wyróżniają się zwiększoną aktywnością negatywnych zjawisk o różnym stopniu zagrożenia. Uwzględniając wskaźnik interwencji Policji w wymienionych dzielnicach, na 10 mieszkańców przypadają ponad 3 interwencje w jednostce funkcjonalno-przestrzennej Morcinka (ul. Morcinka, Proletariatu, Fabryczna). W rzeczywistości na ulicy Morcinka ponad 5. Wysoka liczba interwencji występuje także w podobszarze Sucharskiego (ul. Sucharskiego, Granitowa, Kopalniana, Cementowa, Zacisze). Najmniej interwencji w mieście odnotowują: Maszyńsko, Głowackiego oraz Piaski, Osiedlu Plaka, Długosza i Osiedlu Kościuszki (ryc. 18).

Rycina 18. Liczba interwencji Policji na 10 mieszkańców w dzielnicy w 2016 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komisariatu Policji w Wojkowicach.

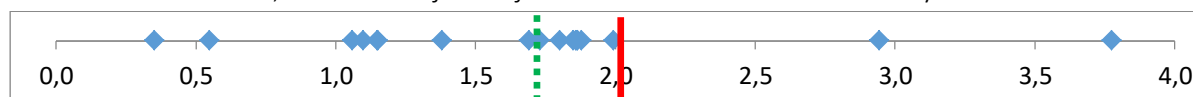
Problem: wysoki poziom interwencji Policji

Wskaźnik: liczba interwencji Policji

Dzielnice zdegradowane: Sucharskiego i Morcinka

Wartość krytyczna: 2 lub więcej interwencji Policji na 10 mieszkańców dzielnicy

Średnia dla miasta: 1,7 interwencji Policji na 10 mieszkańców w dzielnicy

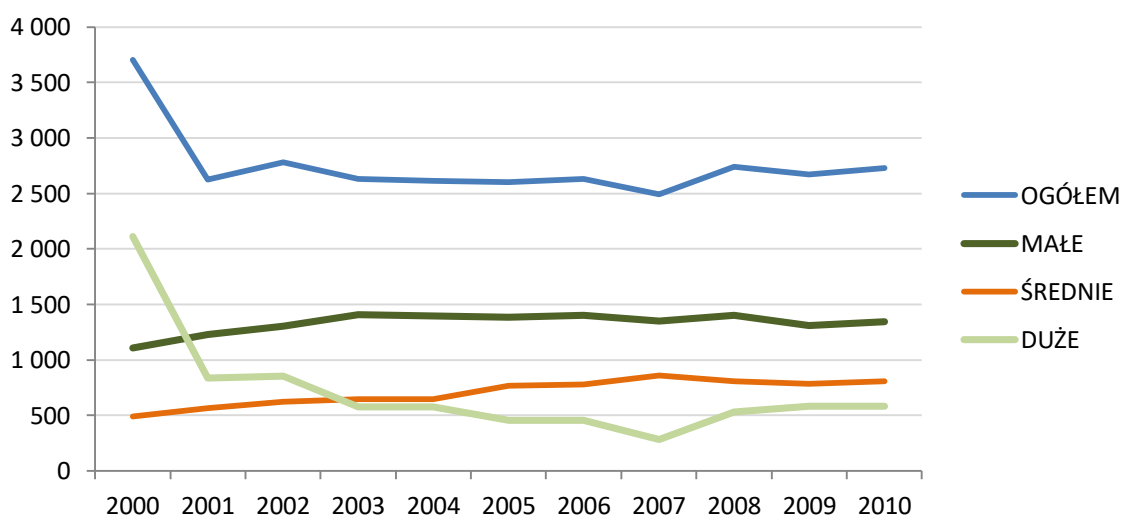
4.2 Wymiar gospodarczy

W wymiarze gospodarczym zdiagnozowano następujące kwestie:

- Stan rynku pracy oraz poziom aktywności gospodarczej;
- Poziom bezrobocia – wskaźnik bezrobocia rejestrowanego;
- Ocenę kondycji ekonomicznej lokalnych przedsiębiorstw;
- Ocenę kondycji ekonomicznej ludności opartą na danych z zeznań podatkowych.

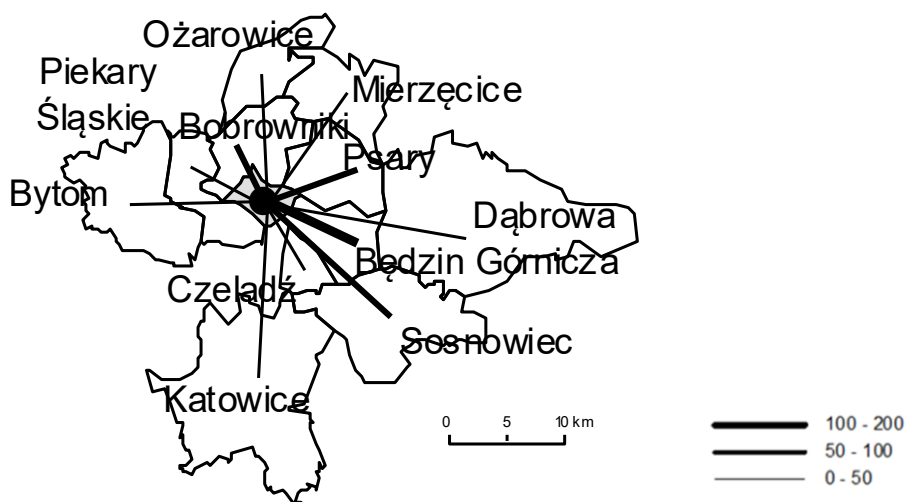
Rynek pracy oraz poziom aktywności gospodarczej

Rynek pracy Wojkowic mieści się w kategorii małych do 5 tys. miejsc pracy (Kłosowski i in., 2013). W 2010 roku w Wojkowicach pracowało 2736 osób, z uwzględnieniem podmiotów poniżej 9 pracujących. W 2015 roku w Wojkowicach w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób pracowało 1220 osób. Najwięcej miejsc pracy generują małe przedsiębiorstwa. Jak widać to z ryc. 19 głównym powodem problemów wojkowickiego rynku pracy jest drastyczny spadek miejsc pracy w dużych zakładach pracy.

Rycina 19. Liczba pracujących w Wojkowicach w latach 2000-2010

Źródło: Kłosowski i inni, 2013, s.183.

Rycina 20. Przyjazdy do pracy do Wojkowic w 2006 r.

Źródło: Kłosowski i inni, 2013, s.184.

Skala dojazdów (ryc. 20) i wyjazdów do pracy w 2006 roku wskazywała w Wojkowicach wyraźnie kierunek wyjazdowy. Dawało to niekorzystny iloraz przyjeżdżających do wyjeżdżających (P/W) na poziomie 0,4. Z kolei w 2011 roku 162 osoby dojeżdżały do pracy do Wojkowic przy odpływie na poziomie 106 osób¹¹. Główne kierunki dojazdu obejmowały takie miasta jak: Będzin, Czeladź, Sosnowiec a także sąsiednią gminę Bobrowniki. Mieszkańcy Wojkowic za pracę najczęściej kierowali się do Będzina, Czeladzi, Katowic i Siemianowic Śląskich.

Stronę popytową na rynku pracy stanowią podmioty gospodarcze. Według rejestru REGON w Wojkowicach zarejestrowanych jest 835 firm. Najwięcej z nich bo aż 28,6% to sekcja G obejmująca handel i naprawy. W dalszej kolejności znajduje się sekcja F (budownictwo) oraz M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna).

Jednakże specjalizacja gospodarcza Wojkowic względem innych jednostek wskazuje na takie sekcje jak¹²: D, E, N, O, Q i S. Opiera się ona na wyższych udziałach procentowych podmiotów w strukturze podmiotów w powiecie, województwie i kraju (tab. 15).

Generalnie sekcje związane z usługami są dominujące i obejmują 80% podmiotów. W strukturze pracujących w podmiotach usługowych zatrudniających powyżej 9 osób statystyka wykazuje jednak tylko 40%. Należy jednak podkreślić iż specyfiką sektora usługowego jest duży udział małych firm, których statystyka nie ujmuje.

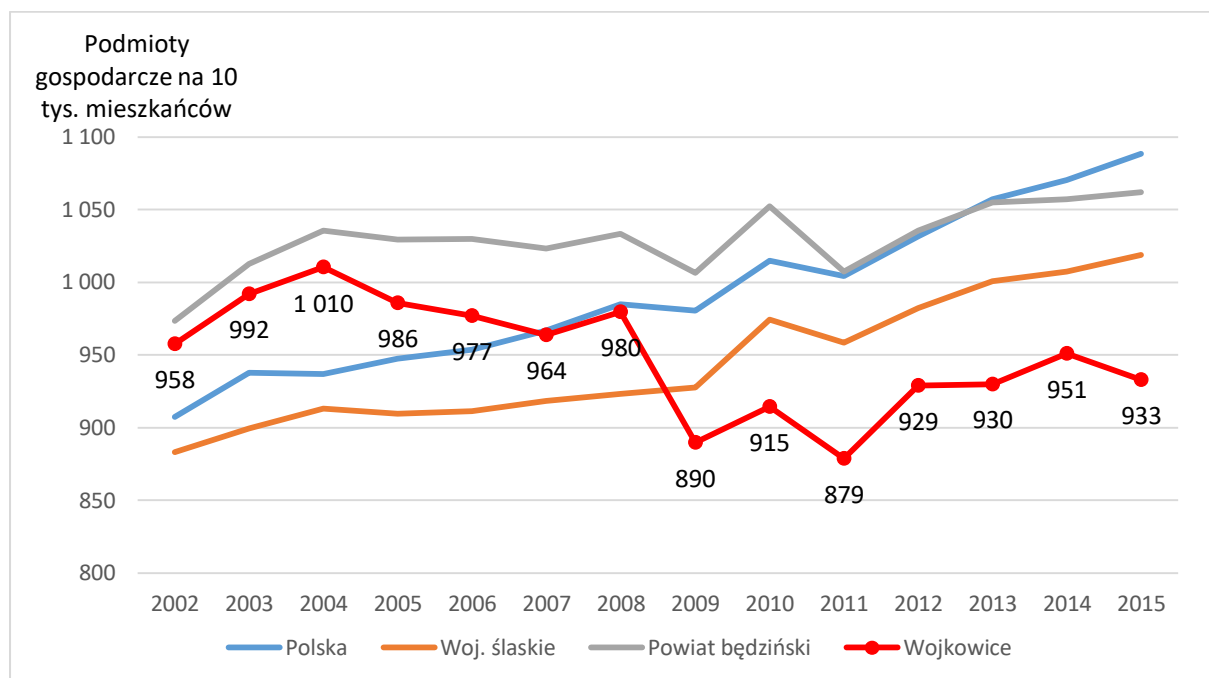
Struktura własności zdominowana jest przez podmioty osób fizycznych prowadzących działalności gospodarczą (76%). W Wojkowicach zarejestrowanych jest także 59 firm w formie spółek prawa handlowego, z czego 52 to spółki z o.o (tab. 16).

Miasto wypada wyjątkowo słabo w kategorii liczby podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców (ryc. 21). Szczególnie na tle porównywanych jednostek sytuacja wygląda źle

¹¹ Dane GUS – NSP 2011

¹² Opis sekcji PKD zgodny z tabelą 16

od 2008 roku. Aktualnie wartość tego wskaźnika za wyjątkiem Wojkowic wszędzie przekracza próg 1000 podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców. W tej sytuacji ranga tego problemu w Wojkowicach ma jeszcze większe znaczenie.

Rycina 21. Liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców w Wojkowicach, powiecie będzińskim, województwie śląskim i Polsce w latach 2002-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

Zjawisko to jest potwierdzone także w innych zbliżonych wskaźnikach, jak liczba podmiotów gospodarczych na 100 osób w wieku produkcyjnym, czy liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 osób w wieku produkcyjnym (tab. 13). Miasto wypada słabiej również od województwa śląskiego (tab. 14), które z racji swojego przemysłowego charakteru uzyskuje w tym temacie słabe wyniki. Jest to problem obserwowany od wielu lat¹³.

Tabela 13. Poziom aktywności gospodarczej w Wojkowicach w 2015 roku

Jednostka	Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	Osoby fizyczne prowadzące działalność	
		na 1000 ludności	na 100 osób w wieku produkcyjnym
Polska	174,3	12,4	77
Woj. śląskie	162,9	11,7	73
Powiat będziński	172,7	13,0	80
Wojkowice	147,7	11,2	71

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

¹³ Zuzańska-Żyśko E., 2006, Małe miasta w okresie transformacji. Studium w regionie śląskim, Wydawnictwo Śląsk, Katowice, ss.207.

Tabela 14. Podmioty z bazy REGON roku w Wojkowicach na tle powiatu, województwa i Polski - stan na 31 marca 2017 roku

Jednostka	Ogółem	Sekcje PKD																			
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	U
Polska	4243697	74784	4858	377184	9268	14477	496684	1037246	261224	131138	144898	123867	242534	423755	128161	27085	150016	235215	76768	278135	230
Województwo śląskie	466205	4878	579	44292	618	1865	51904	124942	28939	14332	13911	14679	26587	43566	12957	1779	16713	25073	8560	29130	6
Powiat będziński	15830	161	21	1369	16	71	1617	4801	1291	472	382	474	810	1348	432	71	485	846	232	898	0
Wojkowice	835	7	2	65	3	10	82	239	56	26	28	18	32	78	28	6	30	58	6	60	0
w %																					
Polska	100%	1,8	0,1	8,9	0,2	0,3	11,7	24,4	6,2	3,1	3,4	2,9	5,7	10,0	3,0	0,6	3,5	5,5	1,8	6,6	0
Województwo śląskie	100%	1,0	0,1	9,5	0,1	0,4	11,1	26,8	6,2	3,1	3,0	3,1	5,7	9,3	2,8	0,4	3,6	5,4	1,8	6,2	0
Powiat będziński	100%	1,0	0,1	8,6	0,1	0,4	10,2	30,3	8,2	3,0	2,4	3,0	5,1	8,5	2,7	0,4	3,1	5,3	1,5	5,7	0
Wojkowice	100%	0,8	0,2	7,8	0,4	1,2	9,8	28,6	6,7	3,1	3,4	2,2	3,8	9,3	3,4	0,7	3,6	6,9	0,7	7,2	0

A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, B – Górnictwo i wydobywanie, C – Przetwórstwo przemysłowe, D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją, F – Budownictwo, G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, H – Transport i gospodarka magazynowa, I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, J – Informacja i komunikacja, K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, P – Edukacja, Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, S – Pozostała działalność usługowa, T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby, U – Organizacje i zespoły eksterytorialne

Źródło: baza REGON, GUS – www.stat.gov.pl

Tabela 15. Struktura organizacyjno-prawna podmiotów gospodarczych w Wojkowicach w 2017 roku

Ogółem	W tym							
	przedsiębiorstwa państwowe	spółki					spółdzielnie	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
		razem	w tym					
			handlowe			cywilne		
			razem	w tym				
				akcyjne	z o.o.			
835	0	124	59	0	52	65	3	634
100%	0%	15%	7%	0%	6%	8%	0%	76%

Źródło: baza REGON, GUS – www.stat.gov.pl

Tabela 16. Podmioty z bazy REGON w Wojkowicach według klasy wielkości oraz w przeliczeniu na liczbę mieszkańców

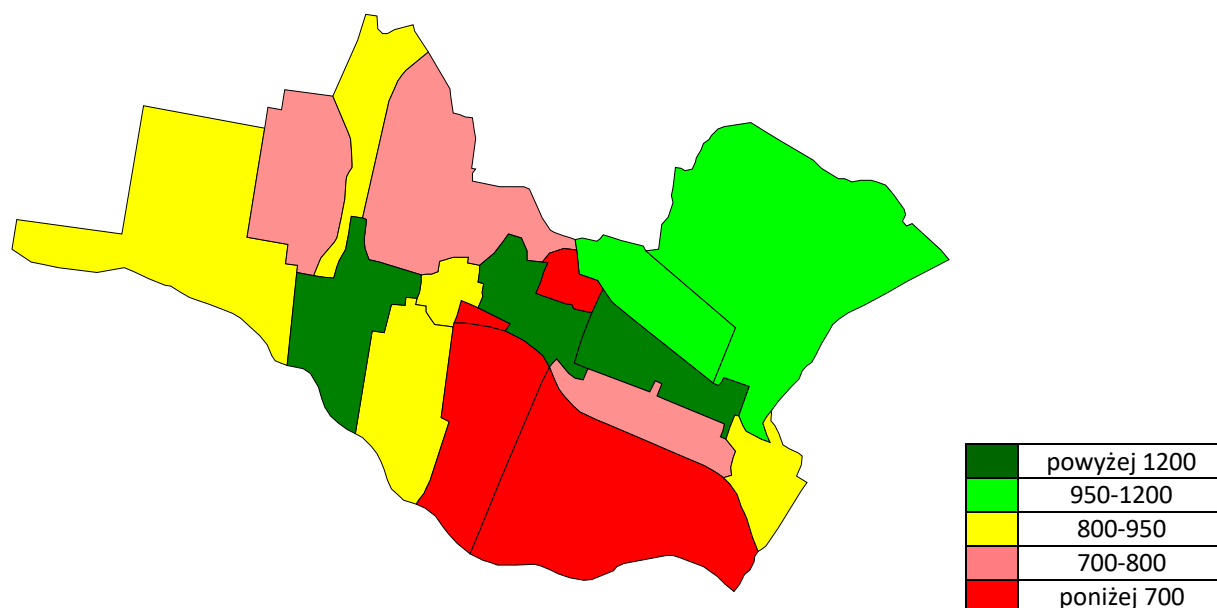
Dzielnica	Podmioty w bazie REGON według przewidywanej liczby pracujących ¹					Liczba podmiotów razem	Ludność w wieku produkcyjnym	Liczba ludności ogółem	Liczba podmiotów gospodarczych	
	0-9	10-49	50-249	250-999	nieokreślone				na 1000 osób w wieku produkcyjnym	na 10000 ludności
Łęg	43	1			1	45	319	514	135	837
Morcinka	72	5	1		1	79	603	954	119	755
Sucharskiego	24	1				25	225	404	107	594
Giełda	65	5	1			71	225	386	289	1684
Długosza	53	6				59	343	558	155	950
Krzyżówka	19	3				22	154	243	123	782
Głowackiego	38	1				39	198	332	192	1145
Plaka	77				2	79	783	1110	98	694
Centrum	134	6			1	141	465	764	288	1754
Alfred	20	4	1	1		26	127	213	157	939
Przy Przedszkolu	33	1				34	398	743	83	444
Maszyńsko	41	2				43	263	433	156	947
Osiedle Kościuszki	28		1		1	30	250	418	112	670
Piaski	43	1				44	286	501	150	858
Żychcice	44	1	1		1	47	138	238	319	1849
Stara	31	2				33	238	428	130	724
Kamyce	58	3				61	409	636	142	912
Wojkowice	823	42	5	1	7	878²	5424	8875	152	927

Stan danych na 31 marca 2017 roku

¹ - jest to wielkość deklarowana i może znacznie odbiegać od wartości rzeczywistej

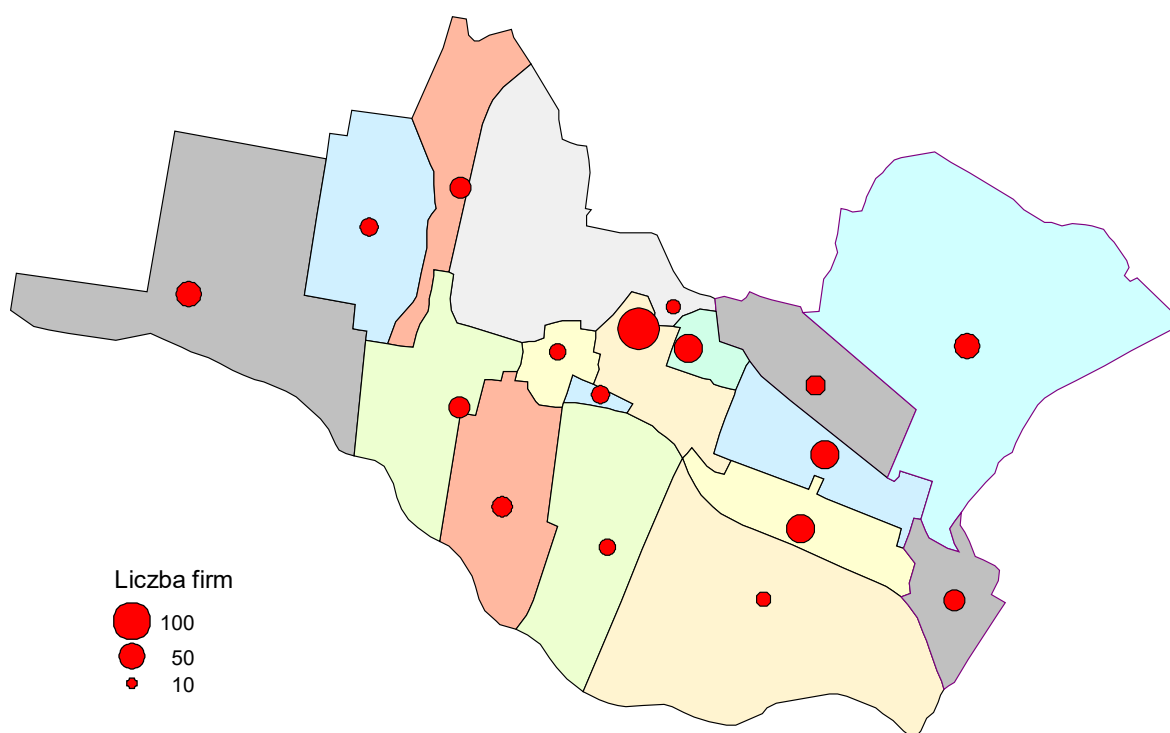
² - obejmuje jednostki które prowadzą działalność na terenie Wojkowic, przy czym ich siedziba może być poza terenem miasta

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy REGON, GUS.

Rycina 22. Aktywność gospodarcza - liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy REGON, GUS.

Rycina 23. Liczba podmiotów gospodarczych z bazy REGON według dzielnic w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy REGON, GUS.

Największa liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowana jest w Centrum i obejmuje 141 firm (ryc. 23). Listę dzielnic zamyka Krzyżówka na terenie, której występują 22 podmioty (tab. 16). Struktura wielkości podmiotów według deklarowanego poziomu zatrudnienia wykazuje zdecydowaną przewagę małych podmiotów z klasy A, w których liczba miejsc pracy nie przekracza 9 osób. W tej grupie mieści się aż 94% firm. W przedziale zatrudnienia 50-249 występuje 5 podmiotów, zaś przedział 250-999 miejsc pracy reprezentuje jedna firma zlokalizowana w dzielnicy Alfred.

W przeliczeniu jednak na liczbę mieszkańców najwyższą aktywnością gospodarczą wykazują się mieszkańcy Żychcic, Centrum i Giełdy (ryc. 22). Najniższą skłonność do prowadzenia działalności gospodarczej stwierdzono w dzielnicy Przy Przedszkolu, Sucharskiego, Os. Kościuszki oraz Os. Plaka. W dzielnicy Przy Przedszkolu wynosi ona zaledwie 444 podmioty na 10 tys. mieszkańców, co wynika po części z faktu znacznego udziału ludności w wieku poprodukcyjnym. Potwierdza to również wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych przypadających na 1000 osób w wieku produkcyjnym. Czynniki te przekładają się bezpośrednio na dochody ludności, gdyż przeciętne dochody z własnej działalności gospodarczej wyższe są od innych źródeł dochodu.

Ogólnie Wojkowice wykazują niski stopień aktywności gospodarczej. Jest to cecha miast, które miały genezę przemysłową, a po latach transformacji utraciły swoją bazę ekonomiczną. Wyuczony nawyk pracy najmniej sprawia, że ludność taka charakteryzuje się niską przedsiębiorczością.

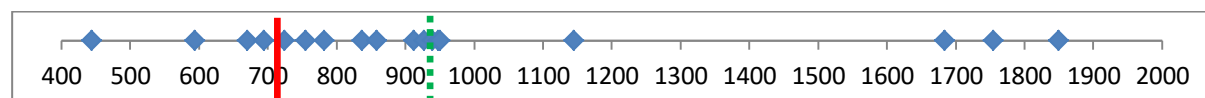
Problem: niska aktywność gospodarcza mieszkańców

Wskaźnik: liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na 10 tys. mieszkańców

Dzielnice zdegradowane: Przy Przedszkolu, Sucharskiego, Os. Kościuszki, Plaka

Wartość krytyczna: poniżej 700 podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców

Średnia dla miasta: 927 liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na 10 tys. mieszkańców

Skala problemu w Wojkowicach:

Gorzej od: powiatu, województwa, kraju **lepiej od:**

Poziom bezrobocie

Sytuacja bezrobocia na rynku pracy Wojkowic wypada przeciętnie na tle powiatu będzińskiego oraz województwa śląskiego. W strukturze wieku cechą wyróżniającą jest mniejszy udział osób w wieku 55 i więcej lat. Mniej bezrobotnych jest także w wieku powyżej 60 lat, gdzie grupa ta liczyła na koniec 2016 roku 15 osób (4,4%), podczas gdy w powiecie będzińskim był to udział 6,9%, a województwie śląskim 7,3% (tab. 17). W konsekwencji w strukturze wieku osób bezrobotnych niekorzystnie wyróżnia się przedział 18-24 oraz 44-54. Są to grupy, które teoretycznie łatwiej ulegają aktywizacji, natomiast brak pracy w tym wieku wpływa wyjątkowo niekorzystnie na przebieg życia osobistego i rodzinnego, co może skutkować większą skłonnością do migracji.

Struktura płci bezrobotnych wykazuje przewagę kobiet (55%). Wartość ta mieści się pomiędzy poziomem dla powiatu będzińskiego 53% i województwa śląskiego 56%. Można uznać, że proporcje płci nie wykazują szczególnej asymetrii, co oznacza, że warunki dla obu płci na rynku pracy są zbliżone.

Tabela 17. Bezrobocie i jego struktura na koniec 2016 roku w Wojkowicach, powiecie będzińskim i województwie śląskim.

Wiek - wykształcenie - status bezrobotnego	Wojkowice	Powiat będziński	Województwo śląskie
18-24	12,3%	9,0%	11,3%
25-34	25,4%	25,4%	26,6%
35-44	25,7%	27,0%	22,7%
45-54	19,3%	18,7%	19,2%
55-59	12,9%	13,1%	12,9%
>60	4,4%	6,9%	7,3%
wyższe	13%	13%	14%
policealne i średnie zawodowe	26%	24%	22%
średnie ogólnokształcące	12%	10%	9%
zasadnicze zawodowe	20%	22%	26%
gimnazjalne i poniżej	30%	31%	28%
udział kobiet	55%	53%	56%
z liczby ogółem - długotrwale bezrobotni	54,4%	58,7%	53,3%
bezrobotni powyżej 12 miesięcy	39%	43%	38%
Wskaźnik bezrobocia rejestrowanego ¹	6,0	6,1	4,2
Wskaźnik obciążenia bezrobociem ^{1,2}	28	20	10

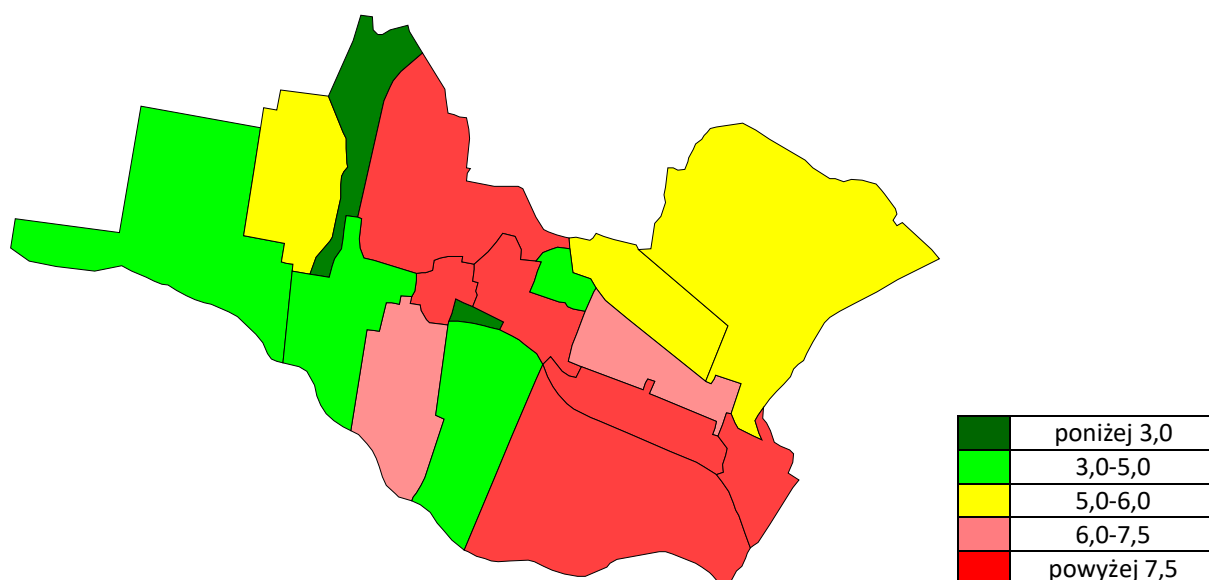
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

¹ Według stanu na 31.12.2016 r. WUP Katowice <http://wupkatowice.praca.gov.pl/>

² liczba bezrobotnych przypadająca na 100 osób pracujących

Bezrobocie jako zjawisko ma dualną naturę: społeczną i gospodarczą. Miarą gospodarczą jest wskaźnik bezrobocia rejestrowanego, który informuje o liczbie osób bezrobotnych przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym. Uzasadnieniem takiego podejścia jest utrata możliwości wytwarzania przez ludzi którzy są w wieku produkcyjnym a mimo to pozostają bez pracy. Praca jako czynnik wytwórczy kreuje dochody ludności, wpływa na poziom rozwoju gospodarczego (PKB), a także przekłada się na efekt fiskalny samorządu terytorialnego i państwa.

Według danych na koniec lutego 2017 roku rozkład przestrzenny bezrobocia w Wojkowicach w oparciu o wskaźnik bezrobocia rejestrowanego wahał się w przedziale od 0,5 do 16,5 (patrz tab. 6). Najgorzej pod tym względem wypadają następujące jednostki: Alfred, Morcinka, Sucharskiego, Centrum, Krzyżówka oraz Łęg (ryc. 24). W dzielnicach tych wskaźnik bezrobocia przekracza 7,5 przy wartości przeciętnej dla 5,7.

Rycina 24. Wskaźnik bezrobocia rejestrowanego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Będzinie.

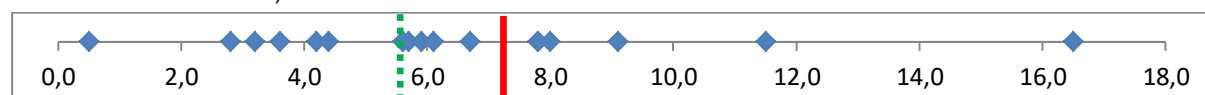
Problem: wysoki poziom bezrobocia

Wskaźnik: wskaźnik bezrobocia rejestrowanego, liczba bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym

Dzielnice zdegradowane: Alfred, Sucharskiego, Krzyżówka, Centrum, Morcinka, Łęg

Wartość krytyczna: powyżej 7,5

Średnia dla miasta: 5,7

Skala problemu w Wojkowicach:

Gorzej od: województwa **lepiej od:** powiatu

Poziom dochodów ludności i podmiotów gospodarczych

Kondycję ekonomiczną gospodarstw domowych można ocenić w oparciu o zeznania podatkowe ludności. Miara ta ma bardzo istotne znaczenie, ponieważ daje pogląd na siłę nabywczą, jaką posiadają gospodarstwa domowe, uwzględniając przy tym osoby niepracujące, w tym dzieci. Ma to szczególne znaczenie w sytuacji wzrastającego poziomu obciążania demograficznego. W tym celu wystąpiono do Urzędu Skarbowego w Będzinie i uzyskano informacje zagregowane dla 17 dzielnic z zakresu dochodów wykazanych przez mieszkańców Wojkowic odpowiednio z PIT 36, 36L, 37, 38, 39 oraz 28 za 2015 rok. Łącznie we wskazanych zeznaniach dochód mieszkańców Wojkowic wyniósł przeszło 223 mln złotych. Kwoty wykazane w deklaracji PIT-37 stanowiły 168 mln złotych, to jest $\frac{3}{4}$ wszystkich dochodów. W grupie tej najważniejsze wpływy dotyczyły wynagrodzeń z pracy najemnej, które wyniosły łącznie 120 mln złotych, podczas gdy renty i emerytury stanowiły 41,3 mln, zaś dochody z tytułu pracy wykonywanej osobiście (umowy zlecenia i działo) 7,4 mln złotych.

Do wyznaczenia obszarów zdegradowanych z powodów gospodarczych wykorzystano dwie miary:

- łączne dochody przypadające na 1 podatnika;
- wysokość dochodów z PIT 36 i 36L przypadająca na 1 podatnika.

Pierwsza z miar daje informacje na temat sytuacji dochodowej mieszkańców, drugi zaś miernik ukazuje rentowości prowadzonej działalności przez osoby fizyczne.

Skala zróżnicowania miasta była różna, przy czym rozkład dzielnic których mieszkańcy wykazywali najwyższe i najniższe dochody z różnych tytułów był zbliżony. Okazało się bowiem, że dzielnice Morcinka, Sucharskiego, Alfred, Przy Przedszkolu i Krzyżówce występowały jako najgorsze w obu zestawieniach (ryc. 25).

Wartość kwoty dochodów na 1 podatnika wahała się od 21,6 do 41,2 tys. zł. Zróżnicowanie nie było jednak zbyt wysokie i wyniosło 17% (współczynnik zmienności), (tab. 18). Jako wartość krytyczną przyjęto poziom dochodów mniejszy niż 29 tys. złotych przy średniej dla miasta na poziomie 32,7 tys. złotych.

Dochody z PIT 36 i 36L na jednego podatnika wyniosły w Wojkowicach w 2015 roku 53,4 tys. złotych. Zróżnicowanie wartości było wyższe i wyniosło 31%. Za wartość krytyczną przyjęto poziom 30 tys. złotych. Najsłabszymi dzielnicami w mieście w zakresie dochodów z własnej działalności gospodarczej okazały się dzielnice Alfred, Sucharskiego, Przy Przedszkolu i Krzyżówka.

Podobnie układ potwierdził się w wysokości dochodów z poszczególnych źródeł. Odpowiednio dochody z pracy najniższe obejmowały Sucharskiego, Przy Przedszkolu oraz Plaka. Średnia miejska dochodów z pracy najemnej to 38,7 tys. złotych. Z kolei najniższe emerytury odnotowano na Osiedlu Kościuszki, Krzyżówce, Piaskach i Morcinka.

Problem: niskie dochody podatników z PIT

Wskaźnik: łączne dochody z PIT 28, 36, 36L, 37, 38, 39 na 1 podatnika

Dzielnice zdegradowane: Sucharskiego, Krzyżówka, Przy Przedszkolu, Morcinka

Wartość krytyczna: poniżej 29 tys.

Średnia dla miasta: 32,7 tys.

Skala problemu w Wojkowicach:

Gorzej od: brak danych **lepiej od:** brak danych

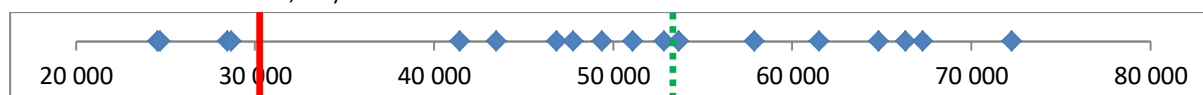
Problem: niskie dochody z prowadzonej działalności gospodarczej

Wskaźnik: dochody z PIT 36 i 36L na 1 podatnika

Dzielnice zdegradowane: Alfred, Sucharskiego, Przy Przedszkolu, Krzyżówka

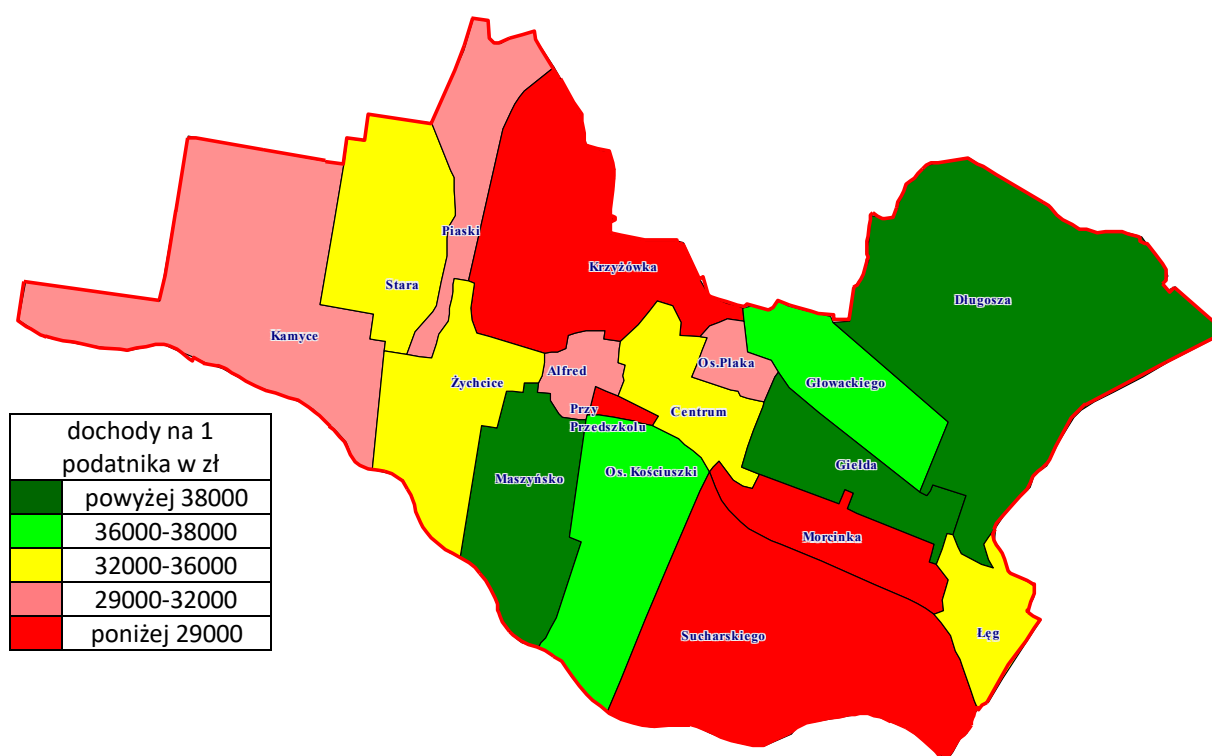
Wartość krytyczna: poniżej 30 tys.

Średnia dla miasta: 53,7 tys.

Skala problemu w Wojkowicach:

Gorzej od: brak danych **lepiej od:** brak danych

Rycina 25. Łączne dochody z PIT na 1 podatnika w Wojkowicach w 2015 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Skarbowy w Będzinie.

Tabela 18. Wysokość dochodów z różnych tytułów wykazanych w zeznaniach PIT w przeliczeniu na 1 podatnika w 2015 roku

Dzielnica	Łączne dochody z PIT na 1 podatnika	Dochody z PIT 37 na 1 mieszkańca	Dochody z PIT 36 i 36L na 1 podatnika	Pit 37 Dochód z pracy najemnej	Pit 37 Dochód z umów zlecenie i o dzieło	Pit 37 Dochód z rent i emerytur
1 Łęg	32 331	24 544	61 506	37940	6472	29303
2 Morcinka	26 227	19 876	52 830	33985	5994	26189
3 Sucharskiego	21 627	15 165	24 673	26634	4457	27756
4 Giełda	38 659	28 810	72 261	42850	10789	30030
5 Długosza	37 830	31 290	51 069	47838	10437	29288
6 Krzyżówka	23 560	19 594	28 438	31785	4712	22319
7 Głowackiego	36 149	13 777	47 760	45076	7112	30423
8 Plaka	30 374	6 886	64 808	29860	6525	37706
9 Centrum	33 375	17 787	67 295	34959	5883	27479
10 Alfred	29 641	22 657	24 554	37256	3966	32885
11 Przy Przedszkolu	25 597	2 374	28 677	29607	4438	29301
12 Maszyńsko	41 235	26 364	66 305	46463	4710	27145
13 Osiedle Kościuszki	36 706	30 246	43 450	52534	5113	24807
14 Piaski	29 585	24 679	46 829	38442	4040	21995
15 Żychcice	32 966	21 414	57 865	40563	4312	23006
16 Stara	35 816	23 001	49 382	39646	4869	34192
17 Kamyce	30 585	21 245	41 441	36129	6376	30915
Wojkowice	32 676	18 965	53 659	38750	6096	28297
Odchylenie standardowe	5366	7503	14947	6838	1961	4082
Współczynnik zmienności	17%	36%	31%	18%	32%	14%

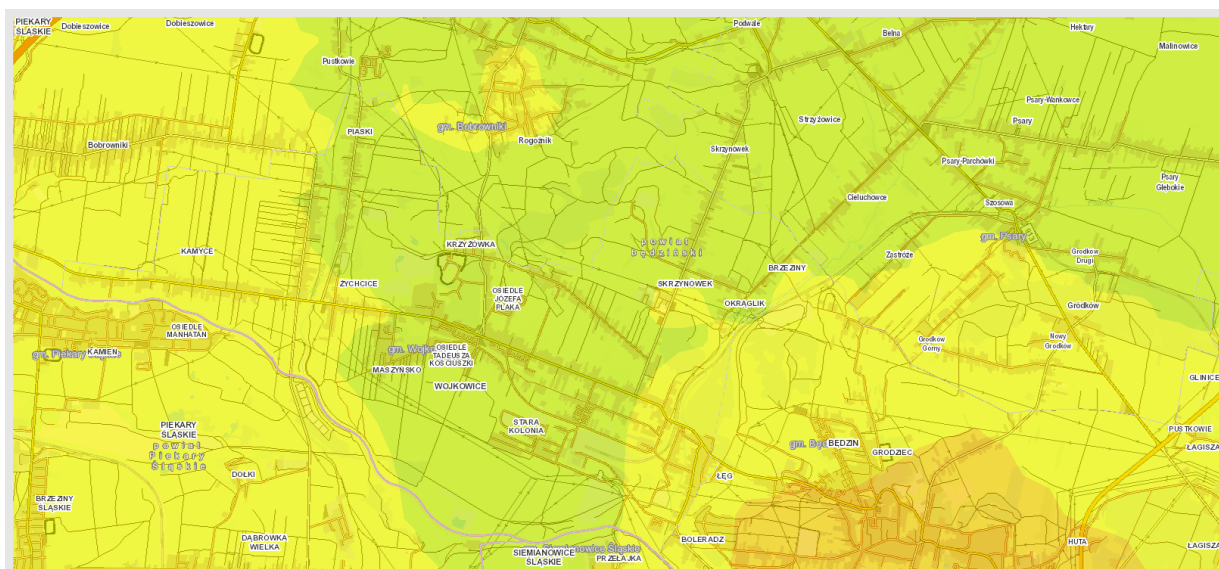
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Skarbowy w Będzinie.

4.3 Wymiar środowiskowy

Środowisko przyrodnicze stanowi istotny element życia mieszkańców każdego miasta. Jego stan warunkuje kilka czynników. Spośród przyrodniczych najważniejszymi są: jakość powietrza, ukształtowanie terenu, woda, gleby, z kolei spośród ekonomicznych: obecność przemysłu, procesy urbanizacji oraz decyzje polityczne.

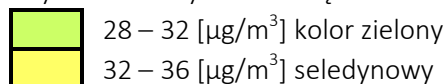
Stan powietrza atmosferycznego

Stan powietrza to jeden z podstawowych elementów jakości życia. Ważnym źródłem emisji zanieczyszczeń powietrza jest pył zawieszony. W Wojkowicach w 2006 roku największe jego stężenie na poziomie 32-36 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ występuje na Kamycach w zachodniej części miasta i w rejonie Łęgu. W centralnej części stężenie to jest nieco niższe - na poziomie 28-32 w $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Wynika to z silnego skoncentrowania źródeł emisji antropogenicznych, ale także z ukształtowania terenu i położenia miasta na obrzeżach konurbacji górnośląskiej, w cieniu wielkich ośrodków przemysłu ciężkiego. Układ wiatrów zachodnich i południowo-zachodnich, które dominują co najmniej w 60% w skali roku przyczynia się do przemieszczania mas powietrza nad Wojkowice z najbardziej uprzemysłowionych i jednocześnie najbardziej zanieczyszczonych miast, takich jak: Piekary Śląskie, Bytom, a także Chorzowa i Zabrze. Istotna jest emisja antropogeniczna, wynikająca z działalności człowieka, zwłaszcza mieszkańców Wojkowic, którzy w wielu przypadkach posiadają przestarzałe instalacje CO w zabudowaniach indywidualnych opalanych węglem. Stężenie szkodliwych pyłów oraz związków chemicznych nasila się. W 2015 roku poziom PM10 wzrósł i wynosi od 45 do 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w całym mieście z wyjątkiem doliny Brynicy oraz 50,1 do 65,8 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w rejonie ulicy Głowackiego przy granicy z Bobrownikami (od strony Rogoźnika), (ryc. 26-28). Jest to szczególnie uciążliwe w sezonie grzewczym. Topografia terenu w Wojkowicach sprawia, że masy szkodliwego powietrza utrzymują się w dłuższym okresie czasu i są słabo przemieszczane zarówno w rejonie ulicy Sobieskiego, niżej położonego Maszyńska, jak również w innych rejonach miasta. Niska emisja to istotny problem ekologiczny w Wojkowicach.

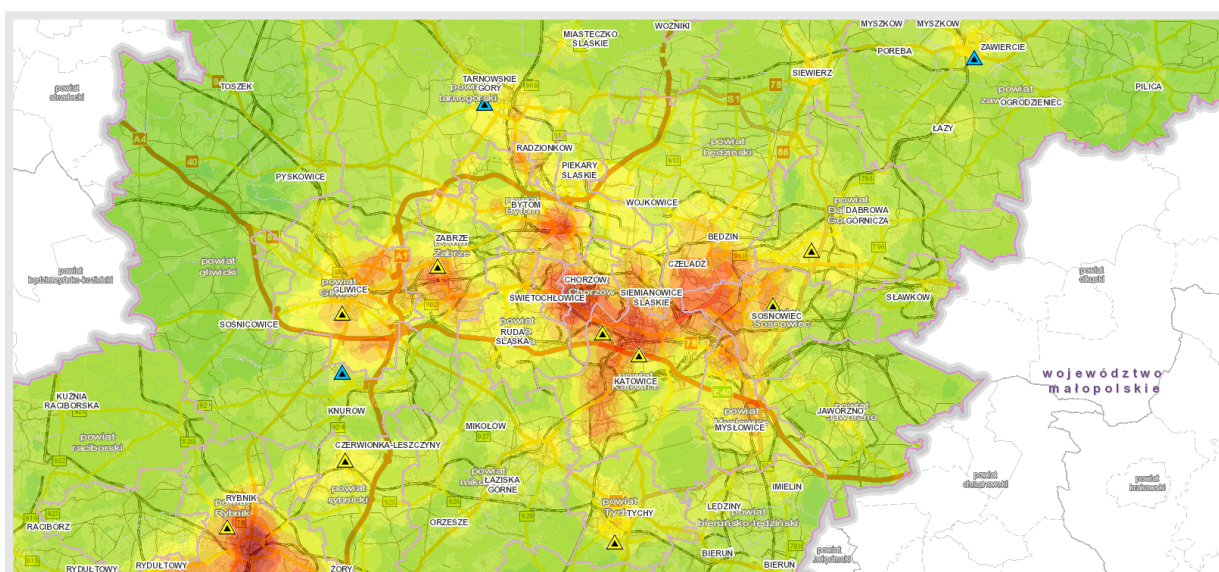
Program ochrony powietrza 2010

Pył zawieszony PM10 - stężenie średnioroczne, szczegółowe 2006 r.

Rycina 26. Stężenie pyłu zawieszony na terenie Wojkowic w 2006 r.

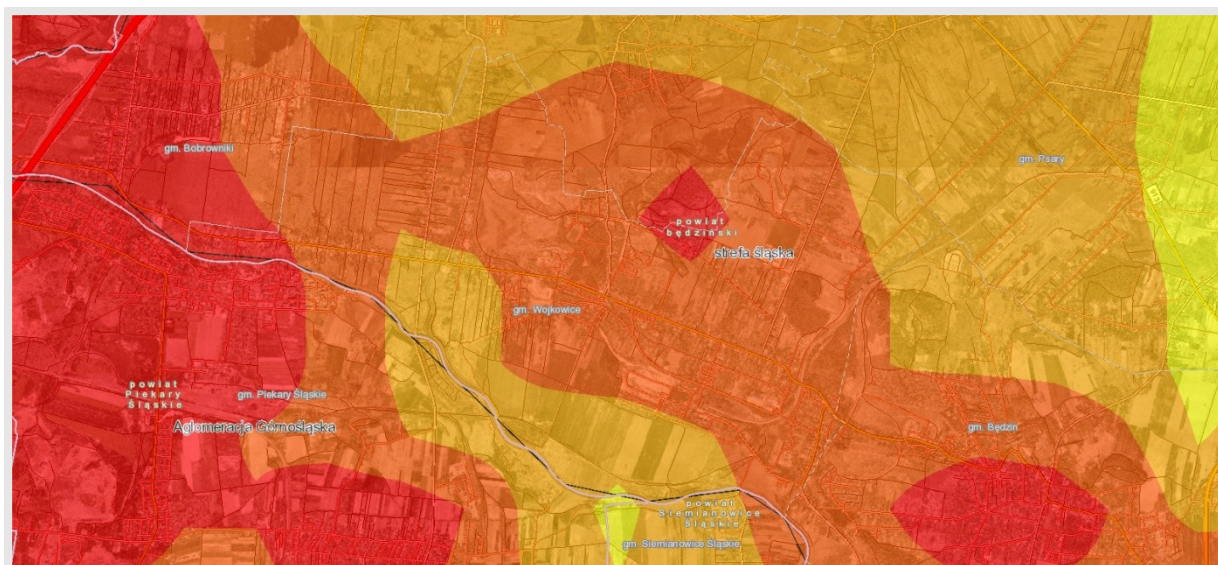
Źródło: <http://mapy.orsip.pl/imap/?locale=pl&gui=new&sessionID=68706>

trójkąt żółty - stacja pomiarowa automatyczna, niebieski - stacja manualna

Rycina 27. Średnie roczne stężenie pyłu PM10 na terenie Wojkowic za rok 2012 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$] według Programu ochrony powietrza 2014

Źródło: <http://mapy.orsip.pl/imap/?locale=pl&gui=new&sessionID=68706>

Rycina 28. Pył zawieszony PM10 w gminie Wojkowice - średnie roczne stężenie w 2015

Źródło: ORSIP

Spośród badanych substancji szczególnie ujemny wpływ na stan środowiska mogą mieć kwasotwórcze związki siarki i azotu, biogenne i metale ciężkie. Opady o odczynie obniżonym („kwaśne deszcze”) stanowią znaczne zagrożenie zarówno dla środowiska, wywołując negatywne zmiany w strukturze oraz funkcjonowaniu ekosystemów lądowych i wodnych, jak również dla infrastruktury technicznej (np. linie energetyczne). Związki biogenne (azotu i fosforu) wpływają na zmiany warunków troficznych gleb i wód. Metale ciężkie stanowią zagrożenie dla produkcji roślinnej i zlewni wodociągowych. Pełny raport z badań z monitoringu chemizmu opadów atmosferycznych i oceny depozycji zanieczyszczeń do podłoża w województwie śląskim w 2015 roku, opracowany przez IMGW PIB znajduje się na stronie internetowej WIOŚ w Katowicach www.katowice.wios.gov.pl, w zakładce Monitoring środowiska/informacje o stanie środowiska.

Problem: przekroczenie standardów jakości środowiska

Wskaźnik: zanieczyszczenie powietrza

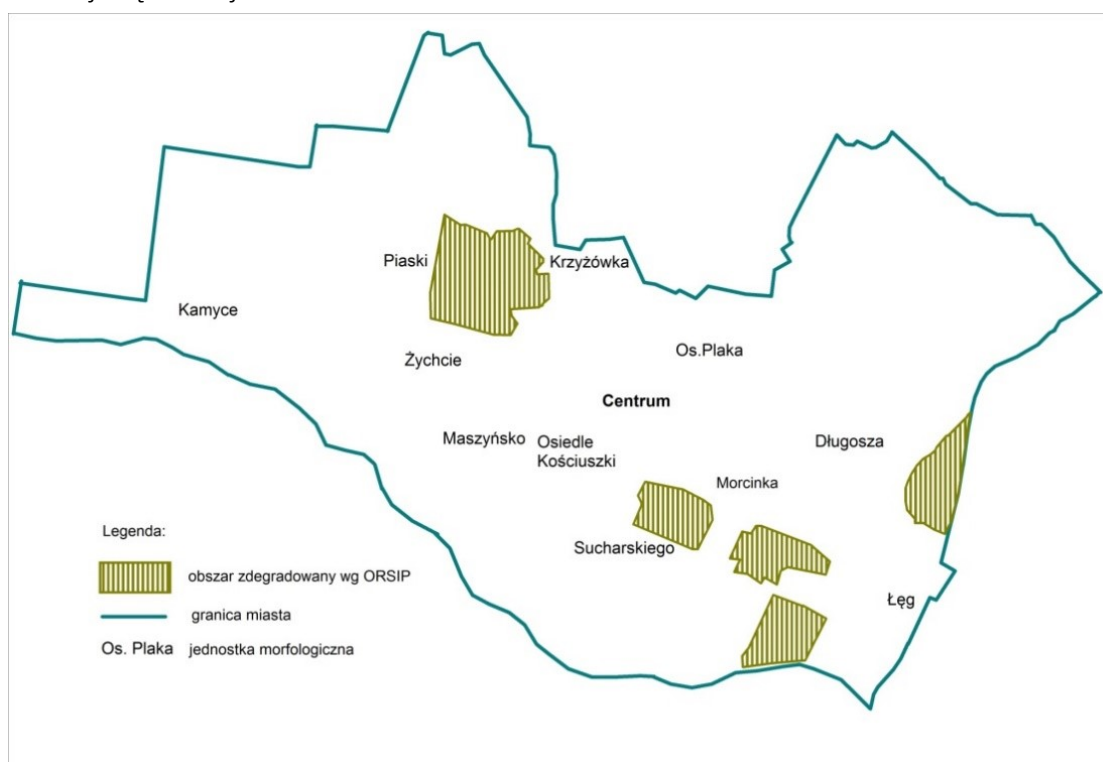
Wartość krytyczna: powyżej 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$

Dzielnice zdegradowane: Głowackiego w oparciu o ryc. 28

Antropogeniczne zmiany powierzchni ziemi

Wojkowice są miastem na które silnie oddziaływały dwa procesy: urbanizacja i uprzemysłowienie. Ma to swoje konsekwencje zarówno w sferze przyrodniczej, jak i społeczno-gospodarczej. Naturalna rzeźba terenu została częściowo przekształcona przez prowadzoną tu eksploatację surowców mineralnych – do produkcji cementu w nieistniejącej już Cementowni „Saturn” oraz przez eksploatację złóż węgla kamiennego w zlikwidowanej Kopalni Węgla Kamiennego „Jowisz” oraz wcześniejsze płytkie wyrobiska odkrywkowe w rejonie „Uciekaja” (obszar pomiędzy rzeką Wielonką a ulicą Długosza). Działalność przemysłowa doprowadziła do wylesienia, a przede wszystkim deformacji powierzchni w postaci wyrobisk, zapadlisk, zwałowisk i osiadań terenu. Intensyfikacja przemysłu w okresie industrializacji, która wygaszana była pod koniec lat 90. XX wieku, przyczyniła się także do degradacji gleb, ich przesuszenia na skutek obniżenia poziomu wód gruntowych, zdeponowania w nich pyłów w związku z produkcją cementu i metali ciężkich. Na całym obszarze miasta gleby są zanieczyszczone, głównie przez związki metali ciężkich i przekraczają dopuszczalne stężenie¹⁴, zwłaszcza w rejonie ulicy Głowackiego oraz w południowo-zachodniej części Wojkowic.

Rycina 29. Obszary zdegradowane w Wojkowicach według bazy ORSIP

Źródło: opracowanie własne.

¹⁴ Opracowanie ekofizjograficzne dla gminy Wojkowice. Majewska-Duriasz I., Matysek-Biernacka A., Tarka D., EKOID, października 2003 roku, s. 35

Istotnym elementem negatywnym wpływającym na stan ochrony środowiska naturalnego są deformacje powierzchni, jak np. na wysypisku śmieci przy ulicy Długosza, którego niekorzystne położenie z punktu widzenia topografii terenu, przyczynia się z jednej strony do degradacji powierzchni, z drugiej do zanieczyszczenia wód gruntowych, na skutek ich spływu w kierunku południowym. Istotny problem stanowi także wyrobisko wapienne na Krzyżówce, które stwarza zagrożenie ekologiczne (ryc. 29). Oprócz deformacji terenu, dużej deniwelacji, występuje tutaj hałda aktywna termicznie. W Wojkowicach istnieją także zdegradowane powierzchnie terenu po byłej cementowni oraz kopalni węgla kamiennego (Sucharskiego - Podkopalnia) oraz wykopy i nasypy po byłej linii kolejowej oraz wąskotorowej (Sucharskiego – Centrum – Przy Przedszkolu – Alfred – Krzyżówka).

Problem: obszary zdegradowane powierzchniowo

Wskaźnik: deformacja powierzchni ziemi: wyrobiska, nasypy, wykopy

Wartość krytyczna: występowanie powierzchni zdegradowanej

Dzielnice zdegradowane: Sucharskiego, Krzyżówka, Przy Przedszkolu, Morcinka, Centrum, Alfred

Podstawa: inwentaryzacja w terenie, opracowanie ekofizjograficzne

Problem: obecności odpadów stwarzających zagrożenie

Wskaźnik: obecność odpadów niebezpiecznych (hałda i wysypisko śmieci)

Wartość krytyczna: występowanie odpadów stwarzających zagrożenie

Dzielnice zdegradowane: Sucharskiego, Krzyżówka, Długosza

Podstawa: inwentaryzacja w terenie, opracowanie ekofizjograficzne

Zanieczyszczenie wód powierzchniowych. Rola rzeki w przewietrzaniu miasta.

Oceny stanu wód powierzchniowych (w tym rzek) dokonuje się w odniesieniu do jednolitych części wód, na podstawie wyników państwowego monitoringu środowiska uwzględniając m.in. stan wód - ekologiczny i chemiczny. Potencjał ekologiczny odnosi się do jakości struktury i funkcjonowania ekosystemu, wód powierzchniowych, sklasyfikowanych na podstawie wyników badań elementów biologicznych oraz wspierających je wskaźników fizykochemicznych i hydromorfologicznych.

Działalność przemysłowa, zwłaszcza nieistniejące już górnictwo przyczyniło się do zmiany retencji wody w przepływającej przez Wojkowice w południowej części miasta rzeki Brynicy, która została obwałowana w konsekwencji obniżenia terenu. Rzeka niesie ze sobą także określone stężenie różnego typu zanieczyszczeń z innych gmin, przez które przepływa, zwłaszcza w jej górnym biegu (np. Piekary Śląskie). W konsekwencji kwalifikuje jej wody do pozaklasowych. Ma to swoje odzwierciedlenie w osadach dennych zlokalizowanych w korycie rzeki. Ich monitoring wykonano w latach 2013-2015. Skład geochemiczny osadów dennych

zależy od czynników naturalnych (budowy geologicznej zlewni rzeki) oraz antropogenicznych (zanieczyszczenia). Jest on bardzo dobrym wskaźnikiem stanu czystości wód powierzchniowych, bowiem zgromadzone w osadach zanieczyszczenia występują zazwyczaj w większych ilościach niż w unoszącej się nad nimi wodzie.

Badania osadów wodnych rzek i jezior wykonywane są w ramach systemu Państwowego Monitoringu Środowiska, podsystemu „Monitoring jakości śródlądowych wód powierzchniowych” i obejmują oznaczenie zawartości metali ciężkich i wybranych szkodliwych związków organicznych w osadach powstających współcześnie w rzekach i jeziorach na obszarze kraju.¹⁵ Sieć obserwacyjna jest podzielona na punkty monitoringu podstawowego, w których osady do badań pobierane są corocznie oraz sieć monitoringu operacyjnego, badane są co trzy lata. Zakres oznaczeń chemicznych obejmuje:

- pierwiastki: srebro, arsen, bar, chrom, cyna, cynk, fosfor, kadm, kobalt, magnez, molibden, mangan, miedź, nikiel, ołów, rtęć, siarkę, srebro, stront, wapń, wanad, węgiel organiczny, żelazo;
- trwałe zanieczyszczenia organiczne (TZO) w tym: - 19 wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych (WWA) tj. m.in. naftalen, acenaftylen, acenaften, fenantren, antracen, piren, benzo(a)antracen, chryzen, benzo(a)piren, benzo(e)piren, perylen, indeno(1,2,3-cd)piren, dibenzo(a,h) antracen itd.

Na potrzeby monitoringu ocena jakości osadów dennych w aspekcie ich zanieczyszczenia metalami ciężkimi lub szkodliwymi związkami organicznymi, wykonywana jest w oparciu o kryteria geochemiczne. Badania wykonane w latach 2013-2015 potwierdziły, że najbardziej zanieczyszczone są osady rzek centralnej części województwa śląskiego oraz osady górnej Odry. Najbliższy punkt pomiarowy od Wojkowic - Brynica 8, znajduje się w graniczącej z miastem Czeladzi. W świetle danych z 2015 r. osady denne są silnie zanieczyszczone (tab. 19).

Tabela 19. Zanieczyszczenia osadów dennych na podstawie kryteriów geochemicznych w 2015 r.

Lokalizacja	Ag	As	Ba	Cd	Co	Cr	Cu	Hg	Ni	Pb	Zn	Suma WWA	Ocena
Brynica Czeladź	III	II	II	IV	I	I	III	II	III	IV	IV	IV	osady silnie zanieczyszczone

I – osady niezanieczyszczone, II – osady miernie zanieczyszczone, III – osady zanieczyszczone, IV – osady silnie zanieczyszczone

Ag – srebro; As – arsen; Ba – bar; Cd – kadm; Co – kobalt; Cr – chrom; Cu – wapń; Hg – rtęć; Ni – nikiel; Pb – ołów; Zn – cynk.

Źródło: opracowanie na podstawie Stan środowiska, 2016, s. 89.

¹⁵ Stan środowiska w województwie śląskim w 2015 roku, Inspekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, Biblioteka Monitoringu Środowiska, 2016.

Ponadto w korycie rzeki, jak również jej dopływów – Wielonki i Jaworznika znajdują się antropogeniczne zaburzenia reżimu hydrologicznego powstałe na skutek punktów zrzutu nieoczyszczonych ścieków komunalnych (w przypadku Wielonki także pobliskiego z Będzina, w przypadku Jaworznika z gminy Bobrowniki). Doliny rzeczne stanowią niezwykle ważny element w przestrzeni miasta, z uwagi na naturalne korytarze ekologiczne, przewietrzanie miasta, wpływ na masy powietrza, szczególnie iż Wojkowice leżą w obrębie Garbu Tarnogórskiego. Liczne obniżenia w rejonie Żychlic, Krzyżówki, czy ulicy Długosza, a także niżej położonego Maszyńska powodują utrzymywanie się zastoiskowych mas powietrza, co jest szczególnie uciążliwe w okresie zimowym – sezonie grzewczym. Jest to istotna przesłanka do rewitalizacji systemu energetycznego miasta, opartego na dominującej, starej bazie grzewczej szczególnie indywidualnego budownictwa mieszkaniowego.

Klasyfikacji stanu chemicznego jednolitych części wód powierzchniowych dokonuje się na podstawie analizy wyników pomiarów zanieczyszczeń chemicznych, w tym tzw. substancji priorytetowych (*Stan ..., 2016*). Z badań wynika, że stan ekologiczny Jaworznika i Wielonki - rzek położonych w granicach administracyjnych miasta Wojkowice jest umiarkowany. Oznacza to, że stan chemiczny jest sklasyfikowany poniżej dobrego, natomiast potencjał ekologiczny w przypadku fragmentu rzeki Brynicy przepływającej przez południową część miasta i zarazem stanowiący granicę między Wojkowicami i Piekarami Śląskimi, wykazuje na tym odcinku potencjał ekologicznie słaby - silnie zmieniony.¹⁶

Ocena wykonana w 2015 roku wykazała, że zlewnia Brynicy, w której obszarze znajdują się dwie rzeki przepływające przez Wojkowice przeważały wody o stanie ekologicznym umiarkowanym. Największy wpływ na klasyfikację stanu/potencjału ekologicznego miały elementy biologiczne.

Z kolei stan chemiczny wód powierzchniowych nie był analizowany bezpośrednio na obszarze Wojkowic. Jednakże uwzględniając dobry stan wód powierzchniowych otaczających zlewni, można wyciągnąć wniosek, że stan chemiczny rzeki Wielonki i Jaworznika jest dobry.

Hałas i pole elektromagnetyczne

W ramach monitoringu hałasu drogowego w Wojkowicach przeprowadzono w 2015 roku analizy akustyczne. Pomiary były częścią badania przeprowadzonego w 37 punktach na terenie 23 gmin województwa śląskiego. Badania prowadzono w dwóch punktach przy ulicy Sobieskiego. Analiza wyników pomiarów monitoringowych hałasu drogowego wykazała, że Wojkowice posiadają nieznacznie przekroczone dopuszczalne normy hałasu wynikające głównie z ruchu drogowego (tab. 20). Największe zarejestrowane wartości ponadnormatywnego hałasu dla wskaźnika średniorocznego LDWN zarejestrowano w gminie Pawłowice przy drodze krajowej numer 81 (powiat pszczyński).

---

¹⁶ Stan środowiska w województwie śląskim w 2015 roku, Inspekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, Biblioteka Monitoringu Środowiska, 2016, s. 65

Tabela 20. Monitorowanie hałasu drogowego w 2015 r. w wybranych gminach woj. śląskiego

Rejon badań	Wskaźnik [dB]				Poziomy dopuszczalne [dB]			
	L _{DWN}	L _N	L _{AeqD}	L _{AeqN}	L _{DWN}	L _N	L _{AeqD}	L _{AeqN}
Pawłowice ul. Pszczyńska DK 81	72,7	64,7	71,0	66,1	64	59	61	56
Wojkowice ul. Sobieskiego (PR1)	67,5	58,8	65,9	59,6	64	59	61	56
Wojkowice ul. Sobieskiego (PR2)	68,5	59,3	67,7	60,7	68	59	65	56

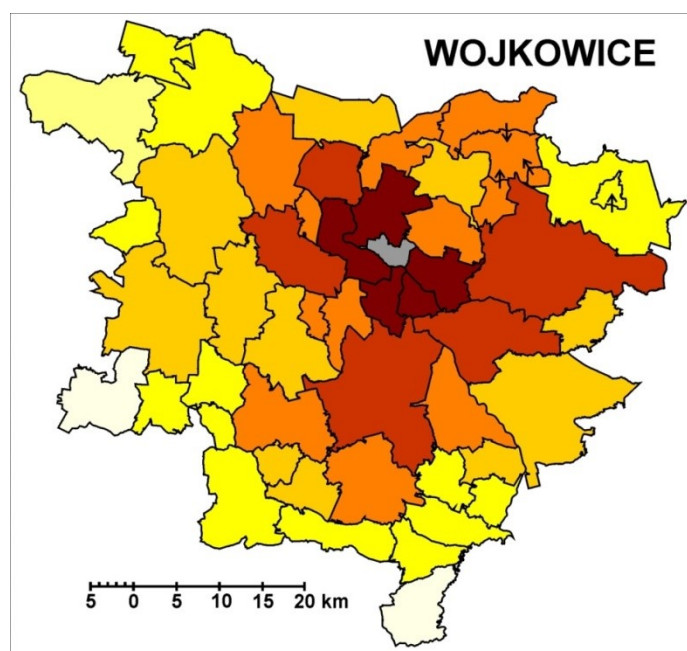
Źródło: opracowanie własne na podstawie Stan środowiska, 2016.

Wojkowice były także analizowane pod kątem pomiarów promieniowania elektromagnetycznego w środowisku (7 V/m) określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003 roku, w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku oraz sposobów sprawdzania dotrzymania tych poziomów (Dz. U. Nr 192, poz. 1883). Pomiary nie wykazały przekroczenia wartości dopuszczalnych poziomów. Średni poziom PEM we wszystkich badanych punktach wyniósł 0,47 V/m.

4.4 Wymiar przestrzenno-funkcjonalny

Komunikacja w Wojkowicach

Wojkowice obsługiwane są przez Komunikacyjny Związek Komunalny GOP w Katowicach od 1993 roku. Sieć komunikacyjnej linii miejskiej¹⁷ w Wojkowicach liczy łącznie 18,2 km (Soczówka, 2012). Miasto z wielkością 1,42 linii/km² należy do wysokiej III klasy gęstości sieci komunikacyjnej w konurbacji katowickiej, obok takich miast, jak: Siemianowice Śląskie (1,48), Czeladź (1,40), Katowice (1,35), Tychy (1,36). Warto zaznaczyć, że ośrodek powiatowy Będzin, z którym Wojkowice graniczą od wschodu, posiadają najwyższy wskaźnik na poziomie 2,22 linii/km² w całej konurbacji. W klasie miast małych - Wojkowice charakteryzują się także najwyższą dostępnością komunikacyjną, podobnie jak w zakresie liczby przystanków. Na terenie miasta znajdują się 24 przystanki autobusowe, a 41,8% to stanowiska z wiatami (Soczówka, 2012). Średnia gęstość przystanków w konurbacji katowickiej wynosi 0,96, a w Wojkowicach 1,88, a więc jest dwukrotnie wyższa od średniej oraz ponad trzykrotnie wyższa od średniej dla małych miast (0,56 przystanku na km²). W świetle standaryzowanych wartości cech infrastrukturalnego zagospodarowania w zakresie komunikacji miejskiej Wojkowice posiadają wysoką III klasę, plasując się obok największych miast w regionie (ryc. 30).

Czas przejazdu do pozostałych gmin w minutach (średnia z dojazdów „tam” i „powrót”)

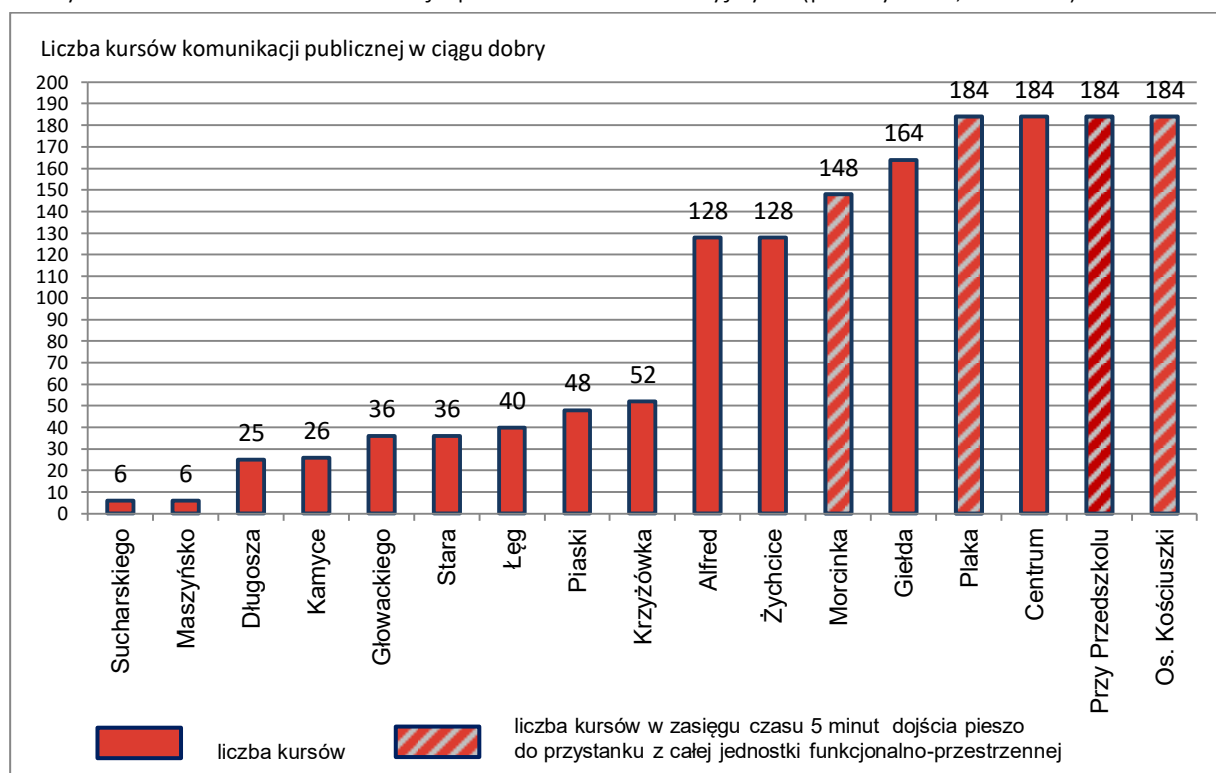
Rycina 30. Czas przejazdu tam i z powrotem z Wojkowic do sąsiednich miast

Źródło: Soczówka A., 2012, s. 243.

¹⁷ Soczówka A., 2012: Zróżnicowanie struktury przestrzennej komunikacji miejskiej w konurbacji katowickiej. Wydział Nauk o Ziemi UŚ, Sosnowiec.

Podsumowując Wojkowice są miastem bardzo dobrze skomunikowanym z konurbacją katowicką, w tym z największymi miastami (ryc. 30). Stawia to miasto na wysokiej pozycji w zakresie dostępności komunikacyjnej, ponieważ zazwyczaj w małych miastach gęstość przystanków autobusowych i linii jest znacznie mniejsza w porównaniu z miastami dużymi. Wynika to z zagospodarowania przestrzennego oraz budowy morfologicznej, która w mniejszych ośrodkach wykazuje cechy rozproszenia.

Jednakże rozpatrując poszczególne jednostki funkcjonalno-przestrzenne Wojkowic i ich powiązania komunikacyjne wewnątrzmięskie, okazuje się że niektóre dzielnice są słabo wyposażone w sieć przystanków i linii autobusowych, a tym samym posiadają słabą dostępność komunikacyjną, co więcej są wyizolowane, jak np. Osiedle Sucharskiego. Przez osiedle to nie przebiegała żadna linia autobusowa do 2017 roku. Obecnie obszar obsługuje linia autobusowa 25 – 6 kursy na dobę, zaś odległość do najbliższego przystanku jest znaczna. Obszar na południu miasta – Maszyńsko, ma także ograniczoną dostępność komunikacyjną. Powyższe wskazania dokumentuje plan linii komunikacyjnych (por. ryc. 43, str. 102).

Rycina 31. Dostępność komunikacyjna jednostek funkcjonalno-przestrzennych w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Stan środowiska, 2016.

Problem: słaba dostępność komunikacyjna

Wskaźnik: liczba kursów regularnej komunikacji miejskiej

Dzielnice zdegradowane: Sucharskiego, Maszyńsko

Wartość krytyczna: mniej niż 10 kursów na dobę

Podstawa: rycina 31 w oparciu o plan linii KZK GOP w sierpniu 2017 r.

Struktura przestrzenna

Struktura przestrzenna jest bardzo trwałym elementem miasta, świadczącym o jego rozwoju. Składa się ona z elementów morfologicznych, wszelkiego rodzaju zabudowań, pojedynczych budynków, osiedli, dróg, placów, skwerów i ulic. Elementy te tworzą określoną przestrzeń tzw. jednostki morfologiczne, urbanistyczne, które następnie tworzą układ przestrzenny miasta, a więc jego plan. Strukturze przestrzennej miasta towarzyszą różne funkcje, które na skutek przemian gospodarczych ulegają sukcesji, zmieniając ich dotychczasowy charakter.

Wojkowice zaliczają się do małych miast według liczby ludności i liczą według stanu na marzec 2017 roku 8875 mieszkańców. Układ przestrzenny nawiązuje do genetyczno-historycznego kształtu wsi typu ulicówka. Osady tego typu charakteryzują się rozwojem siedlisk, po obu stronach drogi wzdłuż jednej długiej ulicy. Cechą charakterystyczną jest pasmowy układ pól w postaci długich i wąskich pasów ziemi prostopadłych do drogi. Te elementy doskonale widoczne są w planie przestrzennym miasta. Główna ulica Jana III Sobieskiego, zwana przez mieszkańców Sobieskiego, stanowi główną oś przestrzenną i komunikacyjną miasta. Liczy ona aż 6 kilometrów od granic Będzina na wschodzie do granic gminy wiejskiej Bobrowniki na zachodzie. Wchodzi ona w skład kilku jednostek przestrzennych, które wykazują podobieństwo w zakresie cech morfologicznych pod względem zabudowy. Są to przeważnie domy jednorodzinne, dwukondygnacyjne. Wschodnia i środkowa część ulicy tworzy Wojkowice, zaś środkowa i zachodnia dzielnicę Żychcice. Wynika to z genezy miasta i przynależności do dwóch różnych parafii, z których jedna należała do parafii Bobrowniki (wcześniej Kamień – obecne Piekary Śląskie, Bytom, Siemonia), a druga do parafii Czeladź. Podział miasta na Wojkowice i Żychcice jest bardzo trwały zarówno w przebiegu granic przestrzennych, jak i świadomości społecznej mieszkańców oraz rejonizacji szkół w przeszłości.

Centrum miasta znajduje się w Wojkowicach¹⁸, do których zalicza się także inne dzielnice: rejon ulicy Sobieskiego w kierunku „Podkopalni”, ulica Głowackiego określana dawniej jako Stara Kolonia z uwagi na najstarsze zabudowania i genezę osiedlania się tu rdzennych Wojkowiczów, Osiedle Morcinka zbudowane jako kolonia robotnicza dla górników byłej KWK „Jowisz” z 1922 r. oraz osiedle domków dwurodzinnych naprzeciwko byłej kopalni dla kadry inżynierskiej górniczej i technicznej zlikwidowanej kopalni¹⁹ i Cementowni „Saturn”, rejon ul. Długosza wzdłuż starych wyrobisk odkrywkowych Uciekaj w kierunku Skrzynówka, rejon Łęgu położony we wschodniej części miasta wzdłuż rzeki Wielonka, Krzyżówkę ze starym osiedlem z lat 30. XX wieku w pobliżu wyrobiska wapieni, Osiedle Kościuszki - osiedle domów jednorodzinnych z lata 60. zbudowane na wyrobisku po piasku. Do stosunkowo młodych osiedli zaliczają się bloki na Przy Przedszkolu (naprzeciwko Urzędu Miasta) wybudowane na

---

¹⁸ Podział na typy jednostek funkcjonalno-przestrzennych w Wojkowicach w Lokalnym Programie Rewitalizacji.

¹⁹ Przemsza-Zieliński J. (red.), 2002.

miejsu starego osiedla Betony (zburzone w 1974 r.) dla górników KWK „Jowisz” i ich rodzin, zwane dawniej „Kestingami”; bloki przy Zakładzie Karnym, wliczone do jednostki Alfred oraz duże osiedle najnowszych bloków tzw. Os. Plaka pochodzące z lat 80. i przełomu 90. XX wieku, wybudowane również dla górników KWK „Jowisz”. Wymienione osiedla tworzą odrębne jednostki morfologiczne i sąsiedzkie. Oznacza to, że posiadają one w większości wyraźne granice przestrzenne i wykształcone społeczności sąsiedzkie w ramach istniejących struktur funkcjonalno-społecznych.

Zatem geneza układu przestrzennego Wojkowic z jednej strony nawiązuje do układu genetyczno-historycznego wsi typu ulicówka z pasmowym układem parcel czyli działek (ulica Sobieskiego, Głowackiego, Nowa, Łęg, Długosza), na który nałożyły się nowe przestrzenie miejsko-przemysłowe związane z industrializacją, czyli uprzemysłowieniem miasta i stopniową urbanizacją (osiedle Morcinka, Krzyżówka, Sucharskiego, trzy osiedla bloków przy ul. Sobieskiego i osiedle Plaka).

Druga część miasta utrwalona w świadomości mieszkańców miasta to Żychcice.

Należy ona do najstarszych obszarów miasta, o czym świadczy nazwa toponimiczna ulicy Stara, nazywana w przeszłości Starą Kolonią. W skład Żychcic wchodzi także Kamyce położone w zachodniej części miasta w całości przy ulicy Sobieskiego, następnie Żychcice w środkowej części miasta od strony zachodniej wzdłuż ulicy Sobieskiego, ulica Piaski położona wzdłuż rzeki Jaworznik oraz Maszyńsko, które wykazuje duże podobieństwo z osiedlem Kościuszki i niejako tworzą jedną dzielnicę morfologiczną. Jednak z uwagi na większe oddalenie od centrum miasta i ciążenie wpływów do Żychcic, osiedla zostały przeanalizowane odrębnie. Podobnie jak w przypadku najstarszych części Wojkowic, także w Żychcicach dobrze zachowany jest pasmowy układ działek. Widoczne jest to praktycznie w przypadku każdej ulicy. Parcele są wąskie i długie, co utrudnia modernizację przestrzenną miasta w zakresie budowy nowych dróg oraz ogranicza możliwości inwestycyjne pod nowe budownictwo mieszkaniowe lub inwestycje gospodarcze.

Słabe wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną przejawia się brakiem termomodernizacji obiektów będących w zasobach budownictwa wielorodzinnego lub instytucji publicznych, brakiem sieci ciepłowniczej, kanalizacyjnej lub gazowniczej. Zagadnienie to jest szczegółowo opracowane w dokumencie *Plan gospodarki niskoemisyjnej dla miasta Wojkowice ...* (2014).

Problem: słabe wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną

Wskaźnik: dostępność mediów i poziom termomodernizacji

Wartość krytyczna: brak sieci ciepłowniczej lub gazowej lub brak termomodernizacji w budynkach wielorodzinnych lub użyteczności publicznej

Dzielnice zdegradowane: Morcinka, Sucharskiego, Krzyżówka, Plaka, Centrum, Alfred, Przy Przedszkolu, Żychcice

Podstawa: Plan gospodarki niskoemisyjnej dla miasta Wojkowice (2014)

Z kolei niskiej jakości przestrzeń publiczna związana jest z obszarami przemysłowymi, niezagospodarowanymi lub zaniedbanymi. Wykazuje także brak ładu przestrzennego i niedostosowanie do otaczającej przestrzeni miejskiej, w tym publicznej. Występuje ona na Sucharskiego, Morcinka, na Krzyżówce, w Centrum i w Żychcicach (tab. 21)

Tabela 21. Niskiej jakości przestrzeń publiczna w 2017 r.

Dzielnica	Niskiej jakości przestrzeń publiczna
Łęg	-
Morcinka	X
Sucharskiego	X
Giełda	-
Długosza	-
Krzyżówka	X
Głowackiego	-
Plaka	-
Centrum	X
Alfred	-
Przy Przedszkolu	-
Maszyńsko	-
Osiedle Kościuszki	-
Piaski	-
Żychcice	X
Stara	-
Kamyce	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań terenowych

Problem: niskiej jakości przestrzeń publiczna

Wskaźnik: stan ładu przestrzennego i przestrzeni publicznej

Wartość krytyczna: brak ładu przestrzennego i zaniedbana przestrzeń publiczna.

Dzielnice zdegradowane: Morcinka, Sucharskiego, Krzyżówka, Centrum, Żychcice

Podstawa: badania terenowe - inwentaryzacja

Struktura funkcjonalna

Przestrzeń miasta wpisuje się w układ liniowy wzdłuż ulicy Sobieskiego, w środku którego wytworzyło się centrum miasta. Z jednej strony jest to przestrzeń centralna – koncentrująca usługi lokalne i ponadlokalne, z drugiej niemalże punkt środkowy całego układu funkcjonalno-osadniczego i komunikacyjnego. Poszczególne dzielnice pełnią określone funkcje miejskie. Do podstawowych zaliczają się funkcje administracyjne, które można rozpatrywać na podstawie lokalizacji instytucji publicznych, takich jak: urzędy, szkoły, instytucje religijne, kulturalne itd.

W Wojkowicach występuje 16 instytucji o charakterze usług publicznych. Są one skoncentrowane w sześciu dzielnicach miasta, ale głównie: w Centrum, przy ulicy Sobieskiego w Żychcicach oraz na Giełdzie (ryc. 32).

Z uwagi na rangę i zasięg oddziaływania usług publicznych za centralną dzielnicę uznano Centrum, a jako dzielnice pomocnicze – Giełdę i Żychcice (tab. 24).

Jednakże z punktu widzenia poziomu i jakości życia najważniejsze dla mieszkańców są usługi podstawowe zwane lokalnymi lub też endogenicznymi. Zaspakajają one podstawowy dostęp do handlu, usług finansowych, zdrowotnych, fryzjerskich, wszelkiego rodzaju napraw, usług transportowych i innych zwanych usługami dla konsumentów. Koncentracja usług w Wojkowicach jest zróżnicowana, zarówno pod względem wielkości, jak i struktury usług i ich oddziaływania.

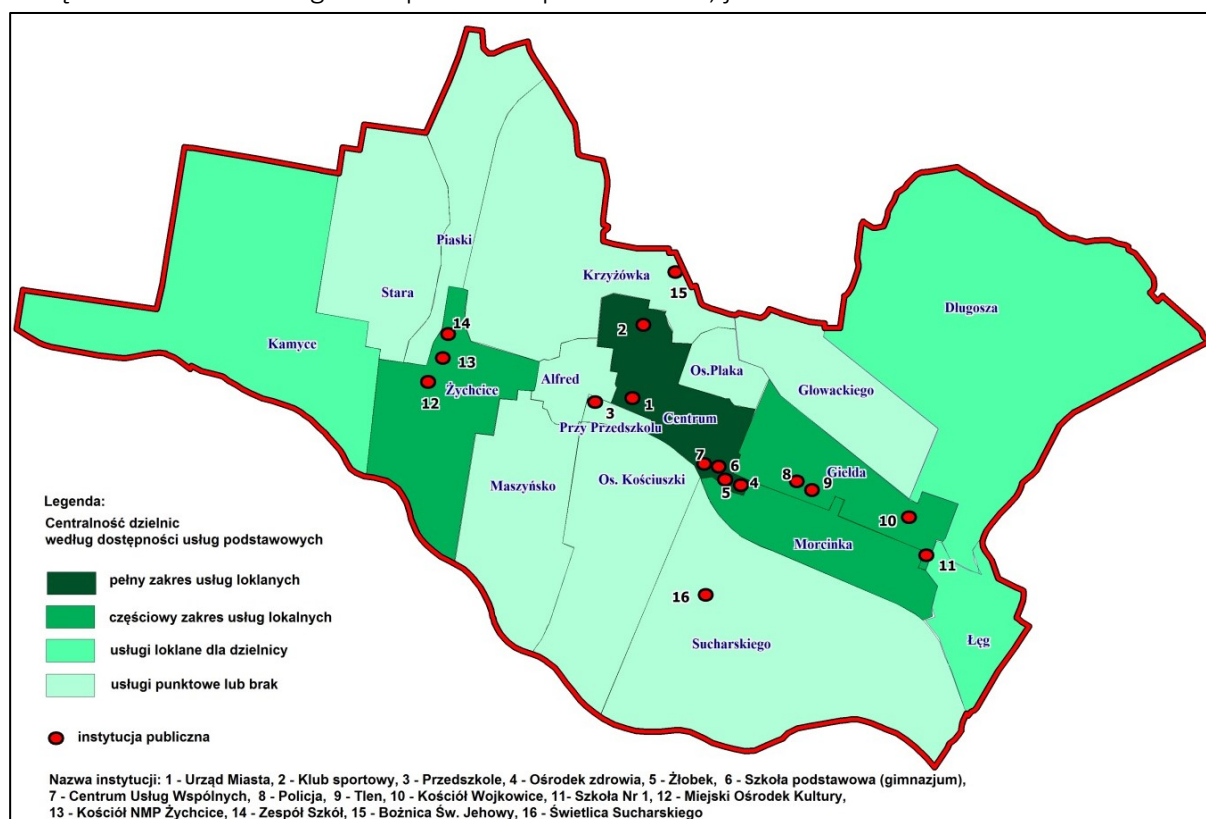
Pełny zakres usług lokalnych i ponadlokalnych występuje w dzielnicy Centrum, częściowy na Morcinka, Giełdzie i w Żychcicach. W pozostałych dzielnicach usługi mają charakter lokalny lub występują punktowo. Praktycznie tylko w Centrum są one skoncentrowane, w pozostałych jednostkach wykazują cechy rozproszenia. Uwzględniając kryterium dostępu do najbardziej podstawowej usługi jaką jest punkt sprzedaży detalicznej w postaci sklepu lub kiosku, w którym można nabyć podstawowe produkty spożywcze, w Wojkowicach występują dzielnice o utrudnionym dostępie do tej usługi. Brak sklepu jest bardzo uciążliwy na Sucharskiego oraz na Maszyńsku, Głowackiego, Piaskach, Starej. Mieszkańcy tych obszarów muszą pokonać znaczną odległość w celu zrobienia zakupów, co w przypadku Sucharskiego wiąże się jeszcze z pokonaniem bariery topograficznej (pokonanie wzniesienia) i brakiem publicznej komunikacji o odpowiedniej częstotliwości kursów (tab. 22).

Tabela 22. Dostępność obiektów handlowych w jednostkach funkcjonalno-przestrzennych w Wojkowicach w 2017 roku

Rodzaj dostępnych usług handlowych	Brak sklepu lub innego punktu sprzedaży detalicznej	Brak sklepu w jednostce funkcjonalno-przestrzennej ale dostęp do punktu sprzedaży w ciągu 5-10 minut pieszo w jednostce sąsiedniej	Co najmniej jeden punkt sprzedaży detalicznej	Dyskont handlowy Netto lub Biedronka	Więcej niż jeden sklep spożywczy, inne placówki handlowe
Dzielnica	Sucharskiego Maszyńsko Głowackiego Stara Piaski	Przy Przedszkolu Os. Kościuszki	Łęg, Giełda Długosza Os. Plaka Krzyżówka Alfred Kamyce	Żychcice Morcinka	Centrum

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań terenowych.

W przeszłości istotną rolę w rozwoju gospodarczym miasta odgrywał przemysł. Był to główny czynnik miastotwórczy, dzięki któremu wieś Wojkowice Komorne przekształciła się w osiedle przemysłowe, a następnie w miasto. W wyniku restrukturyzacji gospodarki i transformacji systemowej w regionie śląskim, zarówno KWK „Jowisz”, Cementownia „Saturn”, jak i przedsiębiorstwo „Las” zostały zlikwidowane, powodując utratę podstaw gospodarczych Wojkowic. Funkcje miastotwórcze odpowiedzialne za rozwój ekonomiczny zostały znacznie ograniczone, co wpłynęło na znaczące ubóstwo, degradację gospodarczą, społeczną, przestrzenną i funkcjonalną dzielnic. W sąsiedztwie głównych zakładów przemysłowych (ul. Morcinka i Sucharskiego) powstały obszary substandardowe, charakteryzujące się wielopłaszczyznowymi problemami, które wymagają rewitalizacji na dużą skalę. Potwierdza to diagnoza społeczna i przestrzenna, jak i środowiskowa.

Rycina 32. Powiązania funkcjonalno-przestrzenne - centralność dzielnic w zakresie dostępności do usług lokalnych w 2017 roku

Źródło: opracowanie własne.

To wymusiło określone konsekwencje gospodarcze, utratę dotychczasowych funkcji przemysłowych, załamanie rynku pracy, i w konsekwencji zwiększenie wyjazdów do pracy z Wojkowic do innych miast regionu śląskiego.

Problem: brak usług podstawowych

Wskaźnik: dostępność punktu sprzedaży detalicznej

Wartość krytyczna: Brak sklepu detalicznego lub jego oddalenie powyżej 10 minut dostępu pieszego

Dzielnice zdegradowane: Sucharskiego, Głowackiego, Maszyńsko, Piaski, Stara

Podstawa: Tabela 22 badania terenowe – inwentaryzacja

4.5 Wymiar techniczny

Infrastruktura techniczna to ogół urządzeń oraz instalacji zapewniających prawidłowe funkcjonowanie miasta. Sfera techniczna z zakresie diagnozy obejmuje warunki mieszkaniowe oraz infrastrukturę drogową, w tym mosty i wiadukty.

Warunki mieszkaniowe wyrażone powierzchnią użytkową mieszkania w m² przypadających na 1 mieszkańca w Wojkowicach kształtują się korzystnie (ryc. 33). Wartość uzyskana w mieście minimalnie ustępuje wynikom powiatu będzińskiego, jest z kolei o blisko 2 metry kwadratowe większa niż w województwie śląskim (tab. 23).

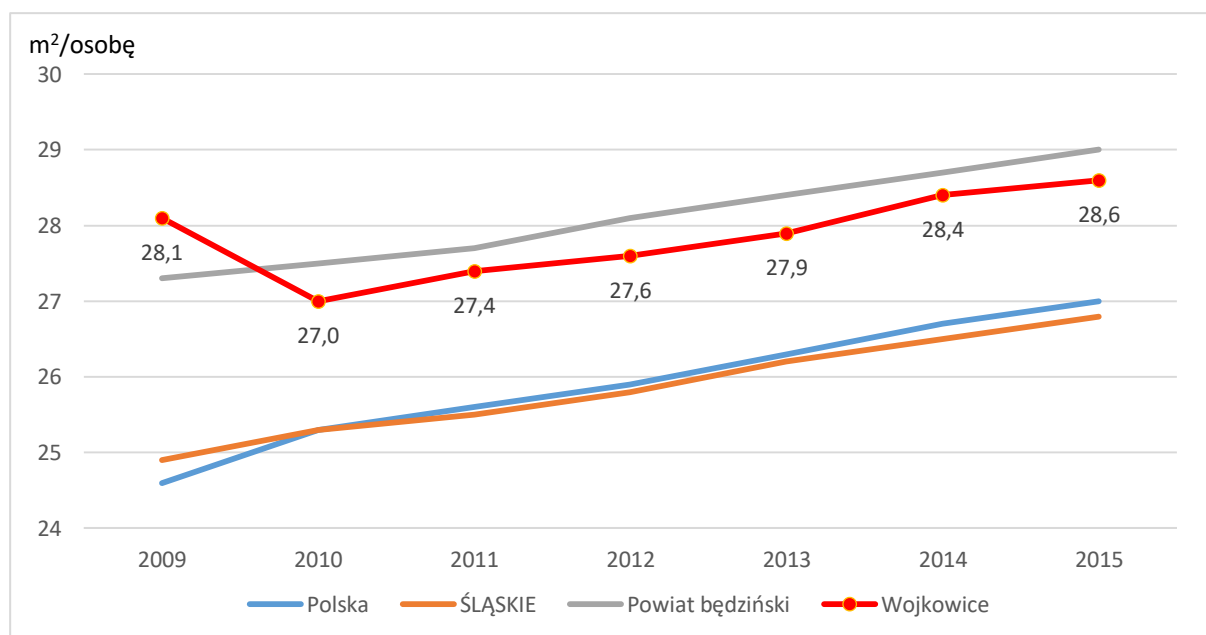
Wojkowice mają w porównaniu do wskazanych poziomów odniesienia najmniejsze mieszkania, ale za to liczba mieszkań, która przypada na 1000 mieszkańców jest najwyższa. Korzystnie wypada też wskaźnik intymności, który wyrażony jest liczbą osób przypadającą na 1 izbę. W Wojkowicach jak i powiecie będzińskim wynosi on 0,65.

Dynamika zmian powierzchni użytkowej przypadającej na 1 mieszkańca jest korzystna i zarówno w Wojkowicach, jak i Polsce ma tendencję wzrostową. Na stan ten wpływ ma również zmniejszająca się liczba ludności.

Tabela 23. Parametry mieszkaniowe w Wojkowicach, powiecie będzińskim, województwie śląskim oraz w Polsce w 2015 roku

Jednostka	Przeciętna powierzchnia użytkowa		Mieszkania na 1000 mieszkańców	Przeciętna liczba osób	
	1 mieszkania	na 1 osobę		na 1 mieszkanie	na 1 izbę
Polska	73,6	27,0	367,3	2,72	0,71
Województwo śląskie	70,4	26,8	380,7	2,63	0,70
Powiat będziński	71,4	29,0	406,5	2,46	0,65
Wojkowice	69,3	28,6	413,1	2,42	0,65

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

Rycina 33. Powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 mieszkańca w Wojkowicach, powiecie będzińskim, województwie śląskim oraz w Polsce w latach 2009-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

Rozkład warunków mieszkaniowych – wyrażony powierzchnią użytkową mieszkania przypadającą na 1 mieszkańca, w przestrzeni miasta jest zróżnicowany i waha się od 8,3 m² do 69,5 m² na mieszkańca. Zdecydowanie najgorzej wypada dzielnica Giełda (8,3 m²). Słaby wynik odnotowano także w dzielnicach: Przy Przedszkolu, na Morcinka i w Centrum (ryc. 34, tab. 25). W dzielnicach tych na 1 mieszkańca przypada mniej niż 25 m². Sytuacja mieszkaniowa determinowana jest silnie typem zabudowy, gdyż budownictwo jednorodzinne cechuje wyższa wartość powierzchni.

Wielkość zasobów mieszkaniowych w Wojkowicach ulega nieznacznym zmianom. Od 2010 roku notowany jest przyrost liczby mieszkań i powierzchni użytkowej. Liczba mieszkań największa była w 2008-2009 roku. Z kolei liczba budynków mieszkalnych w całym tym czasie zwiększa się (tab. 24), a liczba mieszkań komunalnych w 2015 roku wynosiła 88, z czego 9 z nich ma status lokali socjalnych.

Tabela 24. Zasoby mieszkaniowe w Wojkowicach w latach 2008-2015

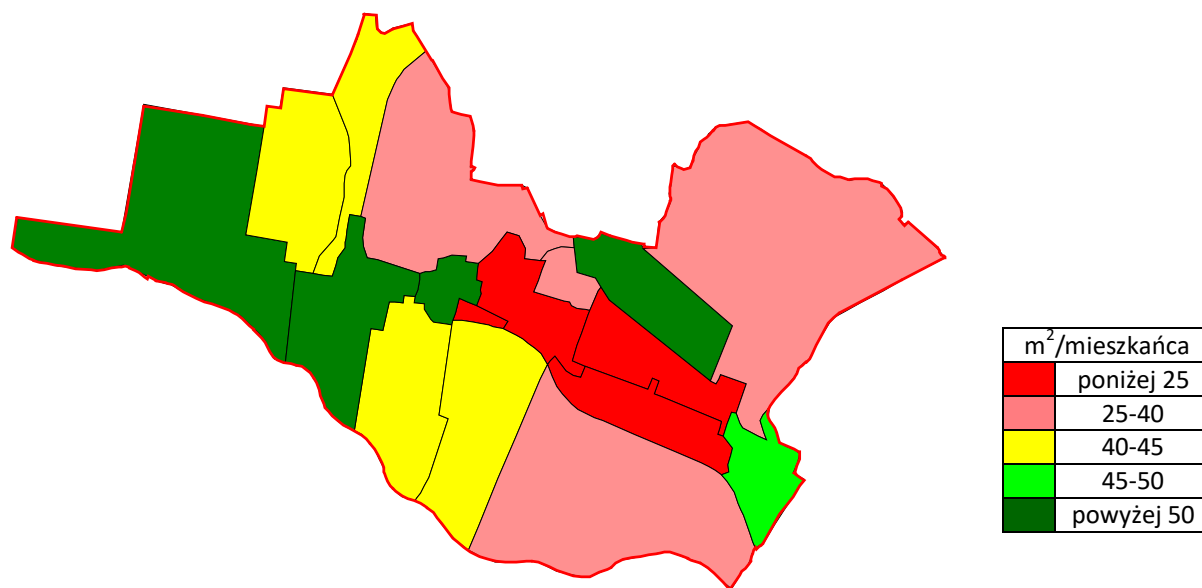
Rodzaj zasobu	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015		
budynki mieszkalne	1 636	1 682	1 697	1 693	1 704	1 711	1 725	1 741	w tym komunalne	w tym socjalne
mieszkania	3 938	3 950	3 682	3 693	3 703	3 711	3 725	3 741	88	9
powierzchnia użytkowa mieszkań w m ²	255978	257969	249579	251476	253274	254472	256542	259212	3 355	253

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

Tabela 25. Warunki mieszkaniowe według dzielnic w 2017 roku

Dzielnica	Powierzchnia mieszkalna w m ²	Udział powierzchni mieszkalnej w mieście [w %]	Ludność	Powierzchnia mieszkalna w m ² na 1 mieszkańca
Łęg	22573	7,6	514	43,9
Morcinka	22411	7,5	954	23,5
Sucharskiego	11352	3,8	404	28,1
Giełda	3189	1,1	386	8,3
Długosza	21366	7,2	558	38,3
Krzyżówka	8602	2,9	243	35,4
Głowackiego	15108	5,1	332	45,5
Os. Plaka	28692	9,6	1110	25,8
Centrum	18389	6,2	764	24,1
Alfred	10597	3,5	213	49,8
Przy Przedszkolu	11874	4,0	743	16,0
Maszyńsko	17679	5,9	433	40,8
Os. Kościuszki	17841	6,0	418	42,7
Piaski	20449	6,8	501	40,8
Żychcice	16532	5,5	238	69,5
Stara	18264	6,1	428	42,7
Kamyce	33693	11,3	636	53,0
Wojkowice	298611	100	8875	33,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM w Wojkowicach.

Rycina 34. Powierzchnia mieszkaniowa na 1 mieszkańca w metrach kwadratowych

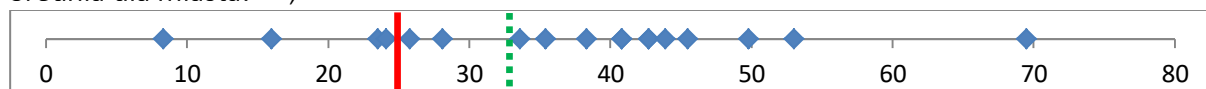
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM w Wojkowicach.

Problem: mała powierzchnia użytkowa mieszkań na 1 mieszkańca

Wskaźnik: powierzchnia użytkowa mieszkań na 1 mieszkańca

Wartość krytyczna: poniżej 25 m² powierzchni użytkowej na 1 mieszkańca

Średnia dla miasta: 33,6 m²

Dzielnice zdegradowane: Przy Przedszkolu, Giełda, Morcinka, Centrum

Skala problemu w Wojkowicach na tle:

Gorzej od: powiatu, **lepiej od:** województwa, kraju

Infrastruktura drogowa

Ważnym elementem zagospodarowania miasta jest infrastruktura drogowa. Łączną długość dróg w Wojkowice wynosi 37 km, w tym powiatowych 13,5 km oraz gminnych 23,5 km. Obejmuje to 7 dróg powiatowych oraz 43 drogi gminne²⁰. Przez miasta nie przebiega żadna droga wojewódzka ani krajowa. Przeciętna gęstość dróg gminnych to 2,9 km/km².

Istotne znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego miasta ma główna arteria transportowa - ulica Sobieskiego. Łączy ona dwie przeciwległe granice miasta na wschodzie z gminą Będzin oraz na zachodzie z Bobrownikami, w kierunku Piekar Śląskich i Bytomia. Istotną barierą ograniczającą transport drogowy, a tym samym poziom życia w Wojkowicach są wiadukty. Szczególnie w obszarze Alfred jego stan techniczny odbiega od standardów bezpieczeństwa. Z uwagi na duże znaczenie w systemie transportu miasta, powinien zostać poddany procesowi modernizacji, a przestrzeń wokół wiaduktu na ulicy Sobieskiego i pobliskiej jednostce Alfred powinna zostać zrewitalizowana. Dotyczy to także chodników i brakującej ścieżki rowerowej.

Degradacja stanu technicznego w Wojkowicach dotyczy trzech elementów: 1) obiektów budowlanych, 2) wiaduktów oraz 3) braku dróg, chodników lub ich bardzo złego stanu technicznego (tab. 26).

Zdegradowany stan obiektów, które wymagają rewitalizacji występuje głównie w podobszarze II Sucharskiego, co związane jest z obecnością budynków pokopalnianych i po byłej cementowni „Saturn”. Są to m.in. pustostany zagrażające życiu (ryc. 35).

Dużym problemem są także wieloletnie zaniedbania w infrastrukturze technicznej związanej w przeszłości z przemysłem ciężkim. Degradacja dotyczy wiaduktów na ul. Sobieskiego w dzielnicy Łęg oraz Alfred oraz Sucharskiego. Wiadukty wykorzystywano do przewozu węgla, podkładów drewnianych, piasku podsadzkowego wykorzystywanego w KWK „Jowisz”, wapienia do cementowni oraz wielu innych towarów niezbędnych w procesie produkcyjnych dwóch największych, nieistniejących już, zakładów pracy w Wojkowicach. Szczególnie ważny dla miasta jest remont wiaduktu na ul. Sobieskiego w podobszarze Alfred. Jego zły stan techniczny stanowi zagrożenie dla prawidłowego funkcjonowania miasta w aspekcie transportowym, gdyż jest on położony na głównej arterii komunikacyjnej miasta. Problem stanowi również brak chodnika przy głównej ulicy Sobieskiego w podobszarze Alfred, zły stan techniczny drogi na Krzyżówce i braku utwardzonej drogi na Morcinka (Proletariatu).

Problem: degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, wiaduktów i dróg

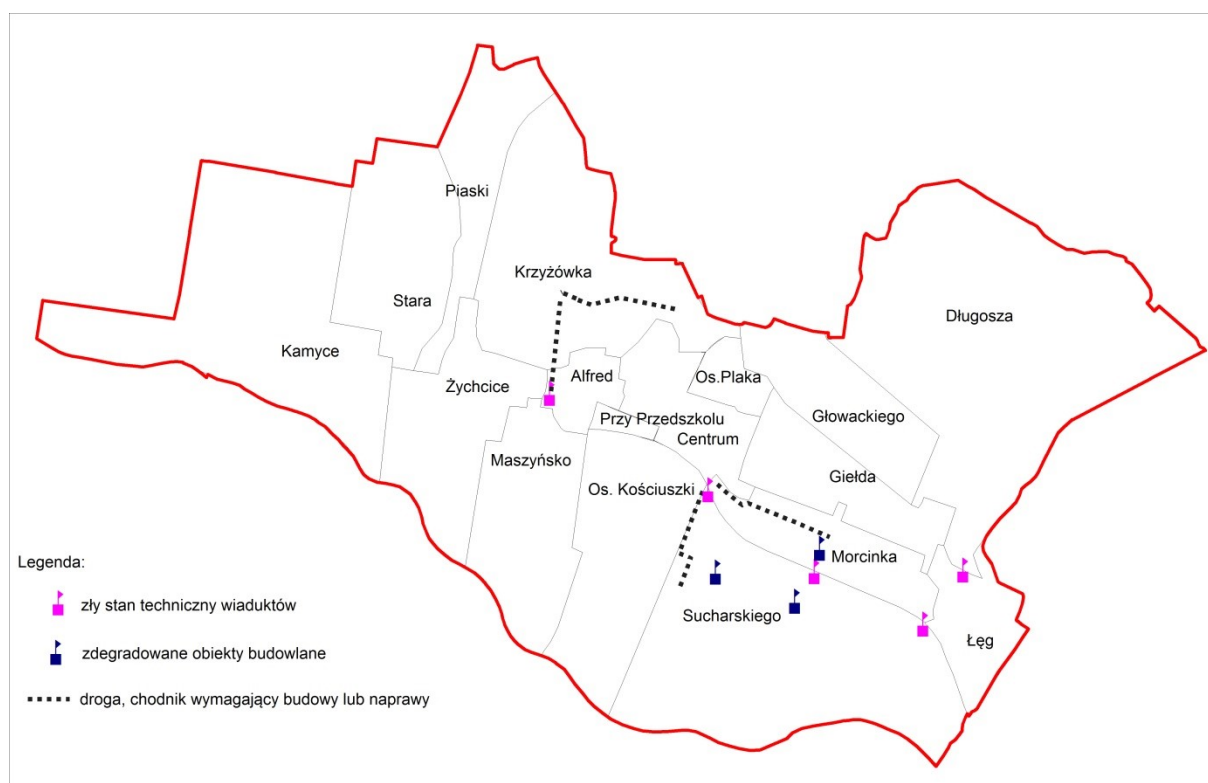
Wskaźnik: zdegradowane technicznie obiekty budowlane, wiadukty i drogi

Wartość krytyczna: obecność obiektów zdegradowanych, wiaduktów lub brak drogi, chodnika lub zły stan techniczny

Dzielnice zdegradowane: Łęg, Morcinka, Sucharskiego, Krzyżówka, Alfred

Podstawa: Rycina 35, tabela 26, badania terenowe – inwentaryzacja

²⁰ Studium s. 31

Rycina 35. Położenie zdegradowanych obiektów budowlanych, wiaduktów i dróg wymagających rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie inwentaryzacji terenowej.

Tabela 26. Obiekty budowlane, wiadukty, drogi zdegradowane w Wojkowicach według jednostek funkcjonalno-przestrzennych w 2017 r.

Jednostka funkcjonalno-przestrzenna	Obiekt budowlany	Wiadukt	Droga, chodnik wymagający naprawy lub budowy
Sucharskiego	2	3	1
Morcinka	1	0	1
Krzyżówka	0	0	1
Alfred	0	1	1
Łęg	0	1	0
Długosza	0	0	0
Giełda	0	0	0
Głównackiego	0	0	0
Centrum	0	0	0
Przy Przedszkolu	0	0	0
Osiedle Plaka	0	0	0
Osiedle Kościuszki	0	0	0
Maszyńsko	0	0	0
Żychcice	0	0	0
Piaski	0	0	0
Stara	0	0	0
Kamyce	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie inwentaryzacji terenowej.

5. Delimitacja obszarów zdegradowanych

Delimitacja obszarów zdegradowanych bazuje na wyliczalnych poziomach zmiennych diagnostycznych identyfikujących problemy w warstwie społecznej i dodatkowo potwierdzone przynajmniej jednym parametrem z poziomu gospodarczego, środowiskowego, funkcjonalno-przestrzennego lub technicznego.

Ostatecznie posłużono się 20 wskaźnikami, w tym: w wymiarze społecznym posłużono się 7 wskaźnikami, w gospodarczym 4, środowiskowym 3, przestrzenno-funkcjonalnym 4 oraz technicznym 2 (tab. 28).

Za poziomy krytyczne uznano wartości odbiegające znacznie od średniej dla całego miasta. Cechy o charakterze skokowym dotyczyły obiektów, na których dane zjawisko występowało (patrz rozdział 3). Obejmowały one zwykle niewielką grupę jednostek przestrzennych, zdecydowanie wyróżniających się skalą niekorzystnego zjawiska. Sposób wyznaczenia wartości krytycznej dla poszczególnych wskaźników zamieszczono w tabeli 27.

W celu określenia natężenia zjawisk kryzysowych uporządkowano obszary badawcze, przyznając za każdy zdiagnozowany problem 1 punkt. Jednostki uzyskujące największą liczbę punktów stanowią najbardziej problemowe obszary w mieście, a tym samym tworzą jednostki zdegradowane.

Analiza wskazuje, że nie ma obszarów w mieście, które byłyby zupełnie wolne od problemów. Za granicę degradacji jednostki na terenie badań, uznano obszar na którym zidentyfikowano 6 lub więcej problemów, w tym minimum 1 z zakresu społecznego.

Tak zdefiniowane kryterium spełnia 6 jednostek: Sucharskiego, Morcinka, Krzyżówka, Centrum, Przy Przedszkolu i Alfred. Tworzą one obszar ciągły przestrzennie i funkcjonalnie, obejmujący 31,3% powierzchni miasta. Największa koncentracja zjawisk kryzysowych występuje w dzielnicy Sucharskiego (16 problemów), na Morcinka (11 problemów) i na Krzyżówce (11 problemów) oraz Przy Przedszkolu (8), w obszarze Alfred (7) i w Centrum (6), (ryc. 36).

W zachodniej, południowej i północno-wschodniej części miasta występuje wyraźnie mniej problemów. Te obszary zdominowane są przez budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne, a jego struktury społeczne choć nie są pozbawione problemów, nie wykazują silnych cech patologii z uwagi na większe poczucie tożsamości lokalnej, pomoc sąsiedzką i pokrewieństwo rodzinne.

Obszary zdegradowane stanowią istotny problem społeczno-gospodarczy oraz przestrzenny i są barierą rozwoju ekonomicznego (ryc. 37).

Tabela 27. Typy wskaźników i ich wartości krytyczne

Problem	Wskaźnik	cecha mierzalna o charakterze*			Wartość krytyczna	Źródło danych
		ciągłym	skokowym	złożone		
Wymiar społeczny						
Skala depopulacji	ubytek ludności w % w latach 2012-2017	■			poniżej -6%	UM Wojkowice
Zaawansowany proces starzenia	udział ludności w wieku poprodukcyjnym	■			powyżej 30%	UM Wojkowice
Niska aktywność społeczna	frekwencja w trzech typach wyborów			■	najniższa frekwencja w mieście według obwodów głosowania	PKW
Niekorzystne struktury bezrobocia	wysoki udział procentowy bezrobotnych przynajmniej w jednej z kategorii struktury: płci, wieku, długotrwałego bezrobocia, braku kwalifikacji lub niskiego poziomu wykształcenia, przy spełnieniu warunku że wskaźnik bezrobocia jest na poziomie powyżej 7,5.			■	wskaźnik bezrobocia na poziomie powyżej 7,5 oraz spełnienie przynajmniej jednego z warunków: <ul style="list-style-type: none"> • udział jednej z płci na poziomie 80% lub więcej • udział długotrwałe bezrobotnych powyżej 60% • brak wykształcenia lub niepełne podstawowe lub gimnazjalne powyżej 50% • bez kwalifikacji powyżej 50% • do 25 roku życia powyżej 15% • do 30 roku życia powyżej 30% • powyżej 50 roku życia 40% i więcej	PUP w Będzinie
Słabe wyniki nauczania	miejsce zamieszkania uczniów którzy uzyskali najgorsze wyniki.		■		5 lub więcej uczniów osiągający średnie ocen poniżej 3	Miejski Zespół Oświaty Wychowania www.oke.iaworzno.pl/www2/index.php/informacje-o-wynikach-egzaminow
Skala pomocy społecznej	odsetek mieszkańców objętych pomocą społeczną	■			powyżej 7,5%	MOPS w Wojkowicach
Wysoki poziom interwencji Policji	liczba interwencji Policji na 10 mieszkańców	■			liczba interwencja wyższa niż 5 na 10 mieszkańców	Policja w Wojkowicach

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wojkowice

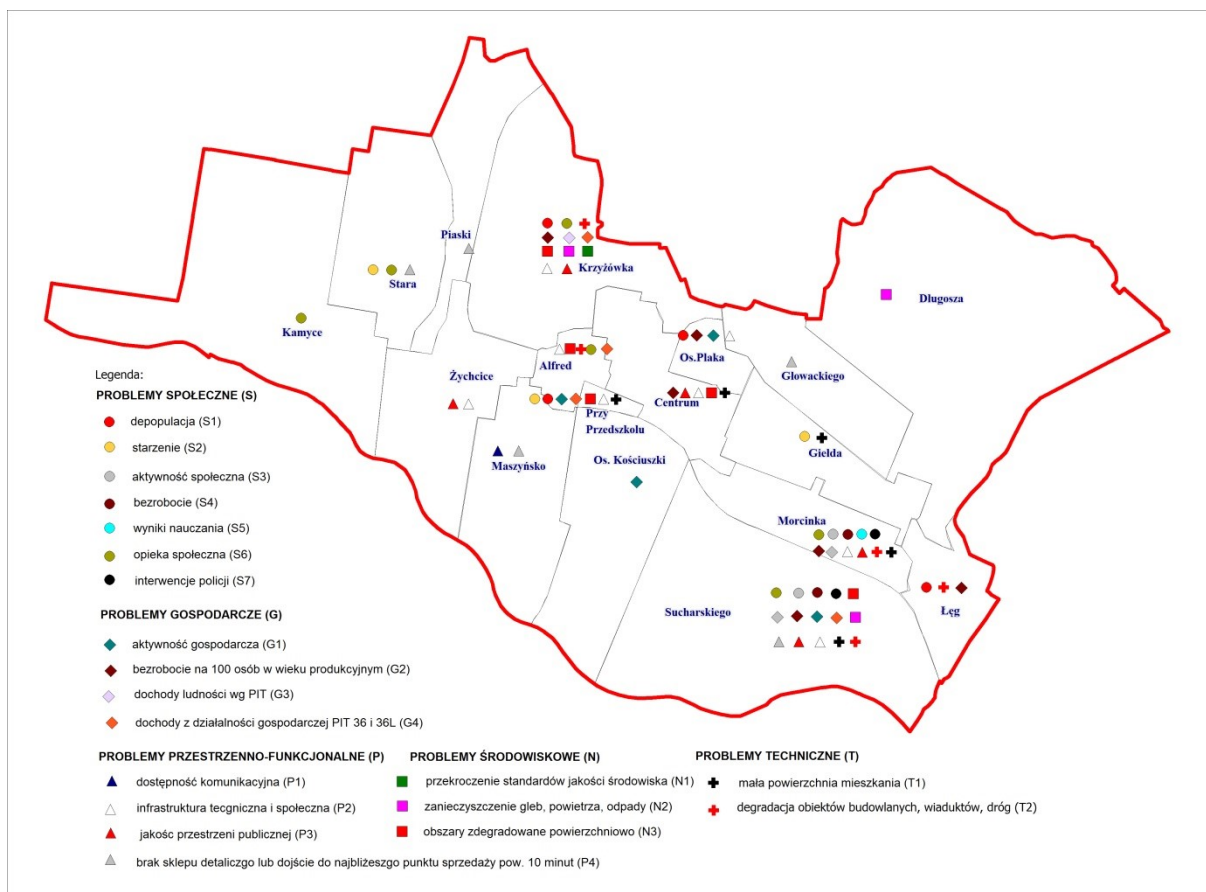
Gospodarcze						
Niski poziom aktywności gospodarczej	liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na 10 tys. mieszkańców	■			poniżej 700 podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców	GUS
Wysoki poziom bezrobocia	wskaźnik bezrobocia rejestrowanego, liczba bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym	■			powyżej 7,5	PUP w Będzinie
Niskie dochody ludności według PIT	łączne dochody z PIT 28, 36, 36L, 37, 38, 39 na 1 podatnika	■			poniżej 29 tys. zł	US w Będzinie
Niskie dochody z działalności gospodarczej	dochody z PIT 36 i 36L na 1 podatnika	■			poniżej 30 tys. zł	US w Będzinie
Środowiskowe						
Przekroczenia standardów jakości środowiska	zanieczyszczenie powietrza		■		występuje obszar o średnim rocznym stężeniu PM10 powyżej 50 µg/m ³	Baza ORSIP
Obszary zdegradowane powierzchniowo	deformacja powierzchni ziemi, wyrobiska, nasypy, wykopy		■		występuje takie zjawisko	Baza ORSIP
Obecności odpadów stwarzających zagrożenie	występowania odpadów stwarzających zagrożenie		■		występuje takie zjawisko	Inwentaryzacja w terenie, opracowanie ekofizjograficzne
Przestrzenno-funkcjonalne						
Słaba dostępność komunikacyjna	liczba kursów regularnej komunikacji miejskiej	■			mniej niż 10 kursów na dobę	KZK GOP
Słabe wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną	dostępność mediów i poziom termomodernizacji			■	brak co najmniej jednej z infrastruktury (gazu sieciowego, CO lub termomodernizacji)	Planu gospodarki nisko-emisyjnej dla Miasta Wojkowice.
Niskiej jakości przestrzeń publiczna	stan ładu przestrzennego i przestrzeni publicznej			■	brak ładu przestrzennego i zaniedbana przestrzeń publiczna	Inwentaryzacja w terenie
Brak usług podstawowych	dostępność punktu sprzedaży detalicznej			■	brak sklepu detalicznego lub jego oddalenie powyżej 10 minut dostępu pieszego	Inwentaryzacja w terenie
Techniczne						
Mała powierzchnia użytkowa mieszkania	powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 mieszkańca	■			poniżej 25 m ² powierzchni użytkowej na 1 mieszkańca	UM Wojkowice
Degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, wiaduktów i dróg	występowanie zdegradowanych technicznie obiektów budowlanych, wiaduktów i dróg			■	występowanie takiego obiektu	Inwentaryzacja w terenie

* - rodzaje cech opisano w metodologii (rozdział 3) Źródło: opracowanie własne.

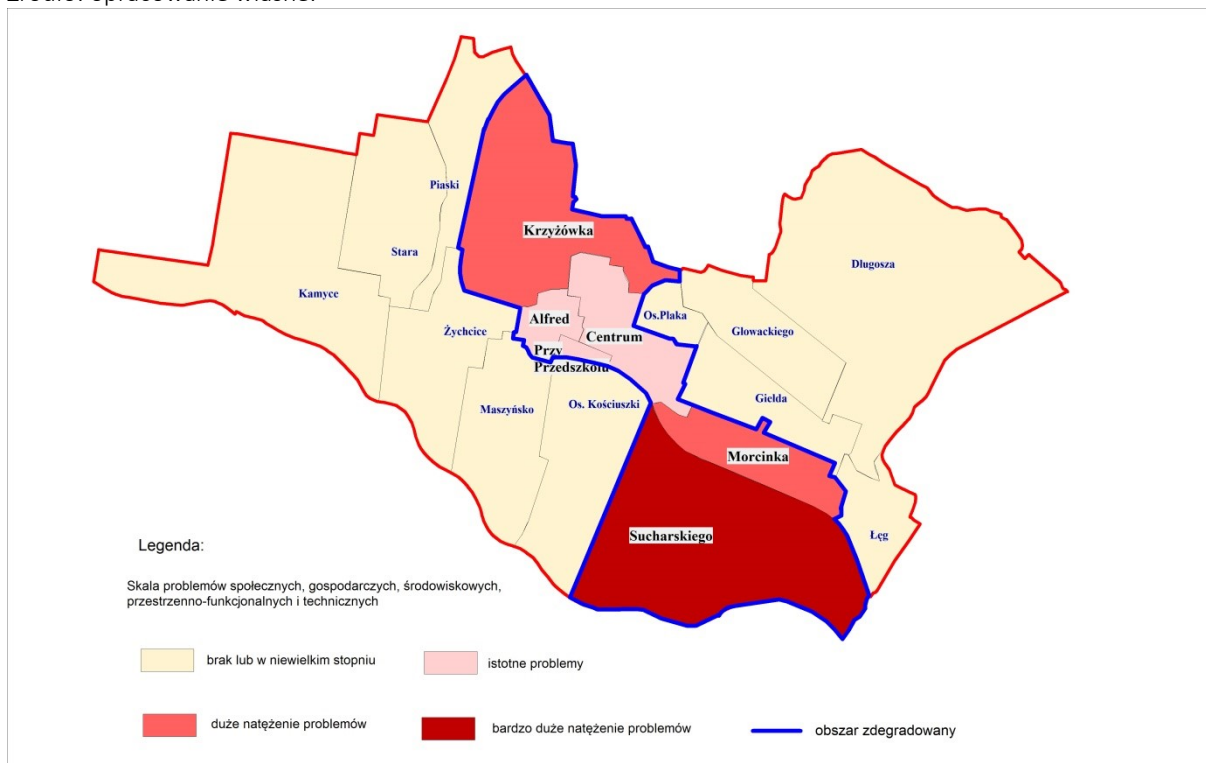
Tabela 28. Macierz zidentyfikowanych problemów według dzielnic w Wojkowicach w 2017 r. Źródło: opracowanie własne

Jednostka badawcza		PROBLEMY																				PROBLEMY OGÓŁEM
		SPOŁECZNE						GOSPODARCZE				ŚRODOWISKOWE			PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNE				TECHNICZNE			
		Skala depopulacji	Zaawansowany proces starzenia	Niska aktywność społeczna	Niekorzystne struktury bezrobocia	Słabe wyniki nauczania	Skala pomocy społecznej	Poziom interwencji Policji	Niski poziom aktywności gospodarczej	Wysoki poziom bezrobocia	Niskie dochody ludności według PIT	Niskie dochody z działalności gospodarczej	Przekroczenia standardów jakości środowiska	Obecności odpadów stwarzających zagrożenie	Obszary zdegradowane powierzchniowo	Słaba dostępność komunikacyjna	Słabe wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną	Niskiej jakości przestrzeń publiczną	Brak usług podstawowych	Mala powierzchnia użytkowa mieszkania	Degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych i wiaduktów, dróg	
		S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	G1	G2	G3	G4	N1	N2	N3	P1	P2	P3	P4	T1	T2	
1	Łęg	x							x											x	3	
2	Morcinka			x	x	x	x		x	x						x	x		x	x	11	
3	Sucharskiego			x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x		x	16	
4	Giełda		x																x		2	
5	Długosza												x								1	
6	Krzyżówka	x			x				x	x	x	x	x	x		x	x			x	11	
7	Głowackiego																	x			1	
8	Plaka	x						x	x							x					4	
9	Centrum				x				x					x		x	x		x		6	
10	Alfred				x		x		x					x		x				x	7	
11	Przy Przedszkolu	x	x					x		x	x			x		x			x		8	
12	Maszyńsko														x			x			2	
13	Osiedle Kościuszki							x													1	
14	Piaski																	x			1	
15	Żychcice															x	x				2	
16	Stara		x				x											x			3	
17	Kamyce						x														1	

Rycina 36. Typy problemów w Wojkowicach według dzielnic w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne.

Rycina 37. Obszar zdegradowany i skala problemów w Wojkowicach w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne.

6. Wybór obszaru rewitalizacji

Wybór obszaru rewitalizacji bazuje na pogłębionej diagnozie obszarów zdegradowanych. Przesłankami delimitacji obszarów rewitalizacji była:

- szczególna koncentracja negatywnych zjawisk,
- oraz istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego.

Obszary wydzielono obliczając wartości wskaźników dla poszczególnych ulic, które znacznie przekraczały wyznaczone kryteria. W przypadku dzielnic wchodzących w całości w obszar rewitalizacji, skala negatywnych zjawisk była wysoka w obrębie całej jednostki.

Drugie kryterium, czyli poziom istotności z punktu widzenia rozwoju lokalnego, rozpoznano w oparciu o opinie mieszkańców, a także sugestie władz miasta. W procesie partycypacji społecznej i przeprowadzanych konsultacji z mieszkańcami, wskazano a tym samym potwierdzono obszary najbardziej problemowe wymagające rewitalizacji. Działanie to, w formie współuczestnictwa, pozwala połączyć zalety obiektywnej delimitacji statystycznej z oczekiwaniami i odbiorem skali problemów przez samych mieszkańców. Należy pamiętać, że miasto to złożony i żywy organizm wielu współzależności, dlatego też żadna procedura naukowa (choć obiektywna) nie zawsze wskaże to, co jest najistotniejsze. Każda delimitacja powinna być skonfrontowana z odbiorem społecznym, gdyż miasto to nie cyfry, a ludzie i ich realne problemy.

Należy podkreślić, iż wskazania obiektywne oparte na wyliczalnych danych statystycznych całkowicie pokrywały się z identyfikacją mieszkańców i samorządowców, co do obszarów problemowych. Wykazały to sugestie podczas konsultacji społecznych organizowanych z różnymi grupami w mieście.

Reasumując wskazanie obszarów zdegradowanych jest całkowicie zobiektywizowane, natomiast proces wyboru obszaru rewitalizacji ma dualną naturę, opartą o wartości liczbowe ale także uwzględniające wskazania oddolne różnych interesariuszy procesu.

Cały obszar wydzielony do rewitalizacji ma powierzchnię 145,4 ha, którą zamieszkuje 2601 osób. Obszar ten obejmuje 29,3% ludności oraz 11,4% powierzchni miasta (tab. 29). Składa się on z sześciu spójnie połączonych podobszarów o różnym stopniu zdegradowania, a zatem o różnych problemach, zarówno społecznych i gospodarczych, jak i środowiskowych, funkcjonalno-przestrzennych, aż po techniczne (ryc. 38, 39). Obszary te są położone w południowo-wschodniej, środkowej i północnej części Wojkowic i tworzą spójną całość. Po części ich wybór wynika z genezy miasta i problemów, które powstały na skutek restrukturyzacji przemysłu poprzez likwidację dużych zakładów pracy – KWK „Jowisz” i Cementowni „Saturn” w okresie transformacji systemowej. W konsekwencji upadek monokultury przemysłowej w mieście przyczynił się do bezrobocia, ubóstwa, patologii społecznej, ale także utraty podstaw gospodarczych. Przemysł wydobywczy i cementowy

spowodował znaczną degradację powierzchniową miasta – powstanie wyrobisk, zapadlisk, hałd, nasypów i wąwozów kolejowych oraz innych nieużytków poindustrialnych. Zatem obszar rewitalizacji należy traktować jako działanie naprawcze na rzecz najbardziej eksploatowanych w przeszłości części miasta, obecnie przemysłowych lub też dzielnic zamieszkałych przez mieszkańców byłej kopalni i cementowni. Na te niekorzystne zmiany systemowe związane z transformacją gospodarczą w całym regionie nałożyły się inne uwarunkowania cywilizacyjne, jak wyludnianie (depopulacja), starzenie i bezrobocie wynikające z niedostosowania do nowych reguł rynkowych związanych z umiejętnościami samozatrudnienia, co przekłada się na sytuację ekonomiczną mieszkańców i całego miasta.

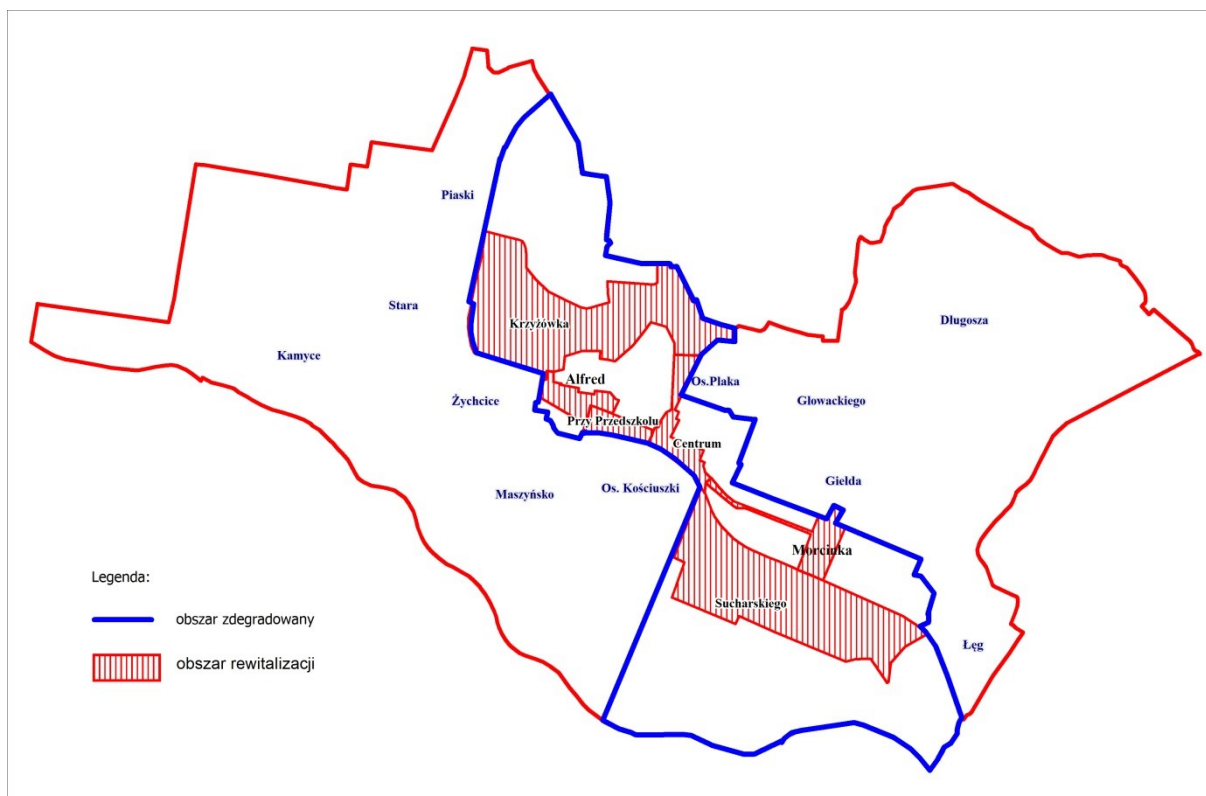
Tabela 29. Liczba ludności oraz powierzchnia obszaru rewitalizacji w Wojkowicach

Podobszar rewitalizacji	Numer podobszaru	Nazwa ulicy i numery budynków w obszarze rewitalizacji	Liczba ludności [osoby]	Powierzchnia [ha]	Gęstość zaludnienia os/km ²
Morcinka	I	Morcinka	647	7,4	8788
	I	Proletariatu	-		
Sucharskiego*	II	Sucharskiego	404	57,7	700
Centrum	III	Jana III Sobieskiego 223-237 i nr 288	317	8,4	4173
		Plaka 2-36 parzyste (bez osiedla Plaka 4A-4G, 6A-6E)	34		
Krzyżówka*	IV	Osiedle Krzyżówka, Plaka 1-17, 38-80 w kierunku na Rogoźnik i część Głowackiego 168-172	243	61,4	396
Przy Przedszkolu*	V	Jana III Sobieskiego 235-251 (nieparzyste)	743	4,5	16656
Alfred*	VI	Jana III Sobieskiego 290-324, 255-277	213	6,0	2218
Razem	I-VI		2601	145,4	1789
Wojkowice ogółem			8875	1279,0	694
Udział obszaru rewitalizacji w skali miasta w %			29,3	11,4	

* cała dzielnica ujęta w obszarze rewitalizacji

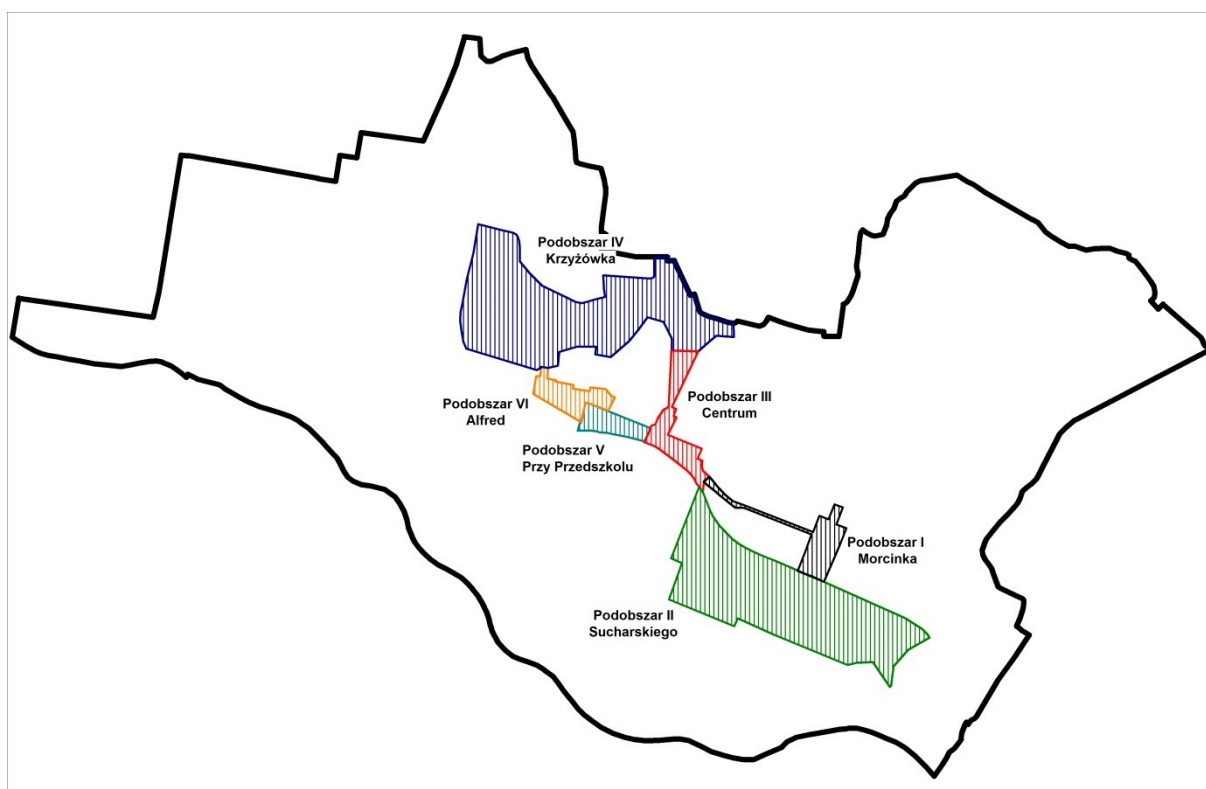
Stan danych liczby ludności – marzec 2017 r.

Źródło: opracowanie własne.

Rycina 38. Obszar rewitalizacji na tle obszaru zdegradowanego w Wojkowicach w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne.

Rycina 39. Podział obszaru rewitalizacji na 6 podobszarów

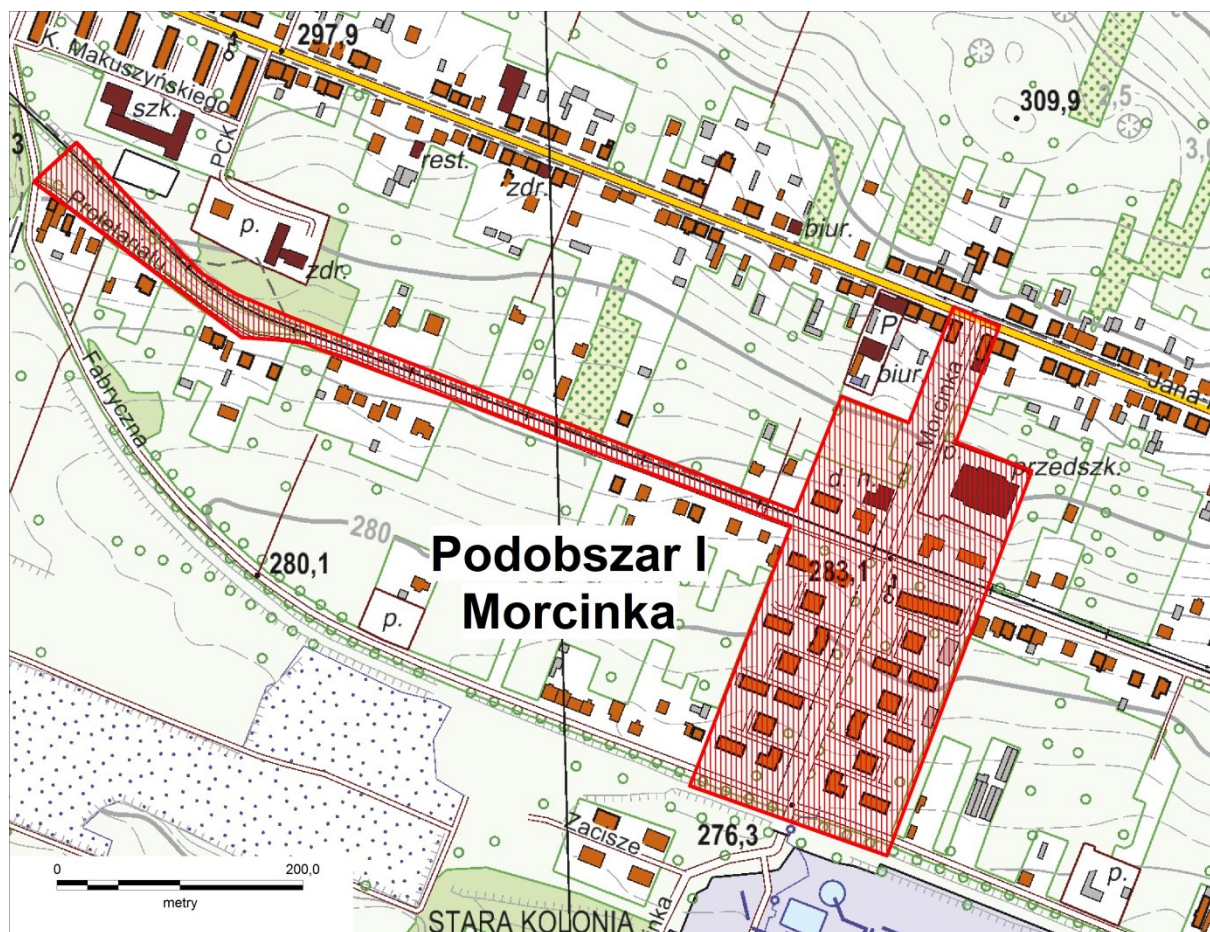
Źródło: opracowanie własne.

7. Pogłębiona analiza obszaru rewitalizacji

7.1 Podobszar I Morcinka

Obszar jest położony w środkowej części Wojkowic od strony wschodniej. Liczy on 647 osób i zajmuje 7,4 ha miasta co stanowi 5,1% obszaru rewitalizacji. Obejmuje ulicę Morcinka do wiaduktu kolejowego w kierunku południowym oraz ulicę Proletariatu od strony zachodniej tj. numery od 4 do 102 oraz od 17 do 65 (od strony ulicy Fabrycznej), (ryc. 40).

Rycina 40. Obszar rewitalizacji w Wojkowicach – Podobszar I Morcinka

Źródło: opracowanie własne.

Podobszar I składa się z dwóch jednostek morfologicznych: 1) Osiedla Morcinka, które jest klasycznym osiedlem robotniczym w stylu koszarowym o zaplanowanym układzie architektonicznym (fot. 1, 2) i 2) osiedla domów jednorodzinnych typu ulicówka wzdłuż ulicy Proletariatu od strony zachodniej. Obie jednostki stanowią całość funkcjonalno-przestrzenną uzupełnioną blokiem przekształconym ze starego hotelu robotniczego.

Osiedle Morcinka charakteryzuje się dużymi problemami społecznymi, ale także gospodarczymi, przestrzennymi i technicznymi. Wyodrębniona część z obszaru Morcinka

stanowi skrajną w przestrzeni miasta koncentrację problemów. Ujawniły się one w bardzo wysokim udziale mieszkańców korzystających z pomocy społecznej ponad 11,59% - obejmuje 78 osób. Cechą wyróżniającą liczną grupę beneficjentów pomocy społecznej jest odsetek osób, której wsparcie zostało przyznane z tytułu alkoholizmu (12%). Pozostałe przyczyny są na poziomie zbliżonym do średniej miejskiej.

Tabela 30. Struktura przyczyn wsparcia z pomocy społecznej w dzielnicy Morcinka

Dzielnica	ubóstwo	bezrobocie	alkoholizm	niepełnosprawność	bezzadność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	przemoc	długotrwała choroba
Morcinka	34%	18%	12%	11%	6%	3%	15%
Wojkowice	35%	21%	6%	15%	6%	2%	13%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS.

Stwierdzono również najwyższą liczbę odnotowanych interwencji Policji (330 interwencji w 2016 roku, co stanowi aż 21,2% zdarzeń w skali miasta)²¹. Dzielnica uchodzi za niebezpieczną²² szczególnie dla osób z zewnątrz. Podobszar Morcinka wyróżnia także wysoki poziom przestępczości. W 2016 roku odnotowano tam 9 przestępstw co stanowi 15% wszystkich tego przypadków w mieście. Obejmowały one 2 kradzieże, 1 uszkodzenie ciała oraz 1 przypadek uszkodzenia mienia²³. Ponadto na obszarze tym zamieszkują 2 rodziny z tzw. niebieską kartą, świadczącą o problemach przemocy w domu.

Na Morcinka występuje duże bezrobocie (47 osób na koniec lutego 2017 roku) szczególnie w grupie osób młodych (33% bezrobotnych do 30 roku życia). Cechą bezrobocia w dzielnicy jest bardzo wyrównany udział obu płci, z niewielką przewagą kobiet. Osoby bezrobotne wykazują jednak bardzo słabe wykształcenie, gdyż 51% osób dysponuje wykształceniem podstawowym/gimnazjalnym lub niższym. W skali miasta wynik ten wynosi zaledwie 31%. W strukturze wieku nadreprezentacją wyróżniają się dwie grupy wieku, odpowiednio 25-34 lata oraz 50-59 lat. Inaczej mówiąc problem bezrobocia dotyczy osób młodych, wkraczających na rynek pracy oraz starszych w kategorii 50+. Skala problemu jest relatywnie niższa w grupie osób reprezentujących wiek produkcyjny. Negatywną cechą bezrobocia jest także wysoki udział osób bez kwalifikacji zawodowych, a także odsetek długotrwale bezrobotnych. Występuje także nadreprezentacja osób bezrobotnych posiadających dziecko na utrzymaniu, w tym do 6 roku życia. W konsekwencji liczniejsza jest grupa bezrobotnych kobiet, która bez pracy znalazła się po urodzeniu dziecka.

²¹ Diagnoza społeczna – Wojkowice 2017, Wódz K., red. Leśniak-Berek E., Pawlas-Czyż S., Studium Pracy Socjalnej Instytut Socjologii, Uniwersytet Śląski, dane Komisariatu Policji w Wojkowicach.

²² Mandrysz W., Ślania B., 2017, Okolice ulic Morcinka i Sucharskiego w percepcji mieszkańców Wojkowic. Raport z badań terenowych. Katowice.

²³ Dane Komisariatu Policji w Wojkowicach

Tabela 31. Struktura bezrobotnych według wieku, płci oraz statusu na rynku pracy z dzielnicy Morcinka

Dzielnica	Razem	Płeć bezrobotnych		Wykształcenie bezrobotnych							
		Kobiety	Mężczyźni	brak lub niepełne podstawowe/gimnazjalne	zasadnicze zawodowe	średnie zawodowe	średnie ogólnokształcące	ponaturalne/policealne	wyższe (w tym licencjat)		
Morcinka	100	51	49	51	17	11	9	6	6		
Wojkowice	100	54	46	31	22	16	13	5	13		
Wiek bezrobotnych											
Dzielnica	18-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60 i więcej		
Morcinka	11	15	19	9	9	6	13	19	0		
Wojkowice	12	13	12	10	14	7	11	16	5		
Kategorie bezrobotnych											
Dzielnica	do 25 roku życia	Abs27Lat	Bez doświadczenia zawodowego	Bez kwalifikacji zawodowych	Długotrwale bezrobotny	Do 30 roku życia	Dz	Dz6	Niepełnosprawny	Po urodzeniu dziecka	Powyżej 50 roku życia
Morcinka	11	0	21	47	64	26	13	11	2	17	32
Wojkowice	12	1	23	36	55	26	11	8	4	14	31

Uwaga: wszystkie dane w %

Abs27Lat - bezrobotny w okresie do 12 m-cy od ukończenia szkoły wyższej, który nie ukończył 27 roku życia

Dz - samotnie wychowujący dziecko do 18 roku życia, Dz6 - bezrobotny wychowujący dziecko do lat 6 lub dziecko niepełnosprawne do lat 18

Źródło: opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych PUP w Będzinie. Stan na 28.02.2017 r.

Mieszkańcy Morcinka mają także niskie dochody z pracy najemnej, które wyniosły zaledwie 27,6 tys. złotych na podatnika. Dla porównania w części tego obszaru nie zaliczonego do rewitalizacji dochody z pracy najemnej na 1 podatnika były znacznie wyższe i wynosiły 45,8 tys. złotych. Zasadniczo Osiedle Morcinka podlega również ponadprzeciętnemu wyludnianiu się, które wyniosło ponad 6,7% w skali pięciu lat (2012-2017). Atutem osiedla jest natomiast relatywnie młoda struktura wieku - 17,3% ludności w wieku przedprodukcyjnym.

Geneza dzielnicy związana jest z górnictwem, ponieważ ta kolonia została wybudowana dla robotników byłej KWK „Jowisz”. Jej parametry techniczne nawiązują do klasycznych mieszkań z epoki industrializacji, które charakteryzowały się małą powierzchnią, brakiem toalet i w zasadzie dostępem do elektryczności i zimnej wody. Niektórzy mieszkańcy oraz powstałe wspólnoty mieszkaniowe modernizowały poszczególne bloki, wprowadzając od dawna obowiązujące standardy w zakresie dostępu do podstawowej infrastruktury sanitarnej

(fot. 3). Wobec powyższego wiele mieszkań nie spełnia współczesnych standardów zamieszkania na odpowiednim poziomie (fot.4), a zamieszkująca je ludność w większości należy do najuboższych mieszkańców w mieście. Objawia się to wysokim udziałem pomocy społecznej ludności. Jest to istotny problem, ponieważ ul. Morcinka (wszystkie bloki) liczy 647 mieszkańców, co stanowi 7,3% ludności Wojkowic. Zatem problemy społeczne tu występujące stanowią istotny problem w sferze ubóstwa, opieki społecznej, patologii społecznej - alkoholizmu, przestępczości, przemocy w rodzinie w skali miasta. Problemy wiążą się także ze słabymi wynikami w nauce dzieci i młodzieży oraz patologiami wśród nieletnich, którzy naśladują nieprawidłowe zachowania. Sprzyja temu układ urbanistyczny, który jest zwarty i tworzy tzw. jednostkę sąsiedzką o wysokim stopniu identyfikacji lokalnej i pokrewieństwie rodzinnym.

Stare osiedle robotnicze ma niewątpliwie wysokie walory architektoniczne reprezentujące postindustrialny krajobraz kulturowy (fot. 3-6). Jednakże zdekapitalizowana tkanka miejska stanowi niską jakość przestrzeni publicznej. Obserwuje się renowację niektórych bloków przez wspólnoty mieszkaniowe, ale z pewnością jest to duże obciążenie dla lokalnej ludności. Nadanie tej przestrzeni nowych funkcji o zasięgu ponadlokalnym jest istotnym wyzwaniem. Razem z kolonią z Podobszaru II Sucharskiego osiedle Morcinka mogłoby stanowić niezwykle wartościową przestrzeń edukacyjną świadczącą o postindustrialnym charakterze Wojkowic, wpisującym się w szlak zabytkowych starych kolonii robotniczych Zagłębia^{24,25} i całego województwa śląskiego²⁶.

Fotografia 1. Regularny układ bloków na osiedlu Morcinka

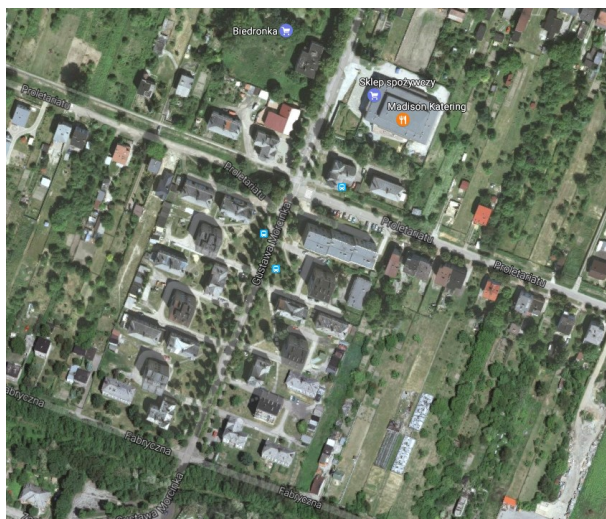
Źródło: własne.

---

²⁴ Chmielewska M., Lamparska M., Pytel S., Jurek K., 2016: *Zagłębiowskie osiedla patronackie. Projekt szlaku turystycznego*. Wydawnictwo Stowarzyszenie Moje Miasto Będzin.

²⁵ Lamparska M., 2013, *Uwarunkowania rozwoju turystyki postindustrialnej w przestrzeni Górnośląskiego Związku Metropolitalnego*. Wydawnictwo UŚ, Prace Naukowe 2997, s. 160, Katowice.

²⁶ Chmielewska M., 2012, *Osiedla patronackie jako dziedzictwo kulturowe miasta postindustrialnego – studium przypadków: Giszowiec, Nikiszowiec i Załęże w Katowicach*, w: „Stare i nowe” problemy badawcze w geografii społeczno-ekonomicznej, z. 3, S. Sitek (red.), PTG Oddział Katowicki, UŚ WNoZ, Sosnowiec, s. 63-76.

Fotografia 2. Regularny układ Osiedla Morcinka na mapach satelitarnych

źródło: <https://www.google.pl/maps/@50.3589842,19.0485794,408m/data=!3m1!1e3>

Fotografia 3. Przykład odnowionej elewacji bloku na Osiedlu Morcinka

Źródło: własne.

Fotografia 4. Jeden z budynków osiedla robotniczego na Morcinka od ul. Fabrycznej

Źródło: własne.

Fotografia 5. Budynek mieszkalny na Osiedlu Morcinka

Źródło: własne.

Fotografia 6. Budynek kolonii robotniczej na Morcinka

Źródło: własne.

W obszar rewitalizacji włączona jest także ul. Proletariatu od strony zachodniej. Ten obszar sąsiaduje z blokami z Morcinka i jest połączony drogą o nieutwardzonej nawierzchni. Jest to istotny problem wpływający na dalsze wykluczenie przestrzenne mieszkańców tego obszaru. Istnieje potrzeba połączenia ulicy Morcinka i ulicy Proletariatu w kierunku Żłobka (fot. 7) oraz poprowadzenia ścieżki rowerowej w miejsce byłego torowiska tramwajowego. Zwiększyłyby to dostępność transportową tego obszaru rowerem tym bardziej, że jest to szlak dla dzieci i młodzieży do szkoły podstawowej (dawne gimnazjum) oraz dla mieszkańców do ośrodka zdrowia oraz do centrum.

Fotografia 7. Ulica Proletariatu objęta programem rewitalizacji, widok w kierunku ul. Fabrycznej

Źródło: własne.

Istotnym impulsem rozwojowym dla tej dzielnicy są dwa obiekty - nowa Biedronka, która wpłynęła na poprawę niewielkiego fragmentu przestrzeni oraz usługi cateringowe w Medisonie, obiekcie który powstał w procesie restrukturyzacji - przekształcenia Domu Kultury KWK „Jowisz”. Jednakże te obiekty nie są w stanie zmienić złego wizerunku dzielnicy, która wymaga rozwiązania wielu problemów społecznych wraz z mentalnością społeczności lokalnej. Tego typu działania powinny być wpisane w wieloletni program odnowy międzypokoleniowej.

Podsumowując w zakresie funkcjonalno-przestrzennym niezbędne są działania porządkujące przestrzeń, rozwiązujące problem dostępności przestrzenno-funkcjonalnej na ulicy Proletariatu oraz praca u podstaw z młodzieżą oraz seniorami, którzy mogą wskazać właściwe postawy społeczne dzieciom i młodzieży z rodzin patologicznych i zagrożonych społecznie. Z uwagi na trudności wychowawcze i słabsze wyniki w nauce na tle miasta i powiatu, właściwe byłoby podjęcie działań zmierzających do aktywizacji dzieci i młodzieży poprzez dodatkowe zajęcia lekcyjne i pozalekcyjne. Pozwolą one zagospodarować wolny czas i wzmocnią praktyczne umiejętności z zakresu ślusarstwa, stolarstwa, lutowania, naprawy sprzętu, szycia, gotowania, rysowania, plastyczne i inne. Wysoki wskaźnik bezrobocia wymusza też działania aktywizacyjne na rzecz rynku pracy.

Tabela 32. Zdiagnozowane problemy w Lokalnym Programie Rewitalizacji - Podobszar I Morcinka

Kategoria problemów	Liczba występujących problemów	Rodzaje problemów
Problemy społeczne	5	S3 - niska aktywność społeczna S4 - niekorzystne struktury bezrobocia S5- słabe wyniki nauczania S6 - skala pomocy społecznej S7 - wysoki poziom interwencji Policji
Problemy gospodarcze	2	G2 - wysoki poziom bezrobocia, niskie G3 - niskie dochody ludności według PIT
Problemy środowiskowe	0	
Problemy przestrzenno-funkcjonalne	2	P2 - Słabe wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną P3 - Niskiej jakości przestrzeń publiczną
Problemy techniczne	2	T1 - Mała powierzchnia użytkowa mieszkania T2 - Degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, wiaduktów i dróg

Źródło: opracowanie własne na podstawie tabeli 28.

W podobszarze Morcinka zdiagnozowano łącznie aż 11 problemów, z czego pięć w sferze społecznej oraz po dwa w gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej (tab. 32).

problemów społecznych, w tym alkoholizmu²⁷, a następnie pod starym wiaduktem kolejowym o niskiej jakości estetycznej. Z uwagi na strukturę społeczną dzielnicy Morcinka, niektórzy mieszkańcy przemierzają się do centrum, a młodzi mieszkańcy do szkoły, skrótem przez pola i zarośla od strony zachodniej w celu uniknięcia spotkań z niektórymi mieszkańcami (fot. 8). Wydeptana ścieżka istniejąca od kilku dziesięcioleci powinna zostać włączona w infrastrukturę miasta i objęta siecią ścieżek rowerowych oraz chodnikiem (fot. 9, 10).

**Fotografia 8. Ścieżka biegnąca wałem od ul. Fabrycznej
w kierunku południowym na Osiedle Sucharskiego**

Źródło: własne.

**Fotografia 9. Ścieżka na Osiedle Sucharskiego z centrum miasta traktowana jako skrót
z Centrum Wojkowic oraz z pobliskiej szkoły (byłego gimnazjum)**

Źródło: własne.

---

²⁷ Mandrysz W., Słania B., 2017, Okolice ulic Morcinka i Sucharskiego w percepcji mieszkańców Wojkowic. Raport z badań terenowych. Katowice.

**Fotografia 10. Ścieżka w górnym odcinku z ulicy Fabrycznej
na Osiedle Sucharskiego biegnąca przez pole**

Źródło: własne.

Położenie poprzemysłowej dzielnicy Sucharskiego należy uznać za poważną barierę zarówno w zakresie dostępu do podstawowych usług lokalnych, jak usług handlowych, medycznych, edukacyjnych i innych. Wpływa to na niską jakość życia mieszkańców.

Na ulicy Sucharskiego zdiagnozowano niską aktywność społeczną, a także widoczny jest problem nadużywania alkoholu. Równocześnie poziom bezpieczeństwa choć zasadniczo niski, wypada lepiej niż na sąsiednim osiedlu Morcinka. Specjalne badania potwierdziły też wyższy poziom integracji tej społeczności, którą dotyka jednak wyraźnie problem izolacji przestrzennej.²⁸

Obszar ten jest jednak zdecydowanym liderem w zakresie świadczonej pomocy społecznej. Na ulicy Sucharskiego ponad 18% mieszkańców korzysta ze wsparcia ośrodka pomocy społecznej. „Lokale przy ulicy Sucharskiego zamieszkuje 19 rodzin będących beneficjentami pomocy społecznej. W większości przypadków obserwowane jest zjawisko wielopropblemowości, generujące instytucjonalne wsparcie z powodu ubóstwa, bezrobocia, niepełnej sprawności, długotrwałej choroby, bezradności opiekuńczo-wychowawczej oraz alkoholizmu”²⁹

Cechą wyróżniającą pomoc MOPS-u w dzielnicy Sucharskiego jest przede wszystkim bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. W mniejszym stopniu powyżej średniej

---

28 Mandrysz W., Słania B., 2017, Okolice ulic Morcinka i Sucharskiego w percepcji mieszkańców Wojkowic. Raport z badań terenowych. Katowice.

29 Diagnoza społeczna – Wojkowice 2017, Wódz K., red. Leśniak-Berek E., Pawlas-Czyż S., Studium Pracy Socjalnej Instytut Socjologii, Uniwersytet Śląski.

dla miasta znajdują się takie przyczyny jak: długotrwała choroba, niepełnosprawność, przemoc oraz alkoholizm (tab. 33).

Tabela 33. Struktura przyczyn wsparcia z pomocy społecznej w dzielnicy Sucharskiego

Dzielnica	ubóstwo	bezrobocie	alkoholizm	niepełnosprawność	bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	przemoc	długotrwała choroba
Sucharskiego	26%	16%	7%	16%	15%	3%	16%
Wojkowice	35%	21%	6%	15%	6%	2%	13%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Osiedle Sucharskiego koncentruje bardzo wyraźną wiązkę problemów. W wymiarze gospodarczym jest to obszar, na którym ludność uzyskuje najgorszy wynik w mieście w kategorii dochodów z pracy najemnej. Wyniosły one zaledwie 26,6 tys. złotych rocznie na podatnika, co stanowiło niespełna 70% średniej miejskiej (38,7 tys.). Również podatnicy z tego obszaru wykazują najniższe dochody z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej (zaledwie 24,6 tys. złotych).

Obszar wyróżnia wysoki wskaźnik bezrobocia - 11,5 osoby na 100 osób w wieku produkcyjnym, przy równoczesnym przekroczeniu poziomu wszystkich parametrów strukturalnych. Bezrobocie w dzielnicy Sucharskiego wyróżnia liczebna przewaga kobiet, które stanowią prawie 70% wszystkich bezrobotnych. Negatywną cechą jest także struktura wykształcenia wskazująca na wykształcenie podstawowe/gimnazjalne oraz zasadnicze zawodowe. W grupie bezrobotnych z tego podobszaru w ogóle nie ma osób z wykształceniem wyższym, czy nawet policealnym (tab. 34). Wyróżnikiem struktury wieku bezrobotnych jest znacznie wyższy udział dwóch grup, odpowiednio z przedziału 25-29 lat oraz powyżej 60. Rozkład parametrów strukturalnych bezrobotnych jest wyjątkowo zły i większości przekracza średnią dla miasta. Należy zaznaczyć, że aż 73% to długotrwale bezrobotni, podczas gdy w Wojkowicach udział takich osób wynosi 55%. Znacznie powyżej średniej jest udział osób bez kwalifikacji zawodowych (54%) oraz bez doświadczenia zawodowego 35%. Ponadto newralgiczne przedziały wieku bezrobotnych (do 30 roku życia oraz powyżej 50 lat) również są na znacznie wyższym poziomie, odpowiednio o 9 i 4 punkty procentowe. Dodatkowo znaczny jest udział bezrobotnych mających na wychowaniu dziecko, w tym szczególnie do 6 roku życia. W dzielnicy Sucharskiego 19% bezrobotnych posiada dziecko na utrzymaniu do 6 roku życia, podczas gdy w Wojkowicach jest to zaledwie 8%.

Tabela 34. Struktura bezrobotnych według wieku, płci oraz statusu na rynku pracy z dzielnicy Sucharskiego

Dzielnica	Razem	Płeć bezrobotnych		Wykształcenie bezrobotnych							
		Kobiety	Mężczyźni	brak lub niepełne podstawowe/gimnazjalne	zasadnicze zawodowe	średnie zawodowe	średnie ogólnokształcące	ponadpodstawowe/policjalne	wyższe (w tym licencjat)		
Sucharskiego	100	69	31	42	31	8	19	0	0		
Wojkowice	100	54	46	31	22	16	13	5	13		
Wiek bezrobotnych											
Dzielnica	18-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60 i więcej		
Sucharskiego	8	23	12	8	8	8	8	15	12		
Wojkowice	12	13	12	10	14	7	11	16	5		
Kategorie bezrobotnych											
Dzielnica	do 25 roku życia	Abs27Lat	Bez doświadczenia zawodowego	Bez kwalifikacji zawodowych	Długotrwale bezrobotny	Do 30 roku życia	Dz	Dz6	Niepełnosprawny	Po urodzeniu dziecka	Powyżej 50 roku życia
Sucharskiego	8	0	35	54	73	35	19	19	4	38	35
Wojkowice	12	1	23	36	55	26	11	8	4	14	31

Uwaga: wszystkie dane w %

Abs27Lat - bezrobotny w okresie do 12 m-cy od ukończenia szkoły wyższej, który nie ukończył 27 roku życia

Dz - samotnie wychowujący dziecko do 18 roku życia, Dz6 - bezrobotny wychowujący dziecko do lat 6 lub dziecko niepełnosprawne do lat 18

Źródło: Opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych PUP w Będzinie. Stan na 28.02.2017 r.

Opisywany obszar posiada problemy środowiskowe zwłaszcza tereny zdegradowane. W jego sąsiedztwie w południowo-wschodniej części znajduje się hałda. Istotnym problemem jest opalanie budynków mieszkalnych w tej dzielnicy węglem. Dotyczy to także zabudowy wielorodzinnej, w tym pobliskich bloków, co jest poważnym utrudnieniem dla mieszkańców. Rozwiązanie tego problemu przyczyniłoby się do podniesienia jakości życia mieszkańców oraz byłoby działaniem proekologicznym w kierunku rozwoju zrównoważonego.

Istotną barierą rozwoju są tereny zdegradowane powierzchniowo, zwłaszcza tereny przemysłowe po zlikwidowanej Kopalni Węgla Kamiennego „Jowisz” oraz Cementowni „Saturn” (ryc. 42, fot. 11). Zajmują one znaczną powierzchnię często o niskiej jakości przestrzeni publicznej, a przemysłowe budynki będące w stanie degradacji technicznej wymagają rewitalizacji i modernizacji oraz nadania im nowych funkcji (fot. 12-14).

Rycina 42. Obszar byłej KWK „Jowisz” obecnie we własności kilku podmiotów gospodarczych

źródło: www.google.pl/maps/@50.3556281,19.0495806,587m/data=!3m1!1e3 (źródło dostępu 23.05.2017r.)

Fotografia 11. Widok na teren byłej KWK Jowisz od strony ul. Morcinka

Źródło: własne.

Fotografia 12. Teren byłej KWK „Jowisz”

Źródło: własne.

Fotografia 13. Obiekty przemysłowe wykorzystywane w załadunku węgla

Źródło: własne.

Fotografia 14. Obiekt socjalny byłej KWK „Jowisz”

Źródło: własne.

Teren obecnie będący w gestii prywatnych podmiotów gospodarczych lub też Spółki Restrukturyzacji Kopalń z siedzibą w Bytomiu często pozostawiony jest bez nadzoru, a różnego typu patologie pogłębiają stan zaniedbania. W tej samej dzielnicy znajduje się duży obszar po byłej Cementowni „Saturn”, który charakteryzuje się również niskimi parametrami technicznymi (fot. 15-16), obecnie własność prywatna.

Fotografia 15. Budynek po byłej Cementowni „Saturn”

Źródło: własne.

Fotografia 16. Tereny poprzemysłowe po Cementowni „Saturn” przeznaczony pod inwestycje typu brownfield, w tle nowy podmiot gospodarczy - Zakład Obróbki Kamienia

Źródło: własne.

Podobszar II Sucharskiego to jednostka morfologiczna o funkcji mieszkaniowo-przemysłowej. Budynki mieszkalne złożone są z regularnie zaplanowanego osiedla domów dwu- i czterorodzinnych o wysokim stopniu dekapitalizacji (ul. Granitowa, Zacisze, Kopalniana), jak również z osiedla bloków o zabudowie wielorodzinnej (ul. Sucharskiego). Osiedla są opalane węglem, co wynika z genezy tego obszaru, położonego w przeszłości w sąsiedztwie Kopalni Węgla Kamiennego „Jowisz”.

W wyniku restrukturyzacji gospodarki kopalnia została zlikwidowana, a jej majątek przeszedł pod nadzór Spółki Restrukturyzacji Kopalń z siedzibą w Bytomiu - innym mieście, nie powiązanym z jednostką macierzystą. Geneza przemysłowa tej dzielnicy związana jest także z drugim największym po kopalni zakładem przemysłowym – Cementownią „Saturn”. Podzieliła ona losy wielu podobnych obiektów tego typu w Polsce. Jej restrukturyzacja polegała na przejęciu mienia przez inwestora zagranicznego z branży cementowej, a następnie likwidacji.

Poprzemysłowy charakter dzielnicy sprawia bardzo przygnębiające wrażenie. Kilkanaście lat obiekty stały puste i niszczały. Teren cementowni został uporządkowany i tylko w niewielkim stopniu zagospodarowany pod nową działalność gospodarczą, czy jakąkolwiek inną działalność gospodarczą. Nowe podmioty gospodarcze nie wpływają w istotny sposób na zmiany funkcjonalno-przestrzenne, w tym na poprawę fizjonomii obszaru, wyeksponowanie elementów układu urbanistycznego starych osiedli, ani na jego uporządkowanie. Przestrzeń jest bardzo zaniedbana, brak oznak aktywności gospodarczej mimo obecności potencjalnego terenu wolnego terenu i teoretycznie atrakcyjnego krajobrazu związanego z ciekawą topografią i regularnym układem urbanistycznym starej kolonii robotniczej (fot. 17-24).

Fotografia 17. Stara kolonia robotnicza ul. Zacisze

Źródło: własne.

Fotografia 18. Ulica. Zacisze

Źródło: własne.

Fotografia 19. Ulica Zacisze – domy

Źródło: własne.

Fotografia 20. Kolonia robotnicza przy ulicy Zacisze

Źródło: własne.

Fotografia 21. Budynek mieszkalny przy ulicy Zacisze

Źródło: własne.

Fotografia 22. Stara kolonia ul. Kopalniana

Źródło: własne.

Fotografia 23. Stara kolonia ul. Granitowa

Źródło: własne.

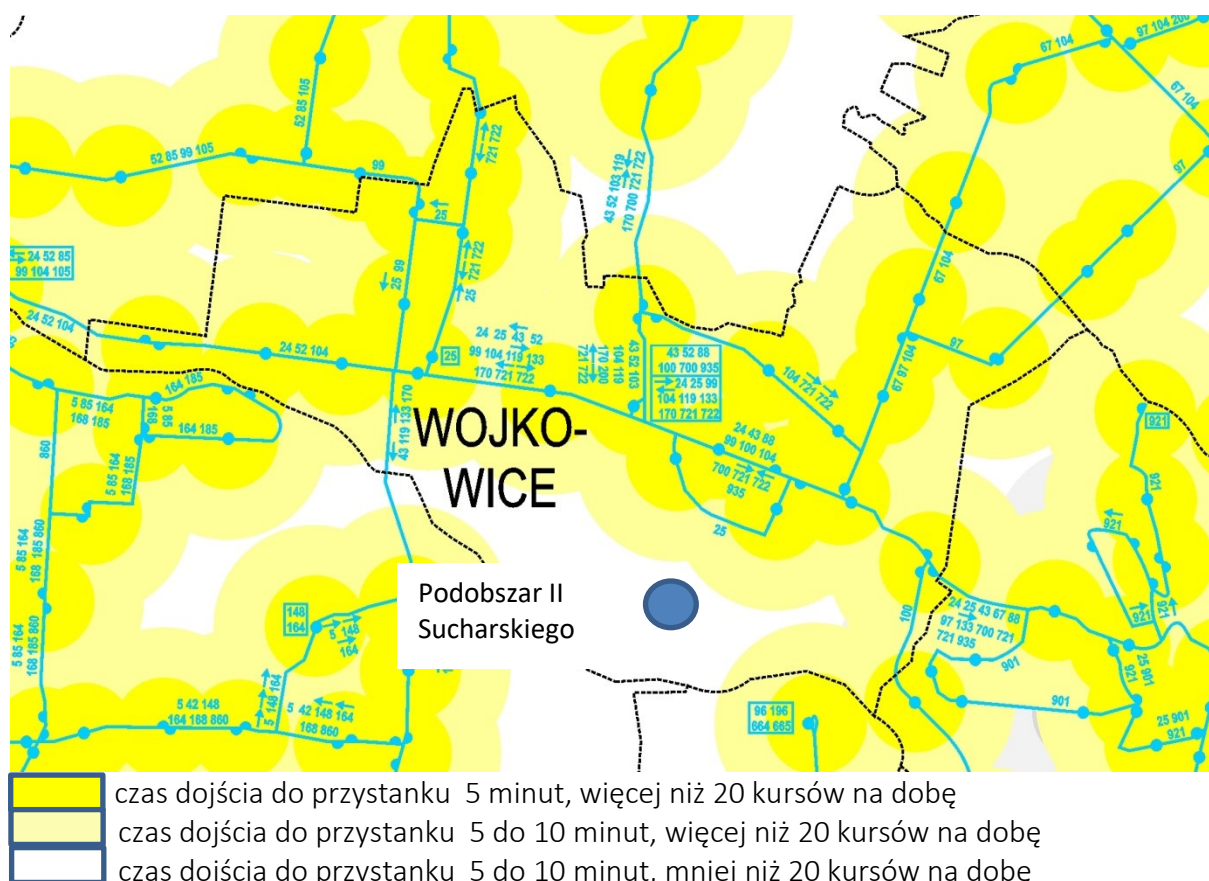

Fotografia 24. Budynek mieszkalny na ulicy Granitowej

Źródło: własne.

Kolonia robotnicza na przeciwko byłej KWK „Jowisz” położona jest w obrębie trzech ulic: Zacisze, Kopalnianej i Granitowej.

Ten obszar stanowi ciekawy układ urbanistyczny w formie domów – dwurodzinnych w zabudowie bliźniaczej. Wybudowany dla kadry kierowniczej i administracji kopalni stanowi piękny przykład architektury mieszkaniowej przykładowej wpisującej się w dziedzictwo industrialne regionu. Obszar mógłby być wykorzystany jako ścieżka dydaktyczna i wpisany na szlak zabytków terenów przemysłowych w województwie śląskim. W omawianym terenie rewitalizacji w przeszłości istniała stołówka i ośrodek zdrowia dla pracowników oraz duży parking, obecnie niewykorzystywany i zaniedbany, na który dowożono górników przewozami pracowniczymi z odległych wsi i sąsiednich miast. Obecnie dzielnica charakteryzuje się słabym wyposażeniem infrastrukturalnym, zarówno technicznym, jak i usługowym. W zasadzie nie występują tu żadne usługi podstawowe, brak nawet tak elementarnej usługi, jak sklep spożywczy. Istnieje świetlica środowiskowa przy ul. Sucharskiego oraz Dom Spokojnej Starości na terenie byłego kopalnianego ośrodka zdrowia, jednakże jest to usługa ponadlokalna, komercyjna – prywatna, a pensjonariusze pochodzą w większości z poza Wojkowic, gdzie koszt pobytu wynosi ok 3 tys. zł za miesiąc od osoby. Sfera przestrzenna wymaga całkowitego odnowienia, uporządkowania i nadania ład estetycznego

Rycina 43. Sieć linii autobusowych i zasięg dojazdu do przystanków autobusowych w Wojkowicach w 2012 r.

Źródło: Soczówka, 2012.

Poziom obsługi komunikacyjnej, co prawda uległ poprawie, ponieważ obszar został „podłączony” do linii autobusowej 25. Stan ten nie spełnia jednak warunku dostępności komunikacyjnej (ryc. 43). W obecnej sytuacji w celu skorzystania np. z usług medycznych, czy finansowych mieszkańcy Os. Sucharskiego i pobliskiej kolonii robotniczej muszą pokonać znaczny dystans oraz różnice wysokości. Rozwiązaniem tego problemu mógłby być nowy ciąg pieszo-rowerowy a nawet drogowy od strony zachodniej w miejscu starej utartej ścieżki przez pola, którą mieszkańcy wydeptali przed laty, a która dalece odbiega od standardów miejskich (fot. 8, 9).

Tabela 35. Zdiagnozowane problemy w Lokalnym Programie Rewitalizacji - Podobszar II Sucharskiego

Kategoria problemów	Liczba występujących problemów	Rodzaje problemów
Problemy społeczne	5	S3 - niska aktywność społeczna S4 - niekorzystne struktury bezrobocia S5- słabe wyniki nauczania S6 - skala pomocy społecznej S7 - wysoki poziom interwencji Policji
Problemy gospodarcze	4	G1 – niski poziom aktywności gospodarczej G2 - wysoki poziom bezrobocia, niskie G3 - niskie dochody ludności według PIT G4 - niskie dochody ludności z działalności gospodarczej
Problemy środowiskowe	2	N2 - Obecności odpadów stwarzających zagrożenie N3 - Obszary zdegradowane powierzchniowo
Problemy przestrzenno-funkcjonalne	4	P1 - Słaba dostępność komunikacyjna P2 - Słabe wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną P3 - Niskiej jakości przestrzeń publiczną P4 - Brak usług podstawowych lub usługi punktowe
Problemy techniczne	1	T2 - Degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, wiaduktów i dróg

Źródło: opracowanie własne na podstawie tabeli 28

W podobszarze Sucharskiego zdiagnozowano łącznie aż 16 problemów, aż pięć w sferze społecznej, po cztery w sferze gospodarczej oraz przestrzenno-funkcjonalnej, dwa z zakresu środowiska i jeden techniczny (tab. 35).

usługowego jest jak najbardziej działaniem adekwatnym dla zminimalizowania luki na rynku pracy (tab. 36).

Tabela 36. Struktura bezrobotnych według wieku, płci oraz statusu na rynku pracy z dzielnicy Centrum

Dzielnica	Razem	Płeć bezrobotnych		Wykształcenie bezrobotnych							
		Kobiety	Mężczyźni	brak lub niepełne podstawowe/gimnazjalne	zasadnicze zawodowe	średnie zawodowe	średnie ogólnokształcące	ponadgimnazjalne/policealne	wyższe (w tym licencjat)		
Centrum	100	57	43	24	24	14	22	5	11		
Wojkowice	100	54	46	31	22	16	13	5	13		
Wiek bezrobotnych											
Dzielnica	18-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60 i więcej		
Centrum	16	11	16	5	14	8	8	22	0		
Wojkowice	12	13	12	10	14	7	11	16	5		
Kategorie bezrobotnych											
Dzielnica	do 25 roku życia	Abs27Lat	Bez doświadczenia zawodowego	Bez kwalifikacji zawodowych	Długotrwale bezrobotny	Do 30 roku życia	Dz	Dz6	Niepełnosprawny	Po urodzeniu dziecka	Powyżej 50 roku życia
Centrum	16	0	27	27	41	27	11	3	5	8	27
Wojkowice	12	1	23	36	55	26	11	8	4	14	31

Uwaga: wszystkie dane w %

Abs27Lat - bezrobotny w okresie do 12 m-cy od ukończenia szkoły wyższej, który nie ukończył 27 roku życia

Dz - samotnie wychowujący dziecko do 18 roku życia, Dz6 - bezrobotny wychowujący dziecko do lat 6 lub dziecko niepełnosprawne do lat 18

Źródło: opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych PUP w Będzinie. Stan na 28.02.2017 r.

W tej części miasta na zjawisko bezrobocia należy patrzeć pod innym kątem. Jako obszar centralny powinien kumulować różnego rodzaju działalności, przez co niedostatki rynku pracy w jego obszarze powinny być minimalne. Wartości te ukazują nie tylko zatem słabości w wymiarze społecznym i gospodarczym, ale wskazują na niedorozwój funkcjonalno-przestrzenny. Utrzymywanie się tego stanu może prowadzić do eskalacji migracji oraz nasilenia depopulacji, która w latach 2012-2017 wyraźnie zaznaczyła się już ubytkiem ludności na poziomie -8,1%

Podobszar III składa się z pięciu mniejszych jednostek morfologicznych: 1) Osiedla bloków przy ulicy Sobieskiego, 2) obszaru przystanku autobusowego Park wraz z otoczeniem,

3) centrum usługowego przy ulicy Pułaskiego, 4) terenów zielonych przylegających do centrum usługowego z wykopem po kolei przemysłowej, 5) fragmentu ulicy Plaka i jej zaplecza w postaci wału po kolejce wąskotorowej. Wybrane jednostki przestrzenne pełnią różne funkcje miejskie, zarówno lokalne, jak i ponadlokalne. Pełnią one rolę mieszkaniową, a także centrum usługowego i centrum komunikacyjnego, a także co może budzić zdziwienie - zdegradowane i niezagospodarowane przestrzenie miejskie o wysokiej centralności położenia.

Wyznaczony do rewitalizacji podobszar stanowi centralną część miasta, która powinna pełnić funkcje wyższego rzędu oraz rolę węzła funkcjonalno-przestrzennego dla mieszkańców całego miasta. Natomiast obszar ten posiada niskiej jakości przestrzeń publiczną, pozbawioną cech „miejskości” szczególnie w rejonie ul. Pułaskiego oraz Plaka. Objawia się to występowaniem nieużytków po upadłej działalności przemysłowej, w tym kolejowej. Terenem, który szczególnie powinien podlegać rewitalizacji jest obszar nazywany przez mieszkańców „wąwozem”. Jest to forma wykopu przeznaczonego w przeszłości pod funkcje kolejowe do pobliskiego – zrehabilitowanego szybu Alfred. Ten obszar po zasypaniu stanowi dużą działkę, która powinna zostać przekształcona na cele ogólnomiejskie o funkcjach usługowych. Taka forma zagospodarowania stanowiłaby przedłużenie obecnego centrum usługowego przy ulicy Pułaskiego i wpłynęłaby na nowy ład przestrzenny o wysokich walorach użyteczności publicznej (fot. 25). Opisywany obszar centrum powinien także wzmocnić funkcje gospodarcze. Nowa przestrzeń przyczyniłaby się do powstania nowych punktów usługowych oraz obiektów użyteczności publicznej. Obecne usługi drobnego handlu detalicznego zlokalizowane są wzdłuż ulicy Sobieskiego oraz w małym centrum usługowym przy ulicy Pułaskiego.

Fotografia 25. Ugór miejski - nieużytki przy ulicy Pułaskiego po byłej linii kolejowej biegnącej z byłej KWK „Jowisz” do nieistniejącego już szybu górniczego Alfred.

Źródło: własne.

Podobszar III nie posiada żadnych ścieżek rowerowych, a jako centrum miasta posiada wspaniałe tereny pod tego typu inwestycje na rzecz lokalnej społeczności. Pod tego typu funkcje nadają się tereny po byłej linii tramwajowej nr 25, a także po byłej kolejce wąskotorowej przy ulicy Plaka (fot. 26). Taka ścieżka łączyłaby centrum z opisywanymi wcześniej dzielnicami Morcinka, Sucharskiego oraz Krzyżówką, a docelowo Żychcicami, gdzie znajduje się Zespół Szkół i potencjalnie oddział przedszkolny. Trasa rowerowa stanowiłaby zatem powiązanie funkcjonalno-przestrzenne w całych Wojkowicach łącząc większość dzielnic miasta. Jest to działanie na rzecz poprawy środowiska naturalnego, kształtujące postawy proekologiczne. Nawiązuje także do koncepcji miasta zrównoważonego oraz do projektu ścieżek rowerowych w powiecie będzińskim (ryc. 45).

Fotografia 26. Niezagospodarowany teren w Centrum – podobszar III

Źródło: własne.

W świetle dokumentu Koncepcja systemu dróg rowerowych w powiecie będzińskim (2016) w Wojkowicach znajduje się przystanek przesiadkowy. Należy podkreślić że koncepcja tras rowerowych na terenie Wojkowic powinna być uzupełniona lokalnymi trasami rowerowymi, biegnącymi w kierunku północnym wzdłuż ulicy Plaka od strony wschodniej (sąsiedztwo osiedla Plaka) oraz z ulicy fabrycznej na ulicę Sucharskiego.

Rycina 45. Fragment systemu tras rowerowych w powiecie będzińskim przebiegających przez Wojkowice z węzłem przesiadkowym w centrum – podobszar rewitalizacji III Centrum.

Źródło: Koncepcja systemu dróg rowerowych w powiecie będzińskim, (2016).

Tabela 37. Zdiagnozowane problemy w Lokalnym Programie Rewitalizacji - Podobszar III Centrum

Kategoria problemów	Liczba występujących problemów	Rodzaje problemów
Problemy społeczne	1	S4 - niekorzystne struktury bezrobocia
Problemy gospodarcze	1	G2 - wysoki poziom bezrobocia, niskie
Problemy środowiskowe	1	N3 - Obszary zdegradowane powierzchniowo
Problemy przestrzenno-funkcjonalne	2	P2 - Słabe wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną P3 - Niskiej jakości przestrzeń publiczna
Problemy techniczne	1	T1 - Mała powierzchnia użytkowa mieszkania

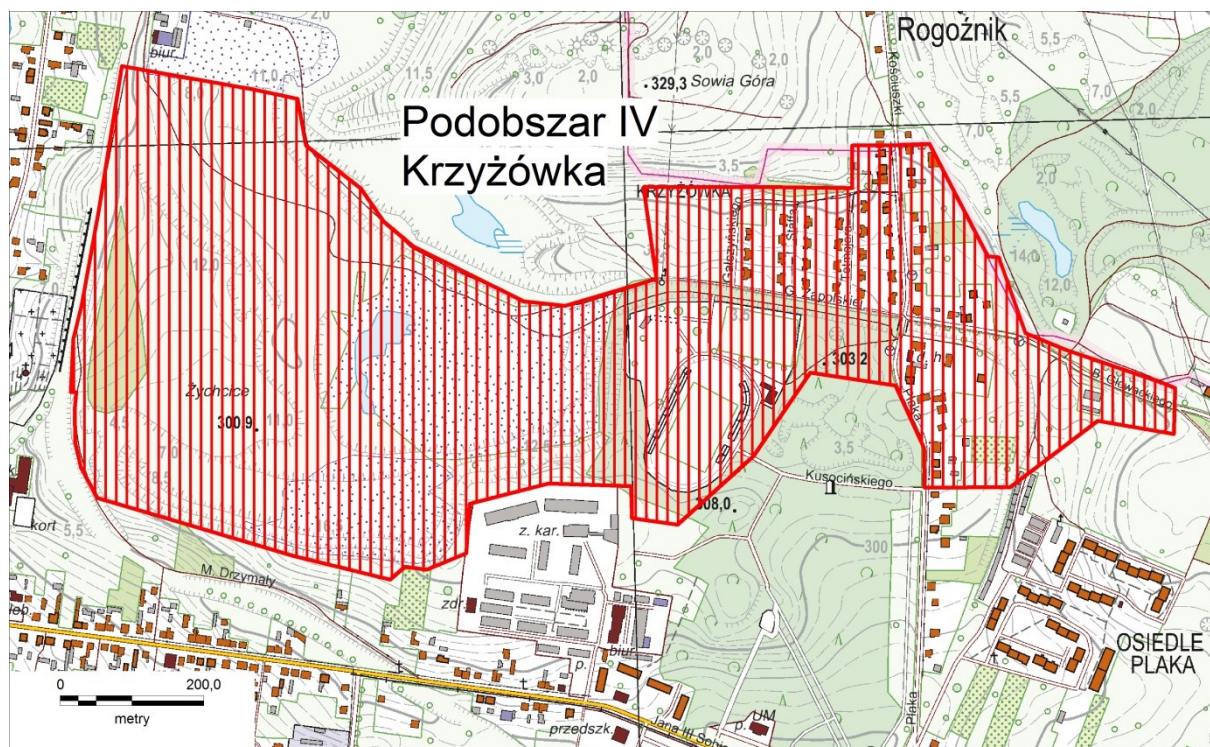
Źródło: opracowanie własne na podstawie tabeli 28.

W podobszarze Centrum zdiagnozowano łącznie 6 problemów, w tym problem bezrobocia w sferze społecznej i gospodarczej, dwa w sferze przestrzenno-funkcjonalnej i jeden w sferze środowiskowej i technicznej (tab. 37).

7.4 Podobszar IV Krzyżówka

Obszar jest położony w północnej części Wojkowic. Zamieszkują go 243 osoby, na powierzchni 61,4 ha miasta, a na 1 km² przypadają 396 osoby. Podobszar IV obejmuje osiedle Krzyżówkę ograniczone ulicami: Tetmajera, Staffa, Gałczyńskiego, Zapolskiej ulicą Plaka od 1-17 (numery nieparzyste) i od nr 38 (parzyste) w kierunku północnym do granic z gminą Bobrowniki oraz ulicą Głowackiego 168-176, (ryc. 46).

Rycina 46. Obszar rewitalizacji w Wojkowicach – Podobszar IV Krzyżówka

Źródło: opracowanie własne.

Podobszar Krzyżówka w zakresie niedomagań społecznych wyróżnia niekorzystna struktura bezrobocia. Niską atrakcyjność dzielnicy potwierdza także wysoki ubytek ludności, który w ciągu ostatnich pięciu lat wyniósł aż -7,6%, co daje zmniejszenie liczby ludności o 20 osób.

Bezrobocie w dzielnicy Krzyżówka cechuje bardzo wysoki udział osób z najniższym wykształceniem, który obejmuje 79% wszystkich bezrobotnych. W strukturze wieku szczególną nadreprezentację odnotowują osoby w sile wieku do pracy tj. 35-49 lat. Nie stwierdzono natomiast bezrobotnych w wieku 25-34 lata. W innych kategoriach strukturalnych bezrobocia ujawnia się bardzo wysoki odsetek osób bez kwalifikacji zawodowych (64%), praktycznie dwukrotnie wyższy niż średnia miejska. Wyróżnikiem bezrobocia w tej dzielnicy jest także wyższy udział bezrobotnych kobiet po urodzeniu dziecka a także niepełnosprawnych, co koresponduje z charakterystyką osób wspieranych przez MOPS (tab. 38)

Tabela 38. Struktura bezrobotnych według wieku, płci oraz statusu na rynku pracy z dzielnicy Krzyżówka

Dzielnica	Razem	Płeć bezrobotnych		Wykształcenie bezrobotnych							
		Kobiety	Mężczyźni	brak lub niepełne podstawowe/gimnazjalne	zasadnicze zawodowe	średnie zawodowe	średnie ogólnokształcące	ponadpodstawowe/policealne	wyższe (w tym licencjat)		
Krzyżówka	100	57	43	79	14	0	0	7	0		
Wojkowice	100	54	46	31	22	16	13	5	13		
Wiek bezrobotnych											
Dzielnica	18-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60 i więcej		
Krzyżówka	14	0	0	14	21	14	7	21	7		
Wojkowice	12	13	12	10	14	7	11	16	5		
Kategorie bezrobotnych											
Dzielnica	do 25 roku życia	Abs27Lat	Bez doświadczenia zawodowego	Bez kwalifikacji zawodowych	Długotrwałe bezrobotny	Do 30 roku życia	Dz	Dz6	Niepełnosprawny	Po urodzeniu dziecka	Powyżej 50 roku życia
Krzyżówka	14	0	14	64	57	14	0	0	7	21	36
Wojkowice	12	1	23	36	55	26	11	8	4	14	31

Uwaga: wszystkie dane w %

Abs27Lat - bezrobotny w okresie do 12 m-cy od ukończenia szkoły wyższej, który nie ukończył 27 roku życia

Dz - samotnie wychowujący dziecko do 18 roku życia, Dz6 - bezrobotny wychowujący dziecko do lat 6 lub dziecko niepełnosprawne do lat 18

Źródło: Opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych PUP w Będzinie. Stan na 28.02.2017 r.

Wyróżnikiem dzielnicy w zakresie podstaw udzielania wsparcia jest niepełnosprawność, która stanowi 24% wszystkich przypadków (wartość dla miasta to 15%). Podobnym powodem jest także długotrwała choroba (18%). Przyczyny te mają charakter obiektywny, niezależny od beneficjenta (tab. 39).

Tabela 39. Struktura przyczyn udzielenia wsparcia z pomocy społecznej w dzielnicy Krzyżówka

Dzielnica	ubóstwo	bezrobocie	alkoholizm	niepełnosprawność	bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	przemoc	długotrwała choroba
Krzyżówka	35%	18%	0%	24%	6%	0%	18%
Wojkowice	35%	21%	6%	15%	6%	2%	13%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS.

Krzyżówka to również obszar o niskich dochodach. Dotyczy to zarówno ogólnych dochodów na 1 podatnika z PIT-ów, jak również tych osiągniętych z działalności gospodarczej. Najgorzej wypadają dochody z działalności gospodarczej, które stanowią niewielkie powyżej 50% średniej miejskiej. Niskie są także emerytury (22,3 tys. zł na 1 podatnika), co jest odstępstwem in minus od przeciętnej miasta o ponad 20%. Nie wiele lepiej kształtują się dochody z pracy, które ustępują średniej miejskiej o prawie 7 tys. złotych na podatnika (18%).

Pewnym atutem podobszaru jest relatywnie nieduży odsetek osób korzystających z pomocy społecznej. Przy ogólnie niskich dochodach, wysokim bezrobociu i znacznej depopulacji, objęcie obszaru procesem rewitalizacji jest być może ostatnim momentem na uchronienie tej zdegradowanej jednostki i zamieszkującej tam społeczności przed dalszymi konsekwencjami kumulujących się problemów. Określone problemy społeczne wynikają po części z genezy miasta, ale także uwarunkowań administracyjnych. W przeszłości, gdy Wojkowice były dzielnicą Będzina, na osiedle Krzyżówka eksmitowano Będzinian, którzy nie płacili czynszów, a więc biedniejszych mieszkańców o różnych problemach społecznych. Obecnie struktura ludności częściowo uległa modernizacji, ale problem nadal istnieje, choć jego skala i natężenie znacznie osłabło.

Problemem na tym obszarze jest duży powierzchniowo zdegradowany teren przemysłowy zwany kamionką, będący wyrobiskiem po eksploatacji wapienia wykorzystywanego w okresie uprzemysłowienia Wojkowic w przemyśle cementowym.

Nie licząc wyrobiska pod względem przestrzennym, obszar stanowi jednorodną jednostkę o funkcji mieszkaniowej, złożoną głównie z zabudowy jednorodzinnej lub dwurodzinnej. Znajduje się tu Osiedle Krzyżówka, które charakteryzuje się regularnym układem osadniczym, a czterorodzinne domy na skutek zmian własnościowych w większości uległy przekształceniom w budownictwo dwurodzinne szeregowe (fot. 27, 28). Krzyżówka należy do jednej z najstarszych dzielnic Wojkowic, stąd występują tu silne powiązania więzi lokalnych i koligacji rodzinnych wielopokoleniowych.

Stare osiedle Krzyżówka nadal klasyfikuje się do obszarów o niskiej jakości przestrzeni publicznej. Wiele domów wygląda nieestetycznie, a drogi na osiedlu odbiegają od standardów miejskich. Interwencji wymaga także infrastruktura techniczna, zwłaszcza wyposażenie w kanalizację, która co prawda biegnie ulicą Plaka, jednakże główne ścieki z osiedla są odprowadzane na kamionkę. Pozostałe domy jednorodzinne opalane są głównie węglem, tylko nieliczne przeszły termomodernizację. Walorem jest sąsiedztwo parku i terenów sportowych, ale barierą jest brak chodnika oraz ścieżek rowerowych. Droga na Krzyżówce jest kręta i niebezpieczna, a w okresie letnim bardzo ruchliwa ze względu na walory rekreacyjne pobliskiego sołectwa Rogoźnik, a także procesy suburbanizacji i dynamiczny rozwój nowych osiedli mieszkaniowych w gminie Bobrowniki. Dlatego ścieżka rowerowa jest niezbędnym elementem infrastrukturalnym w tej dzielnicy, tym bardziej, że teren charakteryzuje się dużymi różnicami wysokości względem sąsiedniej dzielnicy centrum.

Fotografia 27. Regularny układ Osiedla Krzyżówka - widok na ul. Tetmajera

Źródło: własne.

Fotografia 28. Osiedle Krzyżówka od ulicy Staffa

Źródło: własne.

Podobszar IV Krzyżówka charakteryzuje się znacznymi problemami środowiskowymi. Posiada przekroczone standardy jakości środowiska, odpady stwarzające zagrożenie oraz obszary zdegradowane powierzchniowo. Ma to związek z ogromnym terenem - wyrobiskiem wapienia, który w przeszłości stanowił surowiec do produkcji wapna i cementu w Cementowni „Saturn” położonej w obszarze rewitalizacji II Sucharskiego. Wyrobisko zwane kamionką było połączone nieistniejącą już kolejką wąskotorową biegnącą na południe i południowy wschód przez centrum Wojkowic aż do dzielnicy rewitalizacji II Sucharskiego.

przyrodniczych obszaru opracowania z terenami przyległymi należą podziemne poziomy wodonośne, a także zalegające w podłożu pokłady wapieni”³¹.

„Lokalnym zagrożeniem dla środowiska gruntowo – wodnego jest również potencjalnie odprowadzanie ścieków, które zostało stwierdzone na wschodzie terenu opracowania. Wody ściekowe spływają zgodnie ze spadkiem w kierunku dawnego wyrobiska. Degradacja środowiska gruntowego przedmiotowego terenu związana jest również z lokalnymi niwelacjami, tj. zasypywaniem obniżen. Dla ochrony wód należałoby doprowadzić do wyeliminowania infiltracji ścieków (wlot od strony wschodniej) i odcieków z magazynu odpadów po stronie północno zachodniej oraz doprowadzić do zdecydowanie gęstszego zadrzewienia hałd istniejących odpadów, w celu ograniczenia wsiąkania wód opadowych i spłukiwania zboczy”.

Ze względu na charakter podłoża geologicznego, istotne znaczenie ma lokalnie występujące składowisko odpadów powydobywczych i porzuconych odpadów komunalnych, które stanowi zagrożenie dla wód podziemnych. Problemem środowiskowym jest hałda, której niewielki fragment stanowi punktowe źródło emisji zanieczyszczeń (ryc. 48, 49). Wygaszenie hałdy jest ważnym elementem rekultywacji, a w konsekwencji rewitalizacji, w tym nadania obszarowi innych funkcji. Należy się więc spodziewać, iż przekształcenia środowiska na omawianym terenie będą związane z utrzymywaniem się lub pogłębianiem zmian, które już obecnie można tutaj zaobserwować.

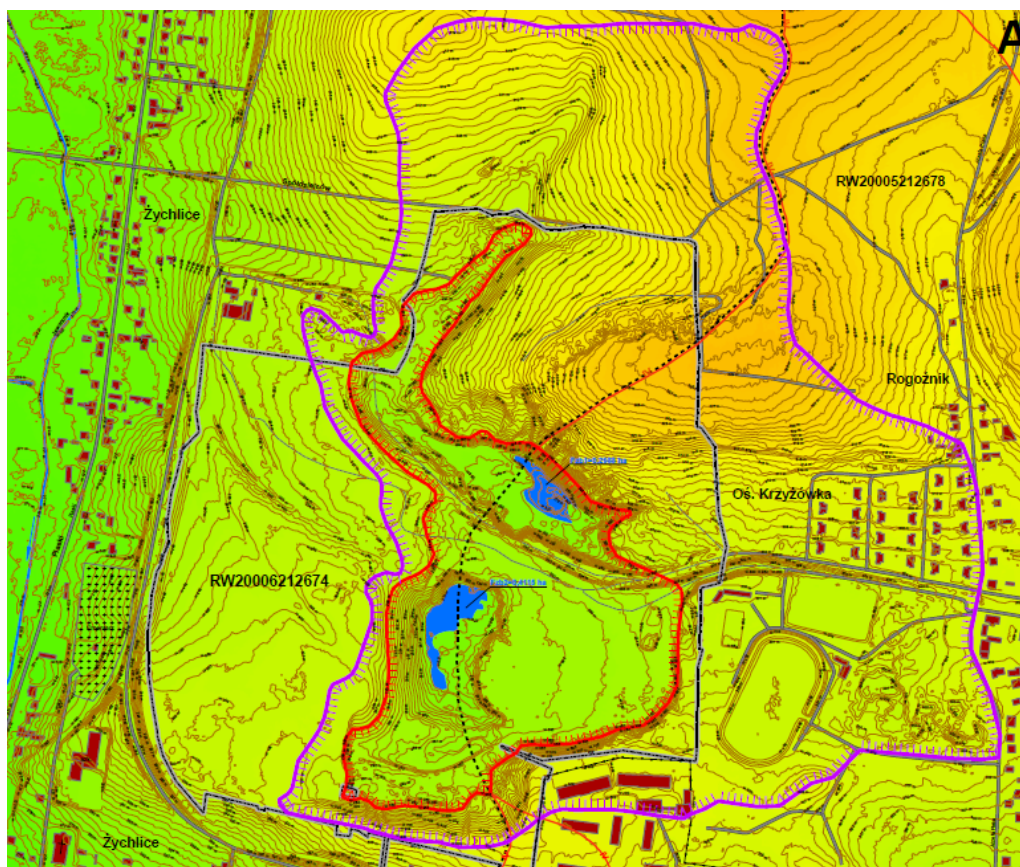
„Ze względu na skomplikowane warunki geotechniczne podłoża terenami preferowanymi do zabudowy są obszary położone w północnej części omawianego terenu tj. obszary, na których nie prowadzono eksploatacji. Aktualnie to tereny nieużytków porośnięte lokalnie drzewami. Na tym obszarze nie wydzielono terenów przewidzianych wyłącznie pod zabudowę z pominięciem terenów zadrzewionych biorąc pod uwagę możliwość dostosowania intensywności zabudowy do istniejącej zieleni. Takie rozwiązanie wynika również z faktu iż nawet przy przeznaczeniu całego terenu pod zabudowę kompensacje stanowić będą pozostałe obszary omawianego terenu które ze względu na niekorzystne warunki geotechniczne zostały przeznaczone do pełnienia funkcji przyrodniczych. Znaczna część obszaru to „teren nienadający się do zabudowy ze względu na zróżnicowanie (leje zapadliskowe), zabudowa jest możliwa pod warunkiem niwelacji terenu lub wkomponowania zabudowy w istniejący krajobraz”³². Ewentualne zagospodarowanie docelowe południowego obszaru w kierunku sportu i rekreacji powinno uwzględniać ustabilizowanie niepewnego podłoża.

---

³¹ Aktualizacja Opracowania Ekofizjograficznego Dla Gminy Wojkowice, Obejmującej teren działki o numerze geodezyjnym 1079, Obręb Żychcice, EKOID, 2017, Katowice

³² Aktualizacja opracowania Ekofizjograficznego dla gminy Wojkowice, obejmującej teren działki o numerze geodezyjnym 1079, obręb Żychcice, EKOID, 2017.

Rycina 48 Wyrębisko na krzyżówce na tle jednostek osadniczych - Krzyżówka w części środkowo-wschodniej i dzielnicy Piaski w części zachodniej

Źródło: Aktualizacja Opracowania Ekofizjograficznego ..., 2017, Mapa Morfologia i hydrografia załącznik 2.

Rycina 49. Fragment mapy obszarów zdegradowanych w IV Podobszarze rewitalizacji – Krzyżówka

Źródło: Aktualizacja opracowania ekofizjograficznego dla gminy Wojkowice, obejmującej teren działki o numerze geodezyjnym 1079, obręb Żychlice, EKOID, 2017, Załącznik 4.

Do pełnienia funkcji przyrodniczej wskazana została południowa część omawianego terenu tj. obszar hałdy i nasypów, które należy bezpiecznie ukształtować oraz obniżenie pomiędzy nasypem po torach kolejki a istniejąca ścianą wyrobiska wraz z występującym tam zbiornikiem wodnym oraz obszary wyznaczone jako tereny potencjalnie osuwiskowe. Ze względu na występowanie w podłożu niekorzystnych warunków gruntowych obszary te należy wykluczyć z zabudowy z dopuszczeniem zagospodarowania części terenów jako obszarów sportu i rekreacji.

Fotografia 29. Zróżnicowanie terenu w centralnej części dawnego kamieniołomu

Źródło: Aktualizacja opracowania ekofizjograficznego dla gminy Wojkowice, obejmującej teren działki o numerze geodezyjnym 1079, obręb Żychcice, EKOID, 2017, s. 9.

Fotografia 30. Układ skał węglanowych w dawnym kamieniołomie

Źródło: Aktualizacja Opracowania Ekofizjograficznego ..., 2017, s.9 s. 13.

Tabela 40. Zdiagnozowane problemy w Lokalnym Programie Rewitalizacji - Podobszar IV Krzyżówka

Kategoria problemów	Liczba występujących problemów	Rodzaje problemów
Problemy społeczne	2	S1 – Skala depopulacji S4 - niekorzystne struktury bezrobocia
Problemy gospodarcze	3	G2 - wysoki poziom bezrobocia, niskie G3 - niskie dochodu ludności według PIT G4 - niskie dochodu ludności z działalności gospodarczej
Problemy środowiskowe	3	N1 - Przekroczenia standardów jakości środowiska N2 - Obecności odpadów stwarzających zagrożenie N3 - Obszary zdegradowane powierzchniowo
Problemy przestrzenno-funkcjonalne	2	P2 - Słabe wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną P3 - Niskiej jakości przestrzeń publiczną
Problemy techniczne	1	T2 - Degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, wiaduktów i dróg

Źródło: opracowanie własne na podstawie tabeli 28.

W podobszarze Krzyżówka zdiagnozowano łącznie aż 11 problemów, z tego dwa ze sfery społecznej, w tym problem bezrobocia i po trzy w gospodarczej oraz środowiskowej, dwa w sferze przestrzenno-funkcjonalnej i jeden w technicznej (tab. 44).

poprodukcyjnym obejmuje w tej dzielnicy rekordową liczbę mieszkańców (32,4%). Proces zaawansowanej starości potwierdza także wysoki odsetek osób w wieku powyżej 80 roku życia (6,3%). Przekłada się to na strukturę pomocy społecznej, gdzie w przeszło 20% podstawą jest niepełnosprawność (w mieście 15%). Dzielnica ta wykazuje anormalną strukturę płci a wskaźnik feminizacji wynosi aż 123,1. W starych społeczeństwach jest to normalnie, gdyż w Polsce kobiety średnio żyją dłużej o około 7 lat. Jednostka wykazuje również najwyższą depopulację w skali miasta, co jest pochodną procesu starzenia się społeczeństwa. Oczywiście ma to również swoje odzwierciedlenie w przeciętnych dochodach na podatnika oraz bardzo niskiej przedsiębiorczości. Te jednak zjawiska są tutaj tylko problemem wtórnym. Biorąc pod uwagę przeciętne dochody z emerytur i rent dla tej dzielnicy (29,3 tys. złotych), można stwierdzić iż nie jest to wynik zły, gdyż średnia miasta w tej kategorii jest niższa i wynosi 28,3 tys. złotych.

Decydującym czynnikiem włączenia tej dzielnicy w obszar rewitalizacji pozostaje chęć pomocy i aktywizacji społecznej osób starszych. Wydaje się być to tym bardziej uzasadnione, gdyż sąsiedni podobszar Alfred wykazuje również podobny problem społeczny. Biorąc dodatkowo pod uwagę fakt, że w kolejnych latach poziom starości demograficznej będzie tam wzrastał, należy podjąć kroki poprawiające warunki życia seniorów.

Do istotnych barier technicznych należy zaliczyć małą na tle miasta powierzchnię użytkową mieszkań. Przeciętnie na 1 mieszkańca przypada tutaj tylko 16 m². Z kolei do funkcjonalno-przestrzennych słabe wyposażenie w infrastrukturę społeczną. Głównie chodzi o drogi wewnątrzmijskie przy blokach oraz fragmenty chodników, a także brak miejsca spotkań dla ludności starszej, która stanowi istotny element w strukturze demograficznej. Problem seniorów mogłaby rozwiązać świetlica środowiskowa realizowana w pobliskiej dzielnicy Żychcice, w pomieszczeniach zespołu szkół. W świetle konsultacji społecznych istotnym problemem ludzi starszych jest brak miejsca spędzania czasu z psem na wolnym powietrzu. Istnieje duża potrzeba wygospodarowania obszaru w postaci psiego pola. Wysoka gęstość zaludnienia na tym obszarze przemawia za tego typu przedsięwzięciami.

Problemem podobszaru V Przy Przedszkolu jest także niezagospodarowany teren – nasyp kolejowy. Tworzy on granicę między osiedlem bloków i osiedlem domów jednorodzinnych na Osiedlu Kościuszki. Problemem nie jest sam nasyp, a jego nieuporządkowanie. Obecnie stanowi on miejsce wyprowadzania psów. Dobrym rozwiązaniem w tym terenie byłby nowy chodnik oraz wybieg dla psów z miejscem na toaletę w końcowym odcinku w sąsiedztwie byłego szybu Alfred (fot. 31). To sprawiłoby, że inni mieszkańcy bloków chętnie spacerowaliby po wale, jak również byłby on wykorzystany pod piesze spacerory dla dzieci z pobliskiego przedszkola. Można byłoby stworzyć tam tablice informacyjne na dowolny temat, które uatrakcyjniłyby trakt pieszy.

Podobna przestrzeń obecnie zagospodarowana pod tereny zielone znajduje się wzdłuż całego podobszaru V przy ulicy Sobieskiego. Jest to długi wąski obszar po byłej linii

tramwajowej nr 25. Ten obszar można wykorzystać pod ścieżkę rowerową, która jest zbieżna z koncepcją tras rowerowych powiatu będzińskiego.

Fotografia 31. Ścieżka wydeptana na nasypie po linii kolejowej w podobszarze V Przy Przedszkolu biegnąca w kierunku Podobszaru VI Alfred

Źródło: własne.

Tabela 41. Zdiagnozowane problemy w Lokalnym Programie Rewitalizacji - Podobszar V Przy Przedszkolu

Kategoria problemów	Liczba występujących problemów	Rodzaje problemów
Problemy społeczne	2	S1 – Skala depopulacji S2 - Zawansowany proces starzenia
Problemy gospodarcze	3	G1 – niski poziom aktywności gospodarczej G3 - niskie dochody ludności według PIT G4 - niskie dochody ludności z działalności gospodarczej
Problemy środowiskowe	1	N3 - Obszary zdegradowane powierzchniowo
Problemy przestrzenno-funkcjonalne	1	P2 - Słabe wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną
Problemy techniczne	1	T1 - Mała powierzchnia użytkowa mieszkania

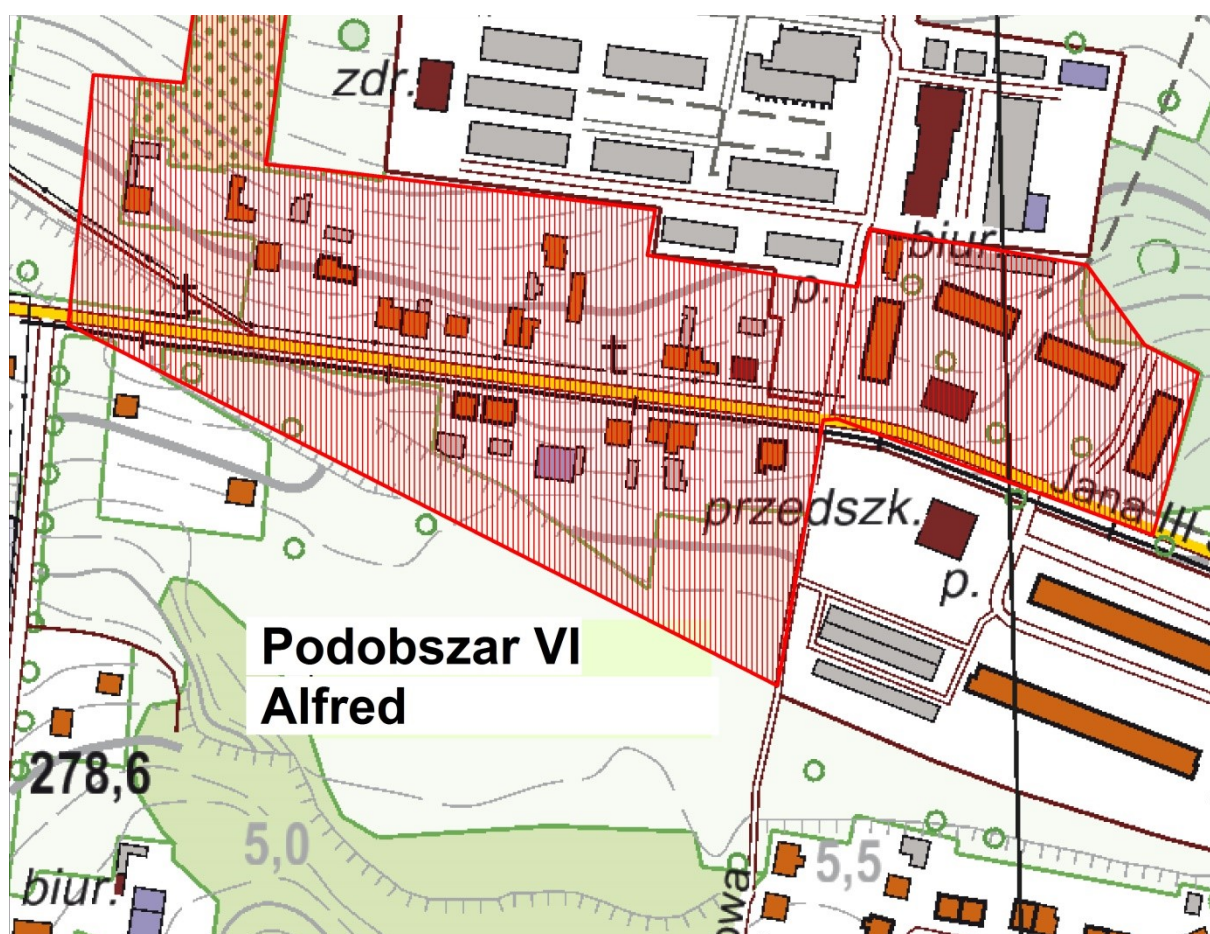
Źródło: opracowanie własne na podstawie tabeli 28.

W podobszarze Przy Przedszkolu odnotowano łącznie 8 problemów, z czego po dwa ze sfery społecznej, trzy w gospodarczej oraz po jednym z zakresu środowiskowego, przestrzenno-funkcjonalnego i technicznego (tab. 41).

7.6 Podobszar VI Alfred

Obszar jest położony w środkowej części Wojkowic. Liczy on razem 213 mieszkańców i zajmuje powierzchnię 6,0 ha. Gęstość zaludnienia wynosi ponad 3500 osób na km². Obszar leży przy głównej osi transportowej miasta – ul. Sobieskiego i obejmuje dwie jednostki morfologiczne: 1) osiedle bloków wielorodzinnych w sąsiedztwie parku oraz 2) zabudowania domów jednorodzinnych po obu stronach wzdłuż ulicy aż do wiaduktu w kierunku zachodnim, który stanowi granicę umowną między Wojkowicami a Żychlicami (ryc. 51). Jednostka przestrzennie stykająca się z podobszarem Krzyżówka i Przy Przedszkolu.

Rycina 51. Obszar rewitalizacji w Wojkowicach – Podobszar VI Alfred

Źródło: opracowanie własne.

Alfred koncertuje w sobie także dużą wiązkę problemów społecznych i bezpośrednio z nim związanych problemów gospodarczych. Podobszar Alfred wyróżnia się wysokim poziomem bezrobocia, który jest najwyższy w mieście. W dzielnicy tej na 100 osób w wieku produkcyjnym aż 16,5 jest bez pracy. W tej sytuacji niekorzystne struktury bezrobotnych potęgują skalę zjawiska. Cechą bezrobocia w tej dzielnicy jest znacznie wyższy udział kobiet wśród bezrobotnych (71%). Z kolei struktura wykształcenia jest korzystna, gdyż osoby te

relatywnie posiadają dobre wykształcenie, z czego aż 19% wyższe. Jest to poziom o 6 punktów procentowych wyższy aniżeli w całym mieście. W zakresie wieku, liczniejsza grupa dotyczy osób w wieku 45-59, co jest pochodną struktury demograficznej zamieszkujących tam ludzi. W pozostałych kategoriach bezrobocie w dzielnicy Alfred zbliżone jest do wartości przeciętnych. Szczególnym wyróżnikiem jest duży 10% udział absolwentów do 27 lat, co może wiązać się z grupą ludzi młodych, którzy ukończyli studia ale nie udało się im znaleźć pracy (tab. 42).

Tabela 42. Struktura bezrobotnych według wieku, płci oraz statusu na rynku pracy z dzielnicy Alfred

Dzielnica	Razem	Płeć bezrobotnych		Wykształcenie bezrobotnych							
		Kobiety	Mężczyźni	brak lub niepełne podstawowe/gimnazjalne	zasadnicze zawodowe	średnie zawodowe	średnie ogólnokształcące	ponaturalne/policealne	wyższe (w tym licencjat)		
Alfred	100	71	29	19	24	24	5	10	19		
Wojkowice	100	54	46	31	22	16	13	5	13		
Wiek bezrobotnych											
Dzielnica	18-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60 i więcej		
Alfred	10	14	10	10	14	10	14	19	0		
Wojkowice	12	13	12	10	14	7	11	16	5		
Kategorie bezrobotnych											
Dzielnica	do 25 roku życia	Abs27Lat	Bez doświadczenia zawodowego	Bez kwalifikacji zawodowych	Długotrwale bezrobotny	Do 30 roku życia	Dz	Dz6	Niepełnosprawny	Po urodzeniu dziecka	Powyżej 50 roku życia
Alfred	10	10	24	24	57	29	10	5	0	14	33
Wojkowice	12	1	23	36	55	26	11	8	4	14	31

Uwaga: wszystkie dane w %

Abs27Lat - bezrobotny w okresie do 12 m-cy od ukończenia szkoły wyższej, który nie ukończył 27 roku życia

Dz - samotnie wychowujący dziecko do 18 roku życia, Dz6 - bezrobotny wychowujący dziecko do lat 6 lub dziecko niepełnosprawne do lat 18

Źródło: opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych PUP w Będzinie. Stan na 28.02.2017 r.

Wysoki jest również udział ludności korzystającej z pomocy społecznej, który obejmuje 7,5% mieszkańców. Podopieczni z tej dzielnicy stanowią blisko 4% beneficjentów. Struktura przyczyn udzielanie pomocy reprezentuje wartości przeciętne i trudno w tym wypadku wskazać powody, które wyróżniałyby tą dzielnicę względem miasta (tab. 43).

W dzielnicy tej koncertuje się najwyższy odsetek ludności w wieku powyżej 80 lat, który obejmuje 8% mieszkańców.

Tabela 43. Struktura przyczyn udzielenia wsparcia z pomocy społecznej w dzielnicy Alfred

Dzielnica	ubóstwo	bezrobocie	alkoholizm	niepełnosprawność	bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	przemoc	długotrwała choroba
Alfred	36%	21%	7%	14%	7%	0%	14%
Wojkowice	35%	21%	6%	15%	6%	2%	13%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS.

Odpowiednio w sferze gospodarczej dzielnica wyróżnia się najniższymi dochodami w mieście osiąganymi przez podatników z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej. Poniżej średniej dla miasta wypadają też dochody z pracy najemnej. Jedynie dochody z tytułu rent i emerytur kształtują się na wyższym poziomie (32,9 tys. zł na podatnika).

Obszar jawi się jako miejsce o wysokim bezrobociu, zaś najmocniejszy element podstawy dochodowej mieszkańców stanowią dochody z emerytur i rent. Biorąc pod uwagę, że znaczna grupa ludzi starszych jest powyżej 80 roku życia, rodzi to w nieodległej przyszłości ryzyko pogorszenia poziomu dochodów.

W sąsiedztwie bloków znajduje się nietypowa instytucja, jak na małe miasto – Zakład Karny Wojkowice oraz areszt śledczy (oddział dla mężczyzn). Od 2009 roku jest to największa jednostka penitencjarna w województwie śląskim o liczbie podopiecznych na poziomie około 1000 więźniów. Co prawda zakład karny nie leży w obszarze przeznaczonym do rewitalizacji, jednakże osoby odwiedzające osadzonych, przyjeżdżają często samochodami osobowymi parkując i zajmując otaczającą wolną przestrzeń. Istnieje potrzeba rozwiązania tego problemu przestrzennego.

W podobszarze Alfred występują także inne problemy funkcjonalno-przestrzenne i techniczne, a także środowiskowe. Na tym terenie znajduje się zrekultywowany, ale niezrewitalizowany obszar poprzemysłowy KWK „Jowisz” (fot. 32). Istniał tu wentylacyjny i podsadzkowy szyb kopalniany Alfred, do którego została doprowadzona linia kolejowa biegnąca przez pięć obszarów rewitalizacji³⁴ (Morcinka i Sucharskiego, Centrum, Przy Przedszkolu i Alfred). Dowożono nią piasek, który służył do zamulania i wypełniania pokładów po eksploatacji węgla na kopalni „Jowisz”. Linia kolejowa leży na różnej wysokości, przyjmując formę nasypu, ulicy lub wykopu. Obszar Wojkowic w tym terenie jest silnie zróżnicowany topograficznie leżąc w obrębie Garbu Tarnogórskiego. W podobszarze Alfred tory kolejowe

³⁴ Tak więc linia kolejowa przybierała formę nasypu w obszarze Sucharskiego/Morcinka, wykopu w podobszarze Centrum, gdzie osiągała poziom ulicy i następnie nasypu kolejowego wzdłuż bloków Przy Przedszkolu, które ponownie osiągała poziom ulicy i następnie stopniowo schodziła w rejon szybu, gdzie następnie przechodziła pod ulicą Sobieskiego w bardzo głęboki wykop. Dalej tory kolejowe biegły wzdłuż kamionki (rejon Krzyżówki) do sąsiedniej gminy Bobrowniki, do nieistniejącego już zakładu cegły szamotowej w Rogoźniku tzw. szamotowni.

przechodziły w głęboki wykop (fot. 33). Obecnie znajduje się nad nim główny wiadukt na ulicy Sobieskiego (przystanek autobusowy Alfred). Jego stan techniczny stanowi istotny problem (fot. 34). Obszar ten powinien zostać zagospodarowany przestrzennie i poddany rewitalizacji funkcjonalnej w celu udrożnienia głównej drogi powiatowej i poprowadzenia ścieżki rowerowej (fot. 35 i 36) oraz nowej drogi od ulicy Sobieskiego na teren pobliskiej Krzyżówki. Obecnie w tym obszarze istnieje ul. Drzymały, która jednak nie ma charakteru drogi miejskiej (fot. 37).

Fotografia 32. Droga biegnąca na zrekultywowany obszar w rejonie byłego szybu Alfred

Źródło: własne.

Fotografia 33. Wiadukt na ulicy Sobieskiego

Źródło: własne.

Fotografia 34. Widok na podobszar Alfred

Źródło: własne.

Fotografia 35. Ulica Sobieskiego Podobszar Alfred - tory nieistniejącej linii tramwajowej nr 25

Źródło: własne.

Fotografia 36. Nieuporządkowana przestrzeń przy drodze powiatowej po byłej linii tramwajowej nr 25 - podobszar Alfred

Źródło: własne.

Fotografia 37. Ulica Drzymały - podobszar Alfred

Źródło: własne.

Tabela 44. Zdiagnozowane problemy w Lokalnym Programie Rewitalizacji - Podobszar VI Alfred

Kategoria problemów	Liczba występujących problemów	Rodzaje problemów
Problemy społeczne	2	S4 - niekorzystne struktury bezrobocia S6 - skala pomocy społecznej
Problemy gospodarcze	2	G2 - wysoki poziom bezrobocia, niskie G4 - niskie dochodu ludności z działalności gospodarczej
Problemy środowiskowe	1	N3 - Obszary zdegradowane powierzchniowo
Problemy przestrzenno-funkcjonalne	1	P2 - Słabe wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną
Problemy techniczne	1	T2 - Degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, wiaduktów i dróg

Źródło: opracowanie własne na podstawie tabeli 28.

W podobszarze Alfred odnotowano łącznie 7 problemów, z czego po dwa ze sfery społecznej i gospodarczej oraz po jednym z zakresu środowiskowego, przestrzenno-funkcjonalnego i technicznego (tab. 44).

8. Analiza SWOT obszaru rewitalizacji

Klasycznym narzędziem bilansującym mocne i słabe strony, a także zewnętrzne szanse i zagrożenia jest analiza SWOT. Wskazany obszar rewitalizacji zachowuje ciągłość przestrzenną. Jednakże z powodu że obejmuje on fragmenty różnych dzielnic, które zostały zaklasyfikowane jako problemowe z odmiennych powodów, pogłębiona diagnoza zostanie przeprowadzana względem poszczególnych podobszarów. Pozwoli to zidentyfikować indywidualne problemy oraz zaproponować właściwe rozwiązania.

Obszar rewitalizacji obejmuje tylko fragment powierzchni miasta, jak i liczby ludności. Zgodnie z powyższym przygotowano także różne podejście w analizie SWOT (tab. 45). Mocne i słabe strony określono indywidualnie dla każdego z podobszarów, podczas gdy szanse i zagrożenia o charakterze zewnętrznym ujęto w sposób ogólny. Z zewnętrznego punktu widzenia ocena szans i zagrożeń nie różni się bowiem względem poszczególnych podobszarów. Ponadto charakter samego procesu sprawia, że ma on charakter dośrodkowy. Oznacza to że zarówno sukces, jak i porażka rewitalizacji ma swoje podłoże we wnętrzu miasta, zaś czynniki zewnętrzne mogą odgrywać rolę wspomagającą lub utrudniającą, jednak nigdy nie decydującą.

Tabela 45. Analiza SWOT podobszarów rewitalizacji

Podobszary	Mocne strony	Słabe strony
I Morcinka	<ul style="list-style-type: none"> - obecność nowej funkcji o zasięgu ponadlokalnym – Biedronka - obecność Medisona - zabytkowy układ urbanistyczny - bliskość ośrodka zdrowia i żłobka - bliskość głównej arterii miasta (ulicy Sobieskiego) - położenie świetlicy środowiskowej popularnej w lokalnej społeczności 	<ul style="list-style-type: none"> - wysoki bezrobocie - słabe wyniki edukacyjne dzieci i młodzieży - brak drogi do ośrodka i żłobka - słaba infrastruktura - zła dostępność komunikacyjna - bliskość dzielnicy o podobnych problemach - niskie dochody - alkoholizm - wyizolowana i specyficzna społeczność - kontrasty społeczne (Morcinka a ulica Proletariatu) - stygmatyzacja dzielnicy
II Sucharskiego	<ul style="list-style-type: none"> - relatywnie młode społeczeństwo - walory krajobrazowe - więzi społeczne - stary układ urbanistyczny osiedla robotniczego - dostępność do ogródków działkowych - domy z ogródkami - obecność domu opieki 	<ul style="list-style-type: none"> - wysoki bezrobocie - peryferyjne położenie - zaniedbana przestrzeń - słaba infrastruktura - sąsiedztwo zdegradowanego obszaru przemysłowego - bieda, alkoholizm - problemy społeczne międzypokoleniowe - bliskość dzielnicy o podobnych problemach - dzielnica substandardowa - wysoka przestępczość - zła dostępność komunikacyjna

		<ul style="list-style-type: none"> - brak usług - deniwelacja terenu - stygmatyzacja dzielnicy
III Centrum	<ul style="list-style-type: none"> - położenie centralne - dobra dostępność usług - główny węzeł transportowy - bliskość parku - instytucje (bank, poczta) - funkcje quasi rynku - wolna przestrzeń pod nowe funkcje miejskie usługi 	<ul style="list-style-type: none"> - zła jakość przestrzeni publicznej - niezagospodarowana przestrzeń po kolei - brak ścieżki rowerowej łączącej osiedla ze szkołami oraz terenami rekreacyjnymi - brak rynku – przestrzeni centralnej
IV Krzyżówka	<ul style="list-style-type: none"> - znaczna ilość terenów dla potencjalnych inwestycji - sąsiedztwo terenów rekreacyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> - wysoki bezrobocie - położenie peryferyjne - sąsiedztwo terenu zdegradowanych - niskie walory środowiskowe - słaba infrastruktura techniczna - brak kanalizacji na Os. Krzyżówka - niskie dochody - problemy społeczne (wyludnianie) - słaba dostępność do usług - duża odległość do placówek edukacyjnych - niskie walory estetyczne
V Przy Przedszkolu	<ul style="list-style-type: none"> - dogodnie położenie - sąsiedztwo Urzędu Miasta - bliskość do przedszkola - bliskość terenów rekreacyjnych - dostępność do usług i węzła komunikacyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> - starość demograficzna - depopulacja - zdegradowana przestrzeń po byłej kolei - zły stan dróg wewnątrzosiedlowych - niska aktywność gospodarcza - brak ścieżki rowerowej
VI Alfred	<ul style="list-style-type: none"> - dogodnie położenie - bliskość parku 	<ul style="list-style-type: none"> - sąsiedztwo zdegradowanego obszaru przemysłowego - brak parkingu dla odwiedzających pensjonariuszy w zakładzie karnym - zły stan techniczny wiaduktu - brak ścieżki i chodnika
Szanse		Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • dostępność środków zewnętrznych • zmiana świadomości mieszkańców • wzrost popularności programów rewitalizacji w kraju • utworzenie związku metropolitalnego w województwie śląskim • obejmującego swym zasięgiem Wojkowice, • wzrost poziomu wykształcenia i świadomości mieszkańców • zastosowanie nowych technologii szczególnie w kontekście przepływu informacji budzących aktywność oddolną 		<ul style="list-style-type: none"> • niska skłonność do współpracy i współdziałania • niepewność źródeł finansowania po 2020 roku • trudności koordynacji działań (ZIT, województwo, związek metropolitalny) • niskie poczucie odpowiedzialności za sprawę własnego miasta • rosnąca skala dysproporcji przestrzennych i społecznych podkopująca wiarę w powodzenie procesu oraz utrudniająca kontakty

Źródło: opracowanie własne.

8. Wizja obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji

Obszar rewitalizacji będzie stwarzał znacznie korzystniejsze warunki do życia, rozwiązując problemy społeczne wspomagany działaniami gospodarczymi, funkcjonalno-przestrzennymi, środowiskowymi oraz technicznymi. Po pierwsze działania aktywizacyjne wśród społeczności mają doprowadzić do wzrostu aktywności zawodowej i rozwoju postaw przedsiębiorczych. Zostanie to osiągnięte dzięki projektom wspierającym lokalny rynek pracy. Osoby w wieku produkcyjnym powinny w znacznie mniejszym stopniu być dotknięte zjawiskiem bezrobocia. Fakt ten przyczyni się do poprawy poziomu dochodów ludności, które pozwolą na większą konsumpcję oraz wygenerowanie nadwyżki popytu lokalnego. Działania społeczne w formie pracy z młodzieżą spowodują poprawę wyników nauczania, dając w przyszłości młodym ludziom lepszą adaptacyjność do wymogów rynku pracy. Atrakcyjna oferta skierowana do młodzieży zwiększy ich aktywność społeczną i zakorzeni nawyk współdziałania. Wydatnie podniesie się także poziom życia seniorów, poprzez dostosowanie do ich potrzeb.

Młodzież będzie mieć większą świadomość edukacyjną i potrzebę dalszego kształcenia. Pozwoli to na uzyskanie przez młodych ludzi lepiej opłacanej pracy i wyższy standard życia. Dzięki temu zmniejszy się marginalizacja społeczności w dzielnicach zdegradowanych. Poprzez budowę ścieżki edukacyjnej zostanie podniesiona świadomość mieszkańców, budując tożsamość lokalną dzielnicy. Praca na rzecz dzieci i młodzieży przy udziale seniorów, przyniesie zmiany postaw i aktywności społecznej, ograniczając konflikty między pokoleniowe.

Proponowana budowa ścieżek rowerowych stworzy nowe warunki do funkcjonowania w mieście. Podstawowym efektem z tym związanym jest zwiększenie dostępności przestrzennej mieszkańców szczególnie podobszarów: Sucharskiego i Morcinka ze strefą usługową z centrum miasta, rewitalizowanymi terenami zdegradowanymi, które uzyskają status obszarów rekreacyjnych oraz placówkami życia społecznego (dom kultury). Udrożnienie miasta wpłynie na zmianę jego wizerunku. Skala miasta i jego niewielka rozciągłość przestrzenna pozwala na przemieszczanie się po nim rowerem lub pieszo. Ograniczy to emisję zanieczyszczeń generowaną przez ruch pojazdów mechanicznych, w tym emisję hałasu. Wybudowane ścieżki rowerowe łączące osiedla mieszkaniowe z centrum usługowym oraz terenami zielonymi, gwarantują użyteczność wynikającą z racjonalnych potrzeb korzystania z różnych przestrzeni. Poza tym odpowiada to aktualnej modzie na aktywność i dbałość o kondycję fizyczną. Oddzielone ścieżki rowerowe i ciągi pieszkie od dróg przelotowych wpłyną na poziom bezpieczeństwa i radykalnie zredukują poziom wypadkowości. Poprzez to obszary rewitalizacji, jak i całe miasto, mogą stać się bardziej ekologiczne i dostępne. Spowoduje to ograniczenie poziomu izolacji szczególnie takich obszarów, jak Osiedle Sucharskiego. Działanie to szczególnie będzie służyć seniorom, którzy

mając szanse na większą aktywność ruchową zachowają lepszą kondycję fizyczną. Potrzeby takie były sygnalizowane przez samych seniorów. Poruszanie się rowerem lub pieszo poprawia stan zdrowia mieszkańców.

Zmiany przestrzenno-funkcjonalne poprawią estetykę obszaru rewitalizacji podnosząc wyraźnie użyteczność tych miejsc. Podniesie to także efektywność działania sektora usługowego, którego dostępność się zwiększy. Nastąpi unowocześnienie bazy infrastrukturalnej oraz zwiększenie atrakcyjności rewitalizowanych dzielnic.

Działania rekultywacyjne na wyrobisku rozwiążą problem środowiskowy, przywracając teren mieszkańcom, tworząc atrakcyjną i nowoczesną przestrzeń rekreacyjno-usługową.

Wyznaczony obszar rewitalizacji utworzy pierścień w centralnej części miasta tworząc jego punkt ciężkości. Strefa ta domyka już częściowo zrewitalizowany obszar parku, tym samym poszerzając w logiczny sposób przestrzenną strefę interwencji. Obszar Krzyżówki jak i jednostki Alfred zyska na atrakcyjności, która może przeciwdziałać procesom depopulacji jak również korzystnie wpłynie na strefę budownictwa mieszkaniowego.

Budowa ścieżek rowerowych jest działaniem przywracającym przestrzeń wcześniej zajęta przez linię kolejową, która związana była z działaniem przemysłu. Dzisiaj te same ciągi mogą posłużyć mieszkańcom, tworząc linie ruchu i przemieszeń. Jest to płynne przejście pomiędzy przeszłością a przyszłością, będące efektem modernizacji przestrzeni miejskiej. Ciągi te o powolnym ruchu dają szansę na wzrost poziomu integracji społeczeństwa, jako przestrzeni bezpośrednich kontaktów mieszkańców. Zostanie to osiągnięte poprzez budowę miejsc do odpoczynku, w tym ławeczek dla seniorów dostosowanych do ich potrzeb. Nowe ciągi będą pełnić także funkcję rekreacyjną.

Wizja nie może być statycznym obrazem docelowym, lecz musi mieć charakter dynamiczny podążający za zmieniającymi się w czasie warunkami i oczekiwaniami społecznymi. Miasto jest bowiem otwartym systemem w którym zachodzi szereg relacji pomiędzy jego użytkownikami.

Podejmowane działania będą zmierzać w kierunku zrównoważonego rozwoju Wojkowic, pozwalając uzyskać pożądane cechy miasta określone w *Krajowej Polityce Miejskiej*.

9. Cele rewitalizacji wraz z odpowiadającymi im kierunkami działań

Przez rewitalizację miast należy rozumieć skoordynowany proces będący elementem polityki rozwoju i mający na celu przeciwdziałanie degradacji przestrzeni i zjawiskom kryzysowym. Głównym celem tego procesu jest pobudzenie rozwoju poprzez aktywność społeczną i gospodarczą, poprawę środowiska zamieszkania oraz ochronę dziedzictwa narodowego z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju (Ziobrowski, 2010³⁵). Rewitalizacja powinna być prowadzona wspólnie przez samorząd terytorialny, mieszkańców – lokalną społeczność i innych interesariuszy czyli uczestników tego procesu.

Umiejętne połączenie przedsięwzięć społecznych, gospodarczych, w tym komercyjnych, infrastrukturalnych i funkcjonalno-przestrzennych przyczyni się do polepszenia warunków życia mieszkańców i osiągnięcia wspólnych celów na rzecz miasta Wojkowice.

Z uwagi na znaczną degradację funkcji społecznych i przestrzennych, rewitalizacja powinna stanowić istotny element strategii rozwoju miasta.

Powiązanie celów polityki rewitalizacyjnej z obszarami problemowymi jest jednym z warunków wdrożenia planu naprawczego, a w konsekwencji skutecznego zarządzania obszarami zdegradowanymi.

Polityka rewitalizacji wymaga indywidualnego podejścia. Wojkowice są miastem przemysłowym charakteryzującym się specyficznymi strukturami społecznymi i funkcjonalno-przestrzennymi. Obecny stan i sytuacja lokalna wynikają z wielu czynników, jak np. z restrukturyzacji górnictwa, która znacząco przyczyniła się do ograniczenia bazy ekonomicznej miasta i jego funkcji, jako egzogenicznego rynku pracy. To z kolei uaktywniło wiele negatywnych procesów społecznych, które nałożyły się na ogólne trendy demograficzne i zmiany cywilizacyjne. Przemysł pozostawił także wiele nieużytków, w tym obszary zdegradowane, które tworzą określone bariery funkcjonalno-przestrzenne w Wojkowicach. Poniższe cele rewitalizacji wynikają z przedstawionych uwarunkowań.

Głównym celem rewitalizacji w Wojkowicach jest poprawa jakości życia mieszkańców, poprzez przeciwdziałanie niekorzystnym zjawiskom społecznym, funkcjonalnym i infrastrukturalnym oraz odnowienie zdegradowanych przestrzeni miejskich i nadanie im nowej formy architektonicznej i funkcjonalnej.

Cel główny rewitalizacji można ująć w postaci czterech celów cząstkowych:

- społecznego
- gospodarczego
- przestrzenno-funkcjonalnego
- środowiskowego.

---

³⁵ Ziobrowski Z. (red.), 2010, Założenia polityki rewitalizacji w Polsce, Seria Rewitalizacja miast polskich, t. 9, IRM, Kraków.

C1 Celem społecznym procesu rewitalizacji w Wojkowicach jest wzmocnienie potencjału społeczności lokalnej poprzez jej aktywizację oraz integrację, ograniczającą skalę dysfunkcji społecznych poprzez następujące działania:

- przeciwdziałanie patologii społecznej na Morcinka i częściowo na Sucharskiego;
- rozwijanie zainteresowań młodzieży mającej niższe wyniki w nauce;
- wzmocnienie kapitału ludzkiego, co ograniczy bezrobocie osób w różnych grupach wiekowych;
- aktywizację seniorów i utworzenie platformy spotkań - świetlicy Centrum Usług Społecznościowych dla osób starszych, emerytów i rencistów, ale także osób bezrobotnych w różnym wieku w celu ograniczenia wykluczenia społecznego;
- aktywizację społeczną międzypokoleniową - warsztaty nauka młodszych przez starszych; koordynacja działań na rzecz zmniejszania się różnic międzypokoleniowych w zdegradowanych dzielnicach Wojkowice;
- upowszechnienie w świadomości mieszkańców tożsamości lokalnej związanej historią górnictwa i przemysłem cementowym będącym kiedyś podstawą rozwoju miasta;
- integrację grup społecznych młodzieży z różnych dzielnic miasta;
- zwalczanie stereotypów i uprzedzeń związanych z negatywnymi zjawiskami społecznymi
- ograniczenie wyludniania niektórych dzielnic poprzez zwiększanie atrakcyjności życia w mieście;
- wspomaganie najstarszej grupy seniorów.

C2 Celem gospodarczym procesu rewitalizacji w Wojkowicach jest aktywizacja rynku pracy i wspieranie działalności gospodarczej, a tym samym ograniczenie problemu bezrobocia.

Cel będzie realizowany poprzez następujące działania:

- zwiększenie oferty usługowej w Wojkowicach poprzez aktywizację gospodarczą młodych mieszkańców;
- kształtowanie postaw biznesowych – aktywizacyjnych;
- współdziałanie różnych instytucji prywatnych i publicznych na rzecz poprawy sytuacji na rynku pracy;
- tworzenie stref aktywizacji gospodarczej, zwiększającej dostępność miejsc pracy.

C3 Celem funkcjonalno-przestrzennym procesu rewitalizacji w Wojkowicach jest poprawa zagospodarowania przestrzennego i wykreowanie nowego obszaru centralnego miasta oraz powiązań funkcjonalnych w publicznej przestrzeni miejskiej, ograniczającej niedobór usług.

Cel ten wymaga następujących działań przestrzennych:

- ograniczenia niewłaściwego użytkowania centralnej części miasta po byłej kolei

- uporządkowania wybranych fragmentów miasta i nadanie im odpowiedniej formy jakości przestrzeni publicznej;
- ograniczenia dewastacji tkanki miejskiej w dzielnicy przemysłowej i wyeksponowanie walorów architektonicznych starych kolonii robotniczych oraz ochronę industrialnego dziedzictwa kulturowego;
- wytyczenia systemu ścieżek rowerowych w obszarze rewitalizacji oraz nowych chodników zwiększających dostępność funkcjonalno-przestrzenną obszarów rewitalizacji z innymi dzielnicami miasta;
- stworzenia ścieżki dydaktycznej związanej z genezą przemysłową miasta;
- nadanie nowych funkcji miejskich zdegradowanemu obszarowi w centrum miasta i stworzenie miejskiej przestrzeni publicznej z nowymi usługami poprzez deniwelacje terenu starego wykopu kolejowego w centrum miasta;
- ograniczenia istniejących barier w zakresie dostępności przestrzennej, w tym transportowej i zagospodarowania starych traktów kolejowych i tramwajowych na nowe funkcje komunikacyjne – rozwój transportu rowerowego poprzez budowę zintegrowanego systemu ścieżek rowerowych w całym mieście;
- zwiększenie dostępności parkingów miejskich w rejonie a) szkoły, b) cmentarza w Żychcicach, c) parkingu w strefie kolektury totalizatora sportowego, d) Zakładu Karnego Wojkowice;
- likwidacja barier przestrzennych w różnych dzielnicach;
- poprawy wizerunku najgorszych dzielnic miasta;
- modernizacji wiaduktów.

C4 Celem środowiskowym jest poprawa stanu środowiska poprzez ograniczenie liczby miejsc zdegradowanych, niebezpiecznych dla zdrowia i życia ludzi, a także zmniejszenie zapotrzebowania na ciepło poprzez:

- zwiększenie efektywności energetycznej;
- zrehabilitowanie wyrobiska wydobywania wapieni i wyprowadzenie obszaru z kryzysu środowiskowego oraz nadanie mu nowych funkcji;
- utworzenie przyjaznej przestrzeni rekreacyjno-sportowej na wyrobisku na Krzyżówce;
- termomodernizację budynków na ulicy Sucharskiego.

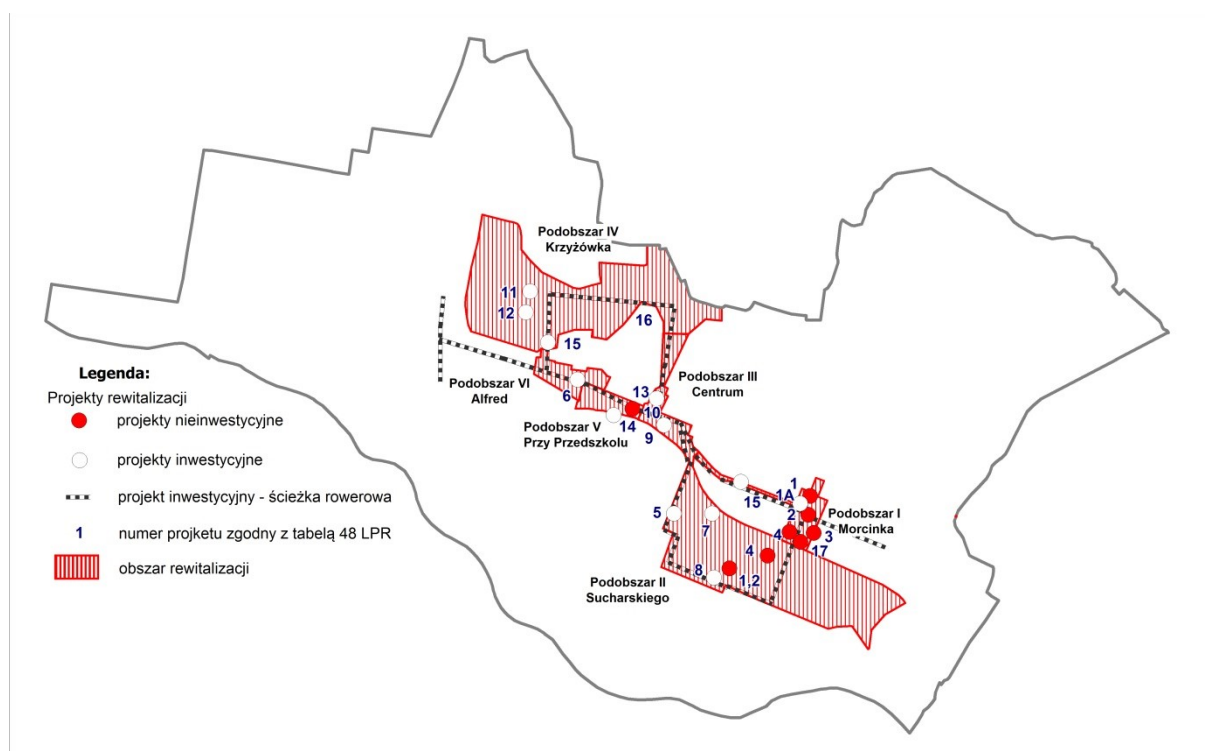
10. Opis działań rewitalizacyjnych

10.1 Lista przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Kluczowym elementem programu rewitalizacji są projekty, które mają być działaniami adekwatnymi do wskazanych celów, a równocześnie powinny rozwiązywać problemy zidentyfikowane w obszarach rewitalizacji. Zostały one zgłoszone przez różne instytucje i osoby, zarówno pochodzące z miasta jak i te z poza miejskie, które chciałyby brać udział w procesie rewitalizacji (ryc. 52, tab. 46).

Wartość projektów waha się od 10.000 do 20.000.000 mln złotych. Czas realizacji zawiera się od 2017 do 2022 roku, przy czym rozpoczęcie większości projektów planowany jest na 2018 roku (tab. 48).

Projekty pokrywają cele strategiczne, z czego wszystkie odnoszą się do celu społecznego. Cel funkcjonalno-przestrzenny oraz środowiskowo-techniczny realizowany jest w 14 projektach, zaś cel gospodarczy uwzględnia 8 projektów (tab. 47).

Rycina 52. Przestrzenne rozmieszczenie projektów LPR w Wojkowicach

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 46. Lista przedsięwzięć rewitalizacyjnych

LP.	Tytuł Projektu	Obszar interwencji	Obszar realizacji projektu	Instytucja
1	CENTRUM USŁUG SPOŁECZNOŚCIOWYCH	I Morcinka II Sucharskiego	I Morcinka II Sucharskiego	Gmina Wojkowice Uczelnia wyższa
1A	CENTRUM USŁUG SPOŁECZNOŚCIOWYCH ADAPTACJA POMIESZCZEŃ	I Morcinka II Sucharskiego	I Morcinka II Sucharskiego	Gmina Wojkowice Uczelnia wyższa
2	NASZ KĄT	I Morcinka II Sucharskiego	I Morcinka II Sucharskiego	Gmina Wojkowice Centrum Usług Wspólnych Stowarzyszenie Aktywny Wojkowicki Senior
3	SAM TO ZROBIĘ I OZDOBIĘ – KULINARNE PODBOJE	I Morcinka II Sucharskiego	Obszar zdegradowany Morcinka	Szkoła Podstawowa nr 1
4	„JOWISZ I SATURN – SZLAKIEM STARYCH KOLONII ROBOTNICZYCH”	I Morcinka II Sucharskiego	I Morcinka II Sucharskiego	Uczelnia wyższa, Śląska Organizacja Turystyczna, Stowarzyszenie Moje Miasto
5	BEZPIECZNA ŚCIEŻKA NA SUCHARSKIEGO	II Sucharskiego	II Sucharskiego, III Centrum, Morcinka -ul. Fabryczna	UM Wojkowice Stowarzyszenie Aktywny Wojkowicki Senior
6	ALFRED	VI Alfred	VI Alfred	Prywatny inwestor
7	BROWNFIELD CEMENTOWNIA	II Sucharskiego	II Sucharskiego	Prywatny inwestor
8	NISKOENERGETYCZNE BUDYNKI – TERMOMODERNIZACJA KOMUNALNYCH BUDYNKÓW MIESZKALNYCH PRZY UL. SUCHARSKIEGO 17 I 17A W WOJKOWICACH	II Sucharskiego	II Sucharskiego	Gmina Wojkowice
9	CENTRUM USŁUGOWE	III Centrum	III Centrum	Prywatny inwestor
10	CENTRUM PRZESIADKOWE	cały obszar rewitalizacji	III Centrum	Gmina Wojkowice
11	WOJKOLANDIA	IV Krzyżówka	IV Krzyżówka	Gmina Wojkowice Centrum Usług Wspólnych Uczelnia wyższa Fundacja „Asiatica” Prywatny inwestor
12	KRZYŻÓWKA MOTOCROSS	IV Krzyżówka	IV Krzyżówka	Cross Trainer Academy
13	PRZYSTANEK 25	cały obszar	V Przy	Lokalne Centrum Inicjatyw

		rewitalizacji	Przedszkolu	
14	Z PIESKIEM PO WALE	V Przy Przedszkolu, III Centrum, VI Alfred	V Przy Przedszkolu, Centrum	Gmina Wojkowice Stowarzyszenie Aktywny Wojkowicki Senior
15	NOWE DROGI	I Morcinka IV Krzyżówka VI Alfred	I Morcinka IV Krzyżówka VI Alfred	Gmina Wojkowice Starostwo Powiatowe w Będzinie
16	SZLAK ROWEROWY – PO TORACH	cały obszar rewitalizacji	cały obszar rewitalizacji	Gmina Wojkowice Starostwo Powiatowe w Będzinie w ramach ZIT
17	SPÓŁDZIELNIA PRACY INTERWENCYJNEJ	cały obszar rewitalizacji	Morcinka	Gmina Wojkowice

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 47. Projekty według założonych celów rewitalizacyjnych w Lokalnym Programie Rewitalizacji

LP.	Tytuł Projektu	CELE REWITALIZACJI			
		społeczny	gospodarczy	funkcjonalno-przestrzenny	środowiskowy i techniczny
		C1	C2	C3	C4
1	CENTRUM USŁUG SPOŁECZNOŚCIOWYCH	•	•		
1A	CENTRUM USŁUG SPOŁECZNOŚCIOWYCH ADAPTACJA POMIESZCZEŃ	•			•
2	NASZ KĄT	•	•		
3	SAM TO ZROBIĘ I OZDOBIĘ – KULINARNE PODBOJE	•			
4	JOWISZ I SATURN – SZLAKIEM STARYCH KOLONII ROBOTNICZYCH	•		•	
5	BEZPIECZNA ŚCIEŻKA NA SUCHARSKIEGO	•		•	•
6	ALFRED	•	•	•	•
7	BROWNFIELD CEMENTOWNIA	•	•	•	•
8	NISKOENERGETYCZNE BUDYNKI – TERMOMODERNIZACJA KOMUNALNYCH BUDYNKÓW MIESZKALNYCH PRZY UL. SUCHARSKIEGO 17 I 17A W WOJKOWICACH	•			•
9	CENTRUM USŁUGOWE	•	•	•	•
10	CENTRUM PRZESIADKOWE	•		•	•
11	WOJKOLANDIA	•	•	•	
12	KRZYŻÓWKA MOTOCROSS	•	•	•	•
13	PRZYSTANEK 25	•		•	
14	Z PIESKIEM PO WALE	•			•
15	NOWE DROGI	•	•	•	•
16	SZLAK ROWEROWY – PO TORACH	•		•	•
17	SPÓŁDZIELNIA PRACY INTERWENCYJNEJ	•			

Źródło: opracowanie własne.

10.2 Charakterystyka przedsięwzięć rewitalizacyjnych

1. CENTRUM USŁUG SPOŁECZNOŚCIOWYCH - USŁUGI SPOŁECZNE NA RZECZ OSÓB ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM ORAZ WDROŻENIE WSPARCIA DLA RODZIN ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM LUB PRZEŻYWAJĄCYCH TRUDNOŚCI OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZE W GMINIE WOJKOWICE

Projektodawca: Gmina Wojkowice, Uczelnia wyższa.

Miejsce realizacji projektu: Podobszary Morcinka i Sucharskiego ul. Morcinka 6

Cel projektu: Centrum Usług Społecznościowych - usługi społeczne na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem oraz wdrożenie wsparcia dla rodzin zagrożonych wykluczeniem lub przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze w Gminie Wojkowice.

Niniejszy projekt umożliwi zainicjowanie procesów integracji społeczności lokalnej poprzez uruchomienie Centrum Usług Społecznościowych w pomieszczeniu komunalnym przy ulicy Morcinka. Celem projektu jest aktywizacja społeczności lokalnej oraz poprawa świadczonych usług społecznych. Projekt ma na celu realizację działań za pomocą różnych metod pracy z małymi społecznościami, w tym: wsparcie dla liderów i animatorów lokalnych, organizowanie grup samopomocowych, grup wsparcia i grup edukacyjnych, wzmacnianie kompetencji społecznych i zawodowych (staże, praktyki, szkolenia zawodowe), wsparcie inicjatyw partnerskich oraz tworzenie nowych i wzmacnianie funkcjonujących partnerstw lokalnych, lokalne przedsięwzięcia o charakterze integracyjnym, aktywizujące lokalną społeczność, uruchomienie kawiarenki dla dzieci i młodzieży działającej przy Placówce Wsparcia Dziennego Tlen w Wojkowicach, realizację zajęć w Centrum Usług Społecznościowych przy ul. Morcinka.

Główne planowane działania/zadania: Projekt zakłada integrację osób zagrożonych wykluczeniem, działania na rzecz integracji społecznej grup defaworyzowanych (osób długotrwale bezrobotnych, rodzin z problemami przemocy w rodzinie, rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi rodzin z problemami alkoholowymi, niepełnosprawnych) oraz osób w wieku 50+ zagrożonych wykluczeniem społecznym ze względu na ograniczenia spowodowane nieznaną nowocześniejszych technologii. Projekt jest dedykowany grupom wymagającym wsparcia oraz NGO i będzie wdrażany przy ich pomocy przez MOPS Wojkowice oraz Urząd Miasta Wojkowice. W realizację projektu zaangażowana zostanie Placówka Wsparcia Dziennego Tlen. Ponadto w ramach projektu nastąpi adaptacja pomieszczeń budynku komunalnego przy ul. Morcinka na Centrum Usług Społecznych wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu: Wykonana została analiza sytuacji społecznej w najbardziej zdegradowanych dzielnicach miasta, w wyniku której stwierdzono, że na niektórych osiedlach w Wojkowicach (Morcinka, Sucharskiego), tworzy się lokalna koncentracja ubóstwa, która sprzyja procesom utrwalania się, a nawet społecznego „dziedziczenia” negatywnych zjawisk.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2018 r., zakończenie 2020 r.

Szacunkowy koszt: 1 100 000 zł.

Źródła finansowania: środki zewnętrzne (Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020), budżet miasta.

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1, C2

Projekty powiązane:

1A, 2,3,4, 2U,3U

1A CENTRUM USŁUG SPOŁECZNOŚCIOWYCH ADAPTACJA POMIESZCZENIA

Projektodawca: Gmina Wojkowice.

Miejsce realizacji projektu: Podobszary Morcinka i Sucharskiego ul. Morcinka 6

Cel projektu: Adaptacja pomieszczeń pomieszczenia komunalnego przy ul. Morcinka 6 na Centrum Usług Społecznych wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu. Pomieszczenie jest zniszczone, obecnie nie użytkowane. Wcześniej stanowił sklepu sportowego, dzierżawiony od gminy przez Miejski Klub Sportowy.

Główne planowane działania/zadania: Projekt zakłada:

Modernizację systemu c.o.

Modernizację i udrożnienia ciągów kominowych

Modernizacji systemu oświetlenia poprzez wymianę źródeł światła na energooszczędne (LED).

Wymiany stolarki otworowej

Urządzenie pomieszczeń

Remont sanitariatów

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu: Niniejszy projekt umożliwi zainicjowanie procesów integracji społeczności lokalnej poprzez uruchomienie Centrum Usług Społecznościowych w pomieszczeniu komunalnym przy ulicy Morcinka. Wykonana została analiza sytuacji społecznej w najbardziej zdegradowanych dzielnicach miasta, w wyniku której stwierdzono, że na niektórych osiedlach w Wojkowicach (Morcinka, Sucharskiego), tworzy się lokalna koncentracja ubóstwa, która sprzyja procesom utrwalania się, a nawet społecznego „dziedziczenia” negatywnych zjawisk.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2018 r., zakończenie 2020 r.

Szacunkowy koszt: 90 000 zł.

Źródła finansowania: środki zewnętrzne (Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020), budżet miasta, konkursy grantowe.

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1, C2

Projekty powiązane:

1,2,3,4, 2U,3U

2. NASZ KĄT

Projektodawca: Gmina Wojkowice, Centrum Usług Wspólnych, Stowarzyszenie Aktywny Wojkowicki Senior.

Miejsce realizacji projektu: Podobszar I Morcinka, Podobszar II Sucharskiego ul. Morcinka 6

Cel projektu: Integracja społeczna i międzypokoleniowa mieszkańców poprzez wspólne działania na rzecz dzieci ich rodziców i osób starszych wykluczonych, przeżywających problemy rodzinne i/lub nieradzących sobie w życiu.

Główne planowane działania/zadania:

1. Stworzenie w Centrum Usług Społecznych przy ul. Morcinka Punktu pomocy: „NASZ KĄT”, który będzie wspierał i koordynował działania na rzecz dzieci z trudnych rodzin, ich rodziców oraz seniorów z tej części Wojkowic. Projekt przyczyni się do poprawy jakości życia dzieci z ubogich rodzin, co wynika z potrzeb pogłębionej diagnozy społecznej. Spotkania dzieci i młodzieży z osobami dorosłymi przyczyni do kreowania pozytywnych wzorców zachowań, a tym samym ograniczenia poziomu przestępczości. Działanie zakłada utworzenie miejsca pracy na rzecz dzieci oraz seniorów. Przyczynią się to do aktywizacji osób biernych zawodowo. Warsztaty dla młodzieży wzmocnią słabe do tej pory wyniki nauczania.

2. Zadania Punktu pomocy:

- stworzenie przestrzeni wspólnych spotkań dla dzieci, rodziców i seniorów: „Przy kuchennym stole”: mieszkańcy będą mogli podczas co tygodniowych spotkań rozmawiać na temat bieżących potrzeb, razem szukać pomysłów na ich rozwiązanie: samopomoc sąsiedzka,
- prowadzenie spotkań z psychologami, pracownikami socjalnymi - warsztaty i spotkania tematyczne dla rodziców dzieci z dysfunkcjami,
- wydawanie posiłku dla osób potrzebujących: seniorów oraz dzieci, które po szkole nie mają zapewnionej opieki rodziców,
- organizacja warsztatów umiejętności: „Szyć, lutować i gotować...”, warsztatów twórczych dla dzieci i młodzieży o różnym stopniu rozwoju intelektualnego, warsztatów terapii zajęciowej, w tym:
  - prowadzenie rekrutacji uczestników warsztatów,
  - zatrudnianie prowadzących,
  - prowadzenie działań wolontariuszy – seniorów na rzecz dzieci i młodzieży,
  - multiplikowanie działań: na terenie Szkoły Podstawowej nr 1 w Wojkowicach oraz na Oś. Sucharskiego – punkt mobilny.
  - Stworzenie dziennego miejsca pobytu dla seniorów – współpraca ze stowarzyszeniem Aktywny Wojkowicki Senior,
  - terapia, psychoedukacja, aktywne formy spędzania czasu - według formuły wypracowanej przez AWS.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu:

Przestrzeń społeczna ul. Morcinka i oś. Sucharskiego wymaga działań naprawczych odpowiednich do zgłaszanych i zdiagnozowanych problemów. Wsparcie potrzebne jest rodzinom, które przeżywają kryzysy wynikające z trudnej sytuacji ekonomicznej, a dodatkowo często zmuszone są zmagać się z wychowaniem dzieci dotkniętych dysfunkcjami psychofizycznymi i/lub społecznymi. Udzielona pomoc powinna mieć wymiar wielopoziomowy: zajęcia kształtujące umiejętności, pomoc specjalistów. Jednak zapewnienie tylko wsparcia eksperckiego jest niewystarczające. Diagnoza pokazała, że w wyniku zanikania tradycyjnego modelu rodziny, postawy młodych osób częściej kształtuje

środowisko rówieśnicze niż dziadkowie, którzy kiedyś przekazywali wartości - uczyli życia. Punkt pomocy „NASZ KĄT” ma za zadanie przywrócić utraconą równowagę społeczną, m.in. poprzez wolontariat seniorów na rzecz młodego pokolenia. Z rozmów z seniorami wynika, że praca wolontaryjna przywraca osobom starszym poczucie własnej wartości, zaspokaja potrzebę bycia zauważonym i przydatnym. Zainicjowana przez Punkt „NASZ KĄT” integracja społeczna i międzypokoleniowa w tym obszarze miasta przyniesie widoczną poprawę komunikacji społecznej i podniesie jakości codziennego funkcjonowania mieszkańców.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2017 r., zakończenie 2019 r.

Szacunkowy koszt: 20 000 zł.

Źródła finansowania: środki zewnętrzne (Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, budżet miasta.

Powiązany Cel Rewitalizacji:
C1, C2

Projekty powiązane:
1, 3, 4, 2U, 3U

3. SAM TO ZROBIĘ I OZDOBIĘ – KULINARNE PODBOJE

Projektodawca: Szkoła Podstawowa nr 1, Centrum Usług Społecznościowych.

Miejsce realizacji projektu: Podobszar I Morcinka, Podobszar II Sucharskiego ul. Morcinka 6, ul. Sobieskiego 29

Cel projektu: Głównym celem projektu jest zainteresowanie uczniów kulinariami, jako umiejętności przydatnej i wykorzystywanej w życiu codziennym, jak również formy spędzania czasu wolnego. Projekt przyczyni się do wzmocnienia poziomu aktywności uczniów i kreowania przedsiębiorczości w zakresie usług gastronomicznych. Wspólne zajęcia wzmocnią integrację uczniów z różnych środowisk. Zajęcia pomogą uaktywnić zdolności kulinarne młodzieży, dzięki czemu wzrośnie ich poczucie wartości, zmotywuje do nauki lub rozwijania umiejętności w kierunku sztuki kulinarnej. Przyczyni się do poprawy wyników edukacyjnych młodzieży.

CELE SZCZEGÓŁOWE:

1. Doskonalenie umiejętności bezpiecznego posługiwania się sprzętem AGD ułatwiającym pracę w kuchni oraz poznanie jego wszechstronnego zastosowania.
2. Wdrażanie do stosowania zasad higieny podczas przygotowywania posiłków.
3. Nabywanie umiejętności samodzielnego przygotowania i dekorowania potraw.
4. Nauka pieczenia prostych ciast i przygotowywania deserów.
5. Zdobywanie umiejętności gotowania prostych dań obiadowych, przygotowywania sałatek i surówek.
6. Umacnianie wiary we własne siły i możliwości.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu:

Młodzi uczestnicy projektu będą się uczyli nie tylko sztuki kulinarnej, ale także współdziałania w grupie. Zaczynając od prostych czynności, takich jak : składanie serwetek, nakrywanie do stołu, poprzez coraz trudniejsze – obieranie ziemniaków, przygotowywanie deserów, przyprawianie

i gotowanie zup i drugih dań, aż wreszcie pieczenie ciast. Zwieńczeniem zajęć będzie wspólna degustacja przygotowanych potraw, a po niej mycie naczyń i sprzątanie.

Zajęcia kulinarne, to sposób na nudę, a także oderwanie się od wirtualnego świata - laptopa i komputera.

Powiązanie teorii z praktyką, to również możliwości doskonalenia języka ojczystego. Przed wykonaniem każdej potrawy uczestnicy projektu będą musieli bardzo starannie zapisać jej przepis. Nabędą umiejętność kształtnego pisania, redagowania przepisu, jako formy wypowiedzi pisemnej, dbania o poprawność językową, ortograficzną i interpunkcyjną. Poprzez przygotowywanie ilości potrzebnych składników, będą doskonalić liczenie i odmierzenie.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2018 r., zakończenie 2018 r.

Szacunkowy koszt: 10 000 zł.

Źródła finansowania: Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, budżet miasta.

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1

Projekty powiązane:

1,2,3,4, 2U,3U

4. JOWISZ I SATURN – SZLAKIEM STARYCH KOLONII ROBOTNICZYCH

Projektodawca: Uczelnia wyższa, Śląska Organizacja Turystyczna, Stowarzyszenie Moje Miasto.

Miejsce realizacji projektu: Podobszar I Morcinka, Podobszar II Sucharskiego ul. Morcinka 6, obszar ul. Kopalnianej, Granitowej

Cel projektu:

Projekt zakłada trzy cele:

- 1) Zachowanie dziedzictwa kulturowego starych kolonii robotniczych i utrwalenie pamięci o postindustrialnym charakterze miasta i regionu.
- 2) Utworzenie ścieżki dydaktycznej i tablic informacyjnych o historii i genezie Osiedla Morcinka oraz osiedla domów przy ulicy Zacisze, Granitowej, Kopalnianej i Sucharskiego.
- 3) Podniesienie świadomości i tożsamości lokalnej społeczności w zakresie wkładu tej społeczności w rozwój gospodarczy Wojkowic.

Główne planowane działania/zadania:

Projekt zakłada utworzenie ścieżki dydaktycznej oraz punktów postojowych i tablic informacyjnych na temat przedmiotowych osiedli robotniczych, ich układu urbanistycznego, nawiązującego do uwarunkowań gospodarczych w Zagłębiu i całym regionie. Budowa ścieżki dydaktycznej wpłynie na poprawę przestrzeni publicznej i wzmocni integrację ludności z własnym obszarem. Poprawi to stan bezpieczeństwa i wzmocni dbałość o najbliższe otoczenie.

Tablice będą informować o genezie powstawania węgla, historii KWK „Jowisz”, Cementowni Saturn, wykorzystywaniu węgla w przeszłości, nowych materiałów powstających na bazie węgla, a także o szlaku zabytków techniki w woj. śląskim i szlaku zabytkowych osiedli robotniczych w innych miastach w Śląsku i Zagłębiu oraz w Europie - Zagłębiu Ruhry w Niemczech, Nord-Pas-de-Calais we Francji i Wielkiej Brytanii. Podwyższy to świadomość mieszkańców, w tym młodzieży, na temat roli tego miejsca dla rozwoju Wojkowic i regionu.

W ramach projektu przewiduje się wykorzystanie prac seminaryjnych studentów z Uniwersytetu Śląskiego, a także mieszkańców Wojkowic. Do tej pory nie podejmowano podobnej inicjatywy.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu:

Brak zachowania pamięci o genezie osiedli z uwagi na zbyt niski kapitał społeczny lokalnej ludności. Rozwijanie i pobudzenie tożsamości związanej z tym miejscem wśród młodego pokolenia. Potrzeba współpracy różnych grup społecznych. Ochrona zabytkowego budownictwa koszarowego.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2019 r., zakończenie 2021 r.

Szacunkowy koszt: 150 000 zł.

Źródła finansowania: Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, Rządowy Program na rzecz Aktywności Osób Starszych, konkursy grantowe, budżet miasta.

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1, C3

Projekty powiązane:

1,2,3, 2U,3U

5. BEZPIECZNA ŚCIEŻKA NA SUCHARSKIEGO

Projektodawca: Gmina Wojkowice, Stowarzyszenie Aktywny Wojkowicki Senior.

Miejsce realizacji projektu: Podobszar II Sucharskiego, ścieżka wydeptana od ul. Fabrycznej

Cel projektu: Projekt zakłada stworzenie chodnika i ścieżki rowerowej w miejsce istniejącej od ponad 40 lat ścieżki wydeptanej przez mieszkańców Sucharskiego. Ścieżka rozwiązuje problem izolacji przestrzennej, zwiększa dostępność komunikacyjną. Przyczynia się do poprawy jakości przestrzeni publicznej, odnowy stanu technicznego obszaru zdegradowanego. Projekt umożliwi mieszkańcom Osiedla Sucharskiego lepszy dostęp do centrum, krótsze dojście do szkoły, ośrodka zdrowia i żłobka oraz udział w innych projektach programu rewitalizacji, zlokalizowanych poza obszarem rewitalizacji.

Główne planowane działania/zadania:

- 1) Stworzenie infrastruktury w postaci chodnika i ścieżki rowerowej łączącej Osiedle Sucharskiego i ul. Fabryczną od strony zachodniej w miejsce wydeptanej przez mieszkańców ścieżki.
- 2) Zwiększenie bezpieczeństwa oraz udrożnienie powiązań funkcjonalno-przestrzennych wyizolowanej dzielnicy miasta - Sucharskiego z centrum usługowym Wojkowic i szkołą podstawową.
- 3) Unowocześnienie infrastruktury technicznej.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu: Obecnie jest to często uczęszczany trakt pieszy przez pola i zarośla, gdyż jest to skrót do centrum miasta i do szkoły oraz ośrodka zdrowia. Istniejąca ścieżka biegnie po kamieniach, błocie, matach górniczych. Korzystają z niej rodziny z wózkami, młodzież oraz okoliczni mieszkańcy. Jest to teren nieoświetlony, a przejście po zmroku grozi kontuzją. Ścieżka „żyje własnym życiem” i cieszy się określonym natężeniem ruchu. Istnieje bardzo pilna potrzeba zagospodarowania tego terenu, tym bardziej, że jest to także skrót do węzła komunikacji publicznej na Sobieskiego. Ten problem zgłaszali seniorzy na konsultacjach społecznych oraz młodzież gimnazjalna oraz z Zespołu Szkół w Wojkowicach. Potwierdzają ją także wywiady bezpośrednie przeprowadzone na ul. Sucharskiego oraz Kopalnianej w podobszarze rewitalizacji II Sucharskiego.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2019 r., zakończenie 2021 r.

Szacunkowy koszt: 250 000 zł.

Źródła finansowania: środki zewnętrzne (Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020), budżet miasta.

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1, C3, C4

Projekty powiązane:

9, 10, 15, 16, 3U, 7U

6. ALFRED

Projektodawca: Prywatny inwestor.

Miejsce realizacji projektu: Podobszar VI Alfred ul. Sobieskiego adres: obszar byłego szybu Alfred ul. Sobieskiego

Cel projektu: Celem projektu jest rewitalizacja zdegradowanego powierzchniowo terenu po zlikwidowanym szybie Alfred pod działalność inwestycyjną wspierającą rynek pracy w obszarze rewitalizacji. Jest to szczególnie ważne ze względu na znaczny odsetek kobiet wśród bezrobotnych oraz osób z średnim i wyższym wykształceniem. Działanie ma na celu przystosowanie obszaru pod nowe działalności gospodarcze i utworzenie nowych miejsc pracy, co związane jest z wysokim bezrobociem i jego niekorzystnymi strukturami. Projekt powiązany jest z problemem funkcjonalno-przestrzennym i technicznym (brak infrastruktury różnego typu). Nowe inwestycje na obszarze przemysłowym zwiększą jego walory przestrzenne i nadadzą terenowi nowe funkcje gospodarcze.

Planowane działania/zadania:

W ramach projektu powstanie wielofunkcyjny obszar pod działalność gospodarczą obejmujący zarówno różnego typu budynki, jak i infrastrukturę towarzyszącą, jak plac zabaw, chodnik, ścieżka rowerowa. Powstanie nowy układ komunikacyjny. W ramach powyższych inwestycji zrealizowane zostaną w szczególności następujące wydatki: wydatki na przebudowę infrastruktury technicznej i komunalnej, prace geodezyjne, prace ziemne, prace budowlano-montażowe, prace instalacyjne, prace wykończeniowe, prace rozbiórkowe, niwelacja terenu, roboty budowlane dotyczące chodników, placów i nawierzchni, zagospodarowanie zielenią, przebudowę i budowę infrastruktury technicznej dla terenu rewitalizowanego, zagospodarowanie terenu, elementy małej architektury, umieszczone zostaną tematyczne tablice informacyjne. Docelowo na terenie tym, dzięki planowanej do realizacji inwestycji, stworzone zostaną warunki do prowadzenia działalności społecznej, handlowej i usługowej, co w konsekwencji przyczyni się do przywrócenia atrakcyjności obszaru na potrzeby społeczności lokalnej. Wszystkie te działania mają na celu utworzenie kilku miejsc pracy w nowej przestrzeni inwestycyjno-gospodarczej.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu:

Wzmocnienie rynku pracy i nadanie obszarowi nowych funkcji poprzez zmianę przestrzeni miejskiej.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2018 r.

Szacunkowy koszt: 5 000 000 zł.

Źródła finansowania: Środki prywatne, EFRR.

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1, C2, C4, C5

Powiązane projekty:

1, 2, 4, 9

7. BROWNFIELD SATURN

Projektodawca: Prywatny inwestor.

Miejsce realizacji projektu: Podobszar II Sucharskiego ul. Cementowa

Cel projektu: Projekt zakłada uporządkowanie terenu przemysłowego, co przyczyni się do poprawy niskiej jakości przestrzeni publicznej. Wybudowanie drogi oraz infrastruktury towarzyszącej, stworzenie warunków do zaadaptowania starego budynku na nowe cele produkcyjne lub usługowe lub społeczne, przyczyni się do ograniczenia niekorzystnych struktur bezrobocia i jego wysokiego poziomu. Działania te mają za zadanie wprowadzenie nowych funkcji poprzez zwiększenie poziomu aktywności gospodarczej, która uaktywni nowe firmy na tym obszarze, poprawi dochody przedsiębiorców i ludności. Projekt przywróci także zdegradowaną powierzchnię przemysłową do celów gospodarczych.

Główne planowane działania/zadania:

- 1) Zagospodarowanie i uporządkowanie terenu przemysłowego typu brownfield po byłej cementowni.
- 2) Poprowadzenie nowej drogi na ugorze przemysłowym przy nowym zakładzie ZOK i zaadaptowanie starego budynku biurowego na nowe cele gospodarcze.
- 3) Stworzenie nowej i nowoczesnej przestrzeni gospodarczej na terenach przemysłowych. W ramach inwestycji objętej projektem zakłada się niezbędne działania dotyczące rekultywacji i niwelacji terenu oraz poprowadzenie ciągu pieszego. Zrealizowane zostaną w szczególności następujące wydatki: wydatki na przebudowę infrastruktury technicznej i komunalnej, prace geodezyjne, prace ziemne, prace budowlano-montażowe, prace instalacyjne, prace wykończeniowe, prace rozbiórkowe, niwelacja terenu, roboty budowlane dotyczące chodników, placów i nawierzchni, zagospodarowanie zielenią, przebudowę i budowę infrastruktury technicznej dla terenu rewitalizowanego, zagospodarowanie terenu, elementy małej architektury, umieszczone zostaną tematyczne tablice informacyjne. Docelowo na terenie tym, dzięki planowanej do realizacji inwestycji, stworzone zostaną nowe i nowoczesne przestrzenie gospodarcze oferujące odpowiednie warunki do prowadzenia działalności społecznej, handlowej i usługowej, co w konsekwencji przyczyni się do przywrócenia atrakcyjności obszaru na potrzeby społeczności lokalnej.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu:

W Wojkowicach z uwagi na niekorzystny układ działek o typie pasmowym lub niekorzystną strukturę własności gruntów, odczuwalny jest brak terenów pod inwestycje przemysłowe. Celowe jest pozyskanie środków na uatrakcyjnienie obszaru typu brownfield. Niewykorzystane dotąd tereny przemysłowe, które są obszarami problemowymi, odzyskają funkcje gospodarcze. Korzystne

warunki techniczne dają szansę na pozyskanie inwestora i wzrost aktywności gospodarczej, co korzystnie wpłynie na lokalny rynek pracy.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2019 r., zakończenie 2022 r.

Szacunkowy koszt: 7 000 000 zł.

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki prywatne.

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1, C2, C3, C4

Projekty powiązane:

5, 15

8. NISKOENERGETYCZNE BUDYNKI – TERMOMODERNIZACJA KOMUNALNYCH BUDYNKÓW MIESZKALNYCH PRZY UL. SUCHARSKIEGO 17 I 17A W WOJKOWICACH

Projektodawca: Gmina Wojkowice.

Miejsce realizacji projektu: Podobszar II Sucharskiego ul. Sucharskiego 17 I 17a w Wojkowicach

Cel projektu:

Celem bezpośrednim projektu jest zmniejszenie kosztów eksploatacji obiektu będącego własnością wnioskodawcy. Celem pośrednim projektu jest zmniejszenie zapotrzebowania na energię elektryczną i ciepłą oraz pokrycie części tego zapotrzebowania poprzez wykorzystanie odnawialnych źródeł energii. Projekt przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców, poprzez poprawę komfortu zamieszkania oraz doposażenie w infrastrukturę techniczną. Wzmocni stan techniczny obiektów, obniżając koszty funkcjonowania. Równocześnie ograniczając emisję zanieczyszczeń przyczyni się do poprawy stanu powietrza.

Główne planowane działania/zadania:

Przedmiotem projektu jest termomodernizacja budynku mieszkalnego w zakresie:

Modernizacji systemu c.o.

Modernizacji i udroźnienia ciągów kominowych

Modernizacji systemu oświetlenia poprzez wymianę źródeł światła na energooszczędne (LED).

Wymiany stolarki otworowej

Izolacji termicznej ścian zewnętrznych

Izolacji termicznej stropodachu

Izolacji termicznej ścian fundamentów i piwnic

Modernizacji instalacji c.w.u. w ramach której projektuje się wprowadzenie odnawialnych źródeł energii:

- kolektor słoneczny współpracujący z niezależnym od węzła systemem przygotowania ciepłej wody dla oddalonych punktów poboru wyposażonych w miejscowe podgrzewacze elektryczne o powierzchni 3 m²,
- panel fotowoltaiczny monokrystaliczny o mocy 0,3kW,
- pompa ciepła powietrze/woda wraz ze sterownikiem. Sprawność cop nie niższa niż 3,8 o mocy cieplnej 1kW.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu: Projekt jest zlokalizowany na obszarze strefy Aglomeracja Górnośląska określonej w Programie ochrony powietrza. Na tym terenie, zgodnie z zawartymi w programie informacjami, wyniki pomiarów ze stacji pomiarowej w Dąbrowie Górniczej wskazywały na występowanie przekroczeń wartości dopuszczalnych dla pyłu PM10 w powietrzu. W 2011 i 2012 r. poziom stężeń jest wyższy niż w latach 2006-2009. W 2010 roku, na stanowisku pomiarowym w Dąbrowie Górniczej, zanotowano największy jak dotąd poziom stężeń ww. pyłu – 52 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Projekt mieści się w zakresie zadania 4 i 7 działania w zakresie źródeł emisji powierzchniowej. W wyniku projektu nastąpi poprawa efektywności energetycznej o 74,1 (%) w odniesieniu do stanu istniejącego, czyli ponad 25%. Projekt przewiduje zastosowanie najnowszych rozwiązań technologicznych w zakresie instalacji fotowoltaicznej opartej o polikrystaliczne panele PV dla poprawy efektywności energetycznej. Projekt wpisuje się w ogólne cele strategii lokalnej. Ponadto projekt przewiduje wykorzystanie energii odnawialnej (słonecznej) do produkcji energii elektrycznej przy zastosowaniu paneli PV. Rozwiązanie te zostały ujęte w Uchwale nr 48.2015. Rady Miasta Wojkowice z dnia 30 marca 2015r. w sprawie przyjęcia Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Wojkowice.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2018 r., zakończenie 2018 r.

Szacunkowy koszt: 400 000 zł.

Źródła finansowania: środki zewnętrzne (Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020), budżet miasta.

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1, C4

Projekty powiązane:

4

9. CENTRUM USŁUGOWE

Projektodawca: Prywatny inwestor.

Miejsce realizacji projektu: Podobszar III Centrum ul. Kazimierza Pułaskiego 1

Cel projektu: Projekt zakłada rewitalizację przestrzeni miejskiej poprzez zasypanie wykopu po przemysłowej linii kolejowej, wyrównanie terenu oraz zaprojektowanie nowego centrum usługowego. Działania te mają za zadanie wprowadzenie nowych funkcji na tym zdegradowanym i niewykorzystanym obszarze poprzemysłowym. Nowe obiekty przyczynią się do stworzenia nowych miejsc pracy poprzez powstanie i lokalizację usług ponadlokalnych, jak np. usług notarialnych, nowych sklepów, czy usług gastronomicznych, w tym dla młodzieży. Punkty usługowe będą stanowić miejsca pracy dla osób bezrobotnych, o wykształceniu średnim i zawodowym, które mieszkają na obszarze rewitalizacji. Złagodzi to problem wysokiego poziomu bezrobocia i jego niekorzystnych struktur. Inwestycja poprawi rynek pracy, zwiększy poziom aktywności gospodarczej w centrum miasta, a jednocześnie przełoży się na lepszą jakość przestrzeni publicznej.

Główne planowane działania/zadania:

- Zaadoptowanie i zagospodarowanie starego wykopu pokolejowego w centrum miasta na cele usługowe.

- Stworzenie przestrzeni publicznej o charakterze miejskiego centrum dla wszystkich mieszkańców.
- Zbudowanie obiektów użyteczności publicznej pod nowe działalności gospodarcze, w tym usługowe.
- Uatrakcyjnienie przestrzeni centralnej, poprawa estetyki i nadanie jej nowych funkcji miejskich

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu:

Wojkowice mają genezę miasta przemysłowego. Tego typu ośrodki rozwijały się w sposób żywiołowy. Dlatego brak w mieście rynku, a centrum miasta nadal stanowi obszar wokół przystanku autobusowego Park. Zagospodarowanie wykopu po kolei oraz przyległej przestrzeni stanowiłoby naturalną rozbudowę mini centrum usługowego do istniejących kilku pawiloników, w których obecnie mieści się Bank PKO, poczta, sklep mięsny, kolektura totalizatora, piekarnia i sklep Żabka. Rozwiązałoby to problem braku miejsc parkingowych, miejskiego szkieletu oraz przestrzeni publicznej, z którą mieszkańcy mogliby się zidentyfikować.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2019 r., zakończenie 2022 r.

Szacunkowy koszt: 5 000 000 zł.

Źródła finansowania: środki prywatne.

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1, C2, C3, C4

Projekty powiązane:

5, 10, 15, 16

10. CENTRUM PRZESIADKOWE

BUDOWA ZINTEGROWANEGO CENTRUM PRZESIADKOWEGO A-R W WOJKOWICACH WRAZ Z BUDOWĄ DRÓG ROWEROWYCH PROWADZĄCYCH DO PUNKTU PRZESIADKOWEGO

Projektodawca: Gmina Wojkowice.

Miejsce realizacji projektu: Podobszar III Centrum Wojkowice ul. Jana III Sobieskiego 237

Cel projektu: Budowa Zintegrowanego Centrum Przesiadkowego

Główne planowane działania/zadania: Projekt obejmuje budowę liniowej i punktowej infrastruktury transportu zbiorowego w celu stworzenia zintegrowanego centrum przesiadkowego w Wojkowicach w połączeniu z drogami rowerowymi oraz parkingami typu park&ride oraz bike&ride. Działanie wpłynie pozytywnie na poprawę jakości przestrzeni publicznej. Zwiększy jej dostępność transportową, wyposażenie w infrastrukturę techniczną. Projekt zakłada stworzenie sezonowego punktu naprawy rowerów, które utworzy jedno lub dwa miejsca pracy, angażując osoby bezrobotne.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu: Realizacja tego projektu na terenie miasta przyczyni się do obniżenia emisji generowanych przez transport poprzez zwiększenie efektywności transportu publicznego, poprawę jakości powietrza oraz obniżenie energochłonności infrastruktury publicznej.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2018 r., zakończenie 2020 r.

Szacunkowy koszt: 4.800.000 zł.

Źródła finansowania: środki zewnętrzne (Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020), budżet miasta.

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1, C3, C4

Projekty powiązane:

9, 15, 16

11. WOJKOLANDIA

Projektodawca: Gmina Wojkowice, Centrum Usług Wspólnych, Uczelnia wyższa, Fundacja „Asiatica”, Prywatny inwestor.

Miejsce realizacji projektu: Podobszar IV Krzyżówka – Wojkowice ul. Gabrieli Zapolskiej

Cel projektu: Stworzenie w Gminie warunków do silniejszej integracji mieszkańców, bez względu na wiek, oraz wzajemnej edukacji poprzez wspólny czynny wypoczynek dzieci, młodzieży, rodziców oraz seniorów. Projekt przekształca przestrzeń niezagospodarowaną w obszar rekreacyjny o wysokich walorach przestrzenni publicznej. Powstające tam punkty usługowe, przyczynią się do utworzenia nowych miejsc pracy w małej gastronomii i działalności sportowo-rekreacyjnej. Nowa przestrzeń wymaga doprowadzenia drogi w celu zwiększenia dostępności transportowej i poprawy istniejącej infrastruktury technicznej. Przestrzeń wypoczynkowa przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz stworzenia nowych funkcji gospodarczych.

Główne planowane działania/zadania:

1. Stworzenie atrakcyjnej i otwartej przestrzeni integrującej mieszkańców miasta, bez względu na wiek do aktywnego wypoczynku. Rodzinny Park Edukacji i Rozrywki – Wojkolandia będzie nowym centrum wypoczynkowo-rekreacyjnym. W skład Parku wchodzi strefy:

I. STREFA EDUKACJI NIEFORMALNEJ:

- WIOSKA EDUKACYJNA: Zobacz, dotknij, poczuj! Interaktywne zwiedzanie wiosek:

1. „Baśniowa Kraina” – strefa skierowana głównie dla rodzin z dziećmi, w której uczestnicy przeniosą się do bajkowego świata. Będzie tutaj można zobaczyć postacie z literatury dziecięcej oraz posłuchać tradycyjnych znanych bajek, które pobudzą wszystkie zmysły i pozwolą się przenieść na parę chwil do krainy wyobraźni. Baśniowa Kraina przybliży najmłodszym klasykę polskiej literatury dziecięcej, a rodzicom z pewnością przywoła dobre wspomnienia z dawnych lat.

2. GEOPARK „Krzyżówka”, w tym strefa:

„Podróż w czasie”/ „dinopark” - ścieżka edukacyjna skierowana dla wszystkich grup wiekowych, w której będzie można zobaczyć figury dinozaurów. Celem tej strefy jest przybliżenie i zachęcenie do poznania prehistorii. Poprzez tablice edukacyjne będzie można zobaczyć również zwierzęta i rośliny, które rosły w czasach dinozaurów.

II STREFA – WYPOCZYNKU I REKREACJI:

1. „Strefa przygód”- stworzenie m.in. parku linowego o dwóch poziomach trudności, ścianki wspinaczkowej, toru saneczkowego, labiryntu, trampoliny, szachów wielkoformatowych oraz ścieżki zdrowia. Strefa skierowana jest dla wszystkich grup wiekowych.
2. „Skateplaza” – strefa skateparku skierowana nie tylko dla młodzieży. Miejsce to rozbudzi aktywność i kreatywność uczestników, poprzez ukierunkowanie ich energii i pomysłowości w zgodzie z ich zainteresowaniami i preferencjami spędzania wolnego czasu. Teren będzie przeznaczony do street skatingu i pozostanie do dyspozycji dla wszystkich osób jeżdżących na rolkach, wrotkach, deskorolkach, hulajnogach, longboardach i BMX-ach. W skład „Skateplazy” wejdą m.in.: rampa, platforma z poręczą, funbox, grindbox, rurki, rynna dla deskorolek i tor dla rolkarzy.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu:

Podobszar IV „Krzyżówka” wymaga działań kompleksowej rewitalizacji o profilu edukacyjnym (obszar graniczący ze szkołą i przedszkolem) i wypoczynkowo-rekreacyjny. Dla odbudowy tkanki społecznej miasta niezbędne jest przywrócenie funkcjonalności terenu zaniedbanego i zapomnianego, który jednak ma duży, do tej pory niewykorzystany potencjał. Projekt ma na celu ożywienie tej części Wojkowic, pozbawionej jakiejkolwiek funkcji pożytecznej dla mieszkańców, poprzez umożliwienie osobom w różnym wieku aktywnego spędzania czasu na łonie natury, integrację różnych grup wiekowych oraz uatrakcyjnianie czasu wolnego. Obecnie w Wojkowicach nie ma przestrzeni o podobnym charakterze. Jedyne odniesienie stanowi Park w centrum miasta, w którym znajdują się: boisko, plac zabaw i siłownia „pod chmurką”. Będzie to strefa podwyższonego poziomu bezpieczeństwa. Stworzenie monitoringu wizyjnego, podniesie bezpieczeństwo na terenie Rodzinnego Parku Rozrywki. Przedmiotowe przedsięwzięcie ma dla miasta charakter inwestycji strategicznej, stanowiącej impuls dla komplementarnych przedsięwzięć inwestycyjnych, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych. Dzięki projektowi nastąpi znaczna poprawa bezpieczeństwa. Teren jest porośnięty nieuporządkowaną zielenią, pojedyncze ścieżki przebiegają chaotycznie i są nieoświetlone, co sprawia, że wielu mieszkańców miasta unika tego terenu.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2018 r., zakończenie 2022 r.

Szacunkowy koszt: 1 000 000 zł.

Źródła finansowania: środki zewnętrzne (Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, środki prywatne.

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1, C2, C3

Projekty powiązane:

10, 12, 15, 16

12. KRZYŻÓWKA MOTOCROSS

Projektodawca: Cross Trainer Academy.

Miejsce realizacji projektu: Podobszar IV Krzyżówka Wojkowice ul. Gabrieli Zapolskiej

Cel projektu: Celem projektu jest rewitalizacja terenów kamieniołomu, stworzenie bazy sportowej i turystycznej a także zwiększenie dostępności przestrzeni publicznych tego obszaru dla mieszkańców obszarów rewitalizowanych jak również poprawa wizerunku i atrakcyjności terenu, w tym poprzez oryginalną aranżację przestrzeni i cykliczne wydarzenia sportowo-kulturalne o rozpoznawalnej marce na wolnym powietrzu. Aktywności wygenerują miejsca pracy, ograniczając poziom bezrobocia oraz jego niekorzystne struktury. Nowe funkcje przestrzeni oraz zwiększona liczba osób odwiedzająca to miejsce, zaktywizuje miejscową ludność w działaniach społecznych. Rewitalizacja tego obszaru wyeliminuje istniejące odpady stwarzające zagrożenie, doprowadzając do poprawy standardów jakości środowiska. Nowa przestrzeń wymaga doprowadzenia drogi od strony ulicy Sobieskiego. Zwiększy to dostępność przestrzenną tego obszaru i poprawi istniejącą infrastrukturę techniczną.

Główne planowane działania/zadania:

- stworzenie infrastruktury (zaplecze socjalno-techniczno-gastronomiczne)
- przygotowanie terenu, stworzenie dojazdu.
- wyrównanie i zabezpieczenie terenu.
- przygotowanie toru hard enduro, cross country
- przygotowanie strefy do treningu funkcjonalnego (crossfit)
- przygotowanie trasy do biegów przełajowych (np. runmageddon)
- przygotowanie profesjonalnych terenów do siatkówki plażowej
- przygotowanie parku linowego wraz z kolejką tyrolską
- przygotowanie toru do zorbingu
- przygotowanie terenu do treningu łaźnictwa i strzelnictwa
- ekstremalny plac zabaw i parkiem mokrym zabaw
- przygotowanie tras nordic walking
- bouldering
- pumptrack
- street workant

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu:

Projekt spowoduje aktywizację społeczności lokalnej i stworzenie miejsca aktywności fizycznej dla każdej grupy wiekowej, które będzie również miejscem spotkań. Teren będzie także miejscem organizacji zawodów na skalę Polski i Europy różnych dyscyplin sportowych. Widzimy także potrzebę do zaangażowania dzieci i młodzieży w rozwój wszelakich form aktywności. Skupiamy się na stworzeniu szkoły motocrossu i enduro dla dzieci a także nad ściganiem do Naszej gminy zawodników światowej klasy i organizacji treningów co wpłynie na rozwój Miasta Wojkowice.

Termin realizacji: rozpoczęcie czerwiec 2017 r., zakończenie czerwiec 2019 r.

Szacunkowy koszt: 20 000 000 zł.

Źródła finansowania: EFRR, środki prywatne.

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1, C2, C3, C4

Projekty powiązane:

10, 12, 15, 16

13. PRZYSTANEK 25

Projektodawca: Gmina Wojkowice, organizacje pozarządowe.

Miejsce realizacji projektu: Podobszar V Przy Przedszkolu Wojkowice ul. Jana III Sobieskiego 290

Cel projektu:

1. Odbudowanie i podniesienie jakości życia kulturalnego i obywatelskiego oraz przywrócenie mieszkańcom poczucia więzi z Wojkowicami poprzez odwołanie się do tradycji Miasta. Projekt podnosi aktywność społeczną mieszkańców w wielu aspektach. Buduje poczucie więzi z miejscem, co ma ograniczyć skłonność do migracji. Stwarza także możliwość spędzania wolnego czasu.
2. Stworzenia miejsca nieformalnej integracji międzypokoleniowej i społecznej poprzez poszukiwanie i realizację kreatywnych propozycji wartościowego spędzania wolnego czasu przez osoby nieaktywne zawodowo.

Główne planowane działania/zadania:

1. Utworzenie lokalnego minicentrum kultury „Przystanek 25” w obszarze Przy przedszkolu w pozyskanym wagonie tramwajowym umieszczonym w miejscu przebiegania dawnej linii tramwajowej nr 25.
2. Profil działania minicentrum kultury „Przystanek 25”:
  - Włącznie się do międzynarodowej akcji „Bookcrossing” – uwolnij książkę. Stworzenie miejsca swobodnej wymiany książek. Wspieranie czytelnictwa w miejscu zamieszkania osób z trudnościami w przemieszczaniu się. Profilowanie zainteresowań czytelniczych mieszkańców Wojkowic reprezentujących różne pokolenia.
  - Stworzenie miejsca odpoczynku - „po zakupach” i miejsca spotkań z sąsiadami w czytelni czasopism – dedykowanej zwłaszcza emerytom, których nie zawsze jest stać na zakup prasy.
  - Gromadzenie i przekazywanie mieszkańcom bieżących informacji na temat wydarzeń w mieście – Punkt Informacyjny.
  - Prowadzenie wystaw tematycznych dotyczących historii Wojkowic.
  - Kwadrans dla Ciebie. Autorskie spotkania z ciekawymi osobowościami Miasta przy kawie lub herbacie.
  - Co masz zadane? Kącik do odrabiania lekcji dla ucznia prowadzony przez studentów lub wolontariuszy z szkoły ponadgimnazjalnej.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu: Mieszkańcy tej części Wojkowic to w dużej mierze osoby starsze, nieaktywne zawodowo, ograniczające swoje działania do wykonywania codziennych obowiązków. Z rozmów z mieszkańcami wynika, że ta sytuacja rodzi poczucie zmęczenia życiem, zniechęcenia, a nawet społecznej izolacji. Spacer w Parku bywają jedyną formą aktywności osób zwłaszcza w późnym wieku i dzieci. Ze względu na ograniczone możliwości finansowe, wielu mieszkańcom tej części Wojkowic trudno uczestniczyć w odpłatnych formach życia kulturalnego Miasta i innych ośrodków. Stąd idea stworzenia przystani, w której życie kulturalne toczyłoby się tuż obok, „na wyciągnięcie ręki”. Dla wielu osób będzie to motywacja do tego, żeby wyjść z domu, dowiedzieć się „co słychać na mieście”, podtrzymać swoją więź z Miastem, rozwijać własne zainteresowania, poczuć się członkiem społeczności Wojkowic.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2017 r., zakończenie 2020 r.

Szacunkowy koszt: 20 000 zł.

Źródła finansowania: Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, Rządowy Program na rzecz Aktywności Osób Starszych, środki Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego), konkursy grantowe, budżet miasta.

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1, C3

Projekty powiązane:

16, 7U, 3U

14. Z PIESKIEM PO WALE

Projektodawca: Gmina Wojkowice, Stowarzyszenie Aktywny Wojkowicki Senior.

Miejsce realizacji projektu: Podobszar V Przy Przedszkolu, Podobszar III Centrum, wał wzdłuż ul. Kosynierów

Cel projektu: Projekt zakłada stworzenie chodnika na wale po linii kolejowej oraz toalety i wybiegu dla psów u wylotu tej ścieżki. To przyczyni się do podniesienia poziomu infrastruktury technicznej. Rozwiązuje także problem posiadaczy psów wynikający z obowiązku względem zwierząt. Posiadanie zwierzęcia przez osoby starsze jest niezwykle korzystne dla zdrowia psychicznego i fizycznego, a do tego celu potrzebne jest nieodległe miejsce wyprowadzenia zwierząt. Odpowiada to na potrzeby ludzi starszych, których udział procentowy jest najwyższy w mieście. Projekt wpisuje się także w problem poprawy jakości przestrzeni publicznej i ogólnej jakości życia.

Główne planowane działania/zadania:

Projekt zakłada trzy cele:

- 1) Zagospodarowanie zdegradowanego terenu pomiędzy Osiedlem Przy Przedszkolu a Osiedlem Kościuszki.
- 2) Stworzenie przy wylocie ścieżki od strony obszaru Alfred – psiego pola – miejsca potrzeb fizjologicznych psów.
- 3) Poprawa estetyki miasta

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu:

Obecnie jest to często uczęszczany trakt pieszy przez mieszkańców z psami z Osiedla Przy Przedszkolu. Jest to wąski, niezagospodarowany pas po byłej linii kolejowej. Istnieje bardzo duża potrzeba powstania w tym rejonie przestrzeni o takich funkcjach. Na obszarze bloków Przy Przedszkolu gęstość zaludnienia sięga ponad 16 000 osób na 1 km². Dlatego ścieżka rekreacyjna i wybieg dla psów połączony z toaletą dla zwierząt jest niezwykle pożądanym działaniem. Ten problem był sygnalizowany na konsultacjach społecznych z mieszkańcami Wojkowic.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2019 r., zakończenie 2021 r.

Szacunkowy koszt: 25 000 zł.

Źródła finansowania: budżet miasta, konkursy grantowe

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1, C4

Projekty powiązane:

13

15. NOWE DROGI

Projektodawca: Gmina Wojkowice.

Miejsce realizacji projektu: Podobszar I Morcinka ul. Proletariatu, Podobszar IV Krzyżówka nowa droga od ul. Sobieskiego i ul. G. Zapolskiej, Podobszar VI Alfred ul. Sobieskiego

Cel projektu: Zwiększenie dostępności obszarów rewitalizacji poprzez modernizację istniejącej drogi i wiaduktu oraz budowę nowego, krótkiego odcinka nowej drogi na obszarze zdegradowanym. Poprawa stanu technicznego i umożliwienie tworzenie nowych miejsc pracy na obszarze zdegradowanym i rewitalizowanym

Główne planowane działania/zadania:

Projekt obejmuje:

1. modernizację drogi szutrowej przy ul. Proletariatu w Podobszarze rewitalizacji Morcinka,
2. modernizację wiaduktu na ul. Sobieskiego w Podobszarze rewitalizacji Alfred,
3. wytyczenie nowej drogi biegnącej z ulicy Sobieskiego Podobszar rewitalizacji Alfred do zdegradowanego obszaru wyrobiska wapiennego w Podobszarze rewitalizacji Krzyżówka.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu:

Realizacja tego projektu na terenie obszarów rewitalizacji przyczyni się do podniesienia jakości życia, poprzez zwiększenie dostępności komunikacyjnej starego osiedla Morcinka ze szkołą podstawową, żłobkiem i ośrodkiem zdrowia, a także z centrum usługowym miasta oraz do zwiększenia bezpieczeństwa w obszarze wiaduktu na ul. Sobieskiego. Przyczyni się również do aktywizacji zdegradowanego obszaru na Krzyżówce i możliwości rozpoczęcia działań gospodarczych i społecznych mających na celu obniżenia wykluczenia infrastrukturalnego i gospodarczego z powodu braku dojazdu do tak dużego obszaru od głównej arterii komunikacyjnej miasta. Brak nowej drogi stanowi barierę przestrzenną w rozpoczęciu nowych funkcji gospodarczych na terenie rewitalizacji Krzyżówka.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2019 r., zakończenie 2023 r.

Szacunkowy koszt: 8 800 000 zł.

Źródła finansowania: budżet gminy.

Projekty powiązane:

5, 9, 10, 11, 12

16. SZLAK ROWEROWY – PO TORACH

Projektodawca: Gmina Wojkowice.

Miejsce realizacji projektu: I, II, III, IV, V, VI podobszary rewitalizacji ul. Sobieskiego, częściowo Plaka, Proletariatu, Morcinka oraz fragmenty starych torów.

Adres: zgodnie z przebiegiem starej linii tramwajowej i kolejki wąskotorowej

Cel projektu:

Projekt zakłada utworzenie ścieżki rowerowej na obszarze byłej linii tramwajowej nr 25 oraz po byłej kolejce wąskotorowej. Projekt wpisuje się w Koncepcję Tras Rowerowych Powiatu Będzińskiego (2016), w świetle której w podobrazie rewitalizacji III Centrum przewidziany jest węzeł przesiadkowy. Projekt przywraca nowe funkcje obszarowi zdegradowanemu powierzchniowo (teren po byłej linii kolejowej). Ponadto poprawia jakość przestrzeni publicznej, zwiększając liczbę tras rowerowych (infrastrukturę techniczną). Ścieżka rowerowa łączy wszystkie obszary rewitalizacji, zwiększając dostępność komunikacyjną do miejsc realizacji projektów. Przyczynia się do zdrowego trybu życia i poprawy kondycji fizycznej. Ułatwia dojazd do miejsc pracy zarówno w obszarze rewitalizacji i obszarze zdegradowanym oraz poza Wojkowicami.

Główne planowane działania/zadania:

Projekt zakłada cztery cele:

- 1) Połączenie obszarów rewitalizacji w Wojkowicach jedną ścieżką rowerową.
- 2) Zagospodarowanie zdegradowanych terenów po kolei przemysłowej i po linii tramwajowej na cele ekologicznego transportu rowerowego.
- 3) Zwiększenie dostępności powiązań funkcjonalno-przestrzennych Wojkowic.
- 4) Zwiększenie dostępności do usług i placówek edukacyjnych.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu:

W Wojkowicach brak ścieżek rowerowych, natomiast istnieją warunki do ich realizacji. Podczas konsultacji społecznych zarówno seniorzy, jak i dzieci i młodzież zgłaszali problem braku tego typu infrastruktury, szczególnie w obszarze ulicy Proletariatu, w Centrum, w kierunku na Krzyżówkę (kierunek na Rogoźnik), Przy Przedszkolu. Szczególnie uciążliwy dla rowerzystów jest podobraz Alfred, gdzie istnieje znaczne wzniesienie prowadzące wzdłuż głównej, ruchliwej drogi powiatowej obciążonej ruchem transportowym w kierunku Będzin – Piekary Śląskie – Katowice – Bytom. Uniemożliwia to bezpieczne przemieszczanie się rowerem na tym odcinku. Ścieżka ma jeszcze inne ważne uzasadnienie, łączy różne części miasta i umożliwiłaby dojazd do szkół w Wojkowicach ekologicznym środkiem transportu jaki jest rower. Tory tramwajowe biegły przy głównych placówkach edukacyjnych w Wojkowicach. Budowa ścieżki rowerowej na Krzyżówkę, na Sucharskiego zwiększyłaby także dostępność tych osiedli, nie tylko do szkół i przedszkola ale także do usług w centrum miasta. Ścieżkę rowerową należy traktować jako ogólne dobro publiczne dla mieszkańców całego miasta. Istnieje także budowa ścieżki rowerowej w okolicy Alfreda na kamionkę – IV podobraz rewitalizacji Krzyżówka. Obszar starego kamieniołomu posiadający określone walory rekreacyjne jest zupełnie niedostępny od ulicy Sobieskiego. Budowa ścieżki rowerowej a nawet drogi sprawiłaby iż teren ten byłby częściej odwiedzany i wykorzystywany przez mieszkańców miasta, a zwłaszcza przez młodzież.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2018 r., zakończenie 2020 r.

Szacunkowy koszt: 750 000 zł.

Źródła finansowania: środki zewnętrzne (Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020), budżet miasta.

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1, C3, C4

Projekty powiązane:

5, 7, 9, 10, 11, 12, 13

17. SPÓŁDZIELNIA PRACY INTERWENCYJNEJ

Projektodawca: Gmina Wojkowice, Zakład Gospodarki Komunalnej.

Miejsce realizacji projektu: Wszystkie podobszary rewitalizacji ul. Morcinka 6

Cel projektu: Umożliwienie spłaty zadłużenia z tytułu należności za dostarczanie wody i odprowadzanie ścieków do obiektów (nieruchomości) położonych na terenie Gminy Wojkowice oraz należności czynszowych dotyczących lokali mieszkalnych będących własnością Gminy Wojkowice, w formie świadczenia rzeczowego. Projekt związany jest z rozwiązaniem problemów społecznych, jak i finansowych mieszkańców obszaru rewitalizacji. Działanie jest środkiem uzupełniającym i wspierającym wysoki poziom bezrobocia i niekorzystne jego struktury oraz niskie dochody. Ograniczy to poziom ubóstwa, który często stanowił podstawę udzielenia pomocy społecznej. Projekt umożliwia wsparcie ludzi ubogich i bezrobotnych w postaci zamiany świadczenia pieniężnego na rzeczowe tzn. odpracowanie swojego zadłużenia (w różnej formie na rzecz miasta lub instytucji miejskich). Daje także możliwości sezonowych prac interwencyjnych na rzecz miasta, wspierając pośrednio rynek pracy w obszarze rewitalizacji.

Główne planowane działania/zadania:

Świadczenie rzeczowe będzie wykonywane przez dłużnika na podstawie umowy dotyczącej zamiany formy zapłaty zadłużenia z tytułu należności za dostarczoną wodę i/ lub odprowadzone ścieki oraz należności czynszowych dotyczących lokali mieszkalnych będących własnością Gminy Wojkowice, ze świadczenia pieniężnego na świadczenie rzeczowe, zawartej z Zakładem reprezentowanym przez Dyrektora. Przedmiotem świadczenia rzeczowego mogą być wyłącznie drobne prace porządkowe, drobne prace remontowo-konserwatorskie oraz pomocnicze prace administracyjne i usługowe świadczone na rzecz Zakładu, które nie są realizowane w ramach zawartych przez Gminę bądź Zakład umów z innymi podmiotami.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu:

Ułatwienie mieszkańcom spłaty zadłużenia z tytułu należności za dostarczanie wody i odprowadzanie ścieków oraz należności czynszowych dotyczących lokali mieszkalnych będących własnością Gminy Wojkowice.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2017 r.

Szacunkowy koszt: 1 000 000 zł.

Źródła finansowania: Środki z budżetu miasta

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1

Powiązane projekty:

1, 2, 4, 9s

10.3 Przedsięwzięcia uzupełniające

Listę projektów uzupełniają przedsięwzięcia planowane poza obszarem rewitalizacji, które dedykowane są mieszkańcom strefy rewitalizacji. Podstawą takich rozwiązań jest konieczność wykorzystania istniejącej infrastruktury budynków, domu kultury oraz szkoły podstawowej. Działanie to jest gospodarne i oszczędne, a także pozwala na uzyskiwanie najlepszych efektów z danych nakładów. Obiekty te istnieją, a obecna reforma oświaty sprawia, że budynek szkoły posiada rezerwy lokalowe. Placówki te ponadto są doskonale znane lokalnej społeczności, co ułatwia identyfikację projektów rewitalizacji z percepcją beneficjentów. Oddalenie tych obiektów od strefy rewitalizacji jest również symboliczne i w stosunku do granicy tego obszaru wynosi około 500 metrów. Projekty przewidziane do realizacji w tych punktach rozwiązują problemy mieszkańców obszaru rewitalizacji. Dotyczy to m.in. projektu *Senior na fali* skierowanego głównie do osób starszych z podobszaru Przy Przedszkolu, czy *Zagłębiowska Liga Zawodowców* dla osób bezrobotnych z wszystkich podobszarów rewitalizacji.

Podejmowane działania kierowane są często nie tylko do mieszkańców konkretnego podobszaru, lecz do mieszkańców całej strefy poddanej rewitalizacji, która zachowuje ciągłość przestrzenną i ma niewielką powierzchnię. Ponadto z założenia program zawiera projekty (np. *Rowerem po torach*), integrujące przestrzennie miasto, a tym samym usprawniające bezpieczne poruszanie się po Wojkowicach.

Lista projektów uzupełniających

- 1U. Bezpieczna droga do szkoły
- 2U. Senior na fali
- 3U. Wojkowickie centrum innowacji kulturalnych
- 4U. Zagłębiowska liga zawodowców – rozwój infrastruktury kształcenia zawodowego
w placówkach oświatowych powiatu będzińskiego
- 5U. Zagłębiowski kroki ku przyszłości
- 6U. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych osób dorosłych – kształcenie ustawiczne
- 7U. Kultura na tak.

1U. BEZPIECZNA DROGA DO SZKOŁY

Projektodawca: Gmina Wojkowice.

Miejsce realizacji projektu: poza obszarem rewitalizacji ul. Żrańków

Cel projektu:

Celem projektu jest poprawa bezpieczeństwa drogowego mieszkańców Wojkowic dojeżdżających do oddziałów przedszkolnych Przedszkola im. „Przyjaciół Bajek”, Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Wojkowicach oraz cmentarza przy parafii WNMP w Wojkowicach – Żychcicach.

Projekt rewitalizacji rozwiązuje problem w zakresie infrastruktury technicznej i społecznej. Przyczynia się także do podniesienia poziomu życia mieszkańców Wojkowic, w tym mieszkańców obszaru rewitalizacji. Z przedszkola i zespołu szkół a także pomieszczeń tam zlokalizowanych korzystają dzieci zarówno z obszarów zdegradowanych podlegających rewitalizacji, jak i inni mieszkańcy np. seniorzy z pobliskiego podobszaru Przy Przedszkolu, czy Alfred.

Główne planowane działania/zadania:

1. Połączenie ulicy Żrańków z ul. Piaski – wprowadzenie nowej regulacji ruchu.
2. Remont nawierzchni drogi z uwzględnieniem chodnika.
3. Zainstalowanie nowych barierek ochronnych przy budynku, w którym mieszczą się szkoły i oddziały przedszkolne.
4. Powiązanie drogi ze ścieżką rowerową, z której będzie korzystać młodzież dojeżdżająca do szkoły.
5. Poszerzenie liczby miejsc parkingowych: utworzenie parkingu naprzeciw budynku szkoły i przedszkola oraz przy cmentarzu.
6. Utworzenie placu manewrowego – na terenie przyszkolnym - dla jednostek ochrony przeciwpożarowej wynikające z konieczności zapewnienia niezbędnych warunków dla budynku zawierającego strefę pożarową zakwalifikowaną do kategorii zagrożenia ludzi ZL I i ZL II, zainstalowanie hydrantu zewnętrznego.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu: Ulica Żrańków to droga wąska, tzw. „ślepa uliczka”, o nierównej nawierzchni klinkierowej, z zdegradowanym chodnikiem, na której odbywa się bardzo intensywny ruch pieszy. Do ZSOiT uczęszcza 229 uczniów, do oddziałów przedszkolnych od 1 września 2017r. będzie chodziło 50 dzieci. Jednocześnie droga służy mieszkańcom tej części miasta do komunikacji z cmentarzem – tą drogą przemieszczają się też konduktory pogrzebowe. Natężenie ruchu w godzinach rannych i popołudniowych jest bardzo duże, co prowadzi do sytuacji niebezpiecznych i konfliktowych. Pomimo tego, że nie ma na drodze odpowiednich warunków - ruch odbywa się w dwóch kierunkach, co zagraża bezpośrednio bezpieczeństwu pieszych – samochody często wjeżdżają na chodnik. Brak parkingów stał się tutaj poważnym problem organizacyjnym dla szkół, który zgłaszają rodzice, a także uczniowie pełnoletni dojeżdżający do szkoły własnymi samochodami (przy budynku szkoły i przedszkola jest bardzo mały parking, dostępny tylko dla pracowników).

Najpoważniejszym problem jest jednak brak drogi przeciwpożarowej spełniającej wszystkie warunki niezbędne dla budynku ZLI i ZLII. Powiązanie ulicy Żrańków z ścieżką rowerową ułatwiłoby dojazd rowerem do szkoły. Ponadto powstałaby w ten sposób atrakcyjna trasa rowerowa, z której mogliby korzystać wszyscy mieszkańcy Wojkowic.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2018 r., zakończenie 2021 r.

Szacunkowy koszt: 50000 zł.

Źródła finansowania: środki zewnętrzne (Wojewódzki Program rozwoju dróg gminnych i powiatowych), budżet miasta.

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1, C3, C4

Powiązane projekty: 1, 4, 16, 2U, 4U, 5U, 6U

2U. SENIOR NA FALI

Projektodawca: Stowarzyszenie Aktywny Wojkowicki Senior.

Miejsce realizacji projektu: poza obszarem rewitalizacji ul. Żrańków

Cel projektu: Głównym celem projektu jest powołanie do życia Wojkowickiego Centrum Aktywności Seniora, którego zadaniem będzie stworzenie i wprowadzenie w życie długofalowego programu motywującego osoby starsze do udziału w życiu społecznym, dbania o własny rozwój oraz poprawę zdrowia fizycznego i psychicznego. Cel wpisuje się w problem wspierania zaawansowanego procesu starzenia występującego w różnych częściach miasta, a zwłaszcza w obszarze rewitalizacji Przy Przedszkolu.

Ponadto celem jest:

1. Inicjowanie współpracy międzypokoleniowej – integracja mieszkańców Wojkowic.
2. Wspieranie inicjatyw wzmacniających poczucie więzi z miastem członków społeczności lokalnej niezależnie od wieku.

Główne planowane działania/zadania:

1. Stworzenie miejsca spotkań osób starszych – „Senior na fali”. Centrum Aktywności Wojkowickiego Seniora w budynku przy ulicy Żrańków 1 w Wojkowicach.

W ramach działań Centrum:

- Wdrożenie w sposób systemowy metod aktywizacji osób starszych sprawdzonych w dotychczasowej działalności stowarzyszenia AWS, na które będą się składać: terapia ruchem, arteterapia, sport seniorów, uczymy się przez całe życie: warsztaty naukowe, wykłady eksperckie, warsztaty artystyczne, wolontariat seniorów, realizacja projektów międzypokoleniowych.

- Stworzenie platformy wymiany doświadczeń związanych z budowaniem społecznej przestrzeni aktywności Seniorów (zaprosimy do współpracy naszych partnerów z województwa śląskiego). W tym organizowanie warsztatów stacjonarnych i spotkań wyjazdowych dla seniorów - liderów do organizacji pozarządowych, które mają większe doświadczenie w działalności na rzecz osób starszych, m.in. MOST, KAFOS Katowice, UTW Bytom, Katowice.

- Uruchomienie inkubatora innowacyjnych pomysłów adresowanych do wojkowickiego środowiska osób 60+. Stworzenie grupy eksperckiej, która będzie konsultowała innowacyjne pomysły i wspierała ich funkcjonowanie w mieście.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu:

Stowarzyszenie Aktywny Wojkowicki Senior powstało i funkcjonuje dzięki sile wolontariatu – barierą w jego działaniach jest brak stałej siedziby. Pomimo braku własnego miejsca w Wojkowicach, członkowie organizacji od ponad dwóch lat z entuzjazmem angażują się w akcje społeczne

skierowane do seniorów i mieszkańców regionu. AWS nie zatrudnia żadnych etatowych pracowników, pomimo tego faktu organizuje na dużą skalę przedsięwzięcia skierowane do społeczności lokalnej i ponadlokalnej. Efektem tej pracy jest samodzielne skonstruowanie programu działania obejmującego cykliczne projekty, spotkania, działania pomocowe. Lawinowo zwiększa się grupa odbiorców tego programu, co świadczy o bardzo dużym zapotrzebowaniu społecznym na ten rodzaj oferty. Dlatego potrzebna jest nam stała baza do działań, a jednocześnie punkt informacyjny dla Seniorów.

Misja stowarzyszenia Aktywny Wojkowicki Senior wyrasta z przekonania, że pracując dla siebie i dla innych możemy odzyskać utracone – po zaprzestaniu pracy zawodowej – poczucie własnej wartości i motywację do prowadzenia aktywnego i wartościowego życia. Takie też wartości pragniemy przekazać innym oraz promować w regionie. Członkowie stowarzyszenia mają doświadczenie w pracy na rzecz osób starszych, niepełnosprawnych i młodzieży, w tym trudnej wychowawczo. Ten etap życia, na którym obecnie się znajdujemy postrzegamy jako szansę na wykorzystanie nowych możliwości, chcemy uczestniczyć w działalności społecznej, mamy bogate doświadczenie życiowe, które nie powinno zostać utracone lub zmarnowane. Mamy też mocną motywację do nauki: pragniemy poszerzać wiedzę z różnych dziedzin, chcemy dowiedzieć się więcej o współczesnym świecie, nauczyć się rozumieć nowoczesne społeczeństwo, być na bieżąco ze zmianami, dążyć do uniknięcia wykluczenia, zdobywać wiedzę i umiejętności niezbędne do stawienia czoła wyzwaniom współczesnego społeczeństwa.

Nasze stanowisko potwierdza diagnoza potrzeb przeprowadzona w 80-cio osobowej grupie Seniorów - członków i sympatyków stowarzyszenia AWS wykazała, że potrzebą najwyższej klasyfikowaną przez tę grupę jest właśnie potrzeba angażowania się w życie społeczne, świadomość wpływu na otaczającą nas rzeczywistość. W ankietach i rozmowach indywidualnych seniorzy podkreślali dobroczynny wpływ kontaktów międzypokoleniowych na samopoczucie, budowanie poczucia własnej wartości Seniorów i Juniorów. Sprawdzili to, że działania dla innych i z innymi łączą się ze znaczącą poprawą samopoczucia, a więc poprawą komfortu życia (odwodziły od trudnych myśli związanych ze starzeniem się, przemijaniem, utratą sił witalnych, co za tym idzie stanów depresyjnych). Wspólne działania – zdaniem Seniorów – realizują potrzebę funkcjonowania w budujących relacjach międzyludzkich, wyzwalają kreatywność i zaspokajają potrzebę samopomocy. Drugim poziomem diagnozy były wywiady zogniskowane przeprowadzone w środowisku lokalnym i ponadlokalnym. Samorządowcy i pracownicy parasolowych NGO MOST, KAFOS zadeklarowali wieloaspektową współpracę, ponieważ mocno osobiście wspierają ideę tego projektu. Z tych wspólnych potrzeb i doświadczeń narodziła się idea projektu, w którym wykorzystamy naszą najlepszą wiedzę i umiejętności w zakresie upowszechniania zasad wolontariatu oraz wprowadzimy nowe, atrakcyjne działania zachęcające Seniorów z Wojkowic do większej i zaplanowanej aktywności na rzecz innych.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2017 r.

Szacunkowy koszt: 15000 zł.

Źródła finansowania: : środki zewnętrzne (Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, Fundusz Inicjatyw Obywatelskich Rządowy Program na rzecz Aktywności Osób Starszych), konkursy grantowe, budżet miasta.

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1

Powiązane projekty: 1, 2, 13, 16

3U. WOJKOWICKIE CENTRUM INNOWACJI KULTURALNYCH

Projektodawca: Gmina Wojkowice.

Miejsce realizacji projektu: poza obszarem rewitalizacji ul. Jaworznik

Cel projektu:

Pomysł powołania Wojkowickiego Centrum Innowacji Kulturalnych wyrósł z myślenia, że miasto, aby rozwijać się w sposób zrównoważony i uzyskiwać trwałe rezultaty potrzebuje nowych pomysłów nie tylko w sferze technologii czy gospodarki, ale również w działalności społeczno-kulturalnej, kierowanej do mieszkańców. Zadaniem powołanego Wojkowickiego Centrum Inicjatyw Kulturalnych będzie wypracowanie, wspieranie i upowszechnianie nowatorskich rozwiązań społecznych a w szczególności:

1. Tworzenie i realizowanie innowacyjnych kulturowych strategii, modeli i metod oraz rozwiązań projektowanych w odpowiedzi na wyzwania społeczne, w tym realizowaniem szeregu działań skierowanych do konkretnych grup mieszkańców Wojkowic.
2. Projektowanie usług społeczno-kulturalnych.
3. Rewitalizacja i animowanie procesów organizowania społeczności lokalne.

Projekt wpisuje się w problem niskiej aktywności społecznej i zaawansowanego procesu starzenia. Przyczynia się także do poniesienia jakości przestrzeni publicznej. Może również ograniczać poziom bezrobocia poprzez utworzenie sezonowych miejsc pracy dla osób prowadzących warsztaty z zakresu szeroko rozumianej kultury dla mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Główne planowane działania/zadania:

Miasto Wojkowice dysponuje ogromnym potencjałem kulturowym, który wyrasta tak z bogatego dziedzictwa kulturowego, jak i z sytuacji współczesnego Województwa Śląskiego. Sytuację tę tworzy przede wszystkim znacząca liczebnie i dynamiczna społeczność mieszkańców, którą tworzą ludzie dobrze wykształceni, ambitni, silni poczuciem tożsamości regionalnej. Znamienny jest jednak fakt, iż mimo wyrazistych tradycji kulturowych, zakorzenionych w lokalnym etosie i cechach wynikających z wielowiekowego trudu życia w Zagłębiu Dąbrowskim, wartości kultury wydają się tu wciąż niewystarczająco społecznie uświadamiane, doceniane i wykorzystywane jako czynnik dynamizujący rozwój. Odchodzenie w przeszłość tradycyjnej kultury górniczej wraz ze znanym od pokoleń i przewidywalnym miejscem pracy oraz sposobem życia nie ułatwiają rozumienia rangi kultury w życiu jednostkowym i społecznym. Budzenie motywacji do twórczego wykorzystywania niepowtarzalności przestrzeni postindustrialnych, tworzenia projektów nawiązujących do lokalnych wartości, tradycji i do coraz częstszej na Śląsku wielokulturowości, skuteczne kształcenie do takich działań wymagają wnikliwego przeanalizowania lokalnych doświadczeń, możliwości i potrzeb edukacyjnych w sferze kultury.

Projekt Wojkowickie Centrum Innowacji Kulturalnych jest odpowiedzią na rozwijający się obecnie nurt badań i rozważań dotyczących innowacji społecznych z uwagi na ich rosnącą rolę w życiu społeczno-kulturalnym. Koncepcja projektu skupia się na określeniu nowej formuły funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Kultury w Wojkowicach, jako instytucji kreującej swoją działalność w oparciu o dialog ze społecznością lokalną. Chcemy zrealizować inicjatywy, które będą odpowiadały na potrzeby mieszkańców Wojkowic i wykorzystywały nasze zasoby oraz społeczności, w której działamy. Efekty projektu pomogą nam budować kapitał społeczny, na którym będziemy bazować w przyszłości tworząc ofertę, która będzie lepiej odpowiadać na potrzeby lokalnej społeczności, z którą będziemy współpracować. Chcemy stać się ważnym partnerem wszelkich podejmowanych działań społeczno-kulturalnych w mieście. Projekt ten pozwoli nam wykreować nową formułę funkcjonowania instytucji, ponadto wpisze się także w rewitalizację społeczną naszego miasta. W tworzeniu naszego projektu uczestniczyła szeroka i wyczerpująca reprezentacja podmiotów,

instytucji i środowisk z terenu Wojkowic. Proces tworzenia bądź uzupełniania projektu miał charakter uczestniczący – w realizacji swoją rolę odgrywać będą zarówno władze samorządowe, jak i organizacje społeczne, a także reprezentanci zbiorowości miasta, w tym uczestnicy projektu. W mieszkańcach Wojkowic trzeba zwiększyć zaangażowanie na rzecz tworzenia poczucia przynależności do danego miejsca i grupy. Bardzo ważne będzie patrzenie przez nas na społeczność Wojkowic całościowo i odpowiadanie na potrzeby artykułowane przez środowisko.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu: Celem projektu jest realizacja inicjatyw kulturalnych, które znalazły się w socjologicznej diagnozie zasobów i potrzeb mieszkańców Wojkowic w zakresie kultury - diagnoza została wykonana w ramach projektu Dom Kultury + Inicjatywy Lokalne 2015. W diagnozie znajdujemy liczne odwołania do marazmu, sceptycyzmu wobec kultury lokalnej, zniechęcenia do działania. Dlatego też kluczowym celem projektu jest rozwój działań kulturalnych gminy, położenie większego nacisku na angażowanie mieszkańców do działania, wzrost partycypacji kulturalnej, wychodzenie poza ramy dostawca-konsument kultury. Realizacja projektu pozwoli zapoczątkować partycypacyjny model uczestnictwa w kulturze, gdyż zintegruje on społeczność lokalną wokół domu kultury i przyniesie wymierne korzyści mieszkańcom, poprawiając jednocześnie jakość działania instytucji i wpływając pozytywnie na jej postrzeganie

Termin realizacji: rozpoczęcie 2018 r., zakończenie 2020 r.

Szacunkowy koszt: 150000 zł.

Źródła finansowania: środki zewnętrzne (środki Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego) budżet miasta.

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1, C3

Powiązane projekty: 1, 2, 3, 5, 13, 7U

4U. ZAGŁĘBIOWSKA LIGA ZAWODOWCÓW – ROZWÓJ INFRASTRUKTURY KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO W PLACÓWKACH OŚWIATOWYCH POWIATU BĘDZIŃSKIEGO

Projektodawca: Starostwo Powiatowe w Będzinie

Miejsce realizacji projektu: poza obszarem rewitalizacji ul. Żrańków

Cel projektu: Celem projektu jest zwiększenie kompetencji uczniów szkół kształcących w zawodach, poprzez inwestycje w infrastrukturę polegającą na stworzeniu warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej oraz wzmocnienie istniejącej bazy dydaktycznej do kształcenia zawodowego.

Projekt wpisuje się w problem ograniczania bezrobocia w obszarze rewitalizacji oraz zmniejszenia dysproporcji ich struktur. Nowe wyposażenie w sprzęt i modernizacja pracowni naukowych przystosowanych do nowych zawodów wpłynie na podniesienie konkurencyjności młodzieży na rynku pracy, przyczyniając się do zwiększenia przedsiębiorczości, a tym samym zwiększenia potencjalnych dochodów z działalności gospodarczej w przyszłości.

Główne planowane działania/zadania: Projekt inwestycyjny obejmujący kolejne etapy modernizacji bazy dydaktycznej placówek kształcenia zawodowego Powiatu Będzińskiego. W ramach projektu przewiduje się przeprowadzenie kompleksowej przebudowy/remontów pracowni, zakup nowoczesnego wyposażenia oraz dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych. Planowany do

zakupu sprzęt: specjalistyczne wyposażenie do pracowni nauki zawodu w kierunkach kształcenia w zakresie m.in. technik geodeta, technik architektury krajobrazu.

Projekt realizowany będzie w kolejnych etapach w zawodowych szkołach ponadgimnazjalnych Powiatu Będzińskiego na terenie Gminy Będzin, Czeladź, Wojkowice (m.in. w Zespole Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Wojkowicach).

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu: Brak nowoczesnych rozwiązań umożliwiających kształcenie zawodowe na wymaganym poziomie. Istniejąca baza dydaktyczna Powiatu Będzińskiego nie jest dostosowana do obecnych wymogów rynku pracy i wymaga przeprowadzenia gruntownej modernizacji. Funkcjonujące pracownie do nauki zawodu wyposażone są w przestarzały sprzęt dydaktyczny, mocno zużyty. Obecnie kształcenie bez możliwości wykorzystania nowoczesnych narzędzi powoduje, że nie ma możliwości realizacji zadawałających celów kształcenia.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2018 r., zakończenie 2022 r.

Szacunkowy koszt: 300000 zł.

Źródła finansowania: środki zewnętrzne (Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020).

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1, C2

Powiązane projekty: 1, 2, 3, 10, 16, 1U, 5U, 6U

5U. ZAGŁĘBIOWSKI KROKI KU PRZYSZŁOŚCI

Projektodawca: Starostwo Powiatowe w Będzinie.

Miejsce realizacji projektu: poza obszarem rewitalizacji ul. Żrańków

Cel projektu:

Inwestowanie w kształcenie, szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie, wzrost zatrudnienia wśród absolwentów szkół i placówek kształcenia zawodowego poprzez poprawę efektywności realizowanego wsparcia. Projekt skierowany jest do uczniów i nauczycieli ponadgimnazjalnych szkół zawodowych Powiatu Będzińskiego.

Działanie wpisuje się w problem bezrobocia, zwłaszcza niekorzystnych jego struktur za pomocą wzmocnienia systemów kształcenia i szkolenia zawodowego.

Główne planowane działania/zadania:

Projekt zakłada, poprawę jakości szkolnictwa zawodowego w Powiecie Będzińskim, dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwienie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnienie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości. Poprawa szkolnictwa nastąpi poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami.

W ramach projektu możliwe będzie zrealizowanie następujących działań w placówkach kształcenia zawodowego na terenie Powiatu Będzińskiego, w tym Gminie Wojkowice:

a. doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu,

- b. podnoszenie umiejętności oraz uzyskiwanie kwalifikacji zawodowych przez uczniów i wzmacnianie ich zdolności do zatrudnienia,
- c. rozwój współpracy szkół lub placówek prowadzących kształcenie zawodowe z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym,
- d. rozwój doradztwa edukacyjno-zawodowego,
- e. realizacja wysokiej jakości praktyk i /lub staży zawodowych dla uczniów u pracodawców.

2. Realizacja działań w zakresie stworzenia w szkole i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe warunków kształcenia zawodu, odzwierciedlających naturalne warunki pracy.

W ramach projektu przewiduje się również przeprowadzenie kompleksowych remontów pracowni kształcenia zawodowego, zakup nowoczesnego wyposażenia oraz dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych. Planowany do zakupu sprzęt: specjalistyczne wyposażenie do pracowni nauki zawodu w kierunkach kształcenia obowiązujących w ponadgimnazjalnych szkołach zawodowych Powiatu Będzińskiego w zakresie m.in. technik architektury krajobrazu, technik geodeta.

Projekt realizowany będzie w kolejnych etapach w zawodowych szkołach ponadgimnazjalnych Powiatu Będzińskiego na terenie Gminy Będzin, Czeladź, Wojkowice.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu:

Niedopasowanie kierunków kształcenia do potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy (zawodów deficytowych), brak możliwości kształcenia przy użyciu nowoczesnego sprzętu odzwierciedlającego rzeczywiste warunki pracy, niewystarczające na rynku pracy kompetencje uczniów. Placówki kształcenia zawodowego uczestniczące w projekcie w przeważającej części posiadają sprzęt niedostosowany do wymogów rynku pracy. Pracownie kształcenia zawodowego wymagają przeprowadzenia prac remontowych.

Efektem projektu będzie podniesienie jakości szkolnictwa zawodowego, wzrost kompetencji zawodowych uczniów i nauczycieli, dostosowanie oferty kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy

Termin realizacji: rozpoczęcie 2018 r., zakończenie 2022 r.

Szacunkowy koszt: 250000 zł.

Źródła finansowania: środki zewnętrzne (Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020).

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1, C2

Powiązane projekty: 1, 2, 10, 16, 1U, 4U, 6U

6U. PODNOSZENIE KWALIFIKACJI ZAWODOWYCH OSÓB DOROSŁYCH – KSZTAŁCENIE USTAWICZNE

Projektodawca: Starostwo Powiatowe w Będzinie.

Miejsce realizacji projektu: poza obszarem rewitalizacji ul. Żrańków

Cel projektu:

Celem projektu jest wzrost kwalifikacji i kompetencji w zakresie umiejętności cyfrowych

i języków obcych dorosłych mieszkańców województwa śląskiego, w szczególności osób starszych oraz osób o niskich kwalifikacjach.

Działanie odnosi się do problemu bezrobocia i jego niekorzystnych struktur oraz do zaawansowanych procesów starzenia, jednocześnie wiąże się z problemem niskich dochodów z działalności gospodarczej w obszarze rewitalizacji.

Główne planowane działania/zadania:

Projekt skierowany jest do osób dorosłych, pracujących należących do grup defaworyzowanych m.in.:

- osoby po 50 roku życia;
- kobiety (szczególnie powracające na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem i wychowywaniem dziecka);
- osoby o niskich kwalifikacjach;
- osoby z niepełnosprawnościami;
- osoby mieszkające na terenach wiejskich

które z własnej inicjatywy chcą nabyć lub uzupełnić kompetencje w zakresie znajomości języków obcych i umiejętności cyfrowych. Realizacja projektu zakłada przeprowadzanie certyfikowanych kursów i szkoleń w/w zakresie. Projekt będzie miał pozytywny wpływ na realizację kierunków i celów ujętych w LPR oraz stanowi odpowiedź na problemy zdiagnozowane w Programie w zakresie niedopasowania strukturalnego rynku pracy oraz potrzeb edukacyjnych skierowanych do osób dorosłych.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu:

W związku z dużym postępowaniem jaki dokonał się w ostatnich latach w zakresie dostępu do nowych technologii znaczna część społeczeństwa nie może partycypować w pozytywnych efektach ich funkcjonowania bez posiadania odpowiednich umiejętności. W szczególności część osób dorosłych, znajdujących się wśród grup defaworyzowanych, może posiadać ograniczenia w zakresie kompetencji cyfrowych oraz znajomości języków obcych.

Należy dążyć do tego, aby osoby dorosłe, w równie dużej części jak młode pokolenie, mogły rozwijać swoje umiejętności, które będą mogły zostać wykorzystane zarówno w sferze społecznej jak również gospodarczej.

Uzyskanie odpowiednich kwalifikacji, zgodnych z potrzebami rynku pracy rozwijającego się w oparciu o nowe technologie i biegłą znajomość języka obcego, zwiększy szanse na utrzymanie istniejącego stanowiska pracy, na zatrudnienie lub skróci okres poszukiwania pracy. Rozwój kompetencji cyfrowych i kompetencji z zakresu języków obcych przyczyni się do bardziej elastycznego reagowania na zmiany w relacjach gospodarczych oraz w sferze społecznej poprawią się m.in. umiejętności komunikacyjne, zwiększona zostanie aktywność edukacyjna osób dorosłych w ramach kształcenia się przez całe życie. W szybszym tempie będą mogły się rozwijać obszary rewitalizowane oraz tereny zdegradowane. Poprawie ulegnie jakość życia mieszkańców.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2018 r., zakończenie 2021 r.

Szacunkowy koszt: 657000 zł.

Źródła finansowania: środki zewnętrzne (Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020).

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1, C2

Powiązane projekty: 1, 2, 10, 16, 1U, 2U, 4U, 5U, 6U

7U. KULTURA NA TAK

Projektodawca: Gmina Wojkowice.

Miejsce realizacji projektu: poza obszarem rewitalizacji ul. Jaworznik

Cel projektu: Stworzenie koncepcji programowo przestrzennej rozbudowy i przebudowy istniejącego budynku Miejskiego Ośrodka Kultury w Wojkowicach, zakładającej powiększenie istniejącego budynku i dostosowanie jego funkcji do aktualnych potrzeb lokalnej społeczności.

Projekt jest związany z problemem jakości życia, a zwłaszcza podnoszenia świadomości kulturalnej, a także wzmacniania infrastruktury technicznej i społecznej na rzecz ludności z obszarów rewitalizacji. Miejsce projektu znajduje się co prawda poza obszarem rewitalizacji ale jest związane z jedynym domem kultury w mieście, który pełni ważną rolę animatora spotkań społeczno-kulturowych na rzecz dzieci i młodzieży oraz innych mieszkańców, w tym seniorów z obszaru rewitalizacji. Jest organizatorem letnich i zimowych ferii, seansów filmowych, zajęć sportowych dla dorosłych, wieczorów teatralnych, nauki gry na pianinie i akordeonie dla dorosłych, spotkań z aktorami, dziennikarzami i znanymi postaciami kina, teatru i świata kultury w ogóle. Miejsce to jest zatem ważnym węzłem o różnym stopniu powiązań społeczno-kulturalnych.

Główne planowane działania/zadania:

Celem projektu jest zwiększenie aktywności kulturalnej w Miejskim Ośrodku Kultury w Wojkowicach i wzrost znaczenia kultury jako czynnika stymulującego rozwój społeczno-gospodarczy Gminy. Wykonanie prac remontowych przyczyni się do poprawy stanu technicznego obiektu, a tym samym do zwiększenia atrakcyjności obiektu, jego funkcjonalności i dostępności.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu:

Kompleksowy projekt rewitalizacji budynku MOK jest niezbędny z punktu widzenia konieczności przeprowadzenia prac inwestycyjnych. Budynek musi zostać dostosowany do jego funkcji i aktualnych potrzeb lokalnej społeczności. Ostatni okres rozwoju tej placówki pokazał jak wiele funkcji kulturalnych i społecznych powinien zapewnić ten obiekt, który przez wiele ostatnich lat nie poddany został całkowitej modernizacji. Obecny obiekt funkcjonalnie dostosowywany od lat 70 do aktualnych potrzeb pozostaje w konflikcie z przepisami budowlanymi i zasadami ergonomii.

Termin realizacji: rozpoczęcie 2018 r., zakończenie 2022 r.

Szacunkowy koszt: 1000000 zł.

Źródła finansowania: środki zewnętrzne (Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, środki Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego) budżet miasta.

Powiązany Cel Rewitalizacji:

C1, C3, C4

Powiązane projekty: 1, 2, 16, 1U, 2U, 3U

11. Komplementarności działań

Lokalny Program Rewitalizacji obejmuje różne przedsięwzięcia, pomiędzy którymi zachodzą wewnętrzne powiązania, dające efekt synergii. Zgodnie z wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020³⁶ wymienia się następujące rodzaje komplementarności pomiędzy poszczególnymi projektami - przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- komplementarność przestrzenną,
- komplementarność problemową,
- komplementarność proceduralno-instytucjonalną,
- komplementarność międzyokresową,
- komplementarność źródeł finansowania.

Komplementarność przestrzenna projektów rewitalizacyjnych sprawia, że program efektywnie wpływa na cały obszar dotknięty kryzysem. Problemy rozwiązywane są w miejscu ich występowania, a zaplanowane działania powodują że nie przechodzą one na inne obszary miasta. W ten sposób uzyskuje się korzyści wynikające z efektu synergii pomiędzy nimi. Z racji, że obszar rewitalizacji ciągły przestrzennie dzieli się na podobszary o różnej charakterystyce problemów, grupy projektów mają stosowną lokalizację. Projekty związane z problemami społecznymi koncentrują się głównie na Os. Sucharskiego oraz Morcinka, a także wykorzystują infrastrukturę w obrębie zachodniej części obszaru rewitalizacji. Z kolei w obrębie Krzyżówki rozwiązywane są główne problemy środowiskowe, nawiązujące do problemów społecznych związanych z depopulacją i starzeniem. Działania na rzecz osób starszych przewidziane są głównie w dzielnicy Przy Przedszkolu oraz Alfred. W Centrum z kolei rewitalizacja wpłynie na poprawę sfery funkcjonalno-przestrzennej, poprzez tworzenie przestrzeni publicznej oraz budowę zintegrowanego centrum przesiadkowego.

Komplementarność problemowa programu została osiągnięta poprzez realizację projektów rewitalizacyjnych, które wzajemnie dopełniają się tematycznie. Sprawia to, że program rewitalizacji oddziałuje na wszystkie niezbędne pola w sferze: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej. W ten sposób projekty społeczne związane z aktywizacją społeczną są nakierowane na osoby bezrobotne i starsze, a także młodzież. Uzupełnia je bardzo istotna grupa działań o charakterze gospodarczym, tworzącym strefę usługową w centralnej części miasta. Istotnym problemem

---

³⁶ Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa, 2016.

jest brak spójności przestrzennej (aspekt przestrzenno-funkcjonalny), który jest rozwiązany dzięki projektowi budowy ścieżek rowerowych. Zapewnia on udrożnienie miasta, a także stwarza warunki dla zdrowych nawyków ruchu fizycznego. Kluczowy projekt rewitalizacji wyrobiska na Krzyżówce, przywraca miastu jego centralną (z geometrycznego punktu widzenia) część. Odpowiada to na bieżące potrzeby rekreacji różnych grup społecznych, podnosząc tym samym jakość życia.

Zachowanie ciągłości programowej ma w procesach rewitalizacji kluczowe znaczenie. **Komplementarność międzyokresowa** programu rewitalizacji w Wojkowicach jest zapewniona dzięki wcześniejszym doświadczeniom związanym z Lokalnym Programem Rewitalizacji Miasta Wojkowice na lata 2010-2013.

Wskazywał on trzy główne cele, obejmujące cele szczegółowe, tj.:³⁷

Rozwój infrastrukturalno – przestrzenny z zachowaniem dziedzictwa kulturowego:

- renowacja zabudowy – poprawa estetyki miasta;
- poprawa standardów mieszkaniowych w dzielnicach zabudowy wielorodzinnej;
- poprawa funkcjonalności struktury ruchu kołowego, ruchu pieszych oraz infrastruktury parkingowej;
- modernizacja i poprawa estetyki terenów zieleni miejskiej;
- rozwój infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i sportowej;
- rozwój infrastruktury edukacyjnej i kulturalnej;
- rozwój infrastruktury pomocy społecznej i zdrowia publicznego.

Aktywizacja gospodarcza obszarów rewitalizowanych, wskazuje na:

- tworzenie warunków i infrastruktury dla rozwoju przedsiębiorczości;
- wspieranie aktywności i inicjatyw gospodarczych mieszkańców poprzez promocję, doradztwo i działania edukacyjne;
- wzmocnienie funkcji usługowych i handlowych na obszarze rewitalizowanym.

Zapobieganie problemom społecznym i patologiom na obszarach objętych rewitalizacją następuje jako:

- poprawa bezpieczeństwa publicznego i zapobieganie przestępczości;
- zwiększenie integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, osób starszych i niepełnosprawnych;
- dążenie do integracji na rynku pracy osób poszukujących pracy, nieaktywnych zawodowo oraz osób znajdujących się w niekorzystnym położeniu (osoby

---

³⁷ Lokalnym Programem Rewitalizacji Miasta Wojkowice na lata 2010-2013, s. 49-50

niepełnosprawne, zagrożone wykluczeniem społecznym) zapobieganie bezrobociu, zwłaszcza bezrobociu długotrwałemu i bezrobociu wśród młodzieży.

Zaplanowano w nim następujące działania przestrzenne:

- budowę oświetlenia ulicznego w rejonie ulic: Sucharskiego, części ul. Morcinka, Kopalnianej, Zacisze, Granitowa oraz oświetlenia osiedla mieszkaniowego przy ul. Morcinka;
- termomodernizację komunalnych budynków mieszkalnych przy ul. Sucharskiego nr: 17,17a, 19, 21;
- wymianę pokryć dachowych wykonanych z materiałów zawierających azbest w komunalnych budynkach mieszkalnych przy ul. Sucharskiego nr: 19, 21;
- rewitalizację Parku Miejskiego w Wojkowicach;
- rewitalizację przemysłowego obszaru centrum – budowa Targowiska Miejskiego przy ul. Nowej.

Proponowane działania w obecnym programie rewitalizacji są logiczną kontynuacją wcześniej podjętych kroków. Komplementarne nawiązanie oraz uzupełnienie wcześniejszych projektów prowadzić będzie do systematycznej poprawy warunków funkcjonowania w mieście.

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna opiera się o system zarządzania programem rewitalizacji, który zapewnia efektywne współdziałanie różnych instytucji oraz interesariuszy procesu. Wykorzystuje ona zasoby wszystkich tych podmiotów, co umożliwia sprawną koordynację oraz wzmacnia kompetencje całego zespołu. Została ona uzyskana poprzez zdefiniowanie zadań i ról w organizacji procesu poszczególnym organom, zapewniającą wszystkim interesariuszom udział na każdym etapie. Z punktu widzenia administracyjnego wykorzystuje się w tym celu funkcjonujące procedury obiegu dokumentów oraz zarządzania procesem. Ogranicza to tworzenie nowych nieznanych procedur, przez co ułatwia posługiwanie się nimi przez dotychczasowych użytkowników, poprawiając efektywność ich działania oraz ograniczając ryzyko wystąpienia błędów.

Komplementarność finansowa związana jest z łączeniem źródeł pochodzenia środków niezbędnych na realizację działań rewitalizacyjnych. Informacje na temat tej płaszczyzny komplementarności zostały zwarte w zestawieniu źródeł finansowania.

12. Ramy finansowe Lokalnego Programu Rewitalizacji

Lokalny program rewitalizacji posiada zróżnicowaną grupę źródeł finansowania, zapewniających komplementarność finansową (tab. 48). Kluczowe są środki pochodzące z funduszy europejskich wydawkowane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014 - 2020. Jak wynika to ze złożonych projektów obejmują one głównie środki z funduszu EFRR.

Ponadto jako źródło finansowania planowane są środki regionalne i lokalne pochodzące z budżetów JST, w tym środki z budżetu gminy. Potencjalnym źródłem finansowania są także inne krajowe fundusze europejskie. Zakłada się również wykorzystanie w inżynierii finansowej przedsięwzięć środki prywatne.

Łącznie z proponowanych 18 projektów, wszystkie zakładają dofinansowanie ze środków publicznych. Trzy z nich uwzględniają także zaangażowanie środków prywatnych, których poziom to około 20,5 mln złotych, co stanowi około 1/3 całości. W zestawie projektów znalazło się 12 projektów o charakterze inwestycyjnym oraz 6 nieinwestycyjnych. Proporcje te wynikają z faktu znacznych braków infrastrukturalnych, których eliminacja jest warunkiem wstępnym rozwiązywania problemów społecznych.

Tabela 48. Indykatywne ramy finansowe podstawowych projektów rewitalizacyjnych, ich wskaźniki wykonania i terminy realizacji w Wojkowicach

Lp.	Tytuł projektu	Koszt razem	Środki finansowania						Projekty według charakteru inwestycji		Rok R- rozpoczęcie Z- zakończenie		Wskaźnik wykonania
			Publiczne				Nie-publiczne	Pozo- stałe środki ^C					
			Krajowe ^A	Z funduszy UE					Prywatne				
		EFS		EFRR	inne ^B								
		[zł]	[zł]	[zł]	[zł]	[zł]	[zł]	[zł]	Inwesty- cyjne	Nie- inwestycyj- ne	R	Z	
1	CENTRUM USŁUG SPOŁECZNOŚCIOWYCH - USŁUGI SPOŁECZNE NA RZECZ OSÓB ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM ORAZ WDROŻENIE WSPARCIA DLA RODZIN ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM LUB PRZEŻYWAJĄCYCH TRUDNOŚCI OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZE W GMINIE WOJKOWICE	1100000	186308	913692						x	2018	2020	Liczba spotkań Liczba uczestników
1a	CENTRUM USŁUG SPOŁECZNOŚCIOWYCH ADAPTACJA POMIESZCZENIA	900000	314382		585618				x		2018	2020	Liczba wyremontowa- nych pomieszczeń
2	NASZ KĄT	20000	3000	17000						x	2017	2019	Liczba warsztatów, uczestników, liczba stanowisk do warsztatów,
3	SAM TO ZROBIĘ I OZDOBIĘ – KULINARNE PODBOJE	10000	2000					8000		x	2018	2018	Liczba godzin w miesiącu, lista uczestników
4	JOWISZ I SATURN – SZLAKIEM STARYCH KOLONII ROBOTNICZYCH	150000	20000			85000		45000		x	2019	2021	Liczba tablic informacyjnych, oznakowanie ścieżki edukacyjnej

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wojkowice

5	BEZPIECZNA ŚCIEŻKA NA SUCHARSKIEGO	250000	37500		212500				x		2019	2021	Liczba metrów
6	ALFRED	5000000			2500000		2500000		x				Powierzchnia terenu dostosowanego do działalności inwestycyjnej
7	BROWNFIELD SATURN	7000000			3500000		3500000		x		2019	2022	Nowa droga, wyremontowany budynek, chodnik
8	NISKOENERGETYCZNE BUDYNKI – TERMOMODERNIZACJA KOMUNALNYCH BUDYNKÓW MIESZKALNYCH PRZY UL. SUCHARSKIEGO 17 I 17A W WOJKOWICACH	400000	600000		340000				x		2018	2018	Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej, zmniejszenie zużycia energii końcowej
9	CENTRUM USŁUGOWE	5000000			1000000		4000000		x		2019	2022	Liczba nowych punktów usługowych
10	CENTRUM PRZESIADKOWE	4800000	720 000		4080000				x		2018	2020	Liczba miejsc postojowych
11	WOJKOLANDIA	1000000			500000		500000		x		2018	2022	Długość tras rowerowych, stanowisko geologiczne
12	KRZYŻÓWKA MOTOCROSS	20000000			10000000		10000000		x		2017	2019	Powierzchnia zagospodarowana Liczba typów nowej infrastruktury rekreacyjnej
13	PRZYSTANEK 25	20000	10000					10000		x	2017	2020	Lista uczestników, prospekt o Wojkowicach
14	Z PIESKIEM PO WALE	25000	15000					10000	x		2018	2020	Powierzchnia obszarów zagospodarowanych

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wojkowice

15	NOWE DROGI	8800000	8800000						x		2020	2022	Liczba metrów nowych dróg
16	SZLAK ROWEROWY – PO TORACH	750000	112500		637500				x		2019	2022	Liczba kilometrów ścieżek rowerowych
17	SPÓŁDZIELNIA PRACY INTERWENCYJNEJ	1000000	1000000							x	2017	2021	Liczba osób, liczba godzin przepracowanych
Ogółem środki		56225000	11280690	930692	23355618	85000	20500000	73000					

^A Środki ze źródeł krajowych publicznych obejmują różnego rodzaju programy ministerialne oraz środki z budżetu gminy, w tym jednostek organizacyjnych.

^B Środki z funduszy UE – Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020

^C Obejmują np. środki od sponsorów, środki własne podmiotów nie będących jednostkami finansów publicznych,

Źródło: opracowanie własne.

12. Opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

Na wstępie należy zaznaczyć, że Wojkowice posiadają już doświadczenie w zakresie rewitalizacji. Zgodnie bowiem z Uchwałą nr 124/225/IV/2013 Zarządu Województwa Śląskiego projekt Gminy Wojkowice pod nazwą „Rewitalizacja Parku Miejskiego w Wojkowicach” został wybrany do dofinansowania w kwocie 7 058 870,36 złotych.

W dniu 7 czerwca 2013 roku pomiędzy Województwem Śląskim, reprezentowanym przez Zarząd Województwa, a Gminą Wojkowice, została podpisana umowa o dofinansowanie projektu „Rewitalizacja Parku Miejskiego w Wojkowicach” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013 Priorytet VI „Zrównoważony rozwój miast” Działanie 6.2. „Rewitalizacja obszarów zdegradowanych” Poddziałanie 6.2.2. „Rewitalizacja-małe miasta”.

Przedmiotem projektu była rewitalizacja przestrzeni publicznej parku miejskiego w Wojkowicach o powierzchni 12,8 ha. W wyniku realizacji projektu park otrzymał nowe funkcje poprzez budowę infrastruktury społecznej, rekreacyjnej i edukacyjnej, w tym ciągów pieszych i pieszo – jezdnych, miejsc wypoczynku, ścieżek rowerowych, ścieżek zdrowia, miejsc edukacji wraz z infrastrukturą towarzyszącą.

Realizacja projektu obejmowała:

- przebudowę głównego wejścia do parku poprzez wymianę nawierzchni placu, schodów terenowych, fontanny oraz małej architektury,
- budowę nowej nawierzchni alei głównej, w tym utworzenie schodów terenowych z obejściami dla osób niepełnosprawnych, placu przy amfiteatrze, małej architektury (ławki i kosze na śmieci) oraz przebudowę instalacji oświetleniowej,
- wymianę nawierzchni alei wzdłuż ulicy Plaka wraz z utworzeniem dodatkowych miejsc wypoczynku w kształcie klombów obsadzanych krzewami i drzewami ozdobnymi i małą architekturą (ławki i kosze na śmieci), wymianę nawierzchni parkingu wraz z jego poszerzeniem,
- wymianę nawierzchni alei wzdłuż ul. Sobieskiego wraz z małą architekturą (ławki i kosze na śmieci oraz parkingu przy budynku Urzędu Miasta,
- budowę nowych ścieżek rowerowych, ścieżek pieszo-jezdnych i pieszych na terenie parku wraz z małą architekturą (ławki i kosze na śmieci),
- budowę ścieżek zdrowia z placami i urządzeniami sportowymi, ścieżki edukacyjnej z placami wraz z tablicami informacyjnymi o treści edukacyjnej oraz kącika szachowego

z zestawami edukacyjnymi do gry w szachy wraz z małą architekturą (ławki i kosze na śmieci)³⁸.

Lokalny Program Rewitalizacji nawiązuje do innych dokumentów strategicznych, zarówno tych o charakterze miejskim, jak i z poziomu powiatowego i wojewódzkiego. Dzięki temu wykazuje kompatybilność poziomą (inne dokumenty miejskie), jak i pionową zgodną z celami statecznymi jednostek hierarchicznie wyższych.

Podstawowym dokumentem jest *Strategia rozwiązywania problemów społecznych na lata 2015-2020 dla Gminy Wojkowice* przyjęta Uchwałą Rady Miasta LIV/519/2014 z dnia 29.09.2014 r. Obejmuje ona 9 celów szczegółowych z czego cztery szczególnie wiążą się z działaniami i celami programu rewitalizacji. Są to odpowiednio:

- tworzenie warunków sprzyjających zdrowiu;
- tworzenie godnych warunków zamieszkania;
- upowszechnianie edukacji i podnoszenie jakości kształcenia;
- tworzenie warunków sprzyjających aktywizacji osób bezrobotnych oraz zagrożonych utratą zatrudnienia.

Generalnie mają one przyczyniać się do poprawy warunków życia i umocnienia społeczności lokalnej w radzeniu sobie z problemami społecznymi. Przewidziane w strategii działania obejmują m.in:

- wykorzystywanie bazy sportowej szkół dla rozwoju form aktywnego spędzania czasu wolnego dzieci i młodzieży;
- poszerzenie ofert spędzania wolnego czasu dzieci i młodzieży w okresie wolnym od nauki;
- poszerzanie poza edukacyjnej oferty szkół;
- aktywizację osób bezrobotnych, oraz osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy.

Strategia zakłada również wzrost aktywności i integrację społeczną, co jest zbieżne z działaniami programu rewitalizacji szczególnie z tworzeniem Centrum Usług Społecznościowych. Działania te są zbieżne z proponowanymi działaniami na rzecz młodzieży i seniorów. Rewitalizacja kamieniołomu, pod kątem rekreacyjnym oraz edukacyjnym, tworzenie systemu ścieżek rowerowych, czy lepszej jakości przestrzeni publicznej sprzyja tym grupom społecznym.

W obrębie dokumentów zarządzania miejskiego wymienić można strategię oraz dokumenty związane z planowaniem przestrzennym (Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego).

Miasto Wojkowice posiada 100% pokrycie planami zagospodarowania terenu. Plan ten został przyjęty Uchwałą Rady Miasta Wojkowice Nr XXXVI/313/2013 z dnia 26 lutego 2013r. w sprawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Wojkowice.

---

³⁸ http://www.wojkowice.pl/urząd_miasta/rewitalizacja_parku

Następnie został zmodyfikowany Uchwałą Rady Miasta Wojkowice Nr L.482.2014 z dnia 26 maja 2014 r. w sprawie zmiany miejscowego planu.

Ogólne kierunki zmian przestrzennych zawiera *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Wojkowice* przyjęte Uchwałą nr 217/XLVI Rady Miasta Wojkowice z dnia 21 sierpnia 2006 r.

W świetle tego dokumentu jednym z priorytetów rozwoju miasta jest „zachowanie skali i charakteru miasta z jednoczesnym wykształceniem nowej docelowej struktury urbanistycznej, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów śródmieścia miasta Wojkowice oraz wyznaczeniem lokalnych obszarów aktywności usługowej i produkcyjnej w poszczególnych częściach Miasta”. Ponadto studium wskazuje na konieczność tworzenia układu dróg, a także ścieżek pieszych i rowerowych należących do obszarów przestrzeni publicznych, co ma swój wyraz w projektowanych działaniach rewitalizacyjnych. Wśród priorytetów studium wskazuje także wyznaczanie i rozwój obszarów przestrzeni publicznych oraz obszarów zielonych.

Zapisy te są zgodne ze zdiagnozowanymi problemami i potrzebami, a także korespondują z projektami wzmacniającymi usługowe centrum, rewitalizacją obszaru wyrobiska na potrzeby rekreacyjne społeczności, jak również tworzonymi ścieżkami rowerowymi udrażniającymi system miejski. Wynika to także z *Planu gospodarki niskoemisyjnej*, który zakłada stworzenie alternatywy komunikacyjnej w postaci ciągów pieszo-rowerowych i punktów przesiadkowych (s. 67).

Pomocniczo opierano się także na wskazaniach *Opracowania ekofizjograficznego dla gminy Wojkowice* z października 2003 roku. Wskazuje ono na potrzebę „rekultywacji terenów zdegradowanych w kierunku rekreacyjno-wypoczynkowym”³⁹. Postulat ten jest szczególnie aktualny dla obszaru wyrobiska na Krzyżówce. Potwierdza to dodatkowo szczegółowa *Aktualizacja opracowania ekofizjograficznego dla Gminy Wojkowice* z 2017 roku, obejmująca teren działki o numerze geodezyjnym 1079, obręb Żychcice. Do pełnienia funkcji przyrodniczej wskazana została południowa część omawianego terenu tj. obszar hałdy i nasypów.⁴⁰ Działanie to jest szczególnie ważne, gdyż przywraca miastu znaczny fragment przestrzeni, który na ten moment stanowi zagrożenie dla ludności z powodu aktywności termicznej.

Zapisy programu rewitalizacji dla Wojkowic konfrontowano także z dokumentami strategicznymi powiatu będzińskiego. Sprawdzono zależności w celach i kierunkach działań odpowiednio ze *Strategią rozwoju powiatu będzińskiego* oraz *Powiatową Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Będzińskiego na lata 2014-2020*.

---

³⁹ *Opracowanie ekofizjograficzne dla gminy Wojkowice*. Majewska-Duriasz I., Matysek-Biernacka A., Tarka D., EKOID, października 2003 roku, s. 35

⁴⁰ Aktualizacja Planu Gospodarki Odpadami dla Miasta Wojkowice. Wojkowice, sierpień 2010 r. ATMOTERM S.A., s. 32

Pomiędzy przedmiotowym programem rewitalizacji a *Strategią rozwoju powiatu będzińskiego*⁴¹ zachodzi zbieżność na dwóch polach, dotyczących odpowiednio kapitału ludzkiego oraz infrastruktury. Cel strategiczny I.3 wyrównywanie szans rozwojowych mieszkańców powiatu obejmuje cele operacyjne nastawione m.in. na aktywizację osób bezrobotnych. Działania mają być skierowane na podniesienie aktywności i kompetencji zawodowych osób bezrobotnych poprzez organizowanie kursów, szkoleń i poradnictwa zawodowego, promocję oraz ułatwienie dostępu do instrumentów rynku pracy wynikających z *Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*. Przeciwdziałanie zjawisku „bezrobotnego stylu życia” i dziedzicznego bezrobocia. Z kolei cel operacyjny I.3.3. obejmuje zapobieganie marginalizacji osób szczególnie narażonych na zjawisko wykluczenia społecznego, poprzez podnoszenie aktywności społecznej i stworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym osób niepełnosprawnych oraz seniorów.

W zakresie infrastruktury cel strategiczny – sprawna i efektywna infrastruktura obejmuje m.in. modernizację i remonty dróg powiatowych, utrzymanie obiektów inżynierskich powiatowej infrastruktury transportowej a także budowę rowerowych ciągów transportowych, będących uzupełnieniem ciągów gminnych. Działanie to jest szczególnie kompatybilne z ideą budowy ścieżek rowerowych w Wojkowicach, a także sygnalizowanym projektem modernizacji wiaduktów drogowych. Ponadto strategia rozwoju powiatu będzińskiego zakłada rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej. Działanie to nawiązuje do tworzenia obszarów rekreacyjnych na obszarze wyrobiska na Krzyżówce.

Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Będzińskiego na lata 2014-2020 zbieżna jest z programem rewitalizacji Wojkowic w zakresie podnoszenia jakości i poziomu życia mieszkańców dzięki sprawnie działającemu systemowi wsparcia społecznego, ukierunkowanego na integrację i aktywizację społeczną, ograniczenie bezrobocia i przeciwdziałanie jego skutkom, wyrównanie szans osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Ograniczenie liczby osób bezrobotnych i przeciwdziałanie długotrwałym skutkom bezrobocia, ujęte jest w celach operacyjnych. Obejmuje to promocję zatrudnienia, aktywizację osób bezrobotnych oraz podnoszenie poziomu wiedzy, kwalifikacji i umiejętności osób długotrwale bezrobotnych, przeciwdziałanie zjawisku „bezrobotny styl życia”.

Działania planowane w programie rewitalizacji związane z objęciem terenów przemysłowych wokół byłej Kopalni i Cementowni, a także tworzeniu funkcjonalnego centrum daje szansę na wzmocnienie lokalnego rynku pracy. Stwarza to możliwość tworzenia

---

⁴¹ Aktualizacja strategii rozwoju powiatu będzińskiego na lata 2009-2020 IRT, Wrocław www.irt.wroc.pl Będzin czerwiec 2014 r.

nowych miejsc pracy, a tym samym ograniczenia liczby bezrobotnych szczególnie na osiedlu Morcinka i Sucharskiego.

Planowany szereg działań społecznych i aktywizacyjnych zbieżny jest z celem strategicznym nr 3: Zapobieganie marginalizacji osób szczególnie narażonych na zjawisko wykluczenia społecznego.

Szczególną uwagę program rewitalizacji Wojkowic obejmuje osoby starsze, które zamieszkują głównie osiedle Przy Przedszkolu. Działania na ich rzecz będą obejmować Centrum Usług Społecznych z wykorzystaniem obiektów w Żychlicach. Jest to zgodne z celem strategicznym 4, który obejmuje m.in. aktywizację osób starszych.

Ostatnim konfrontowanym dokumentem jest *Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „ŚLĄSKIE 2020”*⁴². Na uwagę zasługują dwa obszary priorytetowe.

Pierwszy z nich *Szanse rozwojowe mieszkańców* wskazuje trzy cele. Odpowiednio cel operacyjny B.1. Poprawa kondycji zdrowotnej mieszkańców województwa zawiera działania:

- tworzenie warunków dla aktywnego i zdrowego stylu życia, w tym rozwój infrastruktury sportowo- rekreacyjnej;
- promocja, modernizacja, rozwijanie i integracja systemu szlaków i infrastruktury rowerowej.

Cel operacyjny: B.3. Harmonia społeczna i wysoki kapitał zaufania oraz dogodne warunki życia mieszkańców obejmuje m.in. działania:

- rewitalizację społeczną obszarów o niskiej aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców oraz nagromadzonych problemach społecznych;
- poprawę dostępności przestrzeni i obiektów publicznych dla wszystkich, w szczególności dla osób o obniżonej mobilności;
- rozwój publicznych i rynkowych usług wspierających funkcjonowanie osób starszych.

W obszarze priorytetowym „przestrzeń” zgodnie z celem C3 wskazano: *Wysoki poziom ładu przestrzennego i efektywne wykorzystanie przestrzeni*. Kierunki działań obejmują proces rewitalizacji, w tym obszarów przemysłowych, zdegradowanych i starych osiedli mieszkaniowych. Ich celem jest stworzenie wysokiej jakości przestrzeni publicznej.

Wskazane działania zbieżne są z kierunkami wskazanymi w przedmiotowym programie. Odnoszą się one m.in. do projektów zagospodarowania terenów przemysłowych w obszarze Sucharskiego.

Reasumując zgodność celów i kierunków działań proponowanych w dokumencie pozwala stwierdzić, iż planowane rozwiązania wzmacniają inne działania zarówno wewnątrzmijskie, jak i te realizowane na wyższym szczeblu. Potwierdza to zasadność proponowanych rozwiązań, które w wyniku efektu synergii mogą uzyskać dodatkową efektywność.

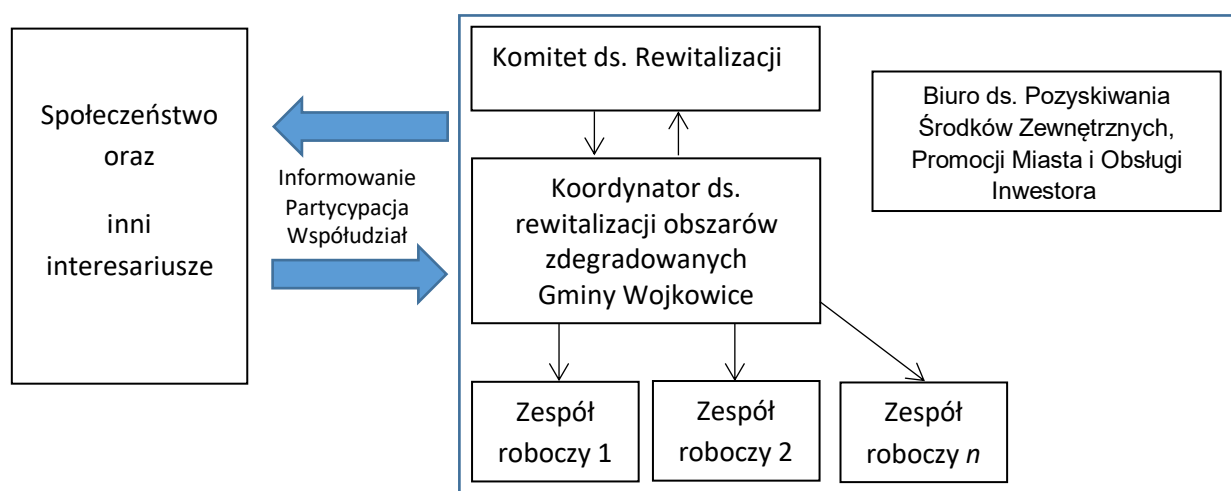
⁴² Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „ŚLĄSKIE 2020”, przyjętego przez Sejmik Województwa Śląskiego uchwałą Nr III/47/1/2010 na posiedzeniu w dniu 17 lutego 2010 roku.

13. Procedury zarządzania programem

Warunkiem koniecznym wdrażania programu rewitalizacji jest jego transparentność oraz akceptowalność przez wszystkie grupy interesariuszy. Jest to proces długotrwały a zatem musi być planowany, koordynowany i stale monitorowany. W przeciwnym wypadku może dojść do sytuacji, w której działania będą przypadkowe i nie wytworzy się świadomość celów jego realizacji.

W związku z powyższym należy ustalić strukturę organizacyjną o określonych zadaniach oraz harmonogramie ich realizacji (ryc. 53). Z drugiej strony system nie może być zbyt skomplikowany i powinien spełniać kryterium przejrzystości.

Zostanie utworzony **komitet ds. rewitalizacji** złożony z przedstawicieli samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, mieszkańców oraz przedsiębiorców. Grupa mieszkańców będzie reprezentować wszystkie podobszary rewitalizacji. Pozwoli to stworzyć bezpośrednią relację ze społecznością obszaru rewitalizacji, budząc oddolną aktywność. Chodzi o wykształcenie wśród mieszkańców poczucia współodpowiedzialności za ten proces. Stronę samorządową będzie reprezentował Burmistrz Miasta Wojkowie (lub osoba przez niego wskazana) oraz przedstawiciele Rady Miasta. Podmioty gospodarcze oraz organizacje pozarządowe powinni być reprezentowane przez dwie instytucje.

Rycina 53. Schemat podmiotów związanych z zarządzaniem procesem rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne.

Zadaniami komitetu będzie przyjęcie informacji o stanie procesu rewitalizacji, którą będzie przedkładał Koordynator Burmistrza ds. rewitalizacji. Ponadto komisja będzie przekazywać wnioski i uwagi płynące ze strony interesariuszy. Zapozna się ze stanem procesu, pozyskując informacje o osiągniętych efektach, a także potencjalnych trudnościach i problemach, które wskażą zespoły robocze. Będzie też poznawać kolejne działania, które mogą być zrealizowane w następnych latach. W posiedzeniach komitetu brać będzie udział

Koordynator ds. rewitalizacji oraz według potrzeby inni przedstawiciele zespołów roboczych. Praca komitetu może obejmować także wizyty studyjne w terenie, których celem będzie poznanie postępu w działaniach rewitalizacyjnych. Komitet może występować o dodatkowe informacje związane z rewitalizacją do Koordynatora ds. rewitalizacji lub konkretnego zespołu roboczego. Ciało to może rekomendować dodatkowe badania oceny i oczekiwań mieszkańców co do rewitalizacji. Komitet wybierze ze swego grona przewodniczącego, który w porozumieniu z Koordynatorem ds. rewitalizacji ustali harmonogram i zakres merytoryczny spotkania.

Komitet będzie obradował nie rzadziej niż 2 razy w roku. Miejscem spotkania będzie UM lub inna jednostka organizacyjna miasta, szczególnie zaś ta, która będzie realizować działania rewitalizacji.

Koordynatora ds. rewitalizacji będzie pełnił również rolę obsługi komitetu rewitalizacyjnego. Miejsca pracy Koordynatora ds. rewitalizacji będzie pełnił także rolę biura. To ważna lokalizacja, gdyż powinna zapewnić łatwość kontaktu i budować społeczną świadomość trwania procesu. Dobrym miejscem jest pomieszczenie w eksponowanej części urzędu.

Wiodącą rolę organizacyjną posiada **Koordynator ds. rewitalizacji**, który uzyskuje informacje bezpośrednio od podmiotów zaangażowanych w realizację projektu, jak również wspiera ich przygotowanie swoją wiedzą oraz zasobami Urzędu Miasta. Jego zadaniem jest koordynowanie działań związanych z poszczególnymi projektami jak również zapewnienie przepływu informacji pomiędzy grupami roboczymi oraz komitetem. Czuwa nad harmonogramem działań, a przede wszystkim wraz z osobami merytorycznymi w danym przedsięwzięciu monitoruje przygotowanie projektów i aplikuje o nie w konkursach.

Koordynator ds. rewitalizacji przyjmuje bezpośrednio uwagi od mieszkańców i innych interesariuszy, a także dba o promocję i transparentność całego procesu. W działaniach tych uczestniczą też poszczególne zespoły robocze. Szczegółowe zasady pracy, podział zadań i tryby funkcjonowania Koordynatora ds. rewitalizacji oraz innych stanowisk określi regulamin zatwierdzony przez Komitet ds. rewitalizacji.

Do realizacji konkretnych działań będą tworzone **Zespoły robocze**. Każdy z nich będzie składał się z Koordynatora ds. rewitalizacji oraz przedstawicieli jednostek organizacyjnych miasta oraz innych podmiotów zaangażowanych podczas realizacji projektu. W zależności od specyfiki projektu zespoły robocze można poszerzać o pracowników UM. Koordynatora ds. rewitalizacji będzie pełnił rolę harmonizującą cały proces, łącząc problemy tematyczne projektów w ramach poszczególnych grup roboczych, a także przekazywał informacje Komitetowi ds. rewitalizacji i Burmistrzowi.

Zadania z zakresu monitoringu i ewaluacji, będzie sprawować Biuro ds. Pozyskiwania Środków Zewnętrznych, Promocji Miasta i Obsługi Inwestora. Jego rolą jest ewaluacja oraz monitoring działań, kontrolowanie czy przewidziane procesy przebiegają terminowo i osiągają

zakładane rezultaty. Działania te będą wspierać pracę Koordynatora ds. rewitalizacji. Zadania w tym zakresie może pełnić pracownik UM w ramach przydzielonych mu obowiązków.

Ważnymi elementami zarządzania procesem będzie stała informacja kierowana do społeczeństwa. W tym celu planuje się:

- utworzenie witryny internetowej na stronie UM poświęconej rewitalizacji;
- informacji prasowej z postępów rewitalizacji zamieszczonych w Głosie Wojkowic;
- organizacji co najmniej raz w roku otwartego spotkania z mieszkańcami, gdzie zostaną omówione najważniejsze informacje z zakresu rewitalizacji.

Jak wynika to z ryc. 53 planowany system zapewnia sprawność organizacyjną oraz włącza wszystkich interesariuszy w proces rewitalizacji, dając stałą kontrolę społeczną podejmowanych działań.

14. System monitorowania i oceny programu rewitalizacji

Monitoring programu rewitalizacji i oceny jego efektów obejmuje działania prowadzone na poszczególnych stanowiskach i w komórkach związanych z procesem zarządzania.

Całość systemu zapewnia aktywny udział różnych grup interesariuszy w procesie wdrażania i monitorowania programu rewitalizacji. Gwarantuje to bezpośredni udział wszystkich interesariuszy procesu w ciałach powołanych do tego celu, a opisanych w rozdziale dotyczącym zarządzania i monitorowania. Każda osoba lub podmiot może na dowolnym etapie zgłaszać uwagi do realizowanych projektów, jak również aktywnie się w nie włączać.

Koordinator ds. rewitalizacji, jak również Komitet ds. rewitalizacji, będą w stałym kontakcie z poszczególnymi grupami interesariuszy. Dotyczy to mieszkańców obszaru rewitalizacji, mieszkańców gminy z poza tego obszaru, podmiotów gospodarczych, organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, jednostek samorządu terytorialnego i ich jednostek organizacyjnych, organów władzy publicznej, a także podmiotów realizujących na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa. Zarządzający procesem muszą posiadać aktualne informacje o aktywności różnych podmiotów na terenie gminy i na obszarze rewitalizacji. Mapę interesariuszy procesu przedstawia ryc. 3.

Procedurę stałego monitorowania programu będzie prowadzić Biuro ds. Pozyskiwania Środków Zewnętrznych, Promocji Miasta i Obsługi Inwestora. Wszyscy interesariusze procesu mają prawo zgłaszać zmiany do programu rewitalizacji. Propozycja zmiany powinna zostać złożona na formularzu przygotowanym przez tą komórkę. Ustala się, że propozycję zmian można składać raz do roku w terminie do 30 września. Następnie Biuro przekazuje listę proponowanych zmian wraz z uzasadnieniem do Koordynatora ds. rewitalizacji. W razie potrzeby opinie na temat propozycji zmian przygotowują stosowne grupy robocze. W dalszej kolejności koordynator ds. rewitalizacji po zaopiniowaniu przekazuje wyżej wymienione propozycje do zatwierdzenia przez Komitet ds. rewitalizacji.

Prawo do zgłoszenia zmian posiada pojedynczy instytucjonalny interesariusz lub grupa mieszkańców w liczbie nie mniejszej niż 10 osób. Deklarację osób popierających propozycję zmian powinny być poparte podpisami osób. Ostateczną decyzję co do wprowadzenia zmian do programu podejmuje Komitet ds. Rewitalizacyjny. Na tej podstawie przekazuje się wniosek do Rady Miejskiej w celu nowelizacji wcześniejszego programu.

Biorąc pod uwagę możliwości poszczególnych osób i podmiotów, ciała odpowiedzialne za przebieg procesu muszą w sposób zindywidualizowany dostosować poziom wymaganego wsparcia i informacji, który zapewni skuteczną komunikację i będzie przeciwdziałał wykluczeniu.

Dedykowaną komórką, która odpowiedzialna jest za ewaluację i monitoring jest Biuro ds. Pozyskiwania Środków Zewnętrznych, Promocji Miasta i Obsługi Inwestora. Jednostka ta

raportuje ogólne postępy we wszystkich podobszarach związanych z realizacją kompletu projektów.

Odpowiednio osoby kierujące zespołami roboczymi odpowiedzialne są za przygotowanie raportów wskazujących na osiągnięcie celów wykazanych w ramach właściwych projektów.

Komitet ds. rewitalizacji przyjmując sprawozdania dokonuje tym samym ich kontroli.

Mając na uwadze zdefiniowane cele wyodrębniono zestaw kluczowych wskaźników, służących do oceny stopnia zrealizowania programu. Bazują one na wskaźnikach, które posłużyły do wyznaczenia obszaru rewitalizacji i reprezentują każdą ze sfer. Łącznie wyodrębniono pięć miar oraz wskazano oczekiwany kierunek zmian (tab. 49). Analiza taka powinna być prowadzona co dwa lata.

Po zakończeniu programu powinien zostać opracowany raport *ex-post* obejmujący wszystkie wskaźniki uwzględnione przy wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, z uwzględnieniem danych statystycznych GUS. Celem tego raportu jest ocena stopnia realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji i poprawy sytuacji w obszarach problemowych.

Tabela 49. Zestaw wskaźników służących monitorowaniu postępu realizacji programu

Wymiar	Wskaźnik	Kierunek zmian
Społeczny	odsetek mieszkańców objętych pomocą społeczną	zmniejszenie odsetka mieszkańców objętych pomocą społeczną
Gospodarczy	wskaźnik bezrobocia rejestrowanego, liczba bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym	spadek wartości wskaźnika bezrobocia rejestrowanego
Środowiskowy	występowanie obszarów zdegradowanych powierzchniowo	zmniejszenie powierzchni obszarów zdegradowanych
Przestrzenno-funkcyjny	stan ładu przestrzennego i przestrzeni publicznej	poprawa jakości ładu przestrzennego oraz ograniczenie zaniedbanej przestrzeni publicznej
Techniczny	występowanie zdegradowanych technicznie obiektów budowlanych, wiaduktów i dróg	zmniejszenie liczby obiektów zdegradowanych technicznie

Źródło: opracowanie własne.

15. Partycypacja społeczna w procesie opracowywania i wdrażania programu rewitalizacji

„Dla skutecznego opracowywania i implementacji projektów rewitalizacji zasadne wydaje się oparcie ich o metodykę Organizowania Społeczności Lokalnej. Organizowanie społeczność Lokalnej to szereg logicznie powiązanych działań, które realizowane są w procesie rozwiązywania problemów. „Proces ten obejmuje: (1) ustalanie lub ujawnienie problemu; (2) budowanie strukturalnych i komunikacyjnych powiązań dla działania na rzecz rozwiązania problemu; (3) budowanie alternatywnych opcji; (4) przyjęcie strategii lub polityki; (5) opracowanie planu i jego realizacji; oraz (6) zbieranie i analiza informacji zwrotnych (ewaluacja), proces monitorowania i redefinicji problemu”.⁴³

Przygotowanie Lokalnego Program Rewitalizacji miasta Wojkowice opierało się na każdym etapie o działania partycypacyjne, wykorzystując przy tym szerokie spektrum metod. Dotyczyły one procesu powstawania dokumentu, jak również zaplanowania ich funkcjonowania w okresie realizacji. Partycypacja społeczna na dzień dzisiejszy jest mechanizmem całkowicie powszechnym w praktyce samorządu terytorialnego. Gwarantuje ona realny wpływ szerokiej grupy interesariuszy (mieszkańcy, podmioty gospodarcze, NGO-s, inne jednostki sektora finansów publicznych) na przebieg procesów rozwoju w mieście.

Proces partycypacji społecznej przybierał różne formy. Jednym z jego przejawów były badania terenowe przeprowadzone na terenie miasta Wojkowice wiosną 2017 roku (marzec-kwiecień) przez dwa niezależne zespoły doświadczonych badaczy terenowych. Pierwszy dwuosobowy pochodził ze Studium Pracy Socjalnej Instytutu Socjologii WNS UŚ. Badania miały cel diagnostyczny - określenie natężenia problemów społecznych oraz nakreślenie mapy potencjalnych zasobów⁴⁴. Drugi zespół składał się z geografów i ekonomisty, którzy pochodzili z Wydziału Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego z Katedry Geografii Ekonomicznej. Przeprowadzał on inwentaryzację problemów funkcjonalno-przestrzennych z udziałem mieszkańców w poszczególnych obszarach badawczych. W ten sposób problemy zostały zdiagnozowane przez interdyscyplinarny zespół ekspertów z zakresu badań społecznych, ekonomicznych i przestrzenno-środowiskowych.

Zrealizowane badania miały charakter jakościowy. Właściwe badania terenowe poprzedzone zostały zwiadem badawczym w postaci spaceru z mieszkańcem Wojkowic zaangażowanym w życie miasta i znającym specyfikę badanych społeczności. Podstawowymi metodami badawczymi był pogłębiony wywiad swobodny indywidualny oraz zogniskowany wywiad grupowy, tzw. fokus. Wywiady te zostały nagrane za zgodą osób w nich

⁴³ Haynes K. Holmes K. (1994) Invitation to Social Work. New York p. 255, za Tekst M. Klimek

⁴⁴ Mandrysz W., Ślania B., 2017, Okolice ulic Morcinka i Sucharskiego w percepcji mieszkańców Wojkowic. Raport z badań terenowych. Katowice.

uczestniczących. Ich uzupełnieniem są notatki i szkice badaczy z przeprowadzonych na ulicy Morcinka konsultacji społecznych w przestrzeni publicznej⁴⁵.

Wskazane prace stanowiły cenny wkład w proces diagnostyczny, stanowiąc zarazem odzwierciedlenie stanowiska i opinii mieszkańców.

Ponadto odbyły się konsultacje i spotkania z różnymi grupami społecznymi odpowiednio:

- z seniorami w budynku Medisona w dniu 12.05.2017 roku;
- w Gimnazjum w dniu 24.05.2017 roku (fot. 38-40);
- z młodzieżą Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Wojkowicach w dniu 24.05.2017 roku, (fot. 41-42).

Fotografia 38. Konsultacje społeczne z młodzieżą gimnazjalną w Wojkowicach

Źródło: własne.

Scenariusz spotkań obejmował omówienie idei i roli rewitalizacji, skróconej diagnozy jako elementu wprowadzającego, a następnie propozycję wstępnej wizji, celów oraz działań rewitalizacyjnych. Testowano również zasadność delimitacji obszarów wskazanych do rewitalizacji. Następnie odbywała się moderowana dyskusja, w której uczestnicy odnosili się do propozycji działań, a także wskazywali własne propozycje i spostrzeżenia.

---

⁴⁵ J.w.

Źródło: własne.

Źródło: własne.

Fotografia 41. Warsztaty z młodzieżą w Zespole Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Wojkowicach o problemach rewitalizacji w Wojkowicach

Źródło: własne.

Fotografia 42. Warsztaty – praca w grupach nad podobszarami rewitalizacji w Wojkowicach

Źródło: własne.

Ponadto społeczność Wojkowic była na bieżąco informowana i zapraszana do kształtowania zapisów programu. Głównym tego wyrazem były fiszki projektowe z propozycją konkretnych działań, które mogli zgłaszać różni interesariusze. Formatki tych fiszek jak i informacja o nich została umieszczona na stronie internetowej urzędu.

Ważną formą partycypacji społecznej, utwierdzającą autorów raportu o zasadności podejmowanych działań, jest szereg odbytych rozmów bezpośrednio w terenie. Przygotowana diagnoza jest bowiem nie tylko oparta na danych statystycznych dostępnych „za biurka”, ale bezpośrednim oglądzie sytuacji w terenie, połączonej z inwentaryzacją przestrzenną. Dowodzi tego fakt bogatej dokumentacji fotograficznej.

W trakcie tych wizyt w terenie, podejmowano wielokrotnie rozmowy z napotykanymi mieszkańcami Wojkowic, pytając o istniejące niedogodności oraz o potrzebę planowanych działań. Przykładem takich sytuacji są dyskusje na „dzikiej” ścieżce prowadzącej do Sucharskiego lub rozmowy z mieszkańcami Centrum odnośnie tzw. „dziury- wykopu”.

Informację o rewitalizacji upowszechniono również w formie artykułu w Głosie Wojkowic nr 3/2016 s. 3 w artykule pt. Od stycznia rusza realizacja projektu Wojkowickie Laboratorium Rewitalizacji Społecznej.

Proces partycypacji nie kończy się z chwilą przyjęcia programu rewitalizacji lecz trwa przez cały czas jego realizacji. Wynika to ze zmienności warunków otoczenia, a także zmiany reaktywności na pojawiające się potrzeby, które trudno było przewidzieć na etapie tworzenia programu. Dlatego też wszyscy interesariusze procesu mogą w dowolnej chwili zgłaszać uwagi i propozycje. Funkcje koordynacji w tym zakresie pełni Koordynator ds. rewitalizacji, którego pozycję i zadania opisano we wcześniejszym rozdziale.

Partycypacja społeczna w Wojkowicach opiera się na modelu który zakłada, że jest ona postrzegana przez wszystkich partnerów jako element pozytywny i pożądaný. Wtedy, poczynwszy od stadium tworzenia projektu, poprzez jego realizację aż po jego zakończenie wszyscy partnerzy mają dostęp do aktualnych informacji dotyczących projektu. Informacje te są stale aktualizowane i publikowane w taki sposób aby dotarcie do nich nie stanowiło żadnego problemu. Do działań związanych z upowszechnianiem informacji na temat projektu włączane są organizacje społeczne funkcjonujące na tym terenie. Poprzez upowszechnianie informacji dąży się do jak największego włączenia mieszkańców, organizacji instytucji do działań na rzecz realizacji projektu rewitalizacji.⁴⁶

---

⁴⁶ Opracowano na podstawie materiałów seminaryjnych - K. Skalski Rewitalizacja obszarów starej zabudowy w miastach. Seminarium: Polityka społeczna a odnowa miast w regionie śląskim i regionie Nord Pas de Calais, Szczyrk 10-11 grudnia 2012r., za Klimek M., Aktywne tworzenie programu rewitalizacji - partycypacja obywatelska i budowanie zaangażowania obywatelskiego

Załącznik 1

Wykaz ulic według jednostek badawczych w 2017 roku w Lokalnym Programie Rewitalizacji

Nr dzielnicy	Nazwa jednostki	NAZWA ULICY WYKAZ DO REWITALIZACJI
1	Łęg	Fitelberga
1		Karłowicza
1		Kasprowicza
1		Paderewskiego
1		Strażacka
1		Szymanowskiego
1		Wasilewskiej
1		Jana III Sobieskiego 1-25
1		Zaułek
2	Morcinka	Morcinka
2		Fabryczna
2		Proletariatu
3	Sucharskiego	Granitowa
3		Kopalniana
3		Sucharskiego
3		Zacisze
4	Giełda	Jana III Sobieskiego 26-112, 27-207
5	Długosza	Brzeziny
5		Długosza
5		Harcerska
6	Krzyżówka	Gańczyńskiego
6		Głowackiego 168-176 Krzyżówka
6		Plaka 1-17, 38-80 Krzyżówka
6		Staffa
6		Tetmajera
7	Głowackiego	Głowackiego 1-166
8	Os. Plaka	Plaka 4A-4G, 6A-6E
9	Centrum	Jana III Sobieskiego 209-233, 114-288
9		PCK
9		Plaka 2-36
9		Puławskiego 1a-1e centrum usługowe
10	Alfred	Jana III Sobieskiego 290-324, 255-277(w tym bloki przy więzieniu , UM)
11	Przy Przedszkolu	Jana III Sobieskiego 235-251
12	Maszyńsko	Dojazdowa
12		Maszyńsko
12		Skłodowskiej-Curie
12		Słoneczna
12		Spokojna
13	Os. Kościuszki	Akcyjowa
13		Kilińskiego
13		Kossaka
13		Kosynierów
13		Nowa
13		Połaniecka
13		Puławskiego OD NR 2
13		Raławicka
14	Piaski	Piaski
15	Żychcice	Drzymały
15		Jana III Sobieskiego 279-367, 326-394 ŻYCHCICE
15		Jaworznik
15		Żrałków
16	Stara	Stara
17	Kamyce	Jana III Sobieskiego 369-677, 396-656

Literatura

- Aktualizacja strategii rozwoju powiatu będzińskiego na lata 2009-2020*, IRT, Wrocław
www.irt.wroc.pl Będzin czerwiec 2014 r.
- Aktualizacja opracowania ekofizjograficznego dla gminy Wojkowice*, obejmującej teren działki o numerze geodezyjnym 1079, obręb Żychcice, EKOID, 2017.
- Aktualizacja Planu Gospodarki Odpadami dla Miasta Wojkowice*. Wojkowice, sierpień 2010 r. ATMOTERM S.A.
- Chmielewska M., 2012: *Osiedla patronackie jako dziedzictwo kulturowe miasta postindustrialnego – studium przypadków: Giszowiec, Nikiszowiec i Załęże w Katowicach*, w: „Stare i nowe” problemy badawcze w geografii społeczno-ekonomicznej, z. 3, S. Sitek (red.), PTG Oddział Katowicki, UŚ WNoZ, Sosnowiec, s. 63-76.
- Chmielewska M., Lamparska M., Pytel S., Jurek K., 2016: *Zagłębiowskie osiedla patronackie. Projekt szlaku turystycznego*. Wydawnictwo Stowarzyszenie Moje Miasto Będzin.
- Diagnoza społeczna – Wojkowice 2017*, Wódz K., red. Leśniak-Berek E., Pawlas-Czyż S., Studium Pracy Socjalnej Instytut Socjologii, Uniwersytet Śląski.
- Haynes K. Holmes K., 1994, *Invitation to Social Work*. New York.
- www.mapy.orsip.pl/imap/?locale=pl&gui=new&sessionID=68706
- www.wojkowice.pl/urząd_miasta/rewitalizacja_parku
- www.stat.gov.pl
- www.pkw.gov.pl
- www.ewd.edu.pl/wskazniki/gimnazjum/wykres-szkoly/?id=19239
- Skalski K., 2012, *Rewitalizacja obszarów starej zabudowy w miastach. Seminarium: Polityka społeczna a odnowa miast w regionie śląskim i regionie Nord Pas de Calais*, Szczyrk 10-11 grudnia 2012r.
- Kłosowski F., Pytel S., Runge A., Sitek S., Zuzańska-Żyśko E., 2013, *Rynek pracy w subregionie centralnym województwa śląskiego*, Prace Wydziału Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego, Sosnowiec, ss.220.
- Krajowa Polityka Miejska 2023*, 2015. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa, październik 2015. Dokument przyjęty uchwałą Rady Ministrów w dniu 20 października 2015 r.
- Lamparska M., 2013, *Uwarunkowania rozwoju turystyki postindustrialnej w przestrzeni Górnośląskiego Związku Metropolitalnego*. Wydawnictwo UŚ, Prace Naukowe 2997, s. 160, Katowice.
- Mandrysz W., Słania B., 2017, *Okolice ulic Morcinka i Sucharskiego w percepcji mieszkańców Wojkowic*. Raport z badań terenowych. Katowice.
- Monitoring jakości śródlądowych wód powierzchniowych*. 2016

- Narodowy Plan Rewitalizacji 2022* - Założenia Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, 2014.
- Opracowanie ekofizjograficzne dla gminy Wojkowice*. Majewska-Duriasz I., Matysek-Biernacka A., Tarka D., EKOID, października 2003 roku, s. 35
- Planu gospodarki niskoemisyjnej dla Miasta Wojkowice. Nowa perspektywa finansowa UE 2014-2020, nowe podejście do poprawy jakości życia mieszkańców*. Energosekspert sp. z o.o., listopad 2014
- Program Ochrony Środowiska dla Miasta Wojkowice do roku 2013 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2018 Wojkowice 2010 r.*, ATMOTERM S.A.
- Program Ochrony Środowiska dla Miasta Wojkowice na lata 2004-2015*. Wojkowice 2004 r., AGOS – GEMES Sp. z o.o.
- Przemsza-Zieliński J. (red.), 2002, *Wojkowice wczoraj i dziś. Szkice monograficzne z okazji XL-lecia istnienia miasta, 1962-2002*, Wyd. II, UM Wojkowice.
- Pytel S., 2014: *Osiedla mieszkaniowe dla seniorów w przestrzeni miast*. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego PTG Nr 25: 155-165.
- Ostasiewicz S., Rusnak Z., Siedlecka U., 1994, *Statystyka*. Wrocław.
- Runge J. 2007, *Metody badań w geografii społeczno-ekonomicznej: elementy metodologii, wybrane narzędzia badawcze*. Wydawnictwo US, Katowice.
- Sitek S., Zuzńska-Żyśko E., 2013, *Lokalne rynki pracy w Górnośląskim Obszarze Metropolitalnym. Na przykładzie małych miast*, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Wydziałowe (red. K.Heffner, M.Twardzik), Nowoczesne instrumenty polityki rozwoju lokalnego - zastosowanie i efekty w małych miastach, Katowice, 144, s. 189-202.
- Sitek S., Zuzńska-Żyśko E., 2014, *Small Towns in Metropolitan Silesia Region in the Context of Commuting to Work*, [w:] A. Kwiatek-Soltys, H. Mainet, K.Widermann, J-C. Edouard (red.), *Small and Medium Towns' Attractiveness at the beginning of the 21st Century*, CERAMAC (Centre for Research on Massif Central, Mountains and Fragiles Territories), France, nr. 33, s. 269-286.
- Soczówka A., 2012: *Zróźnicowanie struktury przestrzennej komunikacji miejskiej w konurbacji katowickiej*. Wydział Nauk o Ziemi UŚ, Sosnowiec, 243 s.
- Stan środowiska w województwie śląskim w 2015 roku*, Inspekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, Biblioteka Monitoringu Środowiska, 2016.
- Strategia rozwiązywania problemów społecznych na lata 2015-2020 dla Gminy Wojkowice*. Uchwała Rady Miasta LIV/519/2014 z dnia 29.09.2014 r.
- Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „ŚLĄSKIE 2020”*, Sejmik Województwa Śląskiego Uchwała Nr III/47/1/2010 na posiedzeniu w dniu 17 lutego 2010 roku.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Wojkowice*. Uchwała nr 217/XLVI Rady Miasta Wojkowice z dnia 21 sierpnia 2006 r.

Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa, 2016.

Zasady wsparcia rewitalizacji w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, Załącznik do Uchwały nr 2483/83/V/2015 Zarządu Województwa Śląskiego z dnia 29 grudnia 2015r.

Ziobrowski Z. (red.), 2010, *Założenia polityki rewitalizacji w Polsce, Seria Rewitalizacja miast polskich*, t. 9, IRM, Kraków.

Zuzańska-Żyśko E., 2001, *Etapy aktywizacji Wojkowic - małego miasta przemysłowego w Zagłębiu Dąbrowskim*, [w:] A. Szajnowska – Wysocka (red.), *Studia nad regionem śląskim*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, t.1, s.100-120.

Zuzańska-Żyśko E., 2002, *Postfordowski model organizacji gospodarki małych miast województwa śląskiego*, [w:] I.Jażdżewska (red.), *Współczesne formy osadnictwa miejskiego i ich przemiany*, XV Konwersatorium wiedzy o mieście, Wydawnictwo UŁ, Łódź, s.219-228.

Zuzańska-Żyśko E., 2005/2006, *Społeczno-gospodarcze konsekwencje procesu transformacji na przykładzie Wojkowic – małego miasta pogórniczego*, [w:] K.Heffner, T.Marszał (red.) *Małe miasta – studium przypadków*, PTG i Uniwersytet Łódzki, Łódź, s. 37-44.

Zuzańska-Żyśko E., 2006, *Małe miasta w okresie transformacji. Studium w regionie śląskim*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice, ss.207.

SPIS TABEL

Tabela 1. Podstawowe dane o wydzielonych jednostkach badawczych w Wojkowicach	7
Tabela 2. Liczba mieszkańców Wojkowic w układzie dzielnic w 2012 r. i 2017 r.	21
Tabela 3. Struktura wieku ludności w 2015 roku według danych GUS.....	22
Tabela 4. Struktura wieku i płci mieszkańców Wojkowic w układzie dzielnic.....	23
Tabela 5. Poziom frekwencji wyborczej według miejsca głosowania.....	26
Tabela 6. Wybrane problemowe struktury bezrobocia na koniec lutego 2017 roku	28
Tabela 7. Wyniki egzaminów końcowych w szkołach podstawowych w Wojkowicach	30
Tabela 8. Wskaźnik EWD w wojkowickim gimnazjum	31
Tabela 9. Liczba uczniów szkół podstawowych osiągających średnie wyniki poniżej	33
Tabela 10. Uczniowie osiągający średnie ocen poniżej 3 wg miejsca zamieszkania w latach 2011-2016	34
Tabela 11. Miejsce zamieszkania gimnazjalistów osiągających najniższe wyniki w nauce	34
Tabela 12. Skala problemów społecznych w układzie dzielnic Wojkowic w 2017 roku	38
Tabela 13. Poziom aktywności gospodarczej w Wojkowicach w 2015 roku	44
Tabela 14. Podmioty z bazy REGON roku w Wojkowicach na tle powiatu, województwa i Polski - stan na 31 marca 2017 roku	45
Tabela 15. Struktura organizacyjno-prawna podmiotów gospodarczych w Wojkowicach w 2017 roku	45
Tabela 16. Podmioty z bazy REGON w Wojkowicach według klasy wielkości oraz w przeliczeniu na liczbę mieszkańców.....	46
Tabela 17. Bezrobocie i jego struktura na koniec 2016 roku w Wojkowicach, powiecie będzińskim i województwie śląskim.	49
Tabela 18. Wysokość dochodów z różnych tytułów wykazanych w zeznaniach PIT w przeliczeniu na 1 podatnika w 2015 roku	53
Tabela 19. Zanieczyszczenia osadów dennych na podstawie kryteriów geochemicznych w 2015 r.	59
Tabela 20. Monitorowanie hałasu drogowego w 2015 r. w wybranych gminach woj. śląskiego	61
Tabela 21. Niskiej jakości przestrzeń publiczna w 2017 r.	66
Tabela 22. Dostępność obiektów handlowych w jednostkach funkcjonalno-przestrzennych w Wojkowicach w 2017 roku	67
Tabela 23. Parametry mieszkaniowe w Wojkowicach, powiecie będzińskim, województwie śląskim oraz w Polsce w 2015 roku	69
Tabela 24. Zasoby mieszkaniowe w Wojkowicach w latach 2008-2015.....	70
Tabela 25. Warunki mieszkaniowe według dzielnic w 2017 roku	71
Tabela 26. Obiekty budowlane, wiadukty, drogi zdegradowane w Wojkowicach według jednostek funkcjonalno-przestrzennych w 2017 r.....	73
Tabela 27. Typy wskaźników i ich wartości krytyczne	75
Tabela 28. Macierz zidentyfikowanych problemów według dzielnic w Wojkowicach w 2017 r. Źródło: opracowanie własne	77
Tabela 29. Liczba ludności oraz powierzchnia obszaru rewitalizacji w Wojkowicach	80
Tabela 30. Struktura przyczyn wsparcia z pomocy społecznej w dzielnicy Morcinka	83
Tabela 31. Struktura bezrobotnych według wieku, płci oraz statusu na rynku pracy z dzielnicy Morcinka	84
Tabela 32. Zdiagnozowane problemy w Lokalnym Programie Rewitalizacji - Podobszar I Morcinka ..	89
Tabela 33. Struktura przyczyn wsparcia z pomocy społecznej w dzielnicy Sucharskiego.....	93
Tabela 34. Struktura bezrobotnych według wieku, płci oraz statusu na rynku pracy z dzielnicy Sucharskiego.....	94
Tabela 35. Zdiagnozowane problemy w Lokalnym Programie Rewitalizacji - Podobszar II Sucharskiego	103
Tabela 36. Struktura bezrobotnych według wieku, płci oraz statusu na rynku pracy z dzielnicy Centrum	105

Tabela 37. Zdiagnozowane problemy w Lokalnym Programie Rewitalizacji - Podobszar III Centrum	108
Tabela 38. Struktura bezrobotnych według wieku, płci oraz statusu na rynku pracy z dzielnicy Krzyżówka.....	110
Tabela 39. Struktura przyczyn udzielenia wsparcia z pomocy społecznej w dzielnicy Krzyżówka	110
Tabela 40. Zdiagnozowane problemy w Lokalnym Programie Rewitalizacji - Podobszar IV Krzyżówka	117
Tabela 41. Zdiagnozowane problemy w Lokalnym Programie Rewitalizacji - Podobszar V Przy Przedszkolu.....	120
Tabela 42. Struktura bezrobotnych według wieku, płci oraz statusu na rynku pracy z dzielnicy Alfred	122
Tabela 43. Struktura przyczyn udzielenia wsparcia z pomocy społecznej w dzielnicy Alfred	123
Tabela 44. Zdiagnozowane problemy w Lokalnym Programie Rewitalizacji - Podobszar VI Alfred ...	127
Tabela 45. Analiza SWOT podobszarów rewitalizacji	128
Tabela 46. Lista przedsięwzięć rewitalizacyjnych	136
Tabela 47. Projekty według założonych celów rewitalizacyjnych w Lokalnym Programie Rewitalizacji	138
Tabela 48. Indykatywne ramy finansowe podstawowych projektów rewitalizacyjnych, ich wskaźniki wykonania i terminy realizacji w Wojkowicach	172
Tabela 49. Zestaw wskaźników służących monitorowaniu postępu realizacji programu	184

SPIS RYCIN

Rycina 1. Wojkowice na tle Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii oraz powiatu będzińskiego w 2017 roku	5
Rycina 2. Podział miasta na jednostki przestrzenno-funkcjonalne	7
Rycina 3. Mapa interesariuszy procesu rewitalizacji na obszarze miasta Wojkowice oraz ich zasoby....	9
Rycina 4. Struktura użytkowania ziemi w Wojkowicach	10
Rycina 5. Struktura zagospodarowania terenów zabudowanych i zurbanizowanych w 2016 roku	11
Rycina 6. Przyrost naturalny oraz saldo migracji na 1000 mieszkańców w Wojkowicach w latach 2003-2015	18
Rycina 7. Przyrost naturalny, saldo migracji oraz liczba ludności w Wojkowicach w latach 1995-2016	19
Rycina 8. Skala depopulacji w latach 2012-2017 [zmiana liczby ludności w %]	20
Rycina 9. Poziom starości demograficznej [odsetek osób w wieku poprodukcyjnym]	24
Rycina 10. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców	25
Rycina 11. Wyniki egzaminów końcowych w szkołach podstawowych w 2016 roku – porównanie szkół w Wojkowicach na tle powiatu, województwa i kraju	31
Rycina 12. Pozycja gimnazjum w Wojkowicach ze względu na wskaźniki wyniku końcowego i edukacyjnej wartości dodanej – część humanistyczna	32
Rycina 13. Pozycja gimnazjum w Wojkowicach ze względu na wskaźniki wyniku końcowego i edukacyjnej wartości dodanej – część matematyczno-przyrodnicza	32
Rycina 14. Udział ludności korzystającej ze środowiskowej pomocy społecznej w latach 2010-2015 w ogólnej liczbie ludności	36
Rycina 15. Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku	37
Rycina 16. Procentowy udział ludności korzystającej z pomocy społecznej	39
Rycina 17. Liczba interwencji na terenie Wojkowic w latach 2013-2016	40
Rycina 18. Liczba interwencji Policji na 10 mieszkańców w dzielnicy w 2016 roku	41
Rycina 19. Liczba pracujących w Wojkowicach w latach 2000-2010	42

Rycina 20. Przyjazdy do pracy do Wojkowic w 2006 r.	43
Rycina 21. Liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców w Wojkowicach, powiecie będzińskim, województwie śląskim i Polsce w latach 2002-2015	44
Rycina 22. Aktywność gospodarcza - liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców	47
Rycina 23. Liczba podmiotów gospodarczych z bazy REGON według dzielnic w 2017 r.....	47
Rycina 24. Wskaźnik bezrobocia rejestrowanego	50
Rycina 25. Łączne dochody z PIT na 1 podatnika w Wojkowicach w 2015 roku	52
Rycina 26. Stężenie pyłu zawieszone na terenie Wojkowic w 2006 r.....	55
Rycina 27. Średnie roczne stężenie pyłu PM10 na terenie Wojkowic za rok 2012 [µg/m ³] według Programu ochrony powietrza 2014	55
Rycina 28. Pył zawieszony PM10 w gminie Wojkowice - średnie roczne stężenie w 2015	56
Rycina 29. Obszary zdegradowane w Wojkowicach według bazy ORSIP.....	57
Rycina 30. Czas przejazdu tam i z powrotem z Wojkowic do sąsiednich miast	62
Rycina 31. Dostępność komunikacyjna jednostek funkcjonalno-przestrzennych w 2017 r.....	63
Rycina 32. Powiązania funkcjonalno-przestrzenne - centralność dzielnic w zakresie dostępności do usług lokalnych w 2017 roku	68
Rycina 33. Powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 mieszkańca w Wojkowicach, powiecie będzińskim, województwie śląskim oraz w Polsce w latach 2009-2015.....	70
Rycina 34. Powierzchnia mieszkaniowa na 1 mieszkańca w metrach kwadratowych.....	71
Rycina 35. Położenie zdegradowanych obiektów budowlanych, wiaduktów i dróg wymagających rewitalizacji.....	73
Rycina 36. Typy problemów w Wojkowicach według dzielnic w 2017 r.....	78
Rycina 37. Obszar zdegradowany i skala problemów w Wojkowicach w 2017 r.	78
Rycina 38. Obszar rewitalizacji na tle obszaru zdegradowanego w Wojkowicach w 2017 r.....	81
Rycina 39. Podział obszaru rewitalizacji na 6 podobszarów	81
Rycina 40. Obszar rewitalizacji w Wojkowicach – Podobszar I Morcinka	82
Rycina 41. Obszar rewitalizacji w Wojkowicach – Podobszar Sucharskiego	90
Rycina 42. Obszar byłej KWK „Jowisz” obecnie we własności kilku podmiotów gospodarczych	95
Rycina 43. Sieć linii autobusowych i zasięg dojścia do przystanków autobusowych w Wojkowicach w 2012 r.	102
Rycina 44. Obszar rewitalizacji w Wojkowicach – Podobszar III Centrum	104
Rycina 45. Fragment systemu tras rowerowych w powiecie będzińskim przebiegających przez Wojkowice z węzłem przesiadkowym w centrum – podobszar rewitalizacji III Centrum.	108
Rycina 46. Obszar rewitalizacji w Wojkowicach – Podobszar IV Krzyżówka	109
Rycina 47. Warunki geotechniczne wyrobiska kamionka na Krzyżówce	113
Rycina 48. Wyrobisko na krzyżówce na tle jednostek osadniczych - Krzyżówka w części środkowo- wschodniej i dzielnicy Piaski w części zachodniej	115
Rycina 49. Fragment mapy obszarów zdegradowanych w IV Podobszarze rewitalizacji – Krzyżówka	115
Rycina 50. Obszar rewitalizacji w Wojkowicach – Podobszar V Przy Przedszkolu.....	118
Rycina 51. Obszar rewitalizacji w Wojkowicach – Podobszar VI Alfred	121
Rycina 52. Przestrzenne rozmieszczenie projektów LPR w Wojkowicach	135
Rycina 53. Schemat podmiotów związanych z zarządzaniem procesem rewitalizacji.....	180

SPIS FOTOGRAFII

Fotografia 1. Regularny układ bloków na osiedlu Morcinka	85
Fotografia 2. Regularny układ Osiedla Morcinka na mapach satelitarnych.....	86
Fotografia 3. Przykład odnowionej elewacji bloku na Osiedlu Morcinka	86
Fotografia 4. Jeden z budynków osiedla robotniczego na Morcinka od ul. Fabrycznej.....	86
Fotografia 5. Budynek mieszkalny na Osiedlu Morcinka	87

Fotografia 6. Budynek kolonii robotniczej na Morcinka	87
Fotografia 7. Ulica Proletariatu objęta programem rewitalizacji, widok w kierunku ul. Fabrycznej.....	88
Fotografia 8. Ścieżka biegnąca wałem od ul. Fabrycznej	91
Fotografia 9. Ścieżka na Osiedle Sucharskiego z centrum miasta traktowana jako skrót	91
Fotografia 10. Ścieżka w górnym odcinku z ulicy Fabrycznej	92
Fotografia 11. Widok na teren byłej KWK Jowisz od strony ul. Morcinka	95
Fotografia 12. Teren byłej KWK „Jowisz”	96
Fotografia 13. Obiekty przemysłowe wykorzystywane w załadunku węgla	96
Fotografia 14. Obiekt socjalny byłej KWK „Jowisz”	97
Fotografia 15. Budynek po byłej Cementowni „Saturn”	97
Fotografia 16. Tereny przemysłowe po Cementowni „Saturn” przeznaczony pod inwestycje	98
Fotografia 17. Stara kolonia robotnicza ul. Zacisze	99
Fotografia 18. Ulica. Zacisze	99
Fotografia 19. Ulica Zacisze – domy.....	100
Fotografia 20. Kolonia robotnicza przy ulicy Zacisze	100
Fotografia 21. Budynek mieszkalny przy ulicy Zacisze	100
Fotografia 22. Stara kolonia ul. Kopalniana	101
Fotografia 23. Stara kolonia ul. Granitowa	101
Fotografia 24. Budynek mieszkalny na ulicy Granitowej	101
Fotografia 25. Ugór miejski - nieużytki przy ulicy Pułaskiego po byłej linii kolejowej	106
Fotografia 26. Niezagospodarowany teren w Centrum – podobszar III	107
Fotografia 27. Regularny układ Osiedla Krzyżówka - widok na ul. Tetmajera.....	112
Fotografia 28. Osiedle Krzyżówka od ulicy Staffa	112
Fotografia 29. Zróżnicowanie terenu w centralnej części dawnego kamieniołomu	116
Fotografia 30. Układ skał węglanowych w dawnym kamieniołomie.....	116
Fotografia 31. Ścieżka wydeptana na nasypie po linii kolejowej w podobszarze V Przy Przedszkolu biegnąca w kierunku Podobszaru VI Alfred.....	120
Fotografia 32. Droga biegnąca na zrekultywowany obszar w rejonie byłego szybu Alfred.....	124
Fotografia 33. Wiadukt na ulicy Sobieskiego	125
Fotografia 34. Widok na podobszar Alfred	125
Fotografia 35. Ulica Sobieskiego Podobszar Alfred - tory nieistniejącej linii tramwajowej nr 25	125
Fotografia 36. Nieuporządkowana przestrzeń przy drodze powiatowej	126
Fotografia 37. Ulica Drzymały - podobszar Alfred	126
Fotografia 38. Konsultacje społeczne z młodzieżą gimnazjalną w Wojkowicach	186
Fotografia 39. Mapa podobszarów rewitalizacji w Wojkowicach	187
Fotografia 40. Problemy zidentyfikowane przez młodzież gimnazjalną w Wojkowicach	187
Fotografia 41. Warsztaty z młodzieżą w Zespole Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Wojkowicach o problemach rewitalizacji w Wojkowicach.....	188
Fotografia 42. Warsztaty – praca w grupach nad podobszarami rewitalizacji w Wojkowicach.....	188